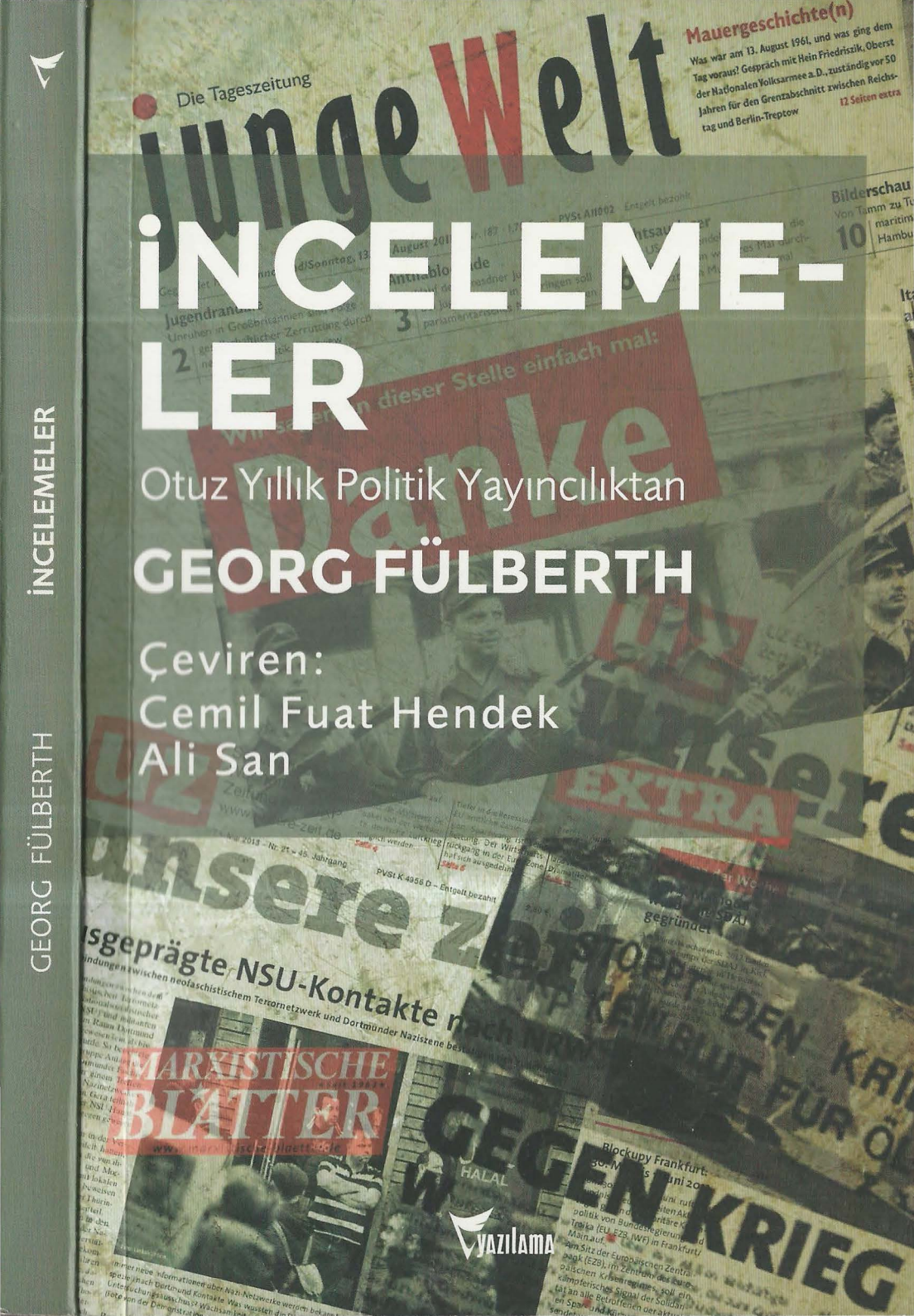

İNCELEME-LER

Otuz Yıllık Politik Yayıncılıktan

GEORG FÜLBERTH

Çeviren:
Cemil Fuat Hendek
Ali San

İncelemeler

Otuz Yılık Politik Yayıncılıktan

Yazılama Yayınevi: 160
Teorik Bakış: 25

İncelemeler

Otuz Yıllık Politik Yayıncılıktan

Georg Fülberth

Özgün Adı: Explorationen, Politische Publizistik aus drei Jahrzehnten (PapyRossa Verlag, Köln, 2015)

Çeviren: Cemil Fuat Hendek - Ali San

Editör: Aşkın Süzük

Düzelti: Ali Çatal

Kapak Tasarımı: Levent Karaoğlu

Sayfa Düzeni: Cansu Aslan

ISBN: 978-605-9988-79-7

Birinci Baskı: Temmuz 2017

© Yazılama Yayınevi

Baskı: Mutlu Basım Yayın - Bahri Mutlu
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi
C Blok No: 256 Topkapı - İSTANBUL
Tel: 0212 577 72 08
Sertifika no: 18569

Yazılama Yayınevi Hizmetleri Ltd. Şti.
Serasker Cad. Osmancık Sokak
Betül Han 9/13 Kadıköy - İstanbul
0 216 338 52 59
iletisim@yazilama.com
www.yazilama.com

İncelemeler

Otuz Yıllık Politik Yayıncılıktan

Georg Fülberth

Çeviren
Cemil Fuat Hendek
Ali San

Yazılama

Georg Fülberth: Alman siyaset bilimcisi. 1939'da Darmstadt'ta doğdu. 1959'dan 1964'e kadar Frankfurt am Main Üniversitesi'nde Alman dili ve edebiyatı ile tarih eğitimi aldı. Eğitimine, 1965'ten 1966'ya dek Berlin ve Marburg'da siyaset bilimi üzerine devam etti. 1967'de Marburg Üniversitesi'nde asistan olarak çalışmaya başladı. 1972'den 2004'e kadar aynı üniversitede siyaset bilimi dalında öğretim üyesi olarak çalıştı. 1962 ile 1966 arasında Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) üyesi idi. 1974'ten bu yana Alman Komünist Partisi (DKP) üyesidir. Fülberth'in çalışma alanları kapitalizm teorisi ve tarihi, işçi hareketi tarihi ve yerel tarihtir. Aralarında Junge Welt, Ossietzky, konkret, Freitag, Neuen Deutschland, Lunapark21, Marxistische Blätter ve DKP'nin gazetesi UZ'un da olduğu çeşitli yayınlarda yazıları yayımlandı. Kapitalizm üzerine yaptığı çalışmaları Kapitalistik olarak adlandırmaktadır ve bu isimle bir akademik çalışma alanı kurulmasını önermektedir. Alman Demokratik Bilim İnsanları Federasyonu'nda aktif görevler almıştır. Makaleleri yanında, yayımlanmış çok sayıda kitabı da bulunmaktadır.

Editörün Notu: PapyRossa Yayınevi, Georg Fülberth'in 75. doğum günü dolayısıyla, onun son otuz yıl içinde yayımlanmış kapsamlı yazılarından bir seçkiyi bir araya getirdi. "Junge Welt", "konkret", "Lunapark21", "Marxistische Blaetter" ve "Unsere Zeit" gazete ve dergilerine teşekkür ederiz. Söz konusu metinleri içeren dijital kaynakları dostane bir şekilde bize açarak işimizi kolaylaştırdılar. Kitabın adı yayınevindendir.
Yazarımızı tebrik ediyor, teşekkürlerimizi sunuyoruz.

PapyRossa Verlag

İÇİNDEKİLER

Sunuş 9

I.POLİTİKA 11

Bir fırsat olarak görünürdeki son 13
Kitlesel bir parti olarak Komünist Parti ile geçici vedalaşma

Ulusal öznenin yeniden kuruluşu 25
Erich Honecker'e karşı dava ve DAC'ın Alman tarihinden silinişi

Birahane müdavimleri masasını ayrıntılandırmak 33
Kosova savaşı kimin savaşı?
–Son gerçekliğe varma iddiası olmaksızın öne sürülen üç varsayım

Açık söz 43
Alman sosyal demokrasisi kendisini özgürleştiriyor

Hayat Okulu 47
Hitler Schröder'in yapamadığı neyi yapabildi?

Dilenci komşum 51
Dünya ekonomik krizi ve dünya ekonomik savaşı:
Alman tasarruf ve ihracat politikasının eleştirisi

Ayak takımı ve seçkinler 57
Thilo Sarrazin etrafındaki şamata

Kekeleme 61

Karmaşık his 63
Bir alıntıyla başlayalım:

Devletin düşman üretimi 65
Meslek yasakları uygulaması üzerine

II.TARİH

İşçi sınıfı ve Alman ulusu 77

Kogon'un kaynağı 89
1945 tarihli "Buchenwald raporu" revizyonist tarih yazımını yalanlıyor

Hediye geri alınmaz 95
Hangi sosyalist kazanımlar için mücadele edildi ve
hangisi hangi amaç için "muhafaza" edildi?

30 Ocak 1933 Dersi 101
Ne bilinebilirdi?

III.KAPİTALİSTİK

Kapitalistik nedir? 117
Yeni bir kavrayış biçimi edinmek için öneri: Kapitalizmin bilimi

Kapitalizmin tarihsel dönüm noktaları üzerine 121

Yukarıdan aşağıya sınıf savaşı olarak çevreci politikalar 127
Ya da sabit ve değişken sermaye

İliştirilmiş Neoliberalizm 131

Gizli Ekonomi 135

Meselenin Özü 139
"Sermayenin dönüşümü"
Rosa Luxemburg'un ekonomik başyapıtı

Marx Rönesansı'nın çifte zemini 149

IV. YAŞAM ÖYKÜLERİ

Dostça, acı ve yabancı 163
Olduğundan daha başka bir şey olmak isteyen
bir yüksek okul öğretmeni
Wolfgang Abendroth'un ölümü üzerine

Teslim almanın reddi 167
Siyaset bilimcisi Wolfgang Abendroth'un 100. doğum yılı üzerine

Komünist, tarihçi, cazsever 173
Eric Hobsbawm (1917-2012) anısına

Dikkat, Hacks! 181
Klasikler ve geleceğin dünyaları

Emil Karlebach'ın dört yaşamı 191

SUNUŞ

Georg Fülberth'in Marxistische Blätter, konkret, Lunapark21, junge Welt ve Unsere Zeit gibi gazete ve dergilerde yayımlanmış makalelerinden oluşan ve PapyRossa Verlag tarafından 75. doğum yılını kutlamak amacıyla hazırlanmış olan elinizdeki kitap, reel sosyalizmin çözülüşünün kapitalizmin zaferine dönüşemediği bir dönemde ve emperyalist sistemin iktisadi, siyasi ve ideolojik krizi derinleşirken tarihe düşülmüş zengin analizlerden oluşuyor.

Çalışkan bir akademisyen, üretken bir Marksist ve daha önemlisi inatçı bir komünist olan Fülberth, bu kitapta toplanan makalelerinde bizi 20. yüzyılda bir tarih yolculuğuna çıkarıyor. Bu yolculukta, Almanya'da sınıf savaşımından Nazi iktidarına uzanan sürece, Soğuk Savaş döneminde, başta Almanya'da olmak üzere, yükseltilen anti-komünist histeriye, Soğuk Savaş'ın dünyada ve Almanya'da nasıl örgütlendiğine ilişkin çok önemli birçok tespiti bulabiliyorsunuz. Bu tespitlerden hareketle, günümüz kapitalizminin Almanya, Avrupa ve dünyada ördüğü ideolojik hegemonyanın yapıtaşlarına ulaşıyorsunuz.

Fülberth Türkçeye de çevrilen önceki kitaplarında başladığı özgün kapitalizm incelemelerinin sonuçlarını da, her bir makaleye adeta serpiştirmiş. Kitapta, kapitalizmin dönemselleştirilmesi ve neoliberal sürecin güncel krizi ile özellikle Almanya'da sonuçları üzerine ufuk açıcı makaleler de yer alıyor.

Tüm bu ilgi çekici ve zihin açıcı çabanın merkezine ise Alman sol yelpazesinin farklı aktörlerinin verili tarihsellik içerisinde aldığı pozisyonlar ve oynadıkları rolleri yerleştiriyor. Demokratik

Alman Cumhuriyeti'nin varlığı, tarihsel önemi ve zayıflıkları da bu değerlendirmelerde kendine yer buluyor. Fülberth'in bazı makalelerinde yer alan reel sosyalizme, Stalin ve Sovyetler Birliği'ne ilişkin bazı tartışmalı saptamaları da benzer bir zemin üzerinden yorumlamak gerekiyor. Zira, 1974 yılından beri Alman Komünist Partisi üyesi olan yazarın hemen aynı satırlarda reel sosyalizmi tarihsel ve toplumsal olarak güçlü bir biçimde sahiplendiğini görebiliyorsunuz.

Kitabın son kısmında yer alan yaşam öykülerinde Fülberth, konu edindiği aydınları önceki makalelerdeki düşünce izleğine paralel olarak ustalıkla anlatıyor.

Kitap, makalelerin zengin çağrışımlara kapı aralayan kurgusuyla yaşadığımız kapitalist dünyanın güncel konu ve sorunlarının ancak tarihsel ve toplumsal bir çerçevede ve daha iyisini, yani sosyalizmi savunarak anlaşılıp aşılabileceğine işaret ediyor.

Periyodik yayınlara çeşitli tarihlerde üretilmiş farklı uzunluklardaki makalelerin çevirisi ve düzeltisinde, yazarın özgün üslubu ve makale dilinden kaynaklanan güçlükler yaşanması kaçınılmazdı. Bu güçlüğün mümkün olduğunca üstesinden gelinmeye çalışıldı, ancak makalelerin yazıldığı dilde sahip olduğu akıcılığın tümüyle sağlanamamış olmasını okurların anlayışla karşılayacağını düşünüyoruz.

Aşkın Süzük

I.POLİTİKA

BİR FIRSAT OLARAK GÖRÜNÜRDEKİ SON

Kitlesel bir parti olarak Komünist Parti ile geçici vedalaşma

Kitlesel etkinin göstergesi olarak seçim sonuçları alınırsa –ki buna izin vardır- bu, en gelişmiş emperyalist ülkelerdeki tüm komünist partiler için sıfıra yaklaşmış ya da varmış bulunuyor.

ABD'de hiçbir zaman parlamenter bir önemleri olmadı. Komünist parlamenterler, 50'li yıllarda İngiliz Avam Kamarası'ndan ve Alman Federal Meclisi'nden yok oldular. Başka yerlerde daha uzun kaldılar. Yine de –60 yıl sonra- 1985 ve 1986 yıllarında Belçika ve Hollanda'daki sandalyelerini kaybettiler. Norveç'te bir komünist, ülkenin AB'ye girmesine karşıtlıktan doğan bir seçim ittifakının temsilcisi olarak 1973'te yeni baştan kısa bir süre Storting'de göründü, fakat bugün artık yok. Yaklaşık aynı sıralarda Danimarka Komünist Partisi bir kez daha parlamentoya girdi ve Kopenhag'da ikinci güçlü parti oldu. Ne var ki, bu da çoktan geçti gitti.

Büyüklerin çöküşü daha çok dikkati çekiyor. Bir zamanlar seçmenlerin dörtte birini arkasına alan FKP'nin (Fransız Komünist Partisi) aldığı destek bugün yüzde dokuza kadar düşmüş bulunuyor ve halen düşme eğilimi gösteriyor. Lüksemburg'da uzun süre Fransa'dakine benzer güçlü bir muhalefet oluşturan komünistlerin yok oluşu da tamamen buna paralellik gösteriyor. Can çekişen İspanya Komünist Partisi'nin kıymıkları zar zor bir seçim ittifakında yan yana geliyorlar. Finlandiya'da etkin olduğu seçim birliğine bir zamanlar oyların yüzde yirmi beşini çeken güçlü komünist partisi şimdi bölünmüş ve sürekli oy yitirir durumda.

İtalyan Komünist Partisi, 1986'daki kongresinde kendisini "Batı Avrupa solu"na ait –yani sosyal demokrat- bir "sol sosyalist" örgüt

olarak gördüğünü açıkça ilan etti. Söylenenler değil fakat gerçekler bunun İsveç'teki "Sol Parti komünistleri" için de geçerli olduğunu gösteriyor. Böylesi yönelimler yeni değil. 1956'da Macaristan'daki başarısız karşı devrimin ardından, o zamanki Danimarka Komünist Partisi Aksel Larsen önderliğinde sadece Sosyalist Halk Partisi adını almak istemişti. Benzeri yetmişli yıllarda İzlanda'da oldu. İsveç ve İngiltere'de bu ülkelerin eski örgütlerinde kendisini kabul ettiren reformizme ve SSCB eleştirisine katılmayanların yeni örgütler kurma çabaları bölünmelere değil, çok küçük gruplara parçalanmaya yol açtı. Sovyetler Birliği'ne karşı tutum, tek tek ülkelerde komünist partileri arasında açık bir ayırım çizgisi oluşturuyor.

Burada, sosyal demokratların Sosyalist Enternasyonal'ine ya da muhafazakârların ve liberallerin kararlarına benzer bir birliktelikten bile söz etmek zordur.

Kitle partisinden geçici bir ayrılış mı?

Bu gelişme devam ederse, ya sermayenin hakim ülkelerindeki son komünist parti de yok olacak, ya tarihsel bir nesne olarak muhafaza edilecek ya da –ve bu, ölüm sürecinin tam tersi olur– örgütler tamamen yepyeni bir biçim alacaklar.

Bunlar böylesi değişimleri tarihlerinde çok kez yaşadılar. Ancak, benim tezime göre, yakın gelecekte kitlesel komünist partisinin değil, küçük, teorik olarak uzmanlaşmış, uzunca süre en azından merkezi düzlemde daha çok parlamento dışı pratiklere dayanan bir Marksist örgütün bir perspektifi olacak.

Bu iddianın doğrulanması için, nedenleri çoğunlukla yüzeyde aranan şu andaki çürüme sürecinin bir analizi gerekiyor.

Yanlış neden açıklamaları

Ortalıkta en yaygın olanı, yılgın DKP içindeki muhaliflerin, parti yöneticilerinin beton kafalılığından, toplumsal gerçekliği kavramaktaki yeteneksizliklerinden, örgüt içi demokrasinin yokluğundan ve sosyalist ülkelere bağımlılıktan şikâyetleri. Bu tür eleştiri bana göre bir hiçtir. Komünistlerin, daha akıllı, daha güçlü, daha güzel, daha ahlaklı, daha etkin karşıtları karşısında daha aptal,

daha güçsüz, daha çirkin, daha etkisiz, hatta belli noktalarda daha ahlaksız olduğu durumlar hep olacaktır. Bu durum uzun sürerse, tarikat haline gelinir. Bu kötüdür, fakat bir karşı seçenek mevcutsa yanlıştır. Bir komünist partinin değerlendirilmesinde kıstas gerçeklik, güzellik, iyilik değil, verili ve mantıksal göründüğü kadarıyla değiştirilemez bir durumdan, ilkelerinden ödün vermeksizin bir şey çıkarmayı başarabilmesidir.

Parti içi muhalif eleştiriciler, haklı oldukları noktalarda bile sadece etkileri söz konusu ediyorlar ve bu tür ifade ediş tarzı ile asıl nedenler karanlıkta kalıyor. Sosyalist ülkelere mesafeli olmak ya da neşeli parti içi tartışmalar asla küçülmeye karşı korumuyor. Örnek: İngiltere, İsveç ve Hollanda'daki komünist partiler.

Karşı örnek: SSCB'ye yakın bağlarından hiç de rahatsız olmayan Portekiz, Yunanistan ve Kıbrıs. Buradan görülebildiği kadarıyla, AB'nin etkileri yerleştiği oranda Yunanistan ve Portekiz'de en azından sayıca tehdit altında olmakla birlikte, işçi kesimine dayanarak kendilerini koruyorlar. Portekiz'de komünist parti en güçlü konumunu eskiden olduğu gibi Anlentejo'daki tarım işçileri arasında, gemi yapımı, çimento endüstrisi, nispeten küçük ulusallaştırılmış çelik üretiminde ve varlığı tümüyle tehlikede olan benzeri işkollarında koruyor. Belki oy kaybını da bu durum açıklıyor. Partinin geleneksel kesimlere bağlanıp kalmak yerine, elde kalan zemin tamamen yitmeden önce, ülkenin kuzeyinde olduğu gibi, üçüncü (yan) sektör çalışanları arasına ayak basma çabasının her halde tam zamanıdır.

Yine de iyi ki –yetmişli yıllardakinden farklı olarak- başka insanlardan fikir almak hiç kimsenin aklına gelmiyor. Çünkü birincisi, kapitalist dünyanın benzeri komünist partileri, günümüzde, yeni baştan Batı Avrupa'nın periferisine giren ve koşulları (daha çok işçi hareketinin zayıflaması ya da tersi açısından) merkezle mukayese edilemeyecek olan ülkelerde çalışıyorlar. İkincisi, ulusal taktiklerin ve işçi kesiminin varlığını sorgulayan tahlillerden çok daha önemli olan, kapitalist sistemin bütününün durumunun ülkeden ülkeye ve uluslararası düzeyde sorgulanmasıdır. Ve bu, şimdilik her şeye karşın sağlam bir zemin sunuyor.

Komünist kitle partilerinin ön koşulu

Komünist partileri -ve böylece asıl meseleye geldik- temel olarak sadece iki koşulda kitlesel örgütler olarak düşünülebilirler:

Birincisi, devrimden hemen önce, devrim anında ve akut devrim sonrası koşullarında, kısacası, zamansal açıdan doğrudan devrimle bağlantılı olarak. Örnek: Almanya 1918-1933.

İkincisi, kapitalizm yanlısı ya da sosyal demokrat partilerin, komünist partisinin kitleler arasındaki etkisini kullanabileceği reform boşlukları bıraktığı koşullarda. (Olağanüstü olarak çoğu durumda antifaşist direnişi de buna katabiliriz.) Bu da uzun vadede komünistlere yarar sağlamaz: Reform işlevleri ya başka örgütler tarafından üstlenilir, ve/veya kendileri reform partisine dönüşür. Örnek: 1943-1987 yılları arasında Fransa ve İtalya. Bu sübjektif açıdan çoğunlukla samimiyetle çaba gösterilmiş; fakat objektif olarak borç alınmış, bu nedenle de yapay (çünkü gerisin geriye komünist hedeflere yönlendirilemeyen) ikinci türden kitle etkisi sadece şimdilik sınırlı alanlara uzatılabilir: Örneğin, 30'lu yıllarda ABD'deki sendikal hareket; bazılarının iddiasına göre de 70'li yıllarda Federal Almanya'da öğrenci ve entelektüellerin hareketi.

Böylesi dönemlerin dışında, komünist partiler asla kitle partisi değil, sadece aktif bir çevre olurlar. Eski bir metinde şöyle deniyor: "Teorik olarak proletaryanın geri kalan yığınından önce koşulları kavrayan, proletarya hareketinin gidişinden ve genel çıkarsamalarından önde." Doğru, bu Komünist Manifesto'dandı.

Bu alıntıdaki her bir kavram aydınlatılmayı gerektiriyor. Aydınlatma, çünkü bunların her birinin bugün ne anlama geldiği irdelenmelidir: Koşullar, gidiş, çıkarsamalar, proletarya.

Eğer "koşullar"dan bahsediyorsak, bunların karakterize edilmesi için şu anda zorunlu olarak iki kavram daha gerekiyor: Emperyalizm ve sosyalizm ile kitlelerin gereksinimleri arasındaki ilişkinin yeniden tarifi.

Emperyalizm ve işçi hareketi

Kapitalizm, en gelişkin ülkelerdeki çelişkilerinin bir kısmını daha geçen yüzyıl sonlanmadan önce dış ilişkilere aktarmayı başardı. Bu, içteki sınıf savaşımını zayıflattı. İlk kez Friedrich Engels

1885'te gözlemlemişti: "Hakikat şudur: İngiltere'nin endüstri tekeli devam ettiği sürece, İngiliz işçi sınıfı bu tekelin avantajlarından bir miktar yararlandı. Bu avantajlar onlar arasında çok eşitsiz dağıtıldı; imtiyazlı azınlık en büyük parçayı kaptı, fakat büyük yığın da en azından arada bir, geçici olarak kendi payını aldı. Bundan sonra, Owenizm'in ölümünün ardından İngiltere'de hiç sosyalizm olmamasının nedeni budur."

Engels'in 1885'te Büyük Britanya için saptamasının bugün ABD, İskandinavya ve Federal Almanya için geçerli olduğundan kim şüphelenmeye kalkacak?

Marksizm ve gereksinimler sistemi

Daha da fazlası oldu. Çünkü sonrasını ne Engels, ne de Lenin görebilirdi: Emperyalist ülkelerdeki geleneksel gereksinimler sisteminin Marksizm'in yerine geçme zorunluluğu. Bu gereksinimler sistemine "geleneksel" diyorum, çünkü çıkışı endüstri devrimine ve proletaryanın doğuş sürecine dayanıyor ve açıkça görünürlüğü de geniş anlamda bu dönemle sınırlı bulunuyor.

Örnek olarak Almanya'yı alalım: Endüstri devriminden faşizm zamanına dek, sınıf bilinci olan işçi -ister sosyal demokrat olsun, ister komünist- açlığın bertaraf edilmesini ve konut sorununun çözümünü kapitalizmde değil, ancak sosyalizmde düşünebiliyordu. Bu, kapitalist dünyanın tümü için bugün de geçerlidir– fakat artık çok gelişmiş emperyalist merkezler için değil. Oralarda, önceleri ancak sosyalizmde düşünülebilen beslenme ve konut sorunu en azından şimdilik bir biçimde düzene konmuş bulunuyor. Bu bölgelerde kadın sorunu da benzer bir durum gösteriyor: Hiçbir şekilde çözümlenmiş değil, fakat yaklaşık olarak ABD ve Federal Almanya'da ulaşılan parçacıklarda kurtuluş biçimleri, kadın sosyalistlerin kapitalizmin sınırları içinde mümkün olmayacağını düşündüklerine daha önceden varılabilecekmiş gibi görünüyor.

Kapitalizm ve savaş arasındaki bağ buna rağmen baki kaldı, hatta bu risk yeni bir nitelik kazandı. Doğanın tahribi, sosyalizmi ve - hatta kısmen çok gelişmiş emperyalist ülkelerden daha da çok – gelişmekte olan ülkeleri de kapsamakla birlikte, asıl kaynağına bağlı olarak bu zarar spiralinin çıkış noktası kapitalizmde aranmalıdır. Gelişmekte olan ülkelerde açlık ve sefaletin her biçimi

hakim bulunmaktadır: Bu, kapitalizmin merkezlerdeki iktidarının bedelidir. Bu gerçeklerin tahlili için uygun olan araç da, eskiden olduğu gibi Marksizmdir. Fakat o, Almanya'da 1933'e dek kendisine bir kitle temeli sağlamış olan gereksinimler sistemi ile artık bağdaştırılamaz.

Her iki ana sınıf arasında, işçi sınıfının taleplerine karşılık bir kırıntı elde ettiği ya da elde etmekte olduğu düzenleme, burjuvazi ve proletaryanın mücadeleci biçimde karşı karşıya geldikleri kendi kurumlarını oluşturdu: parlamentolar, toplu sözleşmeler, belediye yönetimleri, toplumsal sigorta, iş yasası. Kısacası, emek ve sermayenin güç dengesinin kendisini gösterdiği bir siyasal yapılar örgüsü ekonomiye etki ediyor. Dahası, ona nüfuz ediyormuş gibi görünüyor. Artık karakteristik olan, açık çatışma değil, alttaki sınıfın –her ne kadar alttaki durumu ortadan kalkmasa da- gerçekten yaşamında iyileşmelere ulaştığı bir sınırlandırmadır.

Hatta komünist partiler bu toplumsallaştırma sürecine, zaman zaman katkı koydu. Roosevelt reform politikasını geçerli kılmak için sendikalara gereksinmişti, ABD'nin Leninist partisi ona yardımcı oldu. Daha sonra Japonya ve Hitler Almanyası'na karşı serbest ticaretin özgürlüğü için faşizmle mücadele ederken, Genel Sekreter Earl Brown'a göre artık partinin kapatılmasının vakti gelmişti– birkaç yıl sonra bunun bir hata olduğu kanıtlandı.

İşçi sınıfının gereksinimlerinin düzenlendiği kapitalist toplumsallaştırmanın biçimleri çok çeşitli şekillerde olabilir. Burada, Avrupa'da çoğunlukla devletsel ve özyönetim biçimleriyle gerçekleşti. ABD'de ise en büyük çapta pazar üzerinden yürüyor: Muktedirler için, başka bir yerde demokratik sosyalizme gerek olacak her düzenlemeyi başarıyor.

Kapitalist toplumsallaştırma hiçbir şekilde tek başına kapitalist sınıfın ürünü değildir. Bunun somut biçimleri her seferinde daha çok işçi hareketinin örgütlerince dayatılıyor. Bu da, burjuvazinin hiçbir şekilde istediği gibi hareket edemediği, karşıt sınıfın baskısı altında kaldığı yeni çelişkiler doğuruyor.

Yeni bir toplumsal sisteme –sosyalizme- giden yol, ancak toplumsallaştırmanın somut biçimi aynı zamanda kapitalist toplum sistemini giderek sarsarsa açılabilir. Burjuvazinin ideologları bu nedenle uzun zamandır olası gerçek bir "kaos"un ortaya çıkmasına karşı ikazda bulunuyorlar (1969-1976 yılları arasında

Almanya'dakine benzer şekilde: Terörizm + kamu hizmetinde radikaller + eğitim alanında randıman düşüklüğü + enflasyon). Karşı vuruş o sırada varılmış olan kapitalist toplumsallaşmayı hiçbir zaman tamamen ortadan kaldırmadı, sürekli olarak, kapitalizmi sarsmayacak, aksine stabilize edecek şekilde azalttı.

Bilindiği gibi, Marx ve Engels'in kapitalizm analizinde emperyalizm geniş çapta eksikti. Kapitalist gelişmenin bu yeni fenomeninin işlenmesi Lenin'in yeni bir parti tipi yaratmasıyla başladı. Fakat onda da zorunlu olarak eksik kalan, en gelişmiş kapitalist ülkelerde 1945'ten sonra kendisini dayatan kapitalist toplumsallaştırma idi. Onun devlet tekelci kapitalizm konsepti sadece yukarıdan değil, aynı zamanda kitlesel olarak aşağıdan gelen kapitalist toplumsallaştırmayı içermiyordu. Bunun parti biçimi için sonuçları olmak zorundaydı.

Bir başka nokta daha göz önünde bulundurulmalı: İşçi sınıfının içindeki yeni yapısal biçim yani; geleneksel çekirdeğin erimesi, bir yandan aydınların büyük bir kısmının ücrete bağımlı hale getirilmesi, öte yandan onun yaşam biçiminin sınıfın çoğunluğunca benimsenmesi.

Bugüne dek kalan (geleneksel) komünist partiler içinde, işçi sınıfının bu yeni bileşimine uygun hiçbir parti mevcut değil. Artık eskimiş gerçekliğin kendisinde yansıtılmadığı ve siyasetin pratiğine uygulanmadığı yerde, "işçi sınıfı partisi" kavramı bir yaşamsal yalan olur.

Komünist partilerin geçmişteki biçim değişikliği

Ancak formasyon değişimi –kapitalizmden sosyalizme- öylesine bir temelden süreçtir ki, komünist partilerin tek bir tarihsel biçimi ile bağlanamaz.

Marx ve Engels de bunu öğrenmek zorundaydılar. 1848 Devrimi öncesi kurdukları "Komünistler Birliği" rüzgarda çok çabuk dağıldı. Bebel ve Wilhelm Liebknecht, "Sosyal Demokrat İşçi Partisi"ne –iki on yıl sonra- bir zaman ondan bir komünist örgüt doğacağı umutları ile yatırım yaptılar. Alman sosyal demokrasisinin Erfurt Programı (1868) bu beklentiyi doğrular göründüğünde. Marx'ın ölümünün üzerinden sekiz yıl geçmişti. Yine bir sabun köpüğü:

Birinci Dünya Savaşı öncesinde kararlı Marksistler parti içinde sadece bir çeşit tarikattılar.

Bolşevikler 1905 Rus Burjuva Devriminden bir buçuk yıl önce biçimlendiler. Şubat 1917'de 30.000 üyeleri vardı, üç çeyrek yıl sonra on misliydiler.

Fakat Almanya'da KPD'nin yığınsal etkisi sadece Rus devriminin bir yansımasından ibaret değildi –o günlerde başka ülkelerde yeni kurulanlar sadece cüce örgütler oldu- aynı zamanda, "dünya hakimiyetine el atmak" başarılamadığı, imparatorluk emperyalizmin tavuk kümesinde aşağılarda bir yere yerleştiği ve işçi sınıfının burjuvazinin kazanımlarından pay alma umutlarının boşa çıktığı gerçeğinin de verisiydi. Bunun sonucu olan parti tipinin bugün sadece folkloristik anlamı olabilir, onun hayatta kalması sonuçta bir kostümlü balo grubu gösterisine dönüşürdü.

Sonunda, Komünist Enternasyonal'in VII. Dünya Kongresi'yle birlikte (1935) komünist partilerin varoluş koşullarının değiştiği açıkça görüldü. Komünist partilerin uluslararası sisteme dair devrimci iddiası artık daha çok Sovyetler Birliği'nin korunmasına yöneldi.

Salt ulusal temelde devrimci dönüşüm şansı olan klasik kitle partisi –eğer böylesi bir dönem var idiyse- geçmişti. Çünkü Bolşeviklerin zaferi bile dünya savaşında uluslararası sistemin dengesinin bozulmasının da bir sonucuydu. 1943'ten sonra İKP ve FKP, karşı argüman oluşturamaz: Onlar antifaşist reform örgütleriydi. Bunun ötesinde bütün devrimlerin SSCB'nin de bir parçası olduğu uluslararası ön koşullar vardı: Doğu Avrupa, Çekoslovakya, yarım Almanya, Çin, Küba, Vietnam. Başka türlüsünü isteyen varsa, "dünya iç politikası"ndan bahsetmekle kalmayıp, onu örneğin Portekiz'de uygulayan merhum Willy Brandt'tan daha az akıllıdır. Onun Combo'sunu belki ileride Güney Afrika'da da gözlemleyebileceğiz. Oradaki Kerenski Suarez'in adı Tutu'dur. İşte bu uluslararası politikadaki kapitalist toplumsallaştırmadır. Ve devrim de aynı ön koşullara dayanacaktır.

1945'ten sonra Batı bölgeleri de aslen buna örnektir: KPD'nin belli bir zaman için kitlesel tabanı (üye sayısı belki 300 bin), Anti-Hitler koalisyonu ve ona bağlı yeni ulusal gelişmeler olmaksızın

düşünülemezdi. Onun çöküşü, kapitalist toplumsallaştırmanın ilk büyük eylemlerinden biriyle başladı: Yeni bir Batı devletinin sonradan muzaffer olarak emperyalist topluma bağlanması. KPD (ve sonra DKP de) Weimar döneminin siyasal sisteminden tamamen farklı koşullarda hareket etmekteydi.

Bu tarihsel bir benzetmeyle de açıklanabilir. Marx, "Louis Bonaparte'ın On Sekizinci Brumaire'i" yazısında, 1852'de cumhuriyetin iki birbirine karşıt biçimi olduğunu saptamıştı: Ya "burjuva toplumun siyasal dönüştürülme biçimi" ya da onun "muhafazakâr yaşam biçimi." Fransa'da 1848'den sonra "siyasal dönüşüm biçimi"ni gördü. Weimar'ın siyasal sistemini de buna benzer şekilde tanımlayabiliriz. Birleşik Devletler Marx'a göre muhafazakâr cumhuriyet biçimiydi çünkü, orada "her ne kadar sınıflar mevcutsa da, henüz sabitleşememişlerdi. Aksine, sürekli bir akışkanlıkla varlıklarını değiştiriyor, karşılıklı birbirlerini aşındırıyorlar, modern üretim araçları durgunlaşan fazla nüfusla eş zamanlı olmak yerine, göreceli el ve kafa eksikliğini karşılıyor, sonuçta kendisini yeni bir dünyaya uyduran heyecanlı genç maddesel üretim hareketi eski ruhların dünyasını ortadan kaldırmaya ne zaman, ne de olanak veriyordu."

Batı bölgelerinde ve Federal Cumhuriyet'te muhafazakârlar soğuk savaşın başlamasından sonra, bunun –değişikliklerle- kendi ülkelerinde de tekrarlanabileceğini öğrenmek zorundaydılar. Bu, KPD'nin çalışma koşullarını 1956'daki parti yasağı gibi, daha kalıcı olarak mahvetti. Böylesi koşullar Fransa ve İtalya'da henüz yoktu, orada Marksist hareket eriyip yok olmadı, fakat durgunlaştı.

Batı Avrupa'da komünist partiler yeni meydan okumaya yanıt bulmak için yirmi yıla gereksindiler. Yanıtlar da aynı olmadı.

Altmışlı yılların sonundan itibaren solun saldırısı

Altmışlı yılların sonunda iki farklı strateji açıklık kazandı:

Birincisi: "Anti-tekelci demokrasi"ye yöneliş. Bunun temelinde, Fransız Paul Boccara ve çevresi tarafından Batı Avrupa ilişkileri için en derinlemesine formüle edilmiş olan devlet tekelci kapitalizm teorisi yatıyordu. Hedefi, kapitalist toplumsallaştırmanın ön göstergelerini aynen dönüştürmekti: Tekelci sermayenin devre

dışı bırakılarak o zamana dek ekonomik ve siyasal alanlarda elde ettiği iktidar konumlarını işgal ederek, sonuçta toplumu yeni bir mantık üzerine örgütlemek. Bu politikanın en olgun projesi –yine bir taviz olmakla birlikte- Fransa'da komünistlerle sosyalistlerin 1972'deki ortak programı oldu.

1968'de yeni kurulmuş olan DKP, bundan çok daha zorlu –daha açıkçası: o an için imkânsız- koşullarda aynı politikayı gerçekleştirmeye çalıştı. Batı Avrupa'da o sıralarda bütün komünist partilerin bu düşünceyi izlediklerinden, ancak zayıflıkları nedeniyle genel olarak bunun görünür hale gelemediğinden hareket edilebilir.

İtalya partisinin stratejisi farklıydı. Ve bununla o yılların ikinci stratejisine gelmiş oluyoruz. Bu konsepte göre ne mülkiyet ilişkilerinde, ne de politik yapılarda büyük bir değişim yapma zorunluluğu yoktu. Var olan kurumları, devleti, parlamentoyu, medyayı komünistlerle doldurmak yetecekti, böylece hedefe varılmış olacaktı.

Her iki teori de farklı temele oturmuş olsalar da, pratikte çok da fark göstermiyorlardı. Bu, İKP ve FKP'nin yetmişli yıllarda o zamanki "Avrupa Komünizmi" temelinde birbirlerine yaklaşmalarına olanak sağladı. Bu pratikteki bu düşünce dönüşümünün nedeni, iktidar dengelerinin "anti-tekelci demokrasi"ye hiçbir yerde izin vermemiş olmasıydı. Bunun ötesinde, solun 1968-1974 yıllarındaki genel saldırısı hedefinden şaştı: Fransa'da rejim krizi, Federal Almanya'da öğrenci hareketi, İtalya'da sendikaların "Sıcak Sonbahar"ı, Federal Almanya'da 1969 Eylül grevleri, Fransa'daki "Programme Commune", Batı Almanya bazı sınırlı toplumsal alanlarında reform çıkışları, İngiltere'de radikalleşen İşçi Partisi (Labour Party) ve maden işçileri grevi ve ardından muhafazakâr hükümetin yıkılışı, Portekiz'de 1974-75 devrim denemesi: Burada, anti-tekelci demokrasiye doğru ilerlemenin mümkün göründüğü bir mücadele alanı açılmıştı.

Perspektifler

Solun altmışlı yılların sonunda başlayan taarruzu, yetmişli yılların ortalarından itibaren geçici olarak başarısız kaldı. 1968-1974 yıllarındaki ilerleme sıklıkla heyecanlı bir şekilde yorumlandı, yenilgi ise bugüne dek hiç de yeterince irdelenmedi. Halbuki bu, emperyalist ülkelerdeki komünist partilerin görülebilen çalışma

koşullarını açıklayabilmek için çok önemliydi. Bu koşulları en başta üç olgu belirliyor:

Birincisi: Hakim kapitalist ülkelerdeki devrimci olmayan durum, sistem çatışmasında ek olarak (kendisini iç politikada en başta anti-komünizm olarak gösteren) bir karşı-devrimci dinamik ve sürekli yeni çıkışlarla üretim tekniklerini tamamen değiştirerek, bölgesel yeni gruplaşmalarla, toplumsal tabakaları bütünüyle yok ederek ve yeniden yaratarak bir "yukarıdan devrim" içeriyor. Her bir gerçek muhalif hareket, bu süreç içinde geçiş dönemine rastlayarak açıkça geçici kalıyor; sürekliliği olan etkili yönelişler şu anda neredeyse imkânsız.

Komünist partilerin orada karşılaştırmalı olarak görünmeyen görevleri var. Yığınsal örgütler olarak şu anda özlerini yitirmiş bulunuyorlar. Nürnberger Arbeiterstimme, Heinrich Brandler'in mezarından şöyle sesleniyordu: "Devrimciler için talihsiz bir zamanda -daha çok bir kadro partisine benzeyen- militan ve eğitilmiş komünist çekirdek örgütün varlığı." Ya da "Daha uzun bir güç toplama zamanına gereksiniyoruz" diyordu Jörg Hufsmidt UZ'de. Eylemlilik ve "parlamento dışı hareketlere sadakat ve sendikaların içinde", marksist sistem eleştirisi ve –buradan çıkarak- sosyalist perspektif, sonuçta reel sosyalizmin propagandası: Ona göre, bu ülkede komünist partinin merkezi görevleri bunlardı.

Belirlenen bu aşamalar ve oradan çıkarılan hedef isabetlidir.

Yüksek düzeyde toplumsallaştırılmış bir kapitalizmde her zaman restorasyon için makul öneriler yapan, böylece komünistleri başka yerlerde olduğundan daha yabancı kalarak kendi kendilerini aptal yerine koyduracak kişiler ve hareketler bulunacaktır. Bununla birlikte "parlamento dışı hareketlere sadakat" niteliksel olarak incelikli bir şekilde tarif edilmelidir. Yüzeyden bir kabullenişin icraatı yeterli olamaz. Bir kez daha anımsayalım: Komünistler, tüm ülkelerin işçi partilerinin "en kararlı, her zaman daha ileriye doğru süren parçasıdır" – Komünist Manifesto'da böyle yazıyor. Bu sadakatten fazla bir şeydir.

İkincisi: Dengesi sağlam bir kapitalizm kurbanlarını biriktirmez, onları dağıtır. Bu nedenle yüzeyinde çoğunlukla neredeyse gönül açıcı görüntü verir. Alman Biedemeier'inde endüstri devrimi doğdu. Silezyalı dokumacılar ve "Komünistler Birliği" –yüzyılın

başlangıcının hemen sonrasında Çin'deki isyankâr Bokser'ler, başkaldıran Herero'lar ve Hottentotten'ler ve Alman sosyal demokrasisindeki az sayıda solcular gibi- sanki farklı dünyalara aittiler. Karşı koyuşun bütün biçimlerini (bu arada "en geri kalmışları" da) birbirleriyle bağlayan bir komünist örgüt, ancak en üst seviyesine yükselmiş bir devrim arifesindeki, otantik olarak Lenin'in "Ne Yapmalı"sında tarif edilen bir komünist parti olabilir. Daha önceki zamanlarda sadece onun, şayet en önemli özelliklerini muhafaza edebilirlerse, kendilerini komünist parti olarak niteleme hakkı olan, ön biçimleri olabilir.

Üçüncüsü: Kapitalizmin sonluluğu mistik bir şey değildir. Aksine, ekonomi politiğin şu andaki durumunun da eleştirisinde görülebilir. Burada komünist partilerin en son tanımlanma noktası bulunmaktadır. Onların gücü ve zayıflığı objektif ve sübjektif olarak bu olanağa yakınlıkları ve uzaklıklarına bağlı olarak belirlenir. Bu fakat onların var olma selahiyetinin değil, verili andaki şanslarının sorunudur. Yeni bir devrimci durum eski politik biçimlerin yığınsal yeniden doğuşunu getirmeyecek. O zaman klasik tipten komünistler, diğer örgütlerin kısmen biçim değiştirdiği, kısmen yeni baştan kurulduğu geniş kapsamlı devrimci hareketin sadece bir parçası olacaklar. Bu da şu andaki çelişkili duruma katkıda bulunuyor: Burjuva toplumun devrimci perspektifleri için varlar, fakat sadece devrimci olamayan durumda bir "tekel"e sahipler ve bu durum aynı zamanda onların zayıflığını da koşulluyor.

Marxistische Blätter, Sayı 12, 1987

ULUSAL ÖZNENİN YENİDEN KURULUŞU

Erich Honecker'e karşı dava ve DAC'ın Alman tarihinden silinişi

Büyüyen Almanya, uluslararası arenada diğerlerinin direnişine karşın isteklerini dayatabileceğini gösterdi. Honecker bir Noriega değil, fakat öyle bir muameleye tabi tutulabilir. Panama'da Vatikan'ın başaramadığı (şayet o isteseydi): Elçisini hegemon bir güce karşı bağışık tutmak, Moskova'da, Şili'de de uzun süre mümkün değildi. Federal Almanya ile doğrudan zıtlaşma durumunda belki bir şans olabilirdi. Mayıs ayında sosyal demokrat parlamenter Büchler, hükümetten "sabık SED Başkanı ve DAC Devlet Konseyi Başkanı Honecker'in teslim edilmesi için Şili'ye ekonomik baskı uygulamasını" talep ettiğinde (FAZ 19 Mayıs 1992), Bakan Spranger kendisine, bundan vazgeçmek zorunda olduğunu bildirdi: "Şili'nin artık klasik gelişmekte olan bir ülke değil, potansiyel bir gelişmiş ülke olarak kabul edilmesi nedeniyle, gelişimdeki ortak çalışmamızın kapsamı politik baskı için yeterli olamaz" (FAZ 22 Mayıs 1992). Daha önemlisi, Bonn'dan parasal destek almaya çok ilgi duyan, Boris Yeltsin'in kaçaklara karşı sert bir çizgi izlemesi ve yurt dışına gideceğini söylemesiydi." (»Boris Yeltsin, keen to obtain financial aid from Bonn, took a hard line on the refugee and said he must leave«, The Guardian, 30.7.1992). Şili Cumhurbaşkanı Aylwin sonuçta teslimiyetçi bir şekilde, politik giderlerin kendisi için çok yüksek olduğunu açıkladı: O sadece Almanya ile değil, aynı zamanda onu kovanlarla da muhataptı.

FAC, gayrı resmi imparatorluğunun Rusya'yı da içerdiğini gösterebildi. Bu saptama, ileride gelebilecek hukuksal bir kırılmaya değer. Bu fakat hukuk devletinin zorlukları üzerine şu andaki yapmacıklıkları ilgilendirdiği için sınırlı olacak.

Muhakkak: Yargı, FAC'ın kendi ihtiyacı için devletin şiddet tekeline çok büyük değer biçilerek, Alman Demokratik Cumhuriyeti konusuna da ceza hukuku uygulamak için cesaretlendiriliyor. DAC'ın sınır meselesi yasal olarak normlara bağlanmıştı. O, bunun uluslararası hukuka aykırı olmadığına yaslanabilirdi. Bu artık geçerli olmadığına göre, bir zamanlar bu yasayı kabul eden bütün Halk Meclisi üyeleri mahkemeye verilebilir: Budalaca bir fikir.

Devletin şiddet tekelinin ne için burada ve orada kullanılacağını incelemek kuşkusuz ilginç olurdu. Yine de DAC'ın tarihi bunun için en etkileyici örneği oluşturmazdı. Burada mesele Hitler, Stalin, Pol Pot, Pinochet'le değil, şu sözüm ona normal durumlarla karşılaştırıldığında, klasik demokrasilerin de buruk tat vereceği bir karşılaştırma olurdu. Gösterilerdeki dövizlerde Johnson (Vietnam'a karşı etkinliği nedeniyle) ve Bush (Golf savaşı) katil olarak niteleniyorsa, bu Bild gazetesinin "duvar katili Honecker"i gibi bir mücadele sözcüğüdür. Aradaki fark, Devlet Konseyi Başkanı'nın diğer devlet başkanlarından farklı olarak karşıtlarının eline düşmüş olması ve düşman ilan edilerek mahkeme konusu yapılmasıdır.

Burada ortaya çıkan zorluğu aşmak için, arkadan ikinci bir dava dilekçesi sokuşturuldu. Bu da "Wandlitz'le bağlı olarak emniyeti suistimal" ile ilgili. Bu Helmut Schmidt'in Savunma Bakanlığı sırasında askeri hastanede tedavi edilmesine eşit büyüklükte bir suç.

Yeni bir hukuk yaratılabilseydi bütün bunlara hiç de gerek kalmazdı: Muzafferlerin hukuku. Eski Savunma Bakanı Rupert Scholz bir örnek dava gösteriyor: Nürnberg. Yine de, her şeyden önce, bir zamanlar Nazilere verilen acının sonradan meşruiyet kazanmış olması nedeniyle bundan yararlanılmasını istemiyor – FAC aynı yola başvurursa, "Nürnberg'de savaşı kazananın hukuku geçerliydi, Honecker davasında hukuk devletininki geçerli kılınmalı" (Welt am Sonntag, 2 Ağustos 1992).

Aslında burada politik yargı söz konusudur ki, sonuçta her çözüm ancak taraftarlarını bulduğu takdirde gayeye ulaşmış olur. Mahkeme çok yüksek bir cezayla kendisini rezil etmeyi, ya da hafif bir cezayla, hatta beraatla sağlıklı halk duyarlılığını karşısına aldığı taktirde, göze alınacak olan şudur: Yeniden birleşmeyle ilgili tüm sorunlarda en başta geçerli olan politikadır ve burada

hakimlerin karın ağrısı (eğer burada mevcutsa, daha çok gizli dostlar da hesaba katılmalıdır) 1990'da Alman Markı'nı gevşettiremedikleri Federal Banka'nın sabık başkanı Barmen'deki gibi önemsizdir. Bu durumda söz konusu olan, her alanda uzman bir devlet başkanıdır. Hukukçuların ve ekonomistlerin her küçük işiyle ilgilenememesi bir beceriksizlik değil, aksine güç göstergesidir. Asıl mesele, Almanya'nın eğerin üstüne oturabilmesidir. At sürme işi, bilindiği gibi, daha sonradan nasılsa gelecektir.

Gerçekte: Asıl mesele Almanya'dır. Dışarıya söz geçirilmesi –ne kadar etkileyici olursa olsun- Honecker'in kaçırılması (çünkü böyle olmuş olmalı) herhalde daha az ilginç olsa gerek. Daha önemli olan, ulusal tarihsel öznenin yeni baştan kurulmasıdır. Böylece eylemin ikinci hedefine gelmiş bulunuyoruz:

Federal Anayasa Mahkemesi'nin Federal Almanya ile Alman Demokratik Cumhuriyeti arasındaki temel anlaşma üzerine 31 Temmuz 1973 tarihli kararının gerekçesi alıntılamaya doyulamıyor. Orada şöyle deniyor: "Temel Yasa – sadece halklar hukuku dersinin tezi ve devlet hukuku öğretisi değil! – Alman İmparatorluğu'nun 1945'teki çöküşten sonra da var olmaya devam ettiğinden, ne teslim olmanın, ne de müttefiklerin işgalci güçleri tarafından Almanya'da uygulanan yabancı devlet iktidarı sonucunda yıkılmış olmadığından yola çıkar." Buna göre, "FAC Alman İmparatorluğunun 'hukukî devamı' değildir, devlet olarak Alman İmparatorluğu devleti ile özdeştir. Kapsadığı alan açısından da, bir istisna tanımama söz konusu olmadığı sürece, kısmen özdeştir." (Son cümlenin ikinci yarısı, devletin özünün bir süre için Batı'ya çekildiğinin, fakat uygun bir fırsatta, artık söz hakkı kalmayan diğer bölümlere de genişleyeceğinin ifadesidir. Eğer sabık ADC'liler "sömürgeleştirilmekten" şikâyet ederlerse: işte bunun hukuksal temeli. Bunu bilebilmeliydiler.)

Doğrusu, bu talep uzun süre kabul ettirilemedi: ADC'nin varlığı onun reddi anlamına geliyordu. 1949'daki kuruluş aslında bütün bir Almanya girişimi olarak düşünülmüştü: Batı Alman çekirdek devletinin karşısına (aynı zamanda bütünü temsil etme iddiasıyla) Doğu Almanya'yı koyma denemesiydi. Bu ikisinden sonunda hangisinin kalacağını soğuk savaş tayin edecekti. 1955'te SSCB, devamının geleceğinden yola çıktığı bütün Almanya için güreşte kısa çöpün kendi elinde kalacağını kavrayınca, konumuz için

ilginç olan başladı: "Alman İmparatorluğu devleti"nin yerine, eşit haklara sahip iki halklar hukuku öznesini koyma mücadelesi. Bu da Doğu Anlaşmaları ile sağlanmış görünüyordu.

O zamanlar, yetmişli yılların başında Giessenli devletler hukuku uzmanı Helmut Ridder bir süre ilgi çekici bir kavram kullandı: Federal Almanya'nın "değiştirilerek kuruluşu". Bununla sosyalizmi değil, Batıdaki devletin, doğudaki tarafından tanınmasıyla birlikte, 1871-1945 yıllarındakinden ve aynı zamanda 1949'dan sonrakinden (küçük çapta imparatorluk olarak) tamamen farklı yeni bir kişilik kazanma şansı olabileceğini kast ediyordu: "Avrupa ortasında" Doğu'ya doğru sınırsal, Batı'ya doğru da en başta hegemon iddiaları olan, içeride de meslek yasakları ve kötü infazlar yapan ülke durumundan uzaklaşmak.

Biz sollar (örneğin ben) o zamanlar doğru dürüst dinlemedik. Dağınık bir havada paldır küldür sosyalizme doğru yürüdük. Ridder, Federal Anayasa Mahkemesi'nin 1973 kararını "Kyffhäuser Kararı" olarak niteleyerek, -bizden farklı olarak- siyaset sınıfının ve onun adaletinin politik hesapları seviyesinde bulunduğunu gösterdi. "Alman İmparatorluğu devleti", kabullenmek istemedikleri buydu. Ve bu merkezi noktayı, onlar için birçok şeyin görünürde yitirildiği anda bile gözden kaybetmediler.

İddia, ADC var olduğu sürece dondurulmuş olarak kaldı. Şimdi, o ortadan kalktığı için, aradaki zaman sürecindeki varlığı boyunca belki sürekli olarak biraz değişen bu düşünceye karşı etki yapmak gerekiyor.

Böylece tekrar Honecker'e geldik. Hitler'in imparatorluğu çöktüğünde hapisten çıktı. Kohl'ün döneminde, restorayon sırasında tekrar içeri girdi. Modrow döneminde kısa süre içerdeyken, FAC'nin sadece nominal olarak bağımsız ADC üzerindeki hegemonyası tamamlanmıştı. Honecker, ADC'nin başı olarak, bağımsız bir devletin kuruluşunda yapılması gerekli olanların kapsamı içinde yaptığı işler –aslında sınır rejimi- nedeniyle yargılanacak. Eğer o, kaynana cinayeti ve yankesicilik gibi, bir özel şahsın işi olarak yargılanırsa, zaten 1990'da yıkılmış olan ADC, daha sonradan tamamen ortadan kaldırılmış olacak. Burada mesele ne devletler ne de halklar hukuku değil, sadece sembolik bir eylemdir (bu nedenle ADC hukukuna göre de hareket ediliyor).

Fakat açıkçası, o, bu arada kendisini Federal Almanya olarak adlandıran ve şimdi kim olduğunu göstermek isteyen Alman İmparatorluğu'nun doğal kabulü için önemli: Örneğin, diğerlerinin yanı sıra 1914'te ve 1941'de Balkanlarda mevcut olan, ve bugün de ne yazık, ne yazıktır ki, ondan kurtulamayanla aynıdır.

Bu devlet, 1945 ve 1990 arasında kuşku götürmez bir şekilde 1871'den 1918'e ve 1933'ten 1945'e dek olduğu biçimde davrandı. Bundan başka bir imkânı da yoktu, çünkü o –sözde varlığı Federal Anayasa Mahkemesi'nde görüldüğü gibi- mevcut değildi. Federal Cumhuriyet yarı eğilmiş durumda (atom silahlarından vazgeçmekten "Genscherizm"e dek) şimdi dimdik durarak ve (onun için aynı şey demek olan) savaş gemisi politikası yürütebileceği noktaya sızana dek, sıklıkla şikayet edilen "sadakat eksikliği", Sovyetler Birliği'nin silah gücü ve bölünme nedeniyle engelleniyordu. Bu sonuncu için –diğerleri yanı sıra- Erich Honecker hedefte. Tek bir bireyin kazanabileceği ne denli çok tarihsel liyakat nişanı olabilirse: o bunlara sahip.

Buna karşın Bayan Vollmers bütün bunların çok daha ucuza elde edilebileceğini düşündü. 1990'da Federal Meclis'te, Almanya'yı medenileştirenlerin diğer 68'lilerle birlikte kendisi olduğunu açıkladı. Bu iyi huylu çocuk, hangi sınırlar içindeki ülkeden bahsettiğini bile bilmiyordu. O Almanya'daydı ve FAC'ı kastediyordu. 1998'in ilk yarısında, Bayan Vollmers'in desteklediği Oscar Lafontaine'in seçim mücadelesi programı sayesinde, Federal Almanya'nın, politikanın çizgilerini kadınların belirlediği, ekolojik-sosyal ve çok uluslu bir bahçe mimarisi içine yerleştirilmeye çalışıldığını –yanılgılı bir şekilde- kabul ettik diyelim. Aynı yılın Kasımı'nda bu hayalet artık yoktu. Yeni kurulmuş olanı medenileştirmek için, 1945-1990 arasındaki kelepçelerden daha yumuşak çareler olup olmadığı: Önce bu açıklığa kavuşturulmalıdır.

Sadece Bayan Vollmers'in hayalindeki gönül açıcı manzara zaruret içinde kalmadı; bazı yeni projeler de Stasi ve Honecker'le bir araya getirildiğinde çaresizliğe düşecek. "Adalet Komiteleri"ni düşünelim. Bu konu neredeyse bütün Temmuz ayı boyunca yazın boşluğunu kiralamış gibi oldu. Ondan sonra Honecker geldi ve şimdi onun hakkında hiçbir şey duyulmuyor. Bunun teknik nedenleri olabilir. Yine de ortada ilkesel bir sorun var: Komiteler

kararlı olmuş olsalardı, şimdi şikâyet ettikleri adaletsizlikle sadece Honecker'in sözde kurbanlarının değil, bizzat Honecker'in de karşı karşıya bulunduğunu tartışıyor olmaları gerekirdi. Ha? Nasılmış? Demek öyle: Adalet Latince'de juristia demek, ve Almanca'da adliye.

Bunlar, politik misyonlarını doğru anlarlarsa, Honecker'i serbest bırakma eğilimi göstermelidirler: O zaman halkın öfkesi daha uzun sürer. FAC'daki yönetenler, alaşağı edilmiş olanlar üzerine yoğunlaştıklarına göre, Avrupa'nın çoğu ülkelerinde ve ABD'deki popülist, daha çok sağcı siyaset sınıfına karşı gösterilen aşağılamayı, çoktan yeni baştan üstlenmiş olmalılar.

Şu sıralarda, Alman sorununda çok da ısrarlı olmamak gerektiği bahanesini duyuyorum. Bismark, 1866-1871 arasında demir ve kanla imparatorluğu kurduğunda, Bebel ve Liebknecht Alman Birliği'nin ya da radikal demokratik cumhuriyet rüyalarının yasını tutmamalı, aksine –mektup arkadaşları Marx ve Engels'den de güç alarak- kendilerini yeni gerçekliğin zeminine uydurarak mücadele etmeye devam etmeliydiler.

Bunu yapalım. Yeni Almanya'ya teşrif buyuralım. Ve ne bulacağız? Honecker davasını. Özüne ait dünya politikasına açılım kendisini "sivil toplumsal" olarak meşrulaştırıyor: Kötülüğün merkezi devleti adını kilise olarak değiştirdiği için, totaliter mirasla hesaplaşma, artık sadece Sırbistan'da ve Ulbrich'in mirasında aranabilir. Federal Almanya daha en başından kendisini anti-komünist sınır ülkesi olarak niteledi ve bununla içeriye de baskı uyguladı. Onun siyaset sınıfı bu iktidar tekniğinin temel unsurlarından vazgeçmeyecek. Sınır konumu FAC'daki sol kişileri hep zor durumda bıraktı: Adenauer ve Schmidt'e karşı olduklarında, Ulbrich ve Honecker'in dostu durumuna düşmek istemediler. ADC'nin sonlanmasının ardından, bu sorundan kurtulduklarını düşündüler. Hani nerede? Paris Komünü (ADC'den farklı olarak) yıkılışından sonra Avrupa sosyalistleri için bir kahramanlık örneği olabildi. Fakat burjuvazi de ondan vazgeçmek istemedi: Kanlı bir korku rejimi olarak.

Honecker'in davasının aslında şahıs olarak Honecker'in yaptıkları ve yapmadıklarıyla ilgisi yok. Bu meseleyle hesaplaşmak isteyen, geçmişteki bir takım suçlarla değil, sadece galip gelenin politik

gelecek hesaplarıyla uğraşır. Bu, benim açıkça Erich Honecker'den yana tutum almam için nedenlerden biridir. Başka türlü düşünen varsa, olanak elverdiğinde argümanlarını dinlemek isterim.

Konkret, Sayı 9, 1992

BİRAHANE MÜDAVİMLERİ MASASINI AYRINTILANDIRMAK

Kosova savaşı kimin savaşı? – Son gerçekliğe varma iddiası olmaksızın öne sürülen üç varsayım

"Dış politika, neredeyse ruhsuzlar politikası halinde"
Peter Hacks

Que sais-je?

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasından seksen beş yıl sonra tarihçiler hâlâ savaşın nedenlerini tartışıyorlar. Hamburglu profesör Fritz Fischer, tek suçun Almanya'da olduğunu ispatlama çabasıyla, İmparatorluğun genişleme hedefleri ve onun seçkinlerinin geliştirdiği ekonomik sömürü, politik ve askeri hakimiyet planları üzerine insanı ezecek kadar çok belge aktardı. Yine de, 28 Haziran ile 1 Ağustos 1914 arasındaki haftalarda hazırlanan savaşın gerçek nedenlerinin bunlar olduğunu kesinlikle ispatlamayı başaramadı. Uluslarının suçsuzluğunu savunan Alman ulusalcı karşıtlarının tahrifattan da çekinmediklerini gösterebildi. Sürekli olarak işaret ettiği Bethmann Hollweg'in Eylül 1914 tarihli muhtırası, Alman savaş hedeflerinin çarpıcı bir belgesidir. Buna rağmen, karşıtları bunun, Kayser'in kendi başına ya hiç arzulamadığı ya da tek başına değil, (Viyana, Petersburg, Paris ve Londra hükümetleriyle birlikte) hazırlanan savaş başladıktan sonra, beyan edilmiş bir perspektifin belgesi olduğunu iddia ettiler. Hatta bugün, Eric Hobsbawm'ın, barışın devamının Almanya'nın gelişmesine, İngiltere'nin de gerilemesine neden olabileceği üzerine bir ifadesini öne sürüyorlar.

Federal Cumhuriyet'in bu ilk tarihçiler arası çatışmasında, solcular haklı olarak Fischer'in tarafını tuttular. Onun tezi, her ne kadar tartışmayı bitirecek belgeyi ortaya koyamamış da olsa, kaynak malzemesi onunkinden çok daha zayıf olan karşıtlarınınkinden çok daha inandırıcıydı. Karşıtların gözettiği politik yararlılıktı: Bu, devletin Hitler'den daha da önce tehlikeli bir kuruluş olduğunun tespit edilmesiyle birlikte, (SPD de içinde olmak üzere) -imparatorluğun 1937'deki sınırlarının yeniden tesisi- o sırada parlamentoda temsil edilen bütün partiler şaibe altında kalmamalıydı.

Bunu neden anlatıyorum? İki nedenle. Birincisi: NATO'nun 1999'daki Yugoslavya'ya karşı savaşı söz konusu olduğunda, şu, Fischer çatışkısı denende ortaya konan standartlar unutulmamalıdır. Her ne kadar, tabii ki şu anda henüz arşiv malzemesi niteliğinde olmasa da, bu geçerlidir. NATO'nun Halklar Hukuku'nu zedelemesinin nedenleri üzerine bir şey söylemek isteyen herkes, bir varsayım mı ortaya koyduğunun, yoksa polemik mi yaptığının (eğer karşı taraf da aynı şekilde hareket ediyorsa ve kişi başka bir şey değil de sadece bunu yaptığından eminse, bu da kabul edilecek bir şeydir), ya da somut kanıtlara mı sahip olduğunun bilincinde olmalıdır. Bunları birbirine karıştıran, birahane müdavimleri masasına oturmuş olur.

İkincisi: Fritz Fischer iki kitapta –"Hayaller Uğruna Savaş" ve "Dünya Hakimiyetine El Atma"- her ne kadar Almanya'nın tehlikesiyle ilgili belgeler koyduysa da, 1914 yazının ortasındaki dalaverelerin savaş hedefleriyle somut nedensel bağını ispatlayamayınca üçüncü bir deneme yaptı. Fakat, "Seçkinlerin Birliği" kitapçığında, arşivlerde gezinen tarihçi olarak değil, daha çok bir iktidar sosyoloğu olarak kendisini gösterdi. Orada Wilhelm İmparatorluğu'ndan 1945'e dek "iktidar yapılarının devamlılığını" ortaya koydu. Bununla 1914 yazı ile ilgili, kendisinin de kabul etmek zorunda kaldığı boşluğu doldurmadı, ama Alman emperyalizmi üzerine önemli tespitlere vardı.

Bu süreci kendimize örnek almalıyız. Bunun için, bilmek ve hemen iddia etmek istediğimiz bazı şeyleri bilmediğimizi unutmamamız gerekiyor.

NATO'nun Yugoslavya'ya saldırdığı savaş ile ilgili üç neden gösteriliyor. Birincisi: Suçlu olan Slobodan Miloseviç'tir. Onun insan

haklarına tecavüzü, milletler camiasının müdahalesini kaçınılmaz kılmıştır. İkincisi: Saldırı sadece Amerika Birleşik Devletleri'nin iktidar çıkarlarına hizmet etti. Üçüncüsü: Almanya dünya hakimiyetine bir hamle daha yaparken NATO'yu kendi amacı için kullandı.

İlk tez –İnsan hakları için Kuzey Atlantik Paktı bombası- üzerine gerekli olan her şey söylendi ve bugüne dek öne sürülen ikna edici düşünceleri burada tekrarlamak gereksiz. Bu, hükümet propagandasıdır. Yugoslavya iç savaşında –sadece onlar değil, fakat şu anda büyük ölçüde Sırp ulusalcıları tarafından- insan haklarının zedelendiği ve zedelenmekte olduğu, NATO saldırısının asıl nedeninin bu olmadığı kadar doğru ve gerçektir. İkinci iddia en başta sağcıların, fakat aynı zamanda solcuların da birahane müdavimleri masalarında yayılıyor. Üçüncü iddia ise sadece solcularınkinde. En baştaki soru: "Ben aslında ne biliyorum?" sorusu her üç başlıkta da sorulmuyor.

Birahane müdavimleri masası I: Yanki'lerin komplosu

ABD'nin Soğuk Savaş'ın sonlanmasının ardından sözüm ona onlara ait olan dünya hakimiyetini uygulamaya başladığını NPD'li Bay Deckert çok iyi bilir. Alfred Dregger gibi Alman ulusalcıları bunu sertlikle ifade etmek istememekle birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nin şu sıralarda Avrupa'da biraz fazla ileri gittiği ve ilerde ona karşı, bir çeşit "bu evde bizim sözümüz geçer" konumunun geçerli kılınması gerektiği görüşündeler.

Burada ifade edilen karşı tutum, Nazi hukukçu Carl Schmitt tarafından bir zamanlar farklı formüle edilmişti: "Alana yabancı güçlerin müdahalesine yasak". Bununla söylenmek istenen Amiler ve Britler, Almanya'nın kendisine ayırdığı bölgelerden lütfen uzak dursunlar. Şu anda göz dikilen, yol üstünde şimdilik engel oluşturan ABD hegemonyasıdır. Bunun oluşmasını sağlayan strateji, on yıllardır uygulanan "yayılmacı güvenlik politikası"dır (Ekkehart Krippendorff). Büyük Britanya'nın 18. ve 19. Yüzyıllarda Avrupa kıtasına karşı savunduğu temel kural, onun için tehlikeli olma potansiyeli taşıyan bölgelerde başka hiçbir büyük gücün var olamayacağı idi. ABD bu olmazsa olmazı, en geç 1941'den sonra ve çok daha büyük çapta aslında dünya çapında uyguladı.

Tarihsel materyalist perspektifin ve diğer materyalist perspektiflerin gereği olarak, bunun da ötesinde, Birleşik Devletler'in ekonomik çıkarları ele alınmalı. Yüksek üretken endüstrisi ve sermaye ihracatının askeri olarak emniyete alınmaksızın dünya çapında pazarlar, yatırım olanakları ve hammadde kaynaklarına ulaşabileceği, 20'li yıllarda izolasyonistlerin sıkıca inandığı bir düşünceydi. Pasifik'in öte yanındaki büyük Japon devletine ve Hitler'in altında bir araya getirilen Avrupa'ya bakış, 30'lu yıllarda başka bir stratejiye yönlendirdi. Bu SSCB'nin karşıtlığı üzerine muhafaza edildi. Atlantik Anlaşması dünya çapında serbest ticareti amaçlıyordu, askeri mevcudiyet de bunu emniyete alacak araçtı.

İktidardaki partilerin ve başkanlarının ekonomik politika anlayışlarından bağımsız olarak, F. D. Roosevelt'den itibaren hep güçlü bir silahlanma Keynesçiliği mevcut oldu. Birleşik Devletler'in tarihindeki en uzun süren ekonomik gelişme 1961-69 yıllarında oldu. Bu, Vietnam savaşı sırasıydı. Şu sırada ikinci en uzunu yaşamaktayız ve bu seferki rekoru kırma şansına da sahip. Savaş birliklerinin suda, karada, havadaki gereksinimleri ve bunlarla ilgili araştırma ve geliştirme, ayıp sözcükler yasaklanmadan önceki zamanlarda, "askeri-endüstri-kompleksi" olarak adlandırılan bir alanın işlerinin iyi gitmesini sağlıyor.

Böylece, ABD'nin dış politikadaki tutumunu açıklamak için elimizde üç bileşken bulunuyor: Yayılmacı güvenlik stratejisi, dış ekonomik çıkarlara askeri destek, silahlanma Keynesçiliği. Soğuk Savaş sırasında bunun uygulanışı basitti: SSCB düşmandı ve onun karşıtları ABD'nin birlik yoldaşlarıydı. İnsan hakları, Soğuk Savaş'a bağlı bir değişkendi. Kendi çıkarlarına hizmet ettiğinde görmezlikten gelindi, başka durumlarda ise geçerli kılmak için ele alındı.

1989'dan sonra zorunlu ve mümkün olan değişiklikte ABD dış politikası bu üç bileşkeni muhafaza etti, fakat senaryo değişmişti. ABD, 1947'deki Marshall Planı ile, SSCB'ye karşı konacak olan (Batı) Avrupa'nın politik ve ekonomik birliğine zorlandı. Böylece, hedefi ABD tarafından gösterilen fakat ona rakip de olabilecek bir güç faktörünün oluşmasına, bu askeri alanda olmamak koşuluyla, tahammül edebildi. NATO'nun güçlenmesi ve Doğu'ya genişleme, bu tehlikeyi savuşturmak için bir yoldur. Rusya AB ile bir çeşit antant olduğu taktirde, risk büyük olacaktı.

Böyle bakıldığında, Yugoslavya'ya karşı savaş ABD açısından bir çeşit savunma vuruşu olarak görülebilir. Birleşik Devletler Avrupa'da yeni askeri üslerle –somut olarak Balkanlar'da- mevcut AB iktidar bloğu ondan tamamen kopmuyor ve Rusya'dan ayrı duruyor.

Bütün bu anlattıklarım doğru mu? Bilmiyorum: Bu, aslında son sıralarda oldukça sıklıkla tekrarlanan bir varsayım.

Birahane müdavimlerinin masasından farkı ne? Orada varsayımlar yok.

Her ne olursa olsun, ABD'nin, NATO'nun Yugoslavya'ya karşı hareketinden yaklaşık on yıl duraksadıktan sonra girişimde bulunduğunu söyleyen birinin, tabii Nazi olması gerekmez. Ortakları onu izlediler. Sormak gerekir, neden? Burada, bir kez daha Almanya'dan bahsedebiliriz.

Birahane müdavimleri masası II: Alman değişmezi

Üstünde "Almanya'dan bir daha asla" flaması olan birahane müdavimleri masası, daha az ziyaretçinin devam ettiği, nispeten daha az aydınlatılmış bir arka odada duruyor. Çok az müşterisi var, buna karşılık sesi bir o kadar yüksek çıkıyor. Balkan Savaşı'nın bir entrika sonucu olduğunu, Bismarck tarafından 1871'de kurulan ve Hitler tarafından zamanla geliştirilen Alman İmparatorluğu'nun hiç unutulmayan hedeflerin peşinden gittiğini duyuyoruz. Rambouillet'de Ribbentrop'un halefi Josef Fischer, hatta ABD Dışişleri Bakanı Allbright'i kendi politikasının hizmetine almayı başardı.

Sıkılarak, böylesi bir uzak görüşün kanıtı olarak, yıllardan beri gönül ferahlığıyla tavsiye ettiğim (ve ileride de propagandasını yapacağım) bir kitabı öne çıkarıyorum: Reinhard Opitz, "Alman Sermayesinin Avrupa Stratejisi 1900-1945".

Onun incelemesinde –ki bu başlıkta da mevcut- söz konusu edilen dönemin sadece 2. Dünya Savaşı'nın sonuna dek uzandığını göz önünde bulundurmak gerekir. Buna karşın, 19. yüzyıla dek geriye uzanıyor ve son bölümde 1945'ten sonraki devamlılıkları ve dönüşümleri ele alıyor. Tarih bulunduğu anı daha iyi anlamak için bir araç olduğundan, yazarı en başta hangi eski planların devam etmekte olduğu ilgilendiriyor. Onun iddiası: Alman

emperyalizmi, bu amaçla, aslında 1945'ten sonra sosyal-liberal seçkisine taşınmak zorundaydı. Opitz, "Alman Emperyalizminin Avrupa Stratejisi"nde değil, fakat diğer yazılarında SPD/FDP'nin Doğu Politikası'nın da eski hedeflere yeni bir şekilde ulaşmak için bir araç olma olasılığını irdeledi.

O 1986'da öldü. Yaşamaya devam etseydi belki iki sonuca ulaşacaktı. Birincisi: Alman sermayesinin Avrupa stratejisi bir yandan aynen eskisinin devamıdır. İkincisi: Öte yandan, bu arada hedeflerine görünür şekilde ulaştığı için eskimiştir. Bu nedenle onu gerçekleştirmek için gereken araçlara gerek kalmamıştır. Buna rağmen, varılmış olanları muhafaza etmek ve geliştirmek için çaba gösterilmelidir. Eski ve yeni olaylar arasında aşağı yukarı benzerlikler, coğrafya ve sınıf ilişkilerinin 1900-1945 arasındakiyle aynı olmasına dayanıyor. Bu son basitlik teşhisler için kullanılırsa, kötü çeşidinden bir tarihsel benzetmeye varılır. Bu da iskambil ya da el falı kadar aydınlatıcıdır.

Burada arada bir şu itiraz geliyor: Almanya, eskiden bir zamanlar Hitler'in yaptığı gibi, dünyayı değiştirmeyi planlıyor. Bu, Genscher'in 1991'de AB ülkelerini Slovenya ve Hırvatistan'ı tanımaya zorlamasında görüldü. Bunlardan ikincisi zaten Üçüncü İmparatorluk'un müttefikiydi.

Şimdi aslında, diğer ülkelerin neden Alman isteklerine boyun eğdiğini açıklamak gerekiyor. Genscher onları iteleyebilirdi ama zorlayamazdı ("Almanya'nın diğerlerini tamamen alt ederek her istediğini yapacak hale getirdi" diyecek kadar kendi görüşümüzü dokunulmaz kılmadığımız takdirde). Öyleyse, ortakların diplomasisinin Genscher'in baskısını algıladıklarını, fakat kendileri için de yararlı olduğundan Slovenya ve Hırvatistan'ı tanıdıklarını düşünebiliriz. Neden?

Birahane müdavimleri masasında oturanlar nedenlere varabilmek için, tam bir yas ve utanç içinde burunlarını bira köpüğüne gömmelerine neden olabilecek bir gerçeği kavramak zorundadır. Yugoslavya sosyalist bir toplumdu ve 1980'den itibaren ekonomik olarak bitmişti ve bunu tüm ilgilenenler biliyordu. Tek tek cumhuriyetler, "kaçan kurtulur" formülüne sarıldılar. Diğerlerinden daha az fakir olan Slovenya ve Hırvatistan, ortak devleti gelişmelerindeki ve en başta da AB'ye yaklaşma çabalarında sadece bir engel

olarak gördüler. Onların ayrılması diğer cumhuriyetlerin yıkıntısını mükemmel hale getirdi. Federal Almanya, Yugoslavya ve Sırbistan yönetimi bunu savaş yöntemleriyle engellemeye çalıştılar.

Bu durumda, yıkılmakta olan devleti tamir edecek ve birlikte kalmayı özendirecek yeni bir Marshall Planı fantezisi yapabiliriz. Bunun için 1947'den farklı olarak, 1989'dan sonra kapitalistleri aydınlatabilecek hiçbir neden yoktu. Ayrıca, ortaya çıkan yeni durumda, Hırvatistan ve Slovenya'nın zorla birlik içinde tutulmasının Yugoslavya'yı sürekli iç savaşa sürüklemesi de olanaksız değildi. Onların kopması, tamamen fakirleşmiş olarak geride kalan devletin ne olacağını düşünmeksizin, küçük bir olumsuzluk olarak kabul edilebilirdi.

FAC'ın, Slovenya ve Hırvatistan'ın tanınmasında ayak dirediğinde kuşku yok. Johann Georg Reißmüller'in FAZ'deki bir makalesinden anlaşıldığı kadarıyla, Dışişleri Bakanlığı'nda ikinci sınıf bir yasallık ve eski geleneğe bağlama isteği olduğu düşünülebilir. Hırvatistan'la birlikte faşizm zamanından eski bir dost yeniden kazanıldı. Fakat yine de, Yugoslavya'nın çökmesinin nedeni bu manevra değildi. Sadece zaten yıkılmış ve desteklenmesi için hiçbir neden görülmeyen bir şey darp edildi.

Kolektif emperyalizm

Değişiklik olsun diye emperyalizmden bahsetmeliyiz değil mi? Bu nostalji gibi geliyor kulağa. Otto Bauer'in, Hilferding, Lenin, Luxemburg ve liberal John A. Hobson'un çok eski yazıları gerçekten son durumu yansıtmıyor. Özneler o zamanlar ulusal devletlerin hakim sınıflarıydı. Bugünkü etkinlikleri –ne diyorlar ona?- ağ halinde. Karl Kautsky –Lenin'in karşı çıktığı- "ultra-emperyalizm" tezinde bunun sezgisi vardı. Ciddi bir analiz yapmak için nasıl çaba gösterileceği, bu eski teorisyenlerden öğrenilmelidir.

Onlara ulaşamayacağımıza göre ilkel olarak başlamalıyız ve eskilerin derlediği birçok emperyalizm göstergesi yerine, çok genel olan, belki bir şey söylemeyen, fakat yanlış olmayacak bir şeyin adını koyalım: Çok gelişmiş kapitalist ülkelerin hakim sınıflarının, ekonomik ve politik çıkarlarını uluslararası planda diğerlerinin çabalarına karşı dayatma çabaları. "Yayılmacı güvenlik politikası" kavramını da gerçekten kullanışlı bulmuştuk.

Bunu Almanya'ya uygularsak, şu çıkarlar görünür duruma gelir: Kendisini bölgesel büyük güç olarak kabul eden, kural olarak, kendisine rakip olma potansiyeli taşıyan, fakat o an için mücadele etmediği fakat göz önünde tuttuğu bir "iki numara" belirlemek zorundadır. Bu herhalde Rusya olabilir. Doğu Avrupa, Avrupa merkezine karşı, Latin Amerika'nın ABD'ye olduğuna benzer bir duruş sergiliyor. Onun ucuz hammaddeleri ve işgücü vazgeçilmez değil fakat avantajlı ve savaşmadan elde edilebilir durumda. Belki bir zaman mal ve sermaye ihracı için ilginç bir bölge haline gelecek. İlişkilerde askeri yan henüz zayıf geliştirilmiş, fakat orada, Bay Schilly'yi ek mültecilerden koruyacak her türden istikrar hüküm sürdüğü takdirde, bu da tavsiye edilir.

Herhalde burada söz konusu olan sadece FAC'ın değil, diğer AB ülkelerinin de çıkarlarıdır. Yine de keskin bir bakış, aradaki farkları keşfedecektir. Göze çarpan, Yugoslavya'ya karşı en yüksek sesli savaş kışkırtıcısının ne Schröder, ne de Clinton değil, Transatlantik seçeneğini kıta içindekinden çok daha önemli bulduğu bilinen Blair olduğudur. Alman basını NATO saldırısı için ajitasyonda, diğer bazı Avrupa ülkelerinin gazetelerinin arkasında kalıyor. Örneğin, Hollanda'daki araştırmalar, orada savaşın Almanya'dakinden fazla onay bulduğunu gösteriyor.

Burada ABD ile uzlaşmaz bir çelişkinin yaratıldığı görülmüyor. İki blok arasındaki ekonomik karşıtlıklar da görüldüğü kadarıyla ülke içi normal rekabetin ötesine geçmiyor. Bu nedenle kapitalist ana güçlerin birbirlerine karşı savaşa sürüldüğü 1914 ile bir paralellik yok. Birleşik Devletler'le AB'nin parçaları, örneğin Almanya arasındaki farklılıklar varsa, bunların kaynağı herhalde Clinton yönetiminin ABD'nin "Yayılmacı Güvenlik Politikası" çerçevesinde sadece Rusya'yı değil, aynı zamanda açıkça AB'yi de karşıt güç olarak algılamasında yatıyor.

Clinton politikası üzerine orada burada okunan bu yorum, zamanla 1914-18 ve 1939'dakinden farklı olarak sadece tek bir çatışma değil, 1991'de başlayan askeri saldırıların sonucu olacak üçüncü bir dünya savaşı tezi haline keskinleştirildi. (Bir III. Dünya Savaşı Ordusu hazırlama emriyle ünlenen Westley Clark bu fanteziye uyum sağlıyor.) Fakat bu iddia herhalde çoktan birahane müdavimleri masasında. Burada olan, iki kapitalist merkezin,

kendilerine hizmet edecek tipten bir istikrarı yerleştirme çabası, eskiden periferi ya da yarı-periferi olan bir bölgede artık tipik bir süreç olarak yürüyor: İster kapitalist, isterse sosyalist toplumlaşma olsun, aradaki zamanda ulaşılmış olan devletleşmenin yıkılması.

Globalizasyon üzerine, kamu kuruluşlarının yetkilerinin sınırlanması ve "yönetilemezlik" üzerine konuşulan ve yazılanlar hayaldir ve çoğunlukla sadece merkezler açısından bazı taşınamaz olanlarla ilgilidir. Thomas Hobbes kendi bellum omnium contra omnes görüşü için fazlaca görsel malzemeyi sömürünün en fazla olduğu yerde değil, - yeterince yığının olmadığı, sömürü kaldıracının henüz sağlam ellerde bulunmaması nedeniyle- sürekli daha az bir şeyle alınabilecek yerlerde bulabilirdi.

Bu bölge görünür şekilde genişliyor. (Şu anda yanıtlanamayacak olan soru, bu sürecin Rusya'yı kavrayıp kavramadığı, kavradıysa ne kadar kavradığıdır.) Artık konu gelişme yardımı, Marshall Planları ya da benzeri dostluklar değil, askeri müdahaleler ve yönetim altına alma geçerli. Yugoslavya da bunun bir parçası. Üç merkezden ikisi, yaratılmakta olan yeni dünya düzeninde önlem alıyor ve sonuçta, üçüncünün aleyhine dışarıdaki topraklarda şiddete başvurarak ilişkilerini yeniden örgütlüyor.

ABD, AB ülkeleriyle çıkarlarını eşitlemek için yeni bir atraksiyon yapma yetkisi alıyor: Askeri mekanizmalarının en yeni ilerlemelerini, "bir günlük savaş bir hafta manevradan daha iyidir" sloganı altında deniyor. Fakat burada yeni baştan yasaklı olan askeri endüstri kompleksinden bahsediyoruz.

Öküzün boynuzu

Yukarıda yazdıklarım yerinde mi bilmiyorum. Bunlar, etrafta yorumlanarak birleştirilenler başka türlü kombine edilemez mi sorusuna bağlı varsayımlardır. İnceleme birahane müdavimleri masası II'nin sözcülerine de yönelmiştir. Fakat bu deneme, öküzün boynuzuna çimdik atmak kadar etkili olabilir.

Konkret, Sayı 6, 1999

AÇIK SÖZ

Alman sosyal demokrasisi kendisini özgürleştiriyor

SPD Genel Sekreteri Olaf Scholz, Stern dergisine, "Geçmişte Demokratik Sosyalizm'in her zaman bir anlamı vardı. O, Sosyal Demokrat Parti tarihinden ayrı düşünülemez" demiş. Bense başka türlü ifade edeceğim: "Ben, bu kavramın gelecek için sadece çok az anlam ifade edeceğine inanıyorum. Scholz daha uzun bir yazıda konuya değindi ve bu sloganı şu anda hazırlanmakta olan yeni SPD programından çıkartmak istediği sanısı yarattı. Eğer bunu yapabilirse, büyük iş başarmış olacak. "Demokratik sosyalizm" aslında korkunç bir lakırdı. Tek somut içeriği şudur: Komünizmi engelleme."

20'li yıllarda bulunan bu saçmalığın kâşifi, o sırada çoktan modası geçmiş teorisyen Kautsky idi. Lenin'in devrimi onun hoşuna gitmedi ve ona karşı, kendi arzuladığı sosyalizmin demokratik olması gerektiği savını koydu. Kautsky samimi bir insandı. O, devrimi şimdiki zamanda değil de, en iyisi gelecekte arzularken, radikal kabul edildiği daha iyi zamanlar görmüştü. USPD'ye geçerek terk ettiği ve 1922'de geri döndüğü SPD'de, ne de olsa Pazar günleri söylenecek bir lafı vardı. Gustav Noske ve Friedrich Ebert onun "demokratik sosyalizmi"ni severek kabul ettiler. Bu, onların gerçekte yapmakta olduklarına uygun görünüyordu: Liebknecht ve Luxemburg'un 1919'da katledilmesi, 1923'te İmparatorluk Ordu Birlikleri'nin, SPD ve KPD'nin oluşturduğu eyalet hükümetlerini alaşağı etmek için Thüringen ve Sachsen'ı işgali.

1945'ten sonra bu gudubet daha da ünlendi. "Demokratik sosyalizm" sosyal demokrat anti-komünizmin eş anlamlı sözcüğü oldu.

Yine de itiraf etmeli ki, sözcük kovanı artık barut ve kurşunla dolu değildi. Aksine bol miktarda Montanmitmestimmung (çelik endüstrisi ve kömür yataklarının yeni baştan düzenlenmesinde işçilerin de söz hakkı), Adenauer'in Emeklilik Reformu, iş saatlerinin azaltılması, reel ücretlerin artırılması. Bütün bunlar neredeyse insani yüzü olan bir kapitalizm görüntüsü veriyordu. Fakat ona başka bir isim verdiler: CDU Toplumsal Pazar Ekonomisi'nden bahsetti, SPD de değişmez biçimde demokratik sosyalizmden ve bu arada yeni baştan global ve tabii bütün bunların askeri stratejik içerik ve faydasını mırıldandı.

Okunan bela, dış görevini başarıyla yerine getirdi. Artık komünizm bittiği için demokratik sosyalizm lafı duyulmuyor. Scholz'un hakkı var. Fakat partisindeki bazıları bunu görmüyor. Bu kavram açıklamasına karşı olanlar arasında Scharping ve Thierse de var. Alayın aptal komutanları, işin aslını açıklıyorlar: Demokratik sosyalizm, "SPD için önemli bir tarihsel kavramdı. O, politik atalarımız tarafından, totaliter komünizmle araya sınır koymak için belleklere kazındı. Yurttaş hakları savunucusu Thierse şükranla anıyor: "Demokratik sosyalizm, sosyal demokrasinin komünizme ve reel sosyalizme karşı, haklı dünya vizyonumuzu savunmak için bir mücadele kavramı idi." Tam da yerinde, ama bu çoktan tarih oldu.

Scholz'un neden biraz daha bonkör olmadığını sormak gerekiyor. Dükkânı koruyan bu kavramın artık işlevi yok, ama zarar verecek de değil. Yoksa? Sorun, "demokratik sosyalizm" sözcükleriyle birlikte bazı yoldaşların aklına 17 Haziran nutku ve SPD'nin Doğu Bürosu değil, daha iyi şeyler gelmesi. Örneğin, takma dişleri sigortaların ödeme zorunluluğu, en geç 65 yaşından sonra kabul edilebilir bir emeklilik maaşı, işten çıkartmaya karşı güvence, daha önce ödenmiş olan sigorta primlerine orantılı işsizlik parası, ardından işsizlik yardımı... Bütün bunlar değiştirilecekse, Scholz eski kavramın savunucusu olmaktan ziyade onun karşıtı olacaktır: Neo-liberalizmin olduğu yerde sosyalizm duramaz.

Şu andaki sembol kavgası, 2003'teki kararların SPD içine ve çevresine yansıyan final maçıdır. Ajanda 2010'a karşı sendikal ve parti içi muhalefet kolaylıkla aşıldı. Kaybedenler eskimiş programın tumturaklı laflarına başvurmamalılar. Angela Merkel de aynı

şekilde CDU'da bir dil düzenlemesine çalışıyor. Artık "Toplumsal Pazar Ekonomisi" demiyor (yani= ihtiyarlık sigortasının paylaşımının finanse edilmesi), onun yerine "Yeni Toplumsal Pazar Ekonomisi" diyor (yani= toplumsal ıvır zıvırdan vazgeç). Blair önceden örnekledi: Yeni İşçi çok eski toplumsallaştırma formülünü (Paragraf 4) programından çıkardı. Zaten yıllardan beri bunu uygulamak kimsenin aklına gelmiyordu, ama yer kaplayan mobilya pazara uygun logoyu rahatsız ediyordu.

PDS işi o kadar ileri götürmedi. Onun şanssızlığı, başka şeylerin yanı sıra "demokratik sosyalizm"i adında kullanmış olmasıydı. Bu iş, SED artığı 1989-90'da kendisini biçimlerken, 20'li yıllardaki SPD ile aynı anti-komünist nedenle oldu. Tabii ki, daha yumuşak yargılanabilir; yaklaşık şöyle: Erich Honecker devrildiğinde, en önemli üretim araçları devletin mülkiyetindeydi ve parti, bunun eskisinden farklı biçimde, diktatörce değil, tam da demokratik biçimde idare edilmesi gerektiğini ifade etmek istiyordu. Bu yönetim kuralı, Kayyum İdaresi'nin etkisinin ardından tabii ki, düştü.

Yeni PDS program taslağı, şimdi bu boşluğu SPD'nin elden çıkardığı birçok taleple tıkamaya çalışıyor. Demokratik sosyalist Tierse, "Şimdi, PDS'in programında akıllıca olan ne varsa bizden çalıntıdır." diyor. Söz konusu olan, mülkiyet hakkına karşı suç değil, pek ağız tadına uygun olmasa da, daha masumca bir geçmiştir. 1945'te henüz çocukken, ABD askerlerinin tükürdüğü sakızları arar, ne de olsa biraz yıkadıktan sonra ağzımıza atardık.

Fakat orijinallikten tamamen vazgeçilmeyecek. Partinin eşit haklılığı için öne çıktığı Almanya'daki azınlıklar sadece Sinti ve Roma, Danimarkalılar ve Sorblar değil, aynı zamanda Frisler. Sonuçta da PDS'nin ne için mücadele ettiği söyleniyor: "Kapitalizmi aşmak için" mücadele eder.

Bundan sonra şu Mecklenburg-Vorpommern ve Berlin meselesi var. Bununla ilgili şunu okuyoruz: PDS "hükümet sorumluluğu" taşırsa, "kendisini sürekli olarak bir gerilim alanında hissedecek":"Bir yanda sendikal çıkarlara bağlı olarak, diğer yanda görüşmeler ve pazarlıklarla sendikal talepleri toplumsal adalet ölçülerinde diğer çıkarlarla – işsizlerin, çocukların, ve zayıf toplumsal grupların, toplumun geleceğe yönelik görevleriyle birleştirmek." Burada işyeri sahipleri – öte yanda işsizler, çocuklar ve

zayıf toplumsal gruplar yanı sıra geleceğe yönelik görevler... Bu tür sınıf savaşını Kurt Biedenkopf 1975'de CDU için keşfetmişti. Onun adını "Yeni Toplumsal Sorun" koymuştu. Bunun tekrarının modernizasyonunu PDS şöyle yazıyor: Kendi sosyalist görüşlerimizin, yurttaşların istemlerinin ve elde edilebilecek tavizlerin gerilim alanında çalışmaya, sürekli bir öğrenme süreci eşlik eder.

Bu bana çok uzun geliyor diyor kirpi Olaf, tavşana. O kavramış: Sol tarafa işaret verip, sağa sapma vakti geçti, şimdi tek boyutluluk daha iyidir.

Scholz'un biçimsel olarak değil, fakat içeriği kabul ettirebileceği, önceden "demokratik sosyalizm"in ne anlama geldiği, yani aslında hiçbir şey demek olduğu anlaşılırsa, SPD programına tekrar alınacağı düşünülebilir.

SPD'de böylece ulaşılacak yeni açıklık insana gönül ferahlığı veriyor. Bu, kapitalist ilişkiler içinde insanlığın kendi kendisini anlaması sürecinin ilerlediğini gösteriyor. Bir engel, "demokratik sosyalizm" böylece yol üstünden kalktı.

Konkret, Sayı:10, 2003

HAYAT OKULU

Hitler Schröder'in yapamadığı neyi yapabildi?

Bilindiği gibi, Weimar Cumhuriyeti, Alman İmparatorluğu Endüstri Birliği'nde (RDI) örgütlenmiş olan patronlar tarafından ortadan kaldırıldığı için yıkıldı. 1929 tarihindeki "Kalkınma ya da Yıkılış" adlı bir muhtırada, sosyal sigortanın dünya çapındaki kriz ortamında taşınabilecek düzeye indirilmesini talep ettiler. 1930'da SPD'yi İmparatorluk hükümetinden dışlamayı başardılar. SPD işsizlik yardımı primini yükseltmeye çalışırken, o zamanki parlamenter araçları olan Alman Halk Partisi (DVP) azaltılmasını istedi. Başbakanlar Brüning, Papen ve Schleicher'in kabineleri RDI'nin ağız tadına uygundu: Gayretli bir şekilde tasarrufa gittiler ve Reichstag'la Hindenburg'u kaygan bir zeminde bıraktılar. Fakat onlardan yatırım ve kâr için bir cesaretlendirme yansımadığı gibi, yığınsal tabanları da yoktu. Bu alanda umut daha çok Hitler'de olduğu için ekonominin yönlendiricileri tarafından finanse edildi ve Reich Başkanları'nın desteğiyle Başbakan yapıldı. Bunun için şahane bir şekilde ödüllendirildiler: Sendikaların devreden çıkarılması, KPD ve SPD'nin yasaklanması, otoyollar, silahlanma, yabancı ekonomilerin yağmalanması, zorunlu çalışma.

1945'ten bu yana, işverenler insan ırkının şahane öğrenme yeteneğinin bir örneğini sergilediler. Batılı galiplerin sadece sınırlı pedagojik önlemleri –Flick ve Krupp için birazcık hapis- bir zamanlar Cumhuriyet'in düşmanlarını demokrasi ve özgürlük temelindeki düzenin istekli yardımcıları haline getirmeye yetti.

Kapitalist solun şimdiye dek geniş vurgusunu Stern dergisi 2003 Eylül'ü sonunda haber verdi: Heidenheim'daki kağıt makineleri

üreticisi Voith'in Denetleme Kurulu'nun ve aynı zamanda Alman Endüstrisi Federal Birliği'nin Başkanı Michael Rogowski bir söyleşide Gerhard Schröder'in Başbakan olmasını doğru bulduğunu ilan etti: "O hükümette kalmalı, bu Ajanda 2010'u, içinden hiçbir şey çıkarmadan, –ve muhalefetten onun üzerine konacaklarla birlikte- bire bir hayata geçirmeli... Onu seçme olasılığını dışarıda bırakmıyorum, beni bağlayan bir şey yok. Birlik (CDU'yu kastediyor) şu sırada arzuladığımı vermiyor – hiçbir konsepti, vizyonu yok. Çok başlı yönetim ve muhalefetle parçalanmış durumda. Kızıl-yeşil'le, söylemem gerekir ki, birkaç yıl önce imkânsız bulduğum oluyor: En sonunda, bu ülkede en azından istikamet doğru!"

Tamam, bu laflar çok taktik içeriyor. Her şeyden önce, o sırada CDU ve CSU içindeki çekişmeyi Alman Endüstri Birliği çıkarına bitirmeye yarıyor ve şu mesajı veriyor: Eğer Birlik yola girmezse (Steuber/Seehofer'in değil, Merkel/Herzog'unkine) BDI başka türlü de yapabilir. Rogowski böylece 1929 Alman sermayesince alınan toplumsal politik konumdan uzaklaşmayı düşündüğü konusunda hiçbir şüphe bırakmıyor. İşte Stern'e anlattığı görüşlerin toplamı: Onun gereksinim duyduğu, "zayıf, iş görebilen ve temel görevlerine yoğunlaşmış bir devlet: Savunma, polis, yargılama, belli temel kurallar ve başkaca hiçbir şey."

"Bu görev sıralamasında, diğerlerinin yanı sıra okullar ve üniversiteler eksik, bunların yönetimini artık kamusal hizmetler arasında saymayacağız."

"En yüksek vergi oranı yüzde 30'a, başlangıç oranı da 15'e indirilmeli."

"Bütün devlet işletmeleri "gelecek üç yıl içinde en azından %50'sine kadar" özelleştirilmeli."

"İzinlerin kısaltılması, tatil günlerinin kaldırılması, Yumurta Yortusu, Yılbaşı Yortusu ve Pfinsten kalabilir, diğerleri haftasonlarına aktarılmalı."

"Sosyal yardım çok yüksek."

"Çalışma saatlerinin uzatılması: Daha uzun bir temel çalışma saati, daha uzun bir çalışma hayatı, daha uzun bir haftalık çalışma süresi."

"Tam ücret ayarlaması olmaksızın 40 saat ve bu, alınan işe göre yukarıya ya da aşağıya doğru değiştirilebilir."

"Daha işlevli bir düşük ücret sektörünü yerleştirmeli, işten çıkartma korumasını daha gevşek uygulamalı ve daha geç emekli olmalıyız."

"Grev ve lokavt kaldırılmalı."

"Karara katılım bir canavardır. Sendikacı bir işyerinin denetleme kuruluna ait değildir, orada hiçbir işi yok. Eşitlikçi kararlara katılım üretkenlik karşıtıdır."

Fakat bu arada BDI'li Rogowski, hedeflerini Hitler'le bir diktatörlükte değil, Clement ve Schröder'le parlamenter demokraside gerçekleştirmek istemesiyle kendisinden önceki, o zamanki Alman endüstrisindeki Nazi işbirlikçilerinden ayrılıyor. Dükkân sahiplerinin öğrenme süreci başka bir şey gerektiriyor – sosyal demokrasinin dönüşümünü ve daha da tam olarak; Varoluşlarının ön koşulunu.

Bu girişi dramatize etmek istemiyoruz. Weimar Cumhuriyeti'nde de sosyal demokrasinin ve Genel Alman Sendikalar Birliği'nin yöneticileri birçok şeye hazırdılar. Aslında böylece en öte sınıra dayandılar: Kitle tabanlarının yaşam düzeyi öylesine düşüktü ki, bunu daha da düşürmeye razı olsalardı, onların uyumunu yitirirlerdi. Buna rağmen denediler, fakat müşterilerini komünist rakiplerine kaptırdılar.

1945'ten sonra bu engel aşılmış da olsa, artık yeni bir kapitalist model vardı. Yüksek gelişme oranı, kârların ve reel ücretlerin aynı zamanda yükselmesine izin veriyordu, ve bunlardan ikincisi iç pazarda ödeme gücü olan talebi oluşturuyor, hatta yeni yatırımları ve kârları destekliyordu. Bununla birlikte sendikalar ve SPD yeni görevlere doğru gelişti: Kartelleştirilen işgücünün yönetimi.

Bazıları, sosyalist toplumla rekabetin işverenleri taviz vermek zorunda bıraktığını düşünüyor. Bu doğru olmakla birlikte, şu da geçerlidir: ADC ve SSCB'nin ekonomik zorlukları nedeniyle, FAC'ı çekici kılmak için zorunlu olan sadece buna uygun sınırlı ilavelerdi. Daha önemli olan, iç pazarın acil gereksinimleri ve olanaklarıydı.

Burjuvazi ve proletarya arasındaki bu diyalektik olmayan (Weimar'da başarısızlığa uğrayan ve faşizmde başarılan) efendiköle ilişkisi bu altın yıllarda geliştirildi.

Bu, sermaye sahipleri yeni baştan stratejilerini değiştirdikten sonra, bugün de geçerlidir. Kârlar, artık iç pazarın talebiyle değil, ücretleri düşürerek yükseltilecek ve dış yatırımlarda kullanılacak. Rogowski "Bu anayurdumuzu ilgilendirir" derken hemen anlaşılamasa da, yüksek ücretlerle, vergilerle ve sosyal giderlerle rahatsız edilmediği, yerli ve yabancı sermayenin eşit derecede çekici olduğu bir yeri kastediyor olmalı. O, bu şekilde daha iyi anlaşılabilir.

Eğer SPD ve tek tek sendika yönetimleri (Rogowski: "Bay Schmoldt ile IG.Chemie baş ağrısı değil") eğer müşterilerini yeni koşullarda kontrol altında tutabilirlerse, 20'li ya da 60'lı yıllardaki gibi aslında sermaye karşıtı değiller. Ekonomik hakimiyetlerinin sınıfsal görevi değişti. Denetleme kurulu artık ortak çalışma alanı olarak uygun değil. Rogowski'nin tespitine göre, sendika temsilcilerinin orada bulunması yanlış; bunun üstünde düşünmeye değer. Buna belki çalışanların birçoğu da katılarak, kendi adamlarının orada aslında ne yaptığını ve bunun kime yararı olduğunu soracaklardır. Onun yerine başka biçimler bulacaklardır, örneğin, şu sıralarda çokça ağırlık kazanan işyeri temsilcilerinin doğrudan üretime yakın ortak yönetimine.

Rogowski ile röportaj oldukça geniş memnuniyet yarattı. Örneğin, söyleşiyi yapanlar, "Burada Voith'daki işletmesinde 30 yıldır işçi temsilciliği yapan karşıtı Ulrich Huber"den bahsediyorlar. Rogowski araya girerek açıklıyor: "Bu adam komünisttir. Sürekli olarak onu komünizmin yıkılmış olduğuna ikna etmeye çabaladım, fakat olmadı."

Öğrenmekten aciz olan, 1975'ten beri DKP adına Heidenheim'ın Yerel Yönetim Konseyi'nde oturuyor. Belki Rogowski ile en iyi toplum düzeni üzerine konuşmak istememiş, fakat o Denetleme Kurulu'nda değil de J.M. Voith GmbH'nın grup yönetiminin ve ardından aynı isimli AG'nin yönetim kurulunun başkanı iken fazla mesaiyi reddetmiş olabilir. Huber şu anda partisinin tek belediye meclis azası olduğu için, son komünist gibi görünüyor. Bu bir yanılgı olabilir. O belki ilki. Böylesi daha iyi olurdu.

Konkret, Sayı 11, 2003

DİLENCİ KOMŞUM

Dünya ekonomik krizi ve dünya ekonomik savaşı: Alman tasarruf ve ihracat politikasının eleştirisi

Halklar solgunlaşmadığına göre...

Emperyalizm, aşırı sermaye dönüşümünün politikasıdır. Yüksek üretkenlikle donanmış bir ülkenin sermayesi, malını artık ülke içinde satamazsa ihraç etmek zorundadır. İthalatçılar ödeyemez durumdaysa krediye gereksinirler. Bunu mal ve sermaye ihracı izler. Borçları emniyete almak için eskiden, borçlu bölgenin devletini askeri ve politik olarak kendisine bağlamak normaldi. Diğerlerinin yanı sıra, tarih kitaplarında pek ender rastlanan 1902-1903'teki Alman-Venezuela savaşı bu nedenle oldu.

Olay şöyle oldu: Krupp Venezuela için oradaki ilk demiryolunu inşa etti. Bunun için Disconto Bank, hisselere çok yüksek faizler verdi. Kendisini Simon Bolivar'ın bir çeşit artçısı kabul eden başkan Cipriano Castro güçlü bir şekilde silahlandı, mal teslimatçıları arasında Mauser de vardı. Devlet borçlarını bu da tırmandırdı. Bunlar ödenemeyince, Almanya ve İngiltere dört hücumbottan ibaret Venezuela filosuna el koydular, gemilerden üçünü batırdılar, bir kaleyi yıktılar, Fransa ve İtalya ile birlikte limanları kapattılar. Konu, borçların ödenmesini alacaklılara sağlayan Den Haag'daki Hakemler Kurulu'nun önüne geldi.

Anlaşmazlık ABD'de, Avrupalı saldırganlara karşı bir kampanyaya neden oldu. 1906'da Başkan Theodore Roosevelt 1823'ten kalma Monroe Doktrini'nin ("Amerika Amerikalılarındır") yeni şeklini geçirmeyi başardı: Böylece Birleşik Devletler, Avrupalı

güçlere saldırı bahanesi yaratmamak üzere, Güney Amerika'nın ekonomi ve finans politikasına bakma hakkına sahip olduklarını kabul ettiler.

Almanlar –eğer burada bir seferlik bu kolektifi kullanabilirsek- kendilerini takibe uğramış masumlar olarak gördüler. En iyi demiryollarını yapmış, aynı zamanda onun ödenmesi için para da getirmişlerse, suçları neydi? Bu, emperyalizm değil, sadece yararlılıktı.

Bu argüman bugün de güncel. Örneğin, Fransız Ekonomi bakanı FAC'ın hakimiyetinden şikâyet ettiğinde ve Atina'da kadir bilmez göstericiler Alman kapitalistlerine karşı gösteri yaptıklarında savunmak için kullanılıyor.

Görmezden gelinen ustalık, kendisini aynı zamanda üretkenlik olarak da gösteriyor. Alman mühendisler ve uzman işçiler, -savunmada böyle deniyor- aslında sadece en iyi değil, aynı zamanda en ucuz malı veriyorlar. Bunda ne kötülük var?

Üretkenliğin yükseltilmesi muhakkak öyle olmak zorunda değil, ama sömürünün artırılmasına bağlı olabilir. Bu söz çirkin, onun için daha iyisi İngilizce "exploitation" şeklinde hecelenebilir, ya da -daha nazikçe- sömürü olarak değil, randıman olarak. İş saati başına hep daha çok üretilirse, büyüme sağlanır, ne diyoruz: Halkın geliri. Sonuçta bunun girişimcilerle girişilenler arasında bölüşülmesi gerekir. Fabrika işçileri mütevazi ise (ya da yapabilecek bir şeyleri kalmadıysa), yani ücretlerin ölçü kabı dolduysa, o zaman firmalar dünya pazarında kendilerini gösterebilirler. Yani ustalık, en başta "exploitation" sayesinde finanse edilebilir.

Böylesi dogmatik bir hesaplamaya, çünkü bu Marx'ın artı değer teorisinden başka bir şey değildir, karşı çıkılabilir: Sorun sadece emeğin değil, aynı zamanda sermayenin üretkenliğidir. Birincisi sadece makinelerin işe koşulmasıyla mümkündür, ki bu pahalıdır. Gelir sadece ücretlerle değil, aynı zamanda alım giderleri tarafından paylaşılacaktır ve bu da, mühendislerin tüm uyanıklığına karşın halen paraya mal olmaktadır. Toplu sözleşmelerde geri durmanın bir nedeni de budur.

Bunun da dışında, sosyal giderler (ücret yan giderleri) dizginlenmeli, vergiler olabildiğince azaltılmalıdır. Bunun modası tamamen geçmiş değildir. IG Metall, bir süredir ve kimya, maden,

enerji endüstrileri sendikaları zaten çoktan hükümetlerin vergi politikasında olumlu yanlar görmektedirler. Çalışanlarını temsil ettikleri her iki branşta da ihracat için iyi olanaklar görüyorlar. Vergilerin düşürülmesi, devletin ve yerel yönetimlerin işyerlerinin ortadan kaldırılmasına ve gelirlerin düşmesine neden olduğu için, hizmet sektörünün birlik sendikası Verdi buna karşı. Düşük ücretten, uluslararası karşılaştırma ile değil, ancak gelişiminden bahsedilen artı değer ve emek gelirinin ilişkisi açısından konuşulabilir. Artık işi olmayan ve Hartz IV'e muhtaç olmuş olanlar, giderek küçültülen devlet kaynaklarının verdiğiyle yetinmek zorundalar. Ama onlara, diğer ülkelerde çalışmayanların daha az aldığı, bunun ötesinde de, aldıkları desteğin büyük ölçüde ihracattan elde edilen gelirden kalan çöplerle ödendiği söyleniyor.

Genişlemenin sınırı olabilir mi? Belki, ihracatçılar iflas ettiği için hiçbir şey ihraç edilemediğinde. Bunun dışında, bir şeyler satmak isteyen uluslararası rekabet de var. Bu noktada, ses biraz yükseliyor.

...Bir soyguncununki gibi

Nisan sonunda Toronto'daki G20 zirvesinde Almanya başbakanı, yurt içinde tartışıldığı gibi, tarihsel bir zafer elde etti. Bir banka ödemesi talebi olmamakla birlikte, en son krize karşı canlanma için, borçları ödeyebilecek yeni konjonktür programlarını özendirmeyi, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı'na karşı kabul ettirdi. Federal Cumhuriyet'in tasarruf politikası buna karşıdır.

Ön planda Obama'nın yenilgisi kendisini gösteriyor. Bu bir ilişki krizi gibi: Daha zayıf ve başka türlü kendisini kurtaramayacak olan taraf bir mektup yazıyor; diğer tarafın buna gereksinimi yok. G20 buluşması öncesi Obama ortaklarına kendi konumunu açıklayan bir bildiri göndermişti. Burada, Nobel ödülü sahibi Paul Krugman gibi uzmanlara dayanmıştı. Bu, kriz anında, canlanma sırasında tekrar ödemek üzere borçlanılabileceğini öğreten John Maynard Keynes'e dipnot olarak kabul edildi.

Merkel ve Ekonomi Bakanı Schäuble bununla pek güzel anlaşabilir ve konjonktürün kendisini toparladığına işaret edebilirlerdi. Ve FAC kriz sırasında gerçekten yeterinden fazla borç yapmıştı. Obama ve Krugman, canlanmayı henüz çok zayıf buluyor ve ekonominin daha çok desteğe gereksindiğini düşünüyorlardı.

Buna ek argümanlar spekülasyon milyarderi George Soros'tan geliyor. Zeit'la bir söyleşide şöyle uyardı: "Avro'nun çökmesi mümkündür." Federal Cumhuriyet konjonktürün lokomotifi olmalı daha çok tüketmeli ve daha az ihracat yapmalı. Böyle devam ederse, bu AB'nin sonu anlamına gelebilir. Ve Soros bunu bir felaket olarak görüyor. Bağrındaki iki ruhla kırıtıyor: "Pazarda yer alan biri olarak doğal yasalar çerçevesinde kârımı artırmak istiyorum. Fakat sorun yeni kurallar koymak olduğunda, gözümde toplumun çıkarları var." Alman tarafında her eleştiri bunca fedakârca olmayacak.

Birinci Dünya Savaşı'ndan bu yana ABD, mallarını gönderdiği bütün kapitalist dünyanın kefiliydi. Kapitalist sınıfı, bundan kazanç sağlıyordu. Şimdi ekonomik savunmaya geçti. Tek kutupluluk artık onun ekonomik çıkarlarına hizmet etmiyor –alt sınıflarınınkine de: işsizlik çok yüksek.

Daha yüksek talep ve Federal Cumhuriyet'in daha az ihracatı, uluslararası ekonomik planda bir eşitlemeye katkı olur, rakiplerine bir şans verirdi. Fakat Merkel, Toronto'da Bush Jr. ve Reich Başbakanı Brünning'i birleştirdi. Argümanlarından biri şöyleydi: Yüksek devlet borçları, onları bir zaman ödemek zorunda olan çocuklara ve torunlara yük olacaktı. Yoksa başka kime? Yanıt: Çocuklara ve torunlara. Bugün büyük miktarda devlet tahvilleri alabilecek olanlar, daha iyi kazananlar, o kadar iyi kazanamayanlardan ve transfer hizmetlerinden tasarruf edilenleri kenara koyabilenlerdir. Bunların geri ödemesi aynı sınıfsal çizgide olacak: Dedesinden, büyükannesinden tahvil miras kalmış olana tahvil bedeli ve faizi birlikte ödenecek. Bunlardan ikincisi de torunlar tarafından verilecek, fakat başkalarının torunları tarafından. Bu bir bölüşüm meselesidir.

Nereden alınacak?

Bu soruyu sorduğumuzda, sıkıntı verici –sanki başka seçenek yokmuş gibi- tasarruf mu, borçlanmak mı pinponundan çıkıyoruz. Sınıf politikası açısından bakıldığında, bunun aynı kapıya çıktığını biraz önce gördük. Başka türlü de olabilir mi?

Soros şunu dedi: "Sadece devlet harcamaları değil, ücretler ve maaşlar da yükselmeli ki, talep artsın. Gelir vergisi ve Katma

Değer Vergisi üzerinden kamusal yapıların geliri artar, böylece daha az krediye ihtiyaç duyarlar."

Bu yeniden paylaşım olur, ama yetmez. Bu vergi basamaklarıyla –aslında burada Soros'tan ayrılıyoruz- keskinleştirilmelidir. Böylece borçlar ve tasarruf tartışmalarından kurtulur, onun yerine sınıf savaşımını koyabiliriz. O zaten hep var, fakat soru şu: Kim kime karşı?

Şimdi tamamen Soros ve Krugman'ın öte yanındayız. Bunlardan biri bir liberaldir ve şunu bilir: Bir spekülatör olarak, 1992'de İngiliz Sterlin'ini bodruma gönderdiği gibi, ekonomik eşitsizlikten de kazanç sağlar. Muhafazakâr hale gelmiş olan sermaye için –ve bu yaşlılıkta çoğunlukla olur- fırtınalı zamanlarda elde edilmişleri muhafaza etmek için, dengeli bir ekonomi daha iyidir.

Ekonomi bilimlerinde bir şey –tam doğrusu: bir hakikat- var mı? Hayır, aksine sadece çıkarlar var. Keynesci ekonomist Krugman hem dünya vatandaşı, hem de zor durumda kalmış bir ekonomi ulusunun yurtseveridir. Merkel ve Yeni Sosyal Pazar Ekonomisi Girişimi bir saldırı başlattı ve bunu iyi bulan profesörler, gazeteciler oluyor. Böylece, her ekonomik damlacık kendisine uygun ideolojik kapakçığını buluyor.

Konkret, Sayı 8, 2010

AYAK TAKIMI VE SEÇKİNLER

Thilo Sarrazin etrafındaki şamata

Herkes Sarrazin'den bahsettiğine (ve böylece onun istediğini yaptığına) göre, belki gelecekte daha az sesi duyulacak olan Roland Koch'dan başlayalım. Kızıl-Yeşil koalisyon çifte vatandaşlığı planladığında, ona karşı bir imza kampanyası düzenledi, geniş bir protestoya çarptı ve 1999 Hessen Eyalet Seçimlerini kazandı. Aynı yılın sonunda CDU rüşvet macerası nedeniyle zor duruma düştüğünde, her ne kadar Birlik kasadarlarının anti-semitist önyargılara hizmet eden filosemit "Yahudi vasiyetleri" yalanı yakalandığı halde, yerinde kaldı. Eyalet parlamentosunda, işverenleri eleştiren herkese altı köşeli bir yıldız yapıştığını söyleyen oydu. 2008 Eyalet seçimlerinde, o sefer daha az başarılı olmakla birlikte, suç işlemiş yabancılara karşı harekete geçti.

Şimdi istifa ettiğinde, tamamen haklı olarak onurlandırıldı: Ekonominin tepesindekilerle iyi geçinen ve lâyık olduğu gibi, yakında onlardan biri olacak bir dünya insanı. Onun, törensel fırsatlarda anlayışla Habermas'dan, Reich-Raniki ve Unseld'den seslendirdiği alıntılar hatırlanıyor. Bunlar ona biri tarafından yazılmış olabilir, fakat yabancılar ve Yahudiler için sözleri de başka türlü olamaz. Devlet adamı, seçim mücadelecisi ve oduncudan ayırt edilmeli.

Ya da Jürgen Rüttgers'in "Hintliler yerine çocuklar"ı da yabancı düşmanıydı. Daha sonra işçi lideri oldu. Bu her zaman bir çelişki değildir. "Biz her zaman yakalanan yabancı suçlular karşısında tutukluk gösteremeyiz. Bizim misafirlik hakkımızı kötüye kullananlar için tek bir şey var: Doğru dışarı, ve hemen şimdi." Bu kimdi? Doğru: Gerhard Schröder, 1998'deki başbakan adaylığına 1997'de kesin gözüyle baktığında.

Oskar Lafontaine'in "yabancı işçiler" özdeyişi de, Katja Kipping ve "Bağımsızlıkçı Sol" akımının onu 2005'te federal politika açısından zaten batmış olan partilerinde yükselmesine pek de yarayan bir şey değildi.

Stoiber "toplumun ırksal delinmesi" ikazını yaptığında, keskin eleştiriler aldı ve mutlak çoğunluğunu muhafaza etti. Westerwelle de bunu bir kez denedi. Hartz-IV kurbanlarının üstünde tepinirken, FDP'nin kötü kamuoyu araştırması sonuçlarına karşı mücadele etmeye çabalıyordu. Fakat bir parça yabancı düşmanlığı katkısı olmaksızın bu tür demagoji iş görmez. Bir Dışişleri Bakanı olarak Westerwelle bunu yapamaz, bu nedenle girişim boşa gitti.

Ve hilesi hiç de yeni olmadığı için, şimdi Sarrazin'le uğraşmaya artık gerçekten gönlümüz yok. Yabancı düşmanlığını kışkırtma, halkla ilişkilerin bir çeşitlemesi: Diğerlerinin yanı sıra seçim kampanyalarında kendi meselesi için reklam. Bundan feragat eden, bir meslek hatası yapmış olur.

Öte yandan Sarrazin hiçbir yerde aday değil. Fakat o ve yayınevi kitabı için reklam yapıyor. Kampanya çok profesyonelce başlatıldı: Kitabın sunumundan önce Welt am Sonntag'da bir söyleşi; Necla Kelek'in Federal Basın Konferansı'ndaki müthiş çıkışı ve güzelleme konuşmasının FAZ'de baskıya girdiği aynı akşam, Sarrazin de Beckmann'daydı. Vurucu "noktalar", -başka yerdeki pornografiler gibi- zevkle alındı; aslında kimsenin kalın kitaptan ayıklamasına gerek yoktu, çünkü onlar çoktan diğerlerinin yanı sıra Spiegel ve Bild tarafından yaygınlaştırılmıştı. Karşıtlar da taraftarlar da, onun herkesin düşündüğünü açıkça söylediğinde birleştiler. Herkesin mi?

Hayır.

Gürültü

Çünkü örneğin Federal Basın Toplantısı'nda Verdi sendikasından ve Sol Parti'den gösteri yapan protestocular vardı. Onlar kalpten samimiyetle geldiler, ama Alman Yayıncılar Birliği'nin Halkla İlişkiler Bürosu bunu daha önceden hesaba katmıştı. Kitabevleri Sarrazin'le okumaları güvenlik nedeniyle iptal ettiler. Bununla televizyona çıkışlarındaki seyirci oranı yükseldi: Halkın sesi kendisini televizyon kumandasını kullanarak ifade ediyor, başka zaman

sıkça kendisini göstermeyen, dükkânlar önüne toplanmış yerel protesto seçkinleriyle değil.

Yazar, bütün bunlarla kendisini onaylanmış hissedecek: Şimdi sadece kendisini ifade etmek isteyenler söz aldılar. Başka türlü, yani Sarrazin ve NPD gibi düşünen fakat bir şey söyleyemeyenler -onun tarafını tutuyor ve onun kendi danışmanları olmasını istiyorlar- çünkü onların en azından kısmen düşündüklerini (yaşlılık sınırında, servet sahibi ve kitabı sayesinde daha da zengin olacak) biri, en sonunda suskun çoğunluk (ya da güçlü azınlık) adına saklanmadan ağzını açıp, söyleyecek.

Bunda, çok olmasa da iş var. Sarrazin gibi konuşan ve yazan biri ne olursa olsun kutuplaştırıyor ve bu şu anlama geliyor: O yalnız başına durmadığı gibi, yaygın karşıtlar ve dayanışma da yok değil. Sınırların ötesine bir bakış, Almanya'nın bu tür sorunlarda da Batı'nın büyük demokrasileri arasına katıldığını gösterebilir. İsviçre'de ve Hollanda'da Sarrazin'in vecizeleriyle onay ve seçim kazanılıyor. Le Pen'in Halk Cephesi halen orada. Danimarka'dan düşündürücü haberler geliyor. Almanya, bu uluslar ötesi sağcı popülizm hareketinde şimdilik biraz geride. Sonuçta bu da oldukça demokratik değil mi?

Seçkinlerin hesabı

Başbakan öfkeyle konuştu. Onun "Sarrazin" gibi bir şeyi asla söylemeyeceğine, hatta düşünmeyeceğine, taktik olarak bile adı etrafında yaygınlaşmasına izin vermeyeceğine inanılabilir. O berbat bir seçim mücadelecisi olarak kabul ediliyor.

SPD yoldaşlarını partiden atmak istiyor. Gabriel anti-popülistlere kendi partilerinde eğitim çalışması yapma görevi veriyor: aldığı iletilerin yüzde doksanı, Sarrazin'in haksız da olmadığı için partiden atılmasına karşı uyarı içeriyor. Ve Cumhurbaşkanından iş arkadaşlarını görevden alma ödevi verilen Federal Banka'nın Yönetim Kurulu, Başbakan ve Ekonomi Bakanı Schäuble ve Wulf buna yatkınlık gösterdikten sonra, Sarrazin'i azletme önerisi verdi.

Bild gazetesinin sesi hâlâ yüksek. Burada söz konusu olan, onlar tarafından yapılmamakla birlikte, milyonlar tarafından okunuyor olması nedeniyle bir kitlesel gazete. Axel Springer AG'nin Yönetim Kurulu Başkanı Mathias Döpfner, herhalde paylaşmadığı ve

bulunduğu konumunda üstlenilemeyecek fikirlerin yayılmasından para kazanıyor.

Göç söz konusu olduğunda Alman seçkinlerinin, en azından resmi olarak, seçmenlerinin oldukça büyük kesiminden, okuyucularından ve kendileri tarafında ekonomik olarak sevk ve idare edilenlerden daha solda olduğunu görmemek olanaksız. Aradaki mesafe belki diğer demokrasilerde olduğundan daha büyük: Konum faktörünün öğrettiği...

Asıl mesele

Almanya, hepimiz biliyoruz, bir ihracat ulusu ve buna göre dünyaya açık olmaya ilgi duyuyor.

Bu, Hollanda için de geçerli ve ekonomik ilişkiler söz konusu olduğunda kimse İsviçre'den daha uluslararası olamaz. Dışa açıklık, içerideki mankafalıkla çok da iyi geçinir. Dünya ihracat şampiyonu olmak ve öyle kalmak, ücret ve nakliyat maliyetleri düşük tutulabildiği sürece mümkündür. En düşük ücretli yerlerde, Sarrazin'in aşağı kabul ettiği genlere sahip olanlar çalışıyor. Onların işsiz kalma riski, eskiden beri orada olanlara göre daha yüksek. Bu nedenle çoğu İşsizlik Parası II alıyorlar.

Sarrazin etrafındaki heyecanın en yüksek noktasında Federal hükümet –onun eleştirmenleriyle birlikte- bu insanlar grubunun (ki, öte yandan göçmenler hâlâ bunların azınlığını oluşturmaktadır) ebeveyne bakım parasını, emeklilik kasası primlerini, ısınma yardımını ve İşsizlik Yardımı I'den İşsizlik Yardımı II'ye geçiş için ek yardımı kaldırdılar. Asıl meselede Sarrazin'le birlikte oldular. Bu şamata, bu arada dikkat dağıtmaya yaradı.

Konkret, Sayı 10, 2010

KEKELEME

Başbakanın şu sözü, aşağıda biraz daha yakından incelenmeli: "Mesele şurada ki, Yunanistan, İspanya, Portekiz gibi ülkelerde hiç kimse Almanya'dakinden daha önce emekli olamamalı, herkes kendisini biraz zorlamalı – bu önemlidir."

Bunun nedeni üç ülkenin yüksek düzeydeki borçları.

Bu arada Süddeutsche Zeitung Başbakana, emeklilik yaşında Almanya ile arada mesafe olmasına karşın, insanların çalışma hayatından çıkması göz önüne alındığında, aradaki farkın bazı AB ülkelerinin finans sorunlarının nedeni olacak kadar büyük olmadığını hesapladı. Aslında ya Başbakanın sorunları bilmediğinden, ya da bunu sakladığından şüphe etmeliyiz. O bizden daha aptal olmadığına göre, ikincisi kabul edilmeli. Herhalde Bayan Merkel, gerçekçi bir analizin sonuçlarından korkuyor.

Öyleyse, teşhisle meşgul olmadan önce, şu sırada yapılmakta olan tedavi önerilerine bakalım.

Hamburg Dünya Ekonomisi Enstitüsü Başkanı Thomas Straubhaar gibi bir piyasa liberali ekonomist bile, artık bir borç kesintisi öneriyor. Daha yumuşak bir seçenek, geri ödeme sürelerini uzatmak ve faizleri sınırlamak olabilirdi. Alacaklı bankalar alacaklarının bir kısmından vazgeçmeliydiler. Bunların, kimlerin lütfuna borçlu olduğunu bildiğini geçmişte de defalarca göstermiş olan bir başbakan için kabul edilemeyecek şeyler olduğu hemen anlaşılabilir.

Aynı şey, üzerinde durmaya gerek dahi olmayan ama buna karşın her seferinde öne sürülen yol için de geçerli: Yunanistan'ın para birimi birliğinden çıkarılarak, tekrar Drahmi'ye dönülmesi. Drahmi'ye karşı Avro değer kazanacak. Yunanistan ekonomisi

görece küçük olduğu için, bu ekonomiye belki daha çok acı verebilir. Asıl korkulan, domino etkisidir: İrlanda, Portekiz, İspanya ve hatta Belçika. Bunlar kendi ulusal para birimlerine dönerlerse, geride kalan Avro devasa değer kazanır. Bu, Alman ihracat ekonomisine darbe vurur.

Bir başka yol, Yunanistan'a şimdiye kadarki desteğin ("koruma şemsiyesi") devam ettirilmesi. Bu da, en geç kefaletlerin vadesi geldiğinde Almanya'nın bütçesine yük olacak. Bu, hükümetin vergileri düşürme yönelimine karşı. Ödemelerin devamına karar verildiği taktirde, AB ve Uluslararası Para Fonu'nun yaptırımları olacak: Yunanistan devlet aparatını küçültmeli. Göze batan, özellikle Alman firmalarının para kazandığı silahlanmayı sınırlamasının bu ülkeden istenmemesi. Yunanistan'dan istenenler arasında, altyapılarının ağırlıklı kısmını özel sermayeye satması yer alıyor. Anlaşılabileceği gibi, Yunanistan'da bu uygunsuz beklentilere kaşı şiddetli itiraz var.

Belki, kök salmaya çalışılacak: Biraz borçların aktarılması, dahası, belki yardım ödemeleri ve kefaletler –Yunanistan'ı sürekli olarak Avro bölgesinde tutma garantisi olmaksızın, fakat Belçika, İrlanda, Portekiz ve İspanya'nın dışlanmak zorunda kalmayacak şekilde stabilize olmalarına dek zamanı uzatabilmek için.

Pek de umut vermeyen tedaviler üzerine bu kadar.

Başbakanın, bu sözüm ona tembellere ihtarının altında, çıkara dayalı bir başka hesap yanlışı yatıyor. Avrupa'daki dengesizliğin asıl nedeni, ücret ve sosyal fonlara ya da sandıklara baskı sayesinde yürütülmekte olan saldırgan ihracat yönelimidir. Bu asla değiştirilmemelidir. Onun için, Angela Merkel'in bu sözüm ona hükmü, aslında belirtileri görülmekte olan rahatsız edici gerçeğe parmak basılmasına karşı alelacele yapılmış bir kekelemedir.

KARMAŞIK HİS

Bir alıntıyla başlayalım:

"Yoksullaşmakta olan çoğunluğun, ondan kendisini ayırmakta olan zengin tabakayla ve özgürce seçilmiş beceriksiz parlamenterlerin zirvesi sıfırlardan oluşan bir bulutla kaplanmış borç dağı ile bilhassa boğaz sıkan bankaların bir yumruk gibi iktidarı karşındaki beceriksizliği ve apaçık acizliği ile karşıya geldiği sınıflı toplumda, benim açımdan, bunca zaman ifade edilmemiş olanın yapılması, yani sistem sorununun ortaya konması acil bir gerekliliktir."

Bu cümleyi okuyanların çoğu ona hak verecekler. Çok geniş bir duyguyu ifade ediyor. Yine de "bunca zaman ifade edilmemiş" sözleri şaşırtıcı olabilir. Başka bir konuşmacı da bir kere buna benzer bir şekilde dikkatleri üstüne toplamıştı: Martin Walzer 1998'de "cesaretten titreyerek" Frankfurt'taki Paul'ün Kilisesinde, -eskiden dendiği gibi- sağlıklı halk hissiyatının bazı görüşlerini aktardı.

Girişte verilen alıntı fakat ona değil, onun arkadaşlarından birine ait: Günther Grass'ın Haziran 2011'de Gazeteciler Birliği Araştırma Ağı karşısındaki konuşması. Orada hatta daha güçlü bir saçmalık sundu: Kapitalizmin genişletilmiş bir yargılamasını yaptı. Bu da şu sırada beğeniliyor. Muhafazakâr liberal eleştirmenler onu popülizmle suçluyorlar, söyledikleri her şeyden önce bir önyargının ifadesiymiş. Onlara hak verilemez, ama burada işin içinde bir iş olabilir. Kapitalizmden ve zenginlerin açgözlülüğünden genel olarak şikâyet, başından beri sadece politik yelpazenin soluyla sınırlı olmadı. Gericiler de arada sırada bu laflardan yararlanıyorlar.

Grass onlardan değil, ama: 2004'te, Harz IV'ün uygulanmasından yana olan bir açıklamaya, o zamanlar Federal Alman

Endüstrisi Birliği Başkanı olan Michael Rogowski ve Porsche'nin şefi Wendelin Wiedeking ile birlikte imza attı. Şimdiki konuşmasında o zamanki duruşuna mesafe koymadı. Fakat asıl mesele şuraya dayanıyor: Karışık duygulardan, harekete geçmek için açıklık kazandıracak en alttaki minicik yazılara. Başka bir şey de söylenebilir: İç politikanın en ilkel şekline.

Para birimlerinin krizlerini ve birçok devletin iflas tehlikesi karşısında olmasını aylardan beri şehvetli bir yağmur gibi yorumlayanlar, bunu bizim söylemiş olmamızı isteyebilirler. Böylesi durumda insan pek bir etki yapamayacağı bir düzlemde hareket eder. Bu türden bir uluslararası çapta kıvırma atışı ve seçeneksizliğe ne denir? Meyhane müdavimleri masası. O da aslında kendi açısından hiç de seçeneksiz değildir. İnsan, sefaletin kendi ülkesindeki parçasına yoğunlaşabilir. Bunun üzerine yeterince bilinen var: Yıllar boyu ücret giderleri, sosyal giderler ve vergiler üzerindeki baskı –rekabetteki diğer halk ekonomilerinin bilinen sonuçlarıyla birlikte– FAC'ın ihracat saldırısını ateşledi.

Bundan şikâyet etmekle kalmak istemeyen, FAC'da filizlenmeli. Daha Mayıs'ta (2011) Heinz-J. Bontrup und Mohssen Massarrat, "Çalışma saatlerinin kısaltılması ve kamu işyerlerinin çoğaltılması - hemen şimdi!" başlıklı bir manifestoyu dağıtıma soktular. İş saatlerinin, tam ücret intibakıyla birlikte haftada 30 saate indirilmesini ve federal, eyalet ve yerel yönetimlerde, kârlara konan vergilerin, faizlerin, kira ve icarların yükseltilmesiyle finanse edilecek 800 bin yeni işyerinin yaratılmasını önerdiler.

Bununla haklı olarak dalga geçilmesi, Sahra Wagenknecht'in "Kapitalizme karşı Özgürlük" kitabındaki gibi, Ludwig Erhard'a atıf yaparak bu başarısız pazarlama fikrinin öte yanındaki makul önerisini, özellikle "sisteme bağlı" para kuruluşlarının ve özel servetlerin adım adım toplumsallaştırılarak "sermayenin tarafsızlaştırılması" önerisi dikkatlerden kaçmamalı.

Asıl görevler bunlardır. Bunlarla karşılaştırıldığında, kapitalizmi genel olarak azarlamak, hamamda şarkı söylemeye benziyor.

DEVLETİN DÜŞMAN ÜRETİMİ

Meslek yasakları uygulaması üzerine

Aslında oldukça sessiz bir jübile olacak: 28 Ocak 1972'de Başbakan Willy Brandt ve devlet bakanları, devletin kendi düşmanlarının kimler olduğunu ve bu nedenle hizmetinde çalışamayacak olanları saptayabileceğini açıkladılar. Bu yepyeni bir şey değildi. Nereden geldiğini açığa kavuşturmak isteyen, tarihte uzun bir yolculuğa çıkmaktan çekinmemeli.

Önce terminolojik bir açıklık: Meslek yasağı, geleneksel ve politik kavram olarak birbirinden ayrılabilmeli. Birincisi, örneğin şarlatanlık nedeniyle bir doktorun mesleğinin elinden alınmasıdır. İstenmeyenlerin kamu hizmetinden uzak tutulması olan politik meslek yasağı Brandt döneminden beri var. Bu terim o zamanlar "blitzkrieg" (yıldırım savaşı) ve "kindergarten" (çocuk yuvası) gibi, diğer dillerin sözlüklerine de girdi. Olay ise daha eskidir. Şimdi ona bakalım.

Toplumun sahibi olarak devlet

19. yüzyılın 50'li yıllarında Kurhessen'in bir köyündeki seçme ve seçilme hakkına sahip topu topu beş büyücek çiftçi, aralarından birini belediye başkanı yapmaya ikna ettiklerinde, polis müdürlüğü bunun uygunluğuna bakmak zorundaydı. O aynı zamanda bir çeşit kaymakamdı ve seçilenin okuma yazma bilip bilmediğini, mülkiyet durumunun yerinde olup olmadığını ve çok içmediğini tespit etmek için yayan ya da süvari jandarmayı oraya gönderirdi. 1848'den sonraki gericilik döneminde buna bir kıstas

daha eklendi: Belediye başkanı mutlaka bir "muhafazakâr" olmalıydı. Bunları kontrol etmek çoğunlukla polislerin yeteneklerini aştığı için, yöre papazından da bir bilirkişi raporu alınırdı. Her iki memurun yargısı olumlu olursa, hükümet seçimi onaylardı – çoğunlukla da yeni seçileni üzmek üzere: Kimse bu işi severek üstlenmezdi. Tarlada işler kalırdı ve sadece kavga gürültüyle uğraşılırdı. Fakat hükümet taviz vermezdi: çünkü o komünlerde de temsil edilmeliydi, belediye başkanı özyönetimin değil, devletin organıydı.

Bunun kendi mantığı vardı: Mutlakiyetçilik dönemiydi ve toplum monarklara aitti.

Bu noktada yedi Göttingen profesörü kalın kafalılık yaptı. Hannover Kralı, kendisinden öncekinin koyduğu Anayasa'yı kaldırınca onu protesto ettiler ve işten atıldılar. Onların handikabı, geçmiş olan devrime atıf yapamadıkları gibi, kendilerinin de devrim yapamıyor olmalarında yatıyordu. Anayasa ulusal egemenlik temelinde değil, hazretlerinin merhametli yüksek teveccühleriyle Monark tarafından getirilmişti. Ardından gelenin hoşuna gitmezse Ahdi Atik kuralı geçerliydi: "Tanrı verdi, tanrı aldı. Hikmetinden sual olunmaz". Öğretmenlerin monarka sadık olma zorunluluğunda da anlaşılmayacak bir şey yoktu. Bu, 1871'de Alman İmparatorluğu'nda da geçerliydi. Anayasa yine tanrının lütfuydu. Bir cumhuriyeti getirme çabaları büyük ihanetti. Sosyal demokratlar devletin düşmanıydı ve (yerel yönetimlerde seçilmiş gönüllü memuriyet de içinde olmak üzere) memur olamazlardı.

Bu durum tek bir alanda pek de tartışmasız değildi: Üniversitelerde. Üniversiteler, Wilhelm von Humboldt tarafından, her ne kadar devlet tarafından finanse edilseler de, araştırma ve öğretimi kendilerinin belirlemesi üzerine tasarlanmışlardı. Fakat burada da hükmedenlerin düşmanlarına yer olmayacağı için, profesörlerin yüksek eğitimini ve sıkı sıkıya tutucu bir dünya görüşüne sahip olmalarını en geç 1866'dan itibaren monarşist mülkiyetin ayrıcalığı sağladı. Diğer taraftan, ordinaryüsler yüksek okulların özyönetimini kendilerine ait bir çeşit sosyal statü olarak da görüyorlardı. İmparator II. Wilhelm'in Berlin Üniversitesi'nde kürsü sahibi sosyal demokrat fizikçi Leo Arons'un uzaklaştırılması için baskı yapmasına bu nedenle karşı çıktılar. Bunun üzerine 1898'de bir

yasa -Lex Arons- yürürlüğe kondu: Özel doçentler de devlet denetimi altında bulunacaklar ve sosyal demokrat olamayacaklardı. Sonunda onlar da devlet düşmanı olmaktan çıktıklarında, -4 Ağustos 1914'den itibaren- örneğin, I. Dünya Savaşı sırasında imparatorluk hükümetinde devlet sekreteri olarak memurluk yapabildiler.

1918 – 1933: Bir mücadele alanı olarak devlet

1918'deki Kasım Devrimi ve 1919'daki İmparatorluk Anayasası ile birlikte toplum devletin mülkiyeti altından çıktı, içindeki birbirine karşı konumlanmış sınıfların mücadele alanı haline geldi. Mutlakiyet ve yarı mutlakiyet döneminin deneyimleri temelinde, artık kamu hizmetlerinde parti aidiyetine bağlı sınırlamalar kalmadı. Hans Fallada, "Köylüler, Bombalar, Kibirli Partizan Bürokratlar" romanında, antiparantez parti hüviyetli sosyal demokrat bürokratları anlatırken, bir miktar gerçeğe dayalı çok yaygın bir düşmanlığa dokunur. Komünistler için de biçimsel bir dışlama nedeni yoktu. Yine de neredeyse hiçbir zaman memur olmadılar. Bunun bir nedeni de onların toplumsal yapısıydı. İçlerinde neredeyse hiç akademisyen yoktu. Okul müdürlerini atayan küçük burjuvazi de çoğunlukla kendisini ondan uzak tutuyordu. Jena'daki KPD üyesi ve profesör Karl Korsch 1923'teki Thüringer İşçi Hükümeti'nde bakandı. Bu hükümet Friedrich Ebert'in birlikleri tarafından yıkıldıktan sonra ona üniversitede yer vermediler, fakat memur statüsü ve profesör ünvanı korundu. İçişleri Bakanlığı ikide birde komünistlerin belediye ve büyük belediye başkanlıklarını onaylamayı reddetti ya da Brünning'in tasarruf politikasının icraatına karşı koyduklarında onları azletti. 1932'de Adolf Hitler imparatorluk başkanlığına aday olabilmek için, Braunschweig'da hükümet başkanı oldu.

1933 – 1945 Devletin içerideki düşmanlardan temizlenmesi

Nazilerin 7 Nisan 1933'te "Mesleki memuriyetin yeniden yapılandırılması yasası" ile yaptıkları, aslında aldatıcı bir ambalajdı: Muhafazakârlar kandırıldı (Naziler hükümette henüz tek başına

değillerdi). Ve bu 1914'teki duruma geri dönüş değildi. Weimar Cumhuriyeti sırasında memur olmuş sosyal demokratlar işten kovulmuşlardı. Devletin, içindeki düşmanlarından temizlenmesi süreci herkesten önce Yahudileri vurdu. Toplum artık Kayser Wilhelm zamanındaki gibi sadece devlet görevlileri tarafından yönetilmiyordu, içerideki ve dışarıdaki düşmanlara karşı mücadeleye mobilize olmuştu. Böylece yaratılan ve monarşist geçmişten farklılık gösteren ortam, 1945'ten sonra da belli parçalarıyla devam etti.

1945 – 1969: Soğuk Savaş

Konumuzla ilgili övgüye layık bir doktora çalışması ("İç Barıştan İç Güvenliğe: Nazi geçmişten arınmakla iç güvenlik arasında Batı Almanya'da devletin korunması") yapan Dominik Rigoll "1945'leri" "1949'lardan" ayırıyor. Bunlardan birincisinde, Batı Almanya'da söz sahibi olduğunu sanan anti-faşistlerdi; sonrakiler Federal Almanya'nın kuruluşunda 131'liklerin konumlarını ve onurlarını yeniden kazanmaları için onları dışlayan düşmanlarıydı: Anayasa'nın 131. Maddesi ile eski Nazilerin durumu hukuksal olarak düzenlenecekti. Bu arada 1950'de "Adenauer Kararnamesi" ile toplumun mobilize edildiği Soğuk Savaş'ta bunlara gereksinim vardı. Kararname, kamu hizmetinden çıkarılacak, ya da daha baştan uzak tutulacak 13 örgütü –on biri sol, ikisi faşist- sayıyordu. Bunların en başında KPD (Almanya Komünist Partisi –ç.n.), FDJ (Özgür Alman Gençliği –ç.n.), yanı sıra Nazi Rejimince Takibe Uğrayanlar Birliği (VVN) de vardı. Bu sadece Adenauer'in değil, aynı zamanda (kısa bir süre sonra başka bir nedenle Başbakanla çatışarak ayrılan) İçişleri Bakanı Gustav Heinemann'ın da işiydi. Bu kararnamenin asıl hedefi, zaten kamu hizmetlerinde sayısı çok az olan komünistler değil, sadece Kayzer Wilhelm'in memurlarınca katledilmekle kalmayıp, 1945'ten önce de kesin biçimde konumunu koruyan personel tarafından devlet düşmanlarına karşı bir mobilizasyon yaratmaktı. 1956'daki KPD yasağından sonra, işçi yoğun yerleşimlerde bağımsız listelerden seçilmiş belediye başkanları İçişleri Bakanlığı tarafından azledildi.

Burada sorun sadece Alman siyasi mirası değil, aynı zamanda soğuk savaş ve ABD'nin McCarthy politikasının uygulanmasıydı.

Bu uygulamalar, diğer NATO ülkelerinde de kendisini gösterdi, fakat tabii farklı biçimlerde. Eric Hobsbawm anılarında bunun İngiltere'de nasıl yapıldığını anlatıyor: Amirleri kamu hizmetlerindeki komünistlere partiden çıkmaları talimatını veriyor, buna itiraz edenler kovulmuyor, fakat terfi de ettirilmiyor. Güçlü komünist partilerin bulunduğu ülkelerde -Fransa ve İtalya'da- tabii Almanya'daki gibi bir meslek yasağı uygulamasını düşünmek bile mümkün değildi.

1969 - 1990 Büyük ikiyüzlülük

"Daha fazla demokrasiye cesaret etmek istiyoruz." Willy Brandt, 1969'da, ilk hükümet bildirisinde böyle söylüyordu. Neden tehlikeli teşebbüs? O, demokrasiyi dozunu ayarlayarak sunmak isteyen bir yüksek yetkili olarak konuşuyordu –hepsi birden değil, sadece "daha fazla" olacaktı. Bununla birlikte sınırları da gösteriliyordu.

Sosyal-liberal koalisyonun üç görevi vardı: Altyapının yenilenmesi, Almanya'nın ihracatı için Doğu pazarlarının açılması, 1961'de Adenauer'in acele bir karşı darbesinin duvarla durdurulmasından sonra, kapitalist yeniden birleşme için bir yarığın açılması. DAC'ın resmen tanınması ve Oder-Nasse-Hattı bu açıdan yarar sağladı.

Bu hedefler, biraz tutukça olmakla birlikte CDU ve CSU tarafından da kabullenildi. Daha çok okula ve üniversiteye acil gereksinim olduğunu (1966'ya dek Birlik tarafından yönetilen) Kuzey Ren Westfalya ve Bavyera eyaletlerinin Kültür Bakanları bildiğinden, bu alanda bir şeyler yapıldı. Doğu eyaletleri zaten CDU/CSU taraftarıydı. Sınırlar nedeniyle, sürgün edilen örgütler açısından sorun çıkacağı belli olduğundan, bu konuda en iyisi, "Sosiler" (sosyal demokratlar) ellerini kirletmeliydiler.

Bundan hemen sonra görevden alınmaları gerektiğinden, hemen bir muhalefet yapındırıldı. Bunun için en uygun tema iç güvenlikti. RAF'ın [Kızıl Ordu Fraksiyonu - ç.n.] ortaya çıkması, hükümetten daha çok sertlik göstermesi talebine yol açtı. Brandt, onu ava göndermeleri gerektiğini açıkladı. Fakat Birlik daha da fazlasını talep ediyordu: Anayasa düşmanları kamu hizmetlerine sızmıştı, bunlar dışarıda kalmalıydı.

Kastedilenler, parlamento dışı muhalefet (kısaca APO) tarafından politize edilen ve öğretmen olmak isteyen genç insanlardı. (Bu, o sıralarda, günümüzdeki hukukçu ve işletmeci gibi yaygın bir ortalama akademik meslekti.) Muhafazakâr düşünce açısından akademisyenler seçkin tabakaya aittiler ve bunların yarısı cepheden kaçmıştı.

Bu bakış nispeten yüzeyseldi. Çünkü asıl derin süreci anlamıyordu: Aydınların yığınsal tabakaya dönüşmesini. SPD bu noktada dikkat kesildi: Godesberg'den sonra aslında kendisini o potansiyele bağlamıştı ve artık onu yitirmek istemiyordu. 1968'de kurulan DKP bir süre "üniversite halkı"nın bir kısmı için çekici olmuştu. Ve SPD'de gerçekten biraz işleyen bir şey varsa, o da soldaki örgüt rekabetine karşı refleks göstermekti.

Yoldaş Noske mezardan kalkarak şunun düşünülmesi gerektiğine işaret etti:

DKP yönetimi DAC'a ve Sovyetler Birliği'ne sıkıca bağlıydı. Eğer bunca önem kazanmış olan aydınlar arasında bir yığın tabanı kazandıysa, bu sadece Almanya Sosyal Demokrat Partisi için değil, aynı zamanda devlet için ve dolayısıyla onu korumakla görevli memurlar için de bir sorundu.

Söylenen yapıldı. 1971'de sosyal demokratlarca yönetilmekte olan Hamburg Senatosu komünist öğretmen adaylarına staj yolunu kapatmaya başladı. Aynı yıl, SPD'li Bilim Senatörü Thape, DKP üyesi Horst Holzer'i Bremen Üniversitesi'ne almayı reddetti. Ernest Mandel Batı Berlin'de profesör olamadı (yetkili: SPD'li senatör Stein). Dahası, Federal İçişleri Bakanı Genscher (FDP) onun Federal Almanya'ya girişini yasakladı. Bavyera ve Union [CDU ve CSU – ç.n.] tarafından yönetilen eyaletlerde de solcular kamu hizmetlerine alınmadılar. Aslında oralarda sayıları çok fazla değildi ve bu zaten eskiden beri alışılmış bir şeydi. Sadece sosyal demokratlarca yönetilen bölgelerde politik olarak, sembolik bir patlama etkisi eklenmiş oldu.

Bu tür bir uygulamada ayrıca bir anlaşmaya gerek yoktu. Fakat herkesin duyması ve bilmesi için Brandt ve eyalet başbakanları 28 Ocak 1972'de bir kez daha ilan ettiler: "Bir aday eğer Anayasa'ya düşmanca yol izleyen bir örgüte üye ise, bu üyelik, onun her an özgür demokratik düzenden yana olacağı konusunda şüphe

nedenidir. Aslında bu şüphe de, iş mukavelesinin reddini haklı çıkaracak bir nedendir."

Bu, şu "Radikaller ve Aşırıcılar Kararnamesi" denen şeydi. Bu adlandırma biçimsel olarak doğru değil. Kararname somut olarak tarif edilmiş bireyleri ya da tüzel kişileri konu alan resmi bir metindir. Bu daha çok, ne oynandığını anlaması için halka bir seslenişti. Böylece "soruşturma kuralı" kondu: Devlet hizmetine girmek isteyenler önceden Anayasayı Koruma Dairesi tarafından mercek altına alındı. Alman Tarih Müzesi'ne göre, 3,5 milyon başvurucudan 10.000'i reddedildi, 130 kişi işten çıkarıldı. DKP işten çıkarılanların sayısını 265 olarak veriyor. Ağırlık noktası okullardı, fakat Demiryolları ve Posta teşkilatlarında, özellikle ikincisinde ağır biçimde uygulandı: Posta ayırmakta ve teslimatında çalışan ve aslında memuriyetin en alt düzeyinde olanlar DKP üyeliği nedeniyle uzaklaştırıldılar. Sadece Saarland'da meslek yasağı uygulanmadı.

Tabii Anayasa Mahkemesi de aynı yolu izledi. 1975'de DKP'den olmayan bir sol radikale (bu, her seferinde onları da vuruyordu) karşı verdiği bir içtihat kararıyla, resmi dairelere bu kişileri reddetmeleri için takdir özgürlüğü tanıdı.

Bununla birlikte, bu politika 70'li yılların ikinci yarısında Federal Almanya ve SPD için daha önceleri öngörülmeyecek kadar utanç verici olmaya başladı. 1973'te kurulan "Meslek Yasakları Kaldırılmalı" girişimi tarafından koordine edilen geniş bir protesto hareketi oluştu. Yurtdışı da hemen buna kulak kabarttı. Alfred Gosser 1975'deki Barış Ödülü konuşmasında Almanya'daki radikal takibatı konusunu temel aldı. Özellikle de Yahudi ve komünist bir aileden gelen öğretmen Silvia Gingold'a işaret etti: Anne ve babası Nazi faşizmi sırasında Fransa'ya iltica etmiş, direniş hareketinde mücadele etmişlerdi. Şimdi de kızları mesleğini uygulayamıyordu. Fransa'da Mitterand Almanya'daki meslek yasaklarına karşı kendi komitesini kurduğunu ilan etti. Her ne kadar daha sonra bu işi bıraktıysa da SPD korktu. Daha da açıkçası: Bu iş onun omuzlarına yüklendi. Sosyal demokratların idaresinde olan dairelerde uygulanmaya devam etmekle birlikte, artık başbakan olmayan Brandt 1972'deki kararın aslında yanlış olduğunu mırıldandı.

Öğretmenler arasında 70'li yılların ikinci yarısından itibaren başlayan işsizlik sayesinde, resmi dairelerin ret nedeniyle mahcup

duruma düşmesi tamamen ortadan kalkmış oldu: Biri işe alınmadı mı, nedeni aslında çok sayıdaki başvurulardı. 1980'lerde önce sosyal demokratların hükümet ettiği eyaletlerde, ardından da diğerlerinde (en son 1991'de Bavyera'da) kontrol araştırması kaldırılmakla birlikte "İhtiyaç Soruşturmaları" devam ettirilebildi. Aşağı Saksonya'da birkaç ağır meslek yasağı daha oldu.

Bu politika arada, psikolojik etkisini çoktan yapmış oldu. 1972'den sonra birçok ana-baba radikal çocuklarına, en iyisi çevre sorunlarıyla uğraşmalarını tavsiye etti. Yeni nesillerde tedbirli olma yer etti. Gençlik günahlarından vazgeçmenin ideolojik nedenleri bir sonrakilere aktarıldı: Avro-Komünizm ve Biermann'ın kovulması DKP'nin entelektüel üyelerini kemirdi, bu olay diğer komünist gruplarda şu "1977 Alman Sonbaharı"nı yarattı.

1990 ve sonrası: Tabula Rasa Doğu

Batı Almanya'da meslek yasakları görevini yapmışken, o zamana kadarki DAC'da da yeniden ele alındı, fakat bu sefer çok başka bir yoğunlukta.

Askerliği reddedenler, Kontrol Komisyonu'nun şu geçersiz sorusunu anımsıyorlar: "Kız arkadaşınız ormanda saldırıya uğrasa ve sizin elinizde de bir silah olsa, barışçıl kalmaya devam eder miydiniz?" Kamu hizmetindeki mülakatta bu sorunun karşılığı da şuydu: "Ve DAC'daki meslek yasaklarına ne diyorsunuz?"

Böyle bir şey var mıydı?

Evet. Hacs DAC'ın mutlakiyetçilikteki şu benzerliğine hak veriyor, Stefan Heym itiraz ediyordu: Devlet, geç feodalizmde asillerin çıkarını muhafaza etmek için toplumu belirliyordu, sosyalizmde dönüştürmek için. Bu süreçte devlet sınıfının (kamu hizmetinde çalışanların) görevini, beklenmekte olan sadakatin burjuva demokrasisine göre çok daha sıkı ele alınması belirliyordu. Batı Alman kapitalizmi DAC'ı yıkarken fazla ayırım yapılmadı: İlk başta kaba bir vuruş, ikincide seçerek kullanmaya devam. Çoğunlukla da masaldaki gibi tersine iyiler kursağa, uyum göstermeye hazır olanlar (belki daha önceden öğrenmişlerdi) torbaya. Sonuç, faşizmden bu yana, (ölümcül sonuçları olmamakla birlikte) kapsamı o zamandakinden daha da geniş bir meslek yasakları dalgası oldu.

Her şey yeniden iyileşti mi?

Batıda birkaç artçı çatışma daha oldu: 1995'te Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, daha önceki aşamalarında avukat Gerhard Schröder'in savunmasını yaptığı Dorothea Voigt'in yeniden işe alınmasına karar verdi. 2007'de, Baden Würtenberg'de bir mahkeme Annette Schavan'ın meslek yasağı getirmek istediği antifaşist Michael Csaszkóczy leyhine karar verdi.

Bazıları sevinecek, şimdi Almanya'ya Avrupa'nın normalliği geldi

İyi de nedir bu? Ekonomik olarak, sıklıkla bir Kuzey bir de Güney AB'den bahsediliyor. Politik kültür açısından, daha çok bir Doğu-Batı sınırı var. Fransa, İtalya, Büyük Britanya ve benzeri geçmişi olan ülkelerde halen meslek yasakları yok. Doğu'da ise bir komünist örgüt yasaklanıyor ve dünyanın o yöresinden gelen anti-komünist karar taslakları Avrupa Parlamentosu'nun canını sıkıyor. Almanya daha çok Doğu'dur. Burada Sol Parti Başkanı bile ağzı tıkanmadan komünizmden bahsedemez. Genç sol radikaller, meslek yaşamına adım atmadan önce izlerini silecek yeni bir dizayn yapmak üzere iyice bilgilendirilirler – Anayasayı Koruma Dairesi ve diğer güvenlik kuruluşlarına gelecekte yeni görevler yükleyecek olan bir gizlilik. Fakat en sonunda devletsel etkinliğe nispeten daha az gerek kaldı: Bu ayıklama sonucu, herkes her türlü oluşumu sivil toplum olarak gören meczup bakışa alıştı.

Junge Welt, 28.1.2012

II.TARİH

İŞÇİ SINIFI VE ALMAN ULUSU

Yenilgi zamanlarında, kendi kendimize bunun aslında ne zaman başladığını soruyoruz. Solcular şimdilerde çoğunlukla iki tarih veriyorlar: 1914 ve 1933.

Birinci tarih, savaş kredilerinin 4 Ağustos 1914'te Reichstag'da Sosyal Demokrat Fraksiyon tarafından onaylanmasına işaret eder, ikincisi de, iktidarın Alman faşizmine teslim edilişi ve hemen ardından işçi sınıfının tüm örgütlerinin yıkılmasına. Yalıtık yılların adlandırılması ise rahatsızlık yaratıyor: Her olayın kendi nedeni var: 4 Ağustos 1914 de 30 Ocak 1933 gibi, kendisinden önceki tarihle açıklanmalıdır. Durum böyleyse, bunların her ikisi arasındaki bağ da soruşturulabilir. Alman sosyal demokrasisi her iki olayda da mevcuttu: Birincisinde, 1914'te işbirlikçi, ikincisinde de kurban olarak, fakat her ikisinde de solist olarak: Milletvekilleri 4 Ağustos 1914'te de, 17 Mayıs 1933'te de Alman Ulusal Marşı'nı çınlattılar.

Benim tezim şöyle: Alman sosyal demokrasisinin daha önceden işaretlerini verdiği 1914 emperyalizmine onay, 20'li yıllarda biçim değiştirerek devam etti ve sonunda 1933'te Hitler tarafından işe yaramaz ilan edildi. SPD yönetiminin çok önem atfettiği, Hitler'in ise hiç önem vermediği Mayıs 1933'teki ortak türkü bunların uyumunu bir kez daha vurguladı.

Bu madde çok yanıcıdır, çünkü bu olayda sosyal demokrasiden bahseden herkes, onun tarafından –kısmen de olsa- temsil edilen işçi sınıfından ve onun çıkarlarından bahsetmek zorundadır. 19. yüzyılın militan milliyetçiliği Almanya'da her şeyden önce burjuvaziye ait bir şeydi: Feodalizmden devralınan küçük alanlara sahip bölgesel devletlere karşı Almanya da kendi ulusal pazarının propagandasını yapıyor, aynı zamanda da onu yabancıların rekabetine

karşı koruyordu. İçeride de sendikalaşmakta ve partileşmekte olan proletaryanın direnciyle uğraşıyordu.

Kapitalizmin ergenleşme sırasındaki şu haylazlık yılları geçici ve kısmî bir anlaşmayla bitti: Toplumsal yasalar, giderek kısaltılan çalışma saatleri, reel ücretlerin yükseltilmesi, uzlaşmaz işbirliğinin ilk denemesinde burjuvaziyle proletaryayı birbirine bağladı. Burjuvazi aynı zamanda ulusalcılığı da dönüştürdü: Onun için artık mesele her şeyden önce yerli pazarların kurulması değil, onun genişletilmesiydi. Korumacılık artık genç endüstriyi korumaktan çok tekelci kârları sağlama almalıydı. Bölgesel genişleme, onun geçerlilik alanını da büyütecekti. Sömürgelerde ve yarı sömürgelerdeki emperyalist ek kârların kendi evinde paylaşımın hareket alanını genişlettiği ve kısa vadede ulusal işçi sınıfının da çıkarlarına uygun olduğu görüntüsü veriyordu – bir an için savaş riskini göz önünde bulundurmazsak, aslında en başta proleterler ve aileleri bundan yana olurlardı. O ana dek –ve zafere ulaşılmasının ardından- sadece ek kârlara değil, -Lenin'in düşündüğünün aksine, sadece işçi aristokrasisine değil- yerli işçi sınıfına havale edilecek ekstra ücrete de dönüşecekti. Bu çıkar ilişkisi için tarih yazımının bir kısmı (FAC'da Hans-Ulrich Wehler) "sosyal emperyalizm" kavramını kullandı. Buradaki mesele, – 20'li ve 30'lu yıllarda Komünist Enternasyonal'de savunulan sosyal faşizm teorisinden farklı olarak- bolşevikçe SPD aşağılaması olarak değil, burjuva cenahından gelen bir teori olmasıydı. Sosyal emperyalizmden bahsettiğimizde hemen Gustav Noske'yi düşünmemeliyiz. Ondan önce büyük Britanya'da muhafazakâr Disraeli'nin yanısıra Ceil Rhodes ve ABD'de Cumhuriyetçi Theodore Roosevelt vardı. Almanya'da bu konuda Rathenau, bu tür bir strateji için ikinci derecede önem taşıyan SPD'nin herhangi bir politikacısından çok daha amaca uygundur. Alman işçi sınıfına sömürgelerdeki mangaldan kızartma değil, daha çok kokusu düştü: Ekonomik avantajlar –örneğin İngiltere'dekinden farklı olarak- çok az dağıldı, ama ideolojik olarak etkisini burada da yaptı. Emperyalizme, diğer gelişmiş endüstri ülkeleri üzerine hakimiyeti de ekleyelim. Bu Almanya'da her şeyden önce önemli bir etmendi, gerçekti ve yığınların bilincine yerleşmişti.

Alman işçi sınıfı, endüstri devriminde birleşik bir devlette olmamakla birlikte -çünkü o sıralarda henüz mevcut değildi- ulusal olarak derlendi. O sıralarda Doğu'daki Polonyalı mevsimlik işçiler ve Ruhr bölgesindeki Polonyalı ve İtalyan maden işçileri ülkeler arasında gezmeye mahkûm edilmişlerdi (Almanların 1871'e dek olduğu gibi, Polonyalılar da 1918'e dek, devlet olarak bir araya gelmiş bir "anayurt" sahibi değillerdi. Almanlar endüstri devriminde yığınsal olarak ABD'ye gittiler. İşçi olarak ülkede kalanların ezici çoğunluğu da haftalarca, aylarca oradan oraya gezinmek mecburiyetindeydiler. Aslında Alman işçilerinin bu tipik hareketliliği, Alman kapitalizminin anayasal hale gelmesinin ardından, Weimar Cumhuriyeti'nin sonuna dek, Alman Birliği'nin ve imparatorluğun sınırlarının dışında da iş arayan gezginci zanaatkâr çırakların eski nesillerinin tersine, 1871'de kurulan devletin sınırları içinde kaldı. (Alman işçi sınıfı hareketinin enternasyonalist, yani asıl komünist kanadının Fransa, İngiltere ve İsviçre'de kurulmuş olması rastlantı değildir.)

Yabancı iş gücünün, birikim merkezi olan Alman devletine akması, ücretler ve üretim sürecinde Almanların yabancılara karşı daha yüksek konum kazanmasını sağlayan bir tabakalaşmaya neden oldu. Açıkça itiraf edilse de, edilmese de: Alman proletaryasının belli kesimleri için, kendi durumlarını değerlendirirken, kendi esenlikleri ve ulusal sermaye sınıfının dünya çapındaki ağırlığı ile kurdukları doğrudan bağ tam da merkezde yer aldı. Bu, ideolojik açıdan en güçlü şekilde ne Sosyal Demokrat Parti'nin ne de sendikaların üyesi olanlar için geçerliydi. Bunlar işçi sınıfının çoğunluğunu oluşturuyor, örgütlü olanlar da kimsenin aşamayacağı bir duvarla bunlardan ayrılıyorlardı.

Burada Almanya'daki 4 Ağustos 1914 tarihi için bir açıklama var. Eğer Hugo Haase ve Friedrich Ebert gibi sosyal demokratlar, hükümetin getirdiği hareket yasası ve onunla ortaya koyduğu gerçeğe karşı partinin güncel hiçbir şey getiremeyeceği sonucuna vardılarsa, bu tamı tamına yığınlar arasında var olan ve hızla –güçlü olanla özdeşleşerek- şovenizme dönüşebilen, felç olmuşluk duygusunun yansımasıydı. Diğerleri, örneğin Reichstag milletvekili Eduard David daha ileri gittiler: O savaşı destekleyerek iç politikada çıkar sağlama (üç sınıflı seçim hakkının kaldırılması

gibi) ve Alman işçi sınıfına, karşıt ülkeler proletaryasının aleyhine, toplumda daha iyi bir yer elde etme olanağı gördü. Onunkisi eksiksiz bir sosyal-emperyalist hesaptı.

Dünya savaşının arefesinde (ve onun ilk yıllarında) Karl Kautsky aslında başka bir görüş geliştirdi: "Ultra-emperyalizm" teorisi. Bunda, sermayenin giderek daha uluslararasılaşmasından yola çıkıyordu. Böylece gelecekte çıkarlarını ulusal savaşlarla dayatma mecburiyeti kalmayacaktı. Kautsky'nin "ultra-emperyalizm" öğretisi, SPD içinde temsil ettiği "Marksist Merkez"in politikasını ideolojik olarak meşrulaştırmaya uygundu. Bu, David'in şovenizmiyle ve Ebert'in iktidar politikası pragmatizmiyle birlikte olmadı. Onun hesaba kattığı Reichstag milletvekilleri ertesi günkü kamuya açık oylama öncesinde, 3 Ağustos'taki parti içi oylamada azınlıkta kaldılar ve parti disiplinine boyun eğdiler. Kautsky savunduğu konumun iktidarsızlığını, İkinci Enternasyonal'in yıkılışında olduğu gibi stoik bir şekilde birbirine bağladı. Bu, ona göre, barış zamanında etkin bir araçtı, fakat savaş zamanında yararsızdı. Pasifist tutumunun kapitalist gelişimin gelecekteki eğilimlerine uygun olduğunu biliyordu: Çoğunlukçu sosyal demokrasinin savaşa karşı tutumu nedeniyle 1917'de USPD'den ayrılışının nedeni, aslında anti-kapitalist bir eylem değil, onun öngördüğü kapitalist politikanın "daha modern" çeşitlemelerine uygundu.

Sosyal demokrat çoğunlukçu doğrultu (Ebert/Scheidemann) da onun pozisyonundan pek uzak değildi. Proletarya içinde kendisini gösteren savaş yorgunluğunun (Eylül 1914'teki Marn yenilgisinden sonra işler kötü gidiyordu) partinin kitlesini etkilemesi tehdidi nedeniyle David'in sinik hurra-ulusalcılığı onlara tehlikeli görünüyordu. Bu nedenle sosyal demokrat çoğunlukçu Reichstag fraksiyonu her seferinde savaş kredilerini onaylamakla birlikte, Scheidemann buna paralel olarak Reichstag hükümetini gensorularla bir "karşılıklı anlaşma barışı" için tüm olasılıkları kullanmaya zorluyordu. Böylece çok sayıda çıkara hizmet edilmiş oluyordu: Reich Başbakanı Bethmann Hollweg yanıtlarında Kayzerin barış istemini vurgulama olanağı buluyordu; MSPD savaşı sona erdirmek için zorlayan bir güç olarak görünüyordu (bu yolla taraftarlarını hem partiye, hem de Reich'a bağlı tutmaya çalışıyordu); son olarak da, en üst düzey ordu yönetiminin "Zafer Barışı"-Programı'na karşı,

savaş sırasında ulusların anlaşmalarından yana olan bir parti profili kazanıyordu.

Bu, en sonunda 1918 yenilgisinin ardından onların parolası oldu. Savaş kredilerinin onaylanması hiçbir zaman özeleştirel bir şekilde yanlış olarak yargılanmadı, aksine konu aynı şekilde devam ettirilerek düzeltildi: MSPD, 1922'den sonra yeniden USPD'nin sağ kanadı ile (V)SPD olmak üzere birleşti. Bu parti şimdi, kendileri tarafından da eleştirilen, Versay Anlaşması'nın yerine getirilerek Almanya'nın eşit haklılığını sağlamak isteyen, ulusların birbirleriyle anlaşmasından yana olan bir partiydi. Böylece, mantıksal olarak, 1918'de "savaş borusu" olarak ün kazanmış olan Gustav Stresemann'la aynı çizgide olduğu, 4 Ağustos'taki, her durumda zamanın koşullarına göre "Alman çıkarı"na göre hareket ettiğini açıklama utanmazlığı kadar gerçektir. 1922'de yeniden büyük yığına çarpan Karl Kautsky, ultra-emperyalizm teorisiyle buna ekonomi-politik onayını vermiş oldu.

Bununla aslında biraz erkence davranmış oldu. Almanya dünya hakimiyetine el atmayı başaramayarak tökezlemiş ve uluslararası rekabetin çizmeleri altına düşmüştü. Şimdi emperyalist ek kârı kasaya doldurmak değil, savaş borçlarını ödemek söz konusuydu. 1929'dan sonra kitlesel taraftar toplayan sağ, "anlaşmanın yerine getirilmesinden yana" olan politikacıları "işbirlikçi" ilan ediyordu. SPD kelimenin birçok anlamında "batılı" görünüyordu: Onun parlamenter demokrasiden yana duruşu, Sovyetler sistemi için çaba gösteren KPD'den temelde ayrılıyordu. Monarşistlerle ve Almanya'ya özgü bir yoldan yana olanlarla, dış politikada da galip güçlerle eşitlenmek isteyenlerle yanı aynıydı. Bu sonuncuların aslında enternasyonalizmle ilişkileri yoktu, ulusal ihtirasları algılıyorlar ve bunu SPD için dikişsiz olarak proletaryanın çıkarlarıyla birleştiriyorlardı.

Almanya; O sadece –şimdi çoğunlukla boş olan- ücret kesesi değildi. Artık, Bismark zamanından bu yana var olan, 1927'de Reich Çalışma Dairesi'nin kurulmasıyla genişletilmiş sosyal güvenlik sistemiydi. O, ulusal devlet olarak kurulmuştu. Emeklilik, işsizlik parası, iş hukuku, kaza sigortası: klasik patron tarafından iğrenç yan giderler olarak algılanan bütün bunlar devletçe organize edilmiş, yasalara bağlanmıştı ve şayet parlamenter cumhuriyet olursa,

belli çoğunluğun sağlanması koşuluyla, işçi devletine dönüşecekti. Rudolf Hilferding 1927'de Kiel'deki SPD Kongresi'nde bunun dozunu belirledi. Cumhuriyet savunuculuğu ve Batıcılık bu şekliyle sınıf politikası olarak anlaşılmalıydı. Bu –daha sonra başka yollardan da- olduğu gibi 4 Ağustos 1914 politikasının sınırları içinde kaldı: Alman çıkarı, aynı zamanda Alman işçilerinin de çıkarıydı.

Bu nedenle, sosyal demokrasinin Weimar programında ulusa hayırhah bakılmıştır. MSPD, 1921'deki Görlitz Programı'nda talep etmişti: "Versay Barış Anlaşması, ekonomik ferahlama ve ulusal yaşam haklarının tanınmasına yönelik revizyonu." Ülkenin üzüntü verici durumunun kendi yürüttüğü saldırı savaşının sonucu olduğu düşüncesinden tek bir iz bile yok. 1925'teki Heidelberg Programı'nda da bu gerçeklikten kaçınıldı. Ne de olsa, artık Versay'a karşi "ulusal yaşam hakkı" kullanılmıyor, Alman gururu enternasyonal terminolojide gizleniyordu: Alman sosyal demokrasisi "halkların kendi kaderini tayin hakkı ve azınlıkların demokratik ve ulusal kendini yönetme hakkı", bunun ötesinde "ekonomik nedenlerle kendisini dayatan Avrupa ekonomik birliği için, tüm kıtaların halklarının çıkar dayanışmasını sağlamak üzere Avrupa Birleşik Devletleri'nin kurulması" için çalışır. O sırada Alman sermayesi çoktan Avrupa stratejileri kuracak formdaydı.

Bethmann Hollweg'in 1914'teki Savaş Hedefi Kataloğu bunun erken ve öfkeli bir çeşitlemesiydi. Savaşın yitirilmesinden sonra daha yumuşak bir dil gerekiyordu. SPD'nin birlikte kurmak istediği buna muhalefet değildi, aksine stratejik planlamaya hödükçe bir dipnot düşülmüştü. Yine de sosyal demokrasinin cumhuriyet anlayışı ve uluslararası yurttaş hakları politikası Weimar Cumhuriyeti'nin sonuna doğru iç politikada çok masraflı, dış politikada da gereksiz göründü. Örneğin, ekonomik kriz öncesinde, Alman Endüstri Birliği, bir çıkış yolu açma politikasında karar kıldı: Ücretlerin düşürülmesi, sosyal devlet kontrollerinin silkelenip, atılması. 1930'dan itibaren NSDAP'nin yükselişiyle birlikte bir istem daha, giderek daha da yüksek sesle dile getirildi: Yeni baştan dünya hakimiyetine el atarak Versay'a son vermek. Bu konuda SPD 1914'de de kendisiyle konuşulmasına izin vermişti. Bu arada sağcıların gözünde o anlaşmayı onayladığı için değil (Scheidemann'ın 1919'da o dayatmayı imzalayanların ellerinin kuruması çağrısı

unutulmamıştı), fakat revize edilmesi konusundaki inançsızlığı nedeniyle Versay'ın partisi haline gelmişti. Almanya'nın yeniden doğuşu, bu partiye karşı kabul ettirilmeliydi.

Bu kaçınılmazdı, çünkü endüstri programının sosyo-politik bölümü, toplumsal tasfiye, doğrudan sendikalara karşıydı, sosyal demokrasi ise iyisiyle kötüsüyle göbekten ona bağlıydı. SPD'yi 1928'den beri Reich hükümetine başbakan veren SPD'yi kenara atmak için kaldıraç buydu: Büyük endüstrinin Alman Halk Partisi, işsizlik sigortasının yontulmasını kabinede kalmasının koşulu ilan etti. Alman Genel Sendika Birliği (ADGB "özgür" olanların yani sosyal demokrat sendikaların tepe örgütüydü) bunu kabul edemezdi. Bu baskı altında SPD 1930'da hükümetten ayrıldı. İşverenlerin entrikası da böylece başarıya ulaştı.

Kiel Parti Kongresi'nde Hilferding'in konuşması, programatik başlık olan, "Cumhuriyet'te Sosyal Demokrasinin Görevleri" üzerineydi. 1930'da bir kez daha iş işten geçmişti: Görevlerin kavranması mümkün değildi, çünkü olanaklar tükenmiş ve Cumhuriyet'in kendisi de neredeyse bitmişti. Yeni Başbakan Brüning o yılın sonbaharından bu yana sadece kanun hükmünde kararnamelerle yani, İmparatorluğun monarşist Devlet Başkanı Paul von Hindenburg'un icazetiyle yönetiyordu. SPD ona "göz yumuyordu", yani olağanüstü hal uygulamasına başvurmaması için her seferinde bir kez daha ona parlamenter çoğunluk sağlıyordu. Brüning'in devrilmesinin ardından –belki NSDAP'nin de katılacağı- daha sağ bir rejim gelme tehlikesi SPD'yi sonuçta şantaj altına alıyordu. O Cumhuriyet'in kabuğunu kurtarmaya çalışırken, içindeki esasın boşaltılmasını kabullendi. Kendisinin bir şey kurma olanakları artık kalmamıştı. 1930'dan bu yana Reich çapında hükümet dışında kalmıştı. Zirvede olduğu eyaletler ve kentler Brüning'in olağanüstü durum kararnameleri altına düşmüştü. Belediyeler bu nedenle kredi alamadıkları için, "Yurttaş Vergisi" ve "Bira Vergisi" uygulamak zorunda kaldılar. Bu, nüfusun giderek daha büyük çoğunluğunun yönetimlere ve belediye encümenlerine karşı isyan etmesine, bütçelerinin de devlet komiserleri tarafından zorla denkleştirilmesine neden oldu.

Bununla birlikte SPD sadece kurban değil, aynı zamanda faildi. Bu partinin eyalet başbakanları 1930'dan itibaren en başta KPD

üyelerini hedef alan "sağda ve soldaki aşırıcılara" meslek yasakları getirdiler. 1929'da Berlin'de protesto gösterisi yapan işçilere sosyal demokrat emniyet müdürünün sorumluluğu altında ateş açıldı. Buna benzer olaylar daha sonraki yıllarda çevre bölgelerde de oldu. Her seferindeki bahane "Cumhuriyet'in savunulması" idi. Fakat buna, açıkça hiç ifade edilmeyen bir neden daha eklendi: Aslında bir kitlesel komünist partinin kurulmasının ardından –o, de facto 1920'den beri mevcuttu- SPD'nin Ağustos 1914'deki gibi aşırı sağa gitme olanağı kalmamıştı. Memnuniyetsiz seçmenler 1929'da da olduğu gibi, yığınsal olarak KPD'ye meyletmişlerdi. Komünist Parti ile mücadele, SPD'ye daha da uyumlulaşmak için manevra alanı açacaktı. Bu politika esasen her açıdan hayal mahsulüydü: KPD dünya ekonomik krizi koşullarında zayıflamıyor, sağcılar da uzlaşmaz duruyordu.

SPD'nin, kahramanlar efsanesi dönemine giren -1933'ün Yetki Kanunu'nun reddi- dönemlerinde bile anti-komünist motif teşhis edilebiliyor. Parti Başkanı Otto Wels, SPD'ye yönelik baskıları protesto etti, fakat aynı zamanda şuna da alan açtı: "Hükümet, polemiğin kaba çıkışlarına karşı kendisini savunabilir, zora başvurma çağrılarını ve zor uygulamalarını sertlikle engelleyebilir. Bu, her kesime eşit şekilde, partililik gözetilmeden ve yenilmiş karşıtlarını, üstlerinde hiçbir yük yokmuşçasına, yasadışı ilan etmeksizin yapılırsa olur."

Burada, KPD'nin çoktandır yasadışı olduğu gerçeğine değinilmiyor bile. Wels'in konuşmasının bu bölümü, konuşmacının sosyal demokrat içişleri bakanlarının ve polis müdürlerinin uygulamaları devam ettiği sürece, Hitler'in onlara karşı uygulamalarına itirazı olmadığı şeklinde okunabilir.

SPD Başkanı, Hitler'in Almanya'nın eşit haklılığı talebine katıldığını da açıklamıştı. O, daha Şubat 1919'da, Sosyalist Enternasyonal'in Bern Konferansı'nda, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasında Almanya'nın suçlu olduğu iddiasına karşı çıkan ilk Alman olduğunu da hatırlattı. Herhalde, bir zamanlar SPD ve aynı zamanda Scheidemann'ın Versay'ı düzeltmek için açtığı yola Hitler'i bağlayabileceğini sanıyordu. Yeni Reich Başbakanı ona yanıtını verdi: "Almanya özgür olmalı, fakat sizin üzerinizden değil!"

Bu aşağılamaya rağmen, sosyal demokrat meclis grubu yaklaşık

iki ay sonra, 17 Mayıs 1933'te Hitler'in Dış Politika İçin Temel Açıklama'sına onay verdi ve Nazilerle birlikte Alman Ulusal Marşı'nı söyledi. NSDAP'nin Führer'i diğer ülkeleri sakinleştirmek için gerçekten de görece yumuşak bir sesi tercih etmiş ve stratejisinin noktasını SPD'den farksız biçimde koymuştu: Versay'ın iptaliyle Almanya'nın eşit haklılığı ve bunun barış yoluyla olması. Asıl belirleyici fark bu birlikteliğin ardında gizliydi: Hitler, sadece SPD ile birlikte elde edilecek olanı değil, daha çok, aslen savaş yoluyla Avrupa'nın hakimiyet altına alınmasını istiyordu. Bu 1939'dan sonra denendi ve başarılamadı.

Böylece 1945'ten sonra ancak barışçıl yoldan nüfuz etme yolu kaldı. Ve bu Karl Kautsky'nin rüyasında gördüğünden de fazlasıydı. Sermayenin uluslararasılaşması onun için aynı zamanda doğal bir süreçti ve kapitalist uluslar arasında eşitliğe doğru ilerleyecekti. Fakat bu arada uluslararası operasyon yapmakta olan sermayenin yeni ulusal ve bölgesel ağırlıklar yaratacağı hesaba katılmamıştı. Mücadele alanı artık savaş alanı değil, dünya pazarıydı. Milliyetçilik bununla birlikte, onları yerine getiremeyen bir karşıt –ister reel sosyalizm olsun, ister Irak'taki "İblis" (Bild gazetesin sözü)- diz çöktürülene dek sıklıkla genel geçer değerlerle birleştirilecekti. Savaşlar arasındaki dönemde SPD tarafından geliştirilmiş olan ulusal çıkar temsilciliği çizgisi artık sadece bu partiye ait bir özellik değil, esnek yurttaşlık tarafından da temsil ediliyor. Federal Almanya'da ise ortak değer haline geldi.

Sendikalar için ulusal ve toplumsal çıkarlar arasındaki ilişki sığ, birbirinden bağımsız ve pratikti. Daha partiden de önce 1914'te "kale içinde barış" çağrısı yaptılar. Grev kasalarını, işsizler ve ailelerine açtılar. Sendikalar 1914'te hasat kaldırmak için işgücünün ülkeye dağılmasını organize ettiler, savaş sırasında yabancı işçi alımını desteklediler, servetlerini devlet tahvillerine yatırdılar ve savaş gereksinimleri için değerli maden toplama işine katıldılar. 1918'de 8 saatlik iş gününe kavuştular, fakat 1923'te bu taviz tekrar kenara itildi. Yenilmiş ve krizin sarstığı bir ülkenin böyle bir şeyi kaldıramayacağı argümanı sendikalar tarafından kabul edilmedi, fakat oldukça akla yakındı ve etkindi. Brüning'e Weimar Cumhuriyeti'nin sonunda SPD tarafından göz yumulmasına ADGB de katılmış olmakla birlikte, bunu daha çok dişlerini

gıcırdatarak yaptı: Bir yanda, bunu SPD'nin devlet teorisi açısından meşrulaştırması onu pek de ilgilendirmiyordu; öte yanda yönetici kadroları İmparatorluk Başbakanı tarafından sürdürülen sert politikanın işsiz sayısını daha da yukarı çektiğini görüyordu. Parti ve sendika arasındaki çıkar karşıtlığı açıktı: Parti iliklerine kadar devlete sadık olarak, kamu bütçesinin yeniden onarılmasını istiyordu, ADGB ise işyeri yaratma programları.

Bunun üzerine, 1932'de Başbakan olan ve 1933 sonunda bu görevi Hitler'e devretmek zorunda kalan İmparatorluk ordusu generali Kurt von Schleicher şunu hedef aldı: NSDAP'nin Strasser Kanadı'ndan sendikalara uzanan ve bu arada devletin işyeri yaratma önlemlerini ilerletecek bir çapraz cephe. Fakat bu arada olanak bulduğunda Reichstag'ı da çıkmaz ayın son çarşambasına dek bir araya gelmemek üzere dağıtmak istiyordu. ADGB reddetti, yine de eleştirmekten uzak durdu. Sendikaların, sosyal demokratların ve Nasyonal Sosyalist'lerin etkisi altındakiler - örneğin Bremen'de 1931'de kurulan "Gönüllü Hizmet"e katıldılar. Hitler'in iktidara gelişinden sonra ADGB SPD'den uzaklaştı. DGB'nin, Birlik Sendikaları Konsepti'nin temeli olarak gördüğü Hristiyan ve liberal yönetimleriyle ortak çalışmayı zorlaması herhalde haklıdır: Bu, temel toplumsal ortaklıktı.

ADGB'nin 1 Mayıs'ın faşistlerle kutlanmasına katılma çağrısı, sadece sendika örgütlerinin yasallığını ne pahasına olursa olsun emniyet altına alma amaçlı örgüt oportünizminin sınırlarını yıkmakla kalmadı. Bu çağrıdaki milliyetçi ton apaçıktı. 2 Mayıs'ta sendika binalarının işgal edilmesi, NSDAP'ın en azından gelecekte bu türden birlik yoldaşlarını boşverdiğini gösterdi. Onların kendi kendilerini önceden değersizleştirmiş olmalarına da memnun oldu.

İşçi sınıfı ve ulustan bahsederken KPD suskunlukla geçiştirilebilir mi? Hem evet, hem hayır. Almanya Komünist Partisi'nin stratejisi kuşku götürmez bir şekilde enternasyonalistti. Versay'ı -III. Enternasyonal'in diğer seksiyonları gibi- reddetti. O anlaşma emperyalizmin bir ürünüydü. Yine de bir seferinde bir dil sürçmesi oldu. İşçi sınıfına sıkıca bağlı olan Bolşevik Karl Radek, 1923'te Komünist Enternasyonal'ın bir genişletilmiş toplantısında, Ruhr çarpışması sırasında Fransız işgal kuvvetleri tarafından

idam edilen faşist Alber Leo Schlageter'den bir karşıt, fakat aynı zamanda biz devrim askerleri tarafından erkekçe ve saygıyla anılması gereken bir karşı-devrimin askeri diye söz etti. Ve devam etti: "Samimiyetle Alman halkına hizmet etmek isteyen Alman faşist çevreleri, Schlageter'in çabasının anlamını anlamadıkları taktirde, Schlageter boşuna ölmüştür. Ve o zaman bir anıtın üstüne yazmalılar: Hiçliğe giden gezginci." Aslında söylemek istediği, mücadelenin diğer halklara değil, emperyalizme karşı sürdürülmesi gerektiğiydi. Buradaki enternasyonalist argüman, ona değecek kadar milliyetçiliğin yakınına çekilmiştir.

İmparatorluk, Alman komünistleri için kuşkusuz hiçbir zaman anayurt olmadı. Onlar için bu daha çok geleceğin Almanya Sovyetleri idi ve var olmadığı sürece de onlarda yurtseverlik duygularını uyandıran Sovyetler Birliği oldu. Bu herkesin ağız tadına uygun olmayabilen, fakat sonuçta, aslında kendisine ait olmayanın (yani dünya hakimiyetinin) ilk denemede elde edilemeyişinin, öç almak için sahibi olmadığını (yani anlayış yeteneğini) yitiren bir ulusun suçundan partiyi korudu.

Bütün bunlar bize ne öğretiyor? Korkarım, hiç de iyi olmayan şeyler. Eski zamanlarda, işçi sınıfı hareketinin neredeyse hiçe yakın bir tarihi, fakat bir geleceği olduğu sıralarda onun önderleri ve teorisyenleri kendilerini, ilk kez Aydınlanma ile formüle edilmiş ve Fransız devrimi ile politika haline gelen ideallere komşu gördüler. Kant'ın pratik emri: İnsanlığın, her zaman hem kendinin hem de diğer insanların kişiliğinde eşit amaç olacağı şekilde davran, fakat onu asla alet olarak kullanma. "Onlar için, gerçekleştirecekleri "tek bir bireyin özgür gelişiminin koşulu olarak herkesin özgür gelişimi" (Marks-Engels Seçme Eserler, Almanca baskı, Cilt 4, s. 482) çağrışımıyla, burjuvaziye değil sadece proletaryaya daha uygun göründü. Giderek çoğalan yine de hep azınlık kalan insan yığınları, kendi sefaletlerine karşı mücadeleyi onların yüce hedefine bağladı. Bunlardan ilki onların çıkarıydı, sonuncusu fikirlerini oluşturdu. Bunların ikisinin kombinasyonu kitlesel bir solculuk yarattı.

Bunların toplumun çoğunluğunu oluşturacağı an önceden görülebiliyordu. Bu nedenle de demokrasi onlar için hem iktidara giden yollardan biri, hem de gelecekte uygulayacakları bütünü

oluşturan parçalardan biriydi . Proletarya hem burjuvaziye politik-ideolojik bağımlılıktan, hem de halen endüstri öncesi "en altta" olma durumundan kurtulması gerektiği görüntüsü veriyordu. İş bununla kalsa, bu tarihsel olarak aşılabilir Atavizm olarak yorumlanabilirdi. Onlar hâlâ aydınlatılması gereken sınıf kardeşleriydi.

Ancak daha sonra, –yani emperyalizmde- sadece o pratik emrin ve onun özgür çağrışımının ilkeleri için olanaklar bir yana dursun, dünyaya hakim olan devletlerin onlara karşıtlığı en büyük felakete dönüştü. Bu anda bir zamanki sol, yani sosyal demokrat kitle hareketleri gerici hale geldi. Çıkar, fikirden ayrıldı – bunun bir önceki örneği, 19. Yüzyılın 40'lı yıllarında sol Hegelci Bruno Bauer ile Karl Marx'ın başka bir tarihsel örnek üzerine karşılıklı tartışmalarıdır: Marx böylesi bir karşı-devrimci dönüşümün nedenini burjuvazi için ispatlamış, bunu en azından tarihsel anlamda proletaryaya ilişkilendirmemişti. Henüz emperyalizmi tanımıyordu. Bu noktada ondan daha bilgili, aynı zamanda daha aptal durumdayız.

Sosyal demokrat tarihçi ve yayıncı Franz Mehring, Wilhelm İmparatorluğu'nda bir seferinde, kedisine göre sosyal demokrat proleter yığınlardan açıkça ayrılan gerici Janhagel'den bahsetmiş, fakat bunların birbirine geçtikleri alanın ne denli büyük olabileceğini sormamıştı. Burada aynı anda turuncu çok az kahverengiye benzerlik, ya da siyah ve kırmızı kahverengi ile eşitlik gösterebilir. Sosyal demokrat milliyetçilik –faşist şovenizmden farlı olarak- sadece seyrek olarak hırslı ve köpürgendir. Etkisi çoğunlukla daha pasif, sıklıkla hesaplıdır. Mesele bir devletin halkının parçası olan ücretlilerin çıkarları ve dezavantajlarının güncel somutudur ve burada Prinzipale'nin Kontoru benzeri hesaplı bir sapma oyuna dahil olur.

Halk yığınları –bir taraftan- toplumsal sistemin –öte yanda– onların çıkarlarının yarattığı karşı basınçla değiştirilebilecek olan değişkenlerine bağımlıdırlar. Olası bir sonuç, şayet diğerlerini dıştalarsa en azından buna razı olanlar için başarılı olabilecek olan sosyal devlet tavizidir.

KOGON'UN KAYNAĞI

1945 tarihli "Buchenwald raporu" revizyonist tarih yazımını yalanlıyor

1. Dönüm noktası olarak Buchenwald

1996 sonbaharında Weimar yakınlarındaki Ettersberg'deki bir zamanların toplama kampı üzerine çalışmalar yeni bir zirveye ulaştı. Öykünün öncesinde -1994- tarihçi Lutz Niethammer'in bir kitabı vardı: "'Temizlenen' Faşizm" - Buchenwald'ın Kızıl Kapo'ları." (Konkret, 7/1995 ile karşılaştırınız). Belli bir çerçeve içinde, değerli arşiv belgeleri sunuyordu. Fakat bu ikisi birbirinden ayrılabilir. İlk kez bu kitapta yayımlanan kaynaklar dikkatle incelenebilir ve kendisini "kollektif bir iddianın mafya benzeri yapısı" (Niethammer) içine yerleştirmek isteği ve nedeni olmayan okur Emil Carlebach'a hak verebilir.

Çetenin sözlü ifadeleri ve yazılı şahitlikleri, bazı politik tutukluların imtiyaz sahibi olduğunu, bunlardan şu ya da bir diğerinin kampın kerhanesini ziyaret ettiğini; bir başkasının disiplini muhafaza etmek için, toplama kampının faşist yönetimine çalışan ispiyoncuları, yardımcılarının yardakçılarını korumak amacıyla ve tehdit altında kalanları, bir diğerini feda etmeksizin kurtarmanın mümkün olmadığı durumlarda, güç kullanımının sınırlarını aşan şiddete bizzat katıldıklarını belgeliyor. Yeni belgeler SS ile direnişin yönetimindeki komünistler arasında herhangi bir işbirliğine dayanak teşkil etmiyor. Lutz Niethammer tarafından kaleme alınan giriş bölümü ve şurada burada somut yanlışlar, her seferinde yeni baştan polemik içeren, tatsız dipnotlar ve biyografik

notlar konuyu altüst etmeye yarıyor. Ancak bunlar birer kaynak sayılmaz. Yazılanlar 1937-1945 yıllarını değil, 1994'teki zamanın ruhunu yansıtan belgesel tanıklıklar niteliğinde.

Bu, hemen ardından "Alman Birliğinin Oluşturulma Sürecinde SED Diktatörlüğünün Sonuçlarını Aşmak İçin Anket Komisyonu" oluşturulmasına yol açtı. Komisyon, 1996 Ekim ayında o zamanki Buchenwald Toplama Kampı'nda bir sorgulama yaptırdı. Komisyonun yaptığı soruşturmanın amacı da, 1945'ten 1950 yılına dek Ettersberg'de bulunan Sovyet esir kampının, Himmler'in 1937-1945 yıllarındaki kampının devamı gibi anlaşılmasını sağlamaktı. Yahudilerle birlikte Naziler tarafından içeri kapatılan Sinti, Romanlar, şu "asosyal" denilen homoseksüeller, Yehova Şahitleri, komünistler, Sosyal Demokrat Parti üyeleri ve diğer anti-faşistlerin yanı sıra, 1945'ten sonra o kampta esir tutulan 24 sosyal demokrat ve birçok Nazi, hep birlikte bir mazlumlar yığını olarak gösterilecekti. "Stalin Mazlumlarının Merkezî Birliği" böyle istiyordu. O da "Uluslararası Buchenwald-Dora Komitesi" olarak sorgulamaya davetliydi. Başkanı Pierre Durand beraberinde bir yığın, neredeyse akıllı uslu açıklama getirdi. (Bunlar temin edilerek okunabilir.) Aslında kızmasına neden olması gereken yerde, örneğin, 1944-45 yıllarında Buchenwald'deki tutukluluğunun "SED diktatörlüğünün sonuçlarını aşma" incelemesiyle ilişkisi olduğuna "hayret" etmiş göründü. Durand, "Nazi kamplarının, savaştan sonra olası kullanımının, keyfî olarak her türlü birbirine karıştırılmasını" reddeden Avrupa Parlamentosu kararına işaret etti. Şimdiki haliyle, tasarımı çoktandır sadece DAC tarafından yapılmamış olan Buchenwald Anıt Yeri'ni övdü ve nazik bir yabancı olarak Cumhurbaşkanı Roman Herzog'dan bir alıntı verdi. Komisyonun asıl sorununu –NS'in değil, SED Diktatörlüğü'nün aşılması- işinde selahiyeti olmadığını üzüntüyle saptadığında da şu sonuca vardı: "Bu komisyon, açıklamanın okunmasından sonra geri çekilecektir.

Pierre Durand'ın daha önceden "Bizimle cellatlarımızı savunanlar arasında ne şekilde olursa olsun, herhangi bir ortak çalışma olamaz. Aslında bu fikir bile garip." derken sesini yükselttiği düşünülebilir. Fakat bu bile kulağa nispeten çekingen bir tavır ve hayret etmiş bir ifade gibi geliyor.

Bir tımarhanede aniden sakin ve akıllıca bir cümle söylendiğinde, bu aslında sakinleşmeye değil, şamatayı artırmaya yarar. Basın bu cümleyi severek aktardı. "Tageszeitung"un haber muhabiri, "gösteri davası gibi bir atmosfer" hissetti, fakat bununla Komisyon Başkanı Vergin'in (SPD) yönetimini değil, eski tutuklunun kısa konuşmasını kastetti. Zeit'tan Kalus Hartung, aslında hiç söylenmemiş bir şeyi duydu: "Pierre Durand ayağa kalktı, kaba bir jest yaptı: Defolup gidelim!" Halbuki Fransız yazılı metnin de ispatladığı gibi, çok daha şirin bir şekilde kendisini ifade etti.

Bu algı yanılgısı nereden geliyor? Yanıt: Tüm ödenekleri ve -biraz da devlet politikasıyla birlikte- komisyonun varlık nedeninin devamı için zorlamaya bağlı aranjman, birkaç açık cümleyle sorgulanır hale geldi. Burada korkuyla feryat ediliyor.

2. Yeni belgeler

Aynı sırada bir Quell-Edition [kaynak kitap – ç.n.] daha yayınlandı: David A. Hackett'in Buchenwald Raporu.

Kampın ele geçirilmesinin hemen ardından, ABD Ordusu'nun Psikolojik Savaş Yürütme Bölümü daha Nisan 1944'te bu toplama kampı ile ilgili olabildiğince çok bilgi toplamaya başladı. Avusturyalı tutuklu Dr. Eugen Kogon'un yönettiği eski mahkûmlardan bir grupla birlikte çalıştı. Bunlar –içlerinde sadece bir tek KPD üyesi vardı- hayatta kalanların yazılı ifadelerini biriktirdiler. Böylece bir araya gelen yığın, "Weimar'daki Buchenwald Toplama Kampı Raporu" olarak yayınlandı. Yazarı belli ki, Kogon'un kendisiydi.

Bu metinlerin merkezinde yer alan gerçeklik, her an var olan SS terörü idi. Yazarın daha çok gizli direniş örgütünden olan ya da onlara yakın bulunanların ifadelerine yer vermiş olması nedeniyle, Buchenwald Raporu'nda tutukluların çoğunluğunun –Şubat 1945'te sayıları 86.232 idi- algılarından farklı olabilir. Sona doğru, yığınların (kitlelerin) deneyimi gizli faaliyetlerin etkileriyle yan yana geldi: Yahudilerin çoğunluğu nakliyat için toplanmadı, toplanma emri de kalmadı. SS, 11 Nisan'da ABD Ordusu gelip onlardan geriye kalan pisliği işgal etmiş olan mahkûmları silahlandırmadan daha önce kampın kontrolünü elden kaçırmıştı. Kampın çoklukla üzerinde tartışılan kendi kendisini kurtarışı aslında her türden spekülasyonun ötesinde gerçekleştirildi ve tabii cephenin

ve Hitler Almanya'sının yenilgisinin giderek yaklaşmakta olması bunun ön koşuluydu.

"Buchenwald Toplama Kampı üzerine Rapor" doğal olarak "barakalardaki en eskilerin ve kişilik olarak en değersizlerden oluşan hizmet görevlilerinin, bu konuma bağlı iktidarlarını kısmen en ağır biçimde kötüye kullanılmasını" da suskunlukla geçiştirmedi. Bu, tüm tutuklu kategorileri ve elbette politik tutuklular için de geçerliydi. Psikolojik açıdan, "insan doğasını ve farklı niteliklere sahip baskı altındaki yüzlerce insanın yıllar boyu tahammül edilmez koşullarda daracık bir mekâna sıkışarak hayatta kalmaya çabalamasının ne demek olduğunu bilen herkesin bir biçimde anlayabileceği bir şeydir bu. Sonuçta, burada öne çıktığı biçimiyle bu kötü koşullardan nasyonal sosyalist sistem sorumlu tutulmalıdır."

Niethammer'in "temizlenmiş" antifaşizm kitabındaki belgeler Buchenwald Raporu ile çürütülmüyor, fakat kamptaki tüm bağlam görünür hale geliyor. Her iki kitap da birbirini tamamlayan bir bütün oluşturuyor.

3. Ve şimdi Kogon

Bu fakat, ya safça ya da faşizanca düşünülmüş. Buchenwald Raporu politik manzaraya uymuyor. Bu da ilk kez olmuyor.

Görevli ABD hükümet çevreleri, 1945'te Almanca yazılmış raporları tercüme ettirmedi, artık bulunamaz ilan edilinceye dek bir yerlere kapattı. Hackett neden böyle olduğu üzerine belki de yerinde bir şüpheyi ifade etti: "Soğuk Savaş'ın yarattığı gerilimler orijinal el yazmalarının bürokrasi cangılında yok olmasına katkıda bulunmuştur."

Eugen Kogon şüphesiz bir kopyaya sahipti ve bunu SS Devleti kitabını (1946) yazmak için kullandı. Sonradan o da kaybetti onu. Anlaşılan bir diğer kopya da El Paso'da sosyal bilimler profesörü olan Albert G. Rosenberg'in çekmecesindeydi. 1945'te Buchenwald'deki incelemeyi subay olarak yönetmişti. Bunları 1987'de iş arkadaşı tarihçi Hackett'e yayınlamak üzere sundu. O da "Buchenwald Raporu"nu 1995'te İngilizce olarak yayınladı, Almanca metin 1996'da çıktı.

O ana dek ortalıkta sadece Kogon'un kitabı vardı. Karşılaştırmalı okumada, gerçekliğin saptanması, değerlendirme ve uzun pasajlara, sözcüklere dek birbirine uygunluk görülüyor.

Kogon, çeşitli baskılarında kitabını yeniden gözden geçirdi. 1958'de tutuklanmasına dek inanmış Hıristiyandı, 1945'te kurtuluşundan sonra Hıristiyan Demokratlar Birliği'nin (CDU) kurucusu, politika bilimi ordinaryusu, yeniden silahlanma taraftarı, Avrupa hareketinin kadrosu, Frankfurter Hefte'nin yayıncısı, televizyon programı "Panorama"nın yönetmeni, APO'nun, SPD'nin ve en sonunda belki Yeşiller partisinin de sempatizanı oldu.

Soğuk savaş sırasında "Nazi Rejimince Zulme Uğrayanlar Birliği"nden (VVN) istifa etti, 70'li yıllarda Liyâkat Madalyası aldı. Bunca değişikliğe karşın, kitabıyla Buchenwald Raporu'ndaki belirleyici ifadeler arasındaki uyum değişmeksizin kaldı. 1948'de SS devletini "Bir Egemenlik Sistemi olarak Terör" başlığı altında en tepeye yazarken, eskisi gibi tarih felsefesi alanındaki kültürel tutuculuğunu, aydınlanmaya karşı şüpheciliğini açıkça görünür hale getirdi. Bu da kitabın Federal Almanya'da sürekli kabul görmesine katkı sağlamış olabilir.

Bu şimdi değişebilir. Örneğin, Frankfurter Allgemeine gazetesinin eleştirmeni, Hackett'in kitabındaki tutukluların anılarını yargıladı: "Buchenwald tarih yazımı, DAC'ın sonuna dek süren varlığına o zamanlar başlangıç yaptı." Bununla birlikte, SS Devleti'nin Buchenwald Raporu'nda kaldığı noktasında durmak zorunda. Yine de Kogon'un "kampın kalburüstü kişilerini" eleştirdiği saptamasından destek almaya çalışıyor. Fakat bu Buchenwald Raporu'nda zaten var.

Zeit'ın eleştirmeni, Kogon sorununu bir karşı saldırıyla bertaraf etme yolunu seçti. Bu eleştirmenin adı Karin Hartewig. "Temizlenmiş" anti-faşizmin imalatında çalıştı ve Niethammer'le birlikte giriş yazısını kaleme aldı. Bu kitabı tek gerçeklik olarak kabul ediyor, Buchenwald Raporu'nu propaganda olarak bir köşeye atıyor. Ve şu sonuçta karar kılıyor: "Belki buradan çıkarak, Batı Almanların kafasındaki, Eugen Kogon'un analizinden nakledilen dolaylı olarak komünist tutukluların ve kamp görevlilerinin 'diyalektik marifeti'ne borçlu oldukları nasyonal sosyalist toplama kamplarını resmine, tüm Alman tarihinin bir ironisi olarak bakılmalıdır."

SS Devleti kitabı, kızıl "antifaşizm efsanesi"nin aldatıcı bir ambalajı, aynı zamanda bir Federal Almanya Cumhuriyeti yalanıdır –bir zaman bu dile getirilmeliydi ve işte tam şu anda oldu bu iş.

Konkret, Sayı 1, 1997

HEDİYE GERİ ALINMAZ

Hangi sosyalist kazanımlar için mücadele edildi ve hangisi hangi amaç için "muhafaza" edildi?

Kim kime?

Çok sık duyuyoruz: Biz artık eskiden olduğu gibi, kendimize o kadar çok veremeyiz. Burada kastedilen sosyal politikadır. Belirgin olmayansa, "biz" ve "kendimiz"in kim olduğudur. Genel kurala göre, bu acayip cümle kamusal olarak anlaşılmalı. Herkes aynı gemide olduğuna göre, içinde olan herkes, o batmasın diye zayıflamalıdır.

Somutlandığında, emeklilik, işsizlik parası ve ardından gelen işsizlik yardımı, sosyal yardım, çalışma süresi, işten çıkarmaya karşı koruma ve yasal hastalık sigortasıdır söz konusu olan. "Biz", politikacılar, profesörler, girişimciler ve gazetecilerdir. "Kendimiz"le ücretliler, işsizler, sosyal yardım alanlar (ya da gelecekte almayacak olanlar) ve mecburi sigortalılar kastedilmektedir. Bunlardan bahsediyor ve şu sonuca geliyoruz; yani biz kendimizin onlara bunca ücret, destek, emekli maaşı, tatil, hastalık parası, sağlık bakımı ve işten kovulmaya karşı güvence vermesine izin veremeyiz. Bu, sanki daha önce gönüllü olarak bonkörce bir şeyler verilmiş gibi geliyor kulağa. Sendikal dil buna karşı şuna değer veriyor: Söz konusu olan, asla hediyeler değildir. Bu verilenler daha çok uğruna mücadele edilmiş olanlardır, söz konusu olan kazanımlardır.

Kim haklı? Bunu tarihe soralım.

Tarihsel olan

Almanya'da 1883'te Sağlık Sigortası Kanunu, 1884'te Kaza Sigortası Kanunu kabul edildi, 1889'da yaşlılık ve engellilik sigortası uygulandı. Danimarka'da 1891'den İsveç'te de 1913'den beri Halk Emekliliği var. 1908'de Büyük Britanya'da 70 yaşındakilere yaşlılık maaşı uygulandı, 1914'te de (sınırlı) hastalık yardımı da içeren bir genel sosyal sigorta.

Alman sosyal yasaları, Bismark dönemine kadar gerilere gider. Bismark bunu, başkaca noktaların yanı sıra şöyle nedenlendiriyordu: Emeklilik hakkı olan bir hizmetkâr, olmayandan daha sadıktır. Mücadele açısından bakılırsa, bunda Alman devrimci sosyal demokrasisinin bir yan etkisini tahmin etmek mümkündür. O her ne kadar 1878'den 1890'a dek yasaklı da olsa giderek daha da güçleniyordu. Bismark sosyal tavizlerle onun arkasından gelecek olanı gereksiz kılmak istedi.

Bu gerçekten asıl neden olmalı. Bir yan motif daha vardı: Bismark'ın da içinde sayıldığı Junkerlerin liberallere olan karşıtlığı. Sanayi, ticaret banka patronlarınkine ve borsa kârlarına oranla temel kazançlarının çok daha kötü gelişmesini hazmedememişti. Ekonomist Rodbertus'un öğretisine dayanan bir çeşit tarımcı sosyalizmi, muhafazakârların bir kısmını etkisi altına aldı. Onlar arasında Bismark'ın danışmanı Hermann Wagener de bulunuyordu. (Propagandacılarının birkaçı, şu "kateder sosyalistler" denen profesörlerdi.) Daha 1860'lı yılların başında Alman sosyal demokrasisinin kurucusu Ferdinand Lasalle ile ilişki kurulmuştu. Onun Yahudi olması, resme uygun olmadığı için nezaketle görmezden geliniyordu. Tarım ve kateder sosyalistleri arasında antisemit olanlar hiç de az değildi. Böylece kendine özgü bir Alman sosyalizminin erken biçimi doğmuş oldu.

Hem Lasalle'in hem de Marx'ın yörüngesinin leyhine olarak, her ikisinin de bu birleşme teklifine kanmadıkları düşünülebilir. Onlar Bismark'ın sigorta yasalarını da onaylamadılar ve bunları o zamana kadar var olan yoksul yardımının bir çeşitlemesi olarak eleştirdiler. Onlar sosyal reformlar değil -biri daha az, diğeri daha çok olmak üzere- devrim istiyorlardı. Böylece karşı tarafın taviz verme hazırlığını ilerlettiler. O da devrimden önce hareket

edebilmek için reformlara izin çıkarttı. Reformlar bu açıdan, sosyal demokrasinin mücadelesinin sonucudur, ama bambaşka bir şey uğruna mücadelenin yan ürünü olarak.

Bu dolaylı yola İskandinavya'da gerek yoktu. Orada da çoktandır kapitalizm vardı, ama henüz tekelci aşamada değildi. Büyük toprak sahibi Junkerler hiçbir yerde bilinmiyordu. Köylüler ezilmemiş ve güvensizlik biriktirmemiştiler. Aksine, özgüvenleri vardı ve nispeten demokratiktiler. Yeni sanayi işçileriyle birlikte, devrim tehdidiyle dolaylı bir yola gereksinmeksizin bir sosyal devlet kurulmasına etki ettiler. Hedef ve sonuç birbiriyle örtüşüyordu. Ve ikincisi izinle değil, uğruna mücadeleyle elde edilmişti.

Almanya'da ise süreç devrim ve karşı-devrimsiz yürümedi: Kasım 1918'de. İmparator devrilmişti, Rusya'da Bolşevikler yönetimdeydi. Hugo Stinnes, demir çekirdek bir tekelci kapitalist, Carl Legien'le, Alman sendikalarının Genel Komisyonu'nun sağ sosyal demokrat başkanıyla yan yana oturdu ve bu ikisi ücret politikasını, aynı zamana 8 saatlik iş gününü birlikte kararlaştırdılar.

Yine tipik Alman üçgen mücadele biçimi karşısındayız ve şimdi bunun bir ucunda da kan var: Tekelci sermaye sağ sosyal demokrasi ile birlikte, o olmaksızın bir araya gelemeyecekleri kızıl tehlikeye karşı toplumsal reformları desteklediler, bunun üzerine Noske kalkışmayı başlatanları ve bu arada Liebknecht ve Luxemburg'u ortadan kaldırabildi. Spartakistler kapitalist yeni düzene karşı devrim için mücadele ederken toplumsal reformlara olanak sağladılar. Kimse onun ne olduğunu bilmediğinden, tabii diyalektikten bahsedebiliriz. Hegel'in bildiğinden farklı olarak, Almanya'da bu aslında bir geri adım oldu. Kızıl tehlike kalkınca, 8 saatlik iş günü de kalktı.

İskandinav usulü doğrudan ve Alman usulü dolaylı çeşitlemelerin bir kombinasyonu, 1927'de İmparatorluk İşçi Kurumu'nu, yani yasal işsizlik sigortasını getirdi. O sırada gerçekten güçlü bir KPD vardı, öte yandan geleneksel kapitalizm kısa süreli bir "görece sağlamlaşma" döneminde bulunuyordu (1914-1928). Herkes –en başta ABD kredileriyle finanse edilen- cesaret verici gelişmeye seviniyordu. Fakat yatırımlar büyük ölçüde rasyonalizasyon için kullanıldığından işsizlik göze çarpar düzeydeydi. İmparatorluk İşçi Kurumu bu durumu hafifletici işlev görmeliydi. Bu alandaki bakan

aslında sosyal demokrat değil, güçlü bir sendika kanadı olan Katolik Merkez'dendi. Bu oluşum ilk Alman halk partisiydi ve sosyal reformlara oldukça uyuyordu. Aynı yıl, 1927'de SPD politikacısı Rudolf Hilferding bir parti kongresinde bir reformlar kombinasyonu ile kapitalizmin sosyalizme büyüyeceğini anlattı.

Kastedilen bu değildi. Üstelik, 1930'da son sosyal demokrat başbakanın devrilmesine işsizlik sigortası üzerine bir tartışma yol açtı. İşverenler başarılı bir şekilde desteğin azaltılmasını önerdiler. Bu arada işsizlerin sayısı öylesine yükselmişti ki, o zamana dek ödenen miktarın finansmanı olanaksızdı. Burada ilk kez sosyal kanunlarda uygulanacak bir şema kendisini gösterdi ki, bu şu günlerde Federal Cumhuriyet'te de ortaya çıktı: Yarı yarıya karşılanabilir desteklemeler, ancak nasılsa ödenmeyecekleri düşünüldüğü takdirde, karara bağlanır. Uygun olmayan ekonomik koşullar nedeniyle hak sahiplerinin sayısı yükseldiğinde –yani buna gerçekten ihtiyaç duyulduğunda- bu tavizler geri alınır.

Weimar Cumhuriyeti bu alanda da kredisini yitirince Hitler bile (Bismark gibi, ama daha kanlı) bir toplumcu politikacı olarak, baskı gücünü de arkasına alarak ortaya çıkabildi. Bir yandan KPD, SPD, sendikalar yasaklandı, öte yanda 1 Mayıs yasal tatil oldu, 1937'de Yılbaşı, her iki paskalya ve yılbaşı yortusu günleri ücretli tatil ilan edildi. İzin süresi uzatıldı. Sonuçta NSDAP de bir halk partisiydi.

Bütün bunlar "işçinin ruhu için mücadele" sloganı altında oldu. Bunlara bakan biraz gözlerini kırpıştırsa, politik olarak çoktan yenilmiş Marksizme karşı mücadele önlemini her zaman görebilir. Fakat bundan fazlası da vardı. Bütün toplum, asil halkın proleter çocuklarının da ellerinin boş kalmayacağı bir fetih politikasına bağlanmalıydı. Bu hesap 1941'e dek tutuyor göründü. Brecht, asker karısına işgal edilmiş ülkelerden gelen ganimetlerin şarkısını söyledi. Sovyetler Birliği'ne karşı zafer, şayet başarılabilirse, beklentileri daha da güzelleştiriyordu. İşçiler cepheye gitmeliydi. Hedef Polonya, Fransa, Danimarka ve Norveç olduğu sürece risk –Birinci Dünya Savaşı ve daha sonradan gelecek olana kıyasla- biraz daha azdı. Bunun hemen ardından kürek mahkûmları evdeki kaba işleri hallediyordu, buna göre işçi sınıfı da halk içinde seviye atlamıştı.

Burada, sermayenin emeğin basıncını boşaltacak ödemelerinin "izin verilmiş" mi, yoksa "uğruna mücadele edilmiş" mi olduğu sorusu dar bir alana sıkışmaktadır. Hitler bir başka olanaktı.

1945'ten sonraki gelişmeleri incelerken bunu aklımızda tutmalıyız. 1951'deki "Montanmitbestimmung" (işçilerin çelik ve kömür sanayiinde yönetime katılma hakkı) ve aynı yılda İşten Çıkarma Yasası sadece sendikaların mücadele gücüne bağlı olmadı. Adenauer, yeniden silahlanma konusunda, Alman Sendikalar Birliği'ni bu konuya karşı olan SPD'den ayırmak istiyordu ve bunun kendisine biraz maliyet getirmesine izin verdi. Yine de, hastalık süresince ücret ödemesinin devamı 1956-57'de uzun bir grevden sonra getirildi. Burada, söz konusu hakkın DAC'da çoktan var olduğuna da işaret edilebilirdi.

Şu sıralarda, Federal Cumhuriyet'teki sosyal reformların itici gücü olarak sistemler arası çatışma gösteriliyor. Bu çok yanlış değil, fakat abartılı. Sonuçta BAC'daki yaşam standardı DAC'dakinden öylesine belirleyici şekilde yüksekti ki, sadece sınırlı tavizlerle onun çekiciliğini kırmak mümkündü. Ondan daha önemlisi, işverenleri grevler olmaksızın yönlendiren, oradaki tam istihdamdı. İsteyen burada da –ne var ki, maliyet oluşturacak bir şekilde engellenen- mücadele gibi bir şey keşfedebilir.

Bu temelde, eski kazanım ve (sözde) hediye çiftlemesinden farklı bir şey ortaya çıktı. Buna sermayenin Keynesçi "self servisi" diyelim. Sermaye, bir şey verdiğinde kazandı. Daha ayrıntılı söylersek: Yüksek ücretler sadece masraf değil, aynı zamanda ardından güzel kârlar getirecek yatırımları da getiren talep demekti. Yukarıdan aşağıya doğru yeniden paylaşım yararını ispatladı: Alttaki sınıflar burjuvaziye kıyasla gelirlerinin daha büyük bölümünü harcıyor. Öyleyse alım gücü yükseltilmelidir. Daha çok vergi gerektiriyor da olsa, devlet yatırımları da aynı şekilde, kârı çoğaltan etki yaptılar. Düşük faizli kredi, ekonominin motoru olduğunu gösterdi. Toplam olarak sınıf mücadelesi artık tekrar tanınamayacak bir biçim aldı. Uzlaşmazlıkların ortak faaliyetine –big business, big labour and big government arasındaki işbirliğine dönüştü.

Bu toplumsal ortaklık politikası bir gelişme ve talep ittifakıydı: Başlangıcını, New Deal olarak 1933'te Başkan Franklin D. Roosevelt zamanında yaptı. Avrupa ülkeleri onu izledi: 1938'de İsveç'te

işverenler ve sendikalar ortak hedefler kararlaştırdılar: Ekonomik büyüme ve tam istihdam. 1937'de İsviçre'de makine, elektronik ve saat endüstrisinde toplu sözleşme tarafları arasında grevden vazgeçme koşuluyla bir "Barış Anlaşması" (Toplu Çalışma Mukavelesi) kabul edildi. Sistemler arası çatışma bu üç olayın hiçbirinde rol oynamadı. Buna karşın, bu modelin örnek demokrasilerin bulunduğu bütün "Batılı" toplumlarda genelleştirilmesi, 1947'den sonra ona özel bir önem kazandırdı.

O zamanlar kapitalizmin altın yıllarıydı. Bu 1974'te sona erdi. Aslında neden?

Güncel olan

Her şey akıyor. Sermaye de. Eskiden olduğu gibi ücretler, sosyal hizmetler ve devletin talebiyle yeterince satın alma gücü olduğunda tekrar kâr getirecek şekilde mal üretimine dönüşecek. Fakat sermayenin, en azından bir zaman aralığında (yani sonsuza değin değil) üretim ve mal pazarı yolundan dolaşmaksızın çoğalabileceği finans pazarlarına akışı kırk yıl öncesine göre daha büyük önem kazandı. Orada daha az iş gücüne gereksinim var ve üretim güçlerinin gelişimini etkin bir istihdamla kompanse etme telaşı yok. Dünya ihracat şampiyonunun iç pazar talebi üzerine kafa yorma ihtiyacı da yok.

Bunların tümü, kullanım ve değişim değeri olmayan oldukça büyük miktarda iş gücünün sermaye karşısında durmasına neden oluyor: Ne üretimde işe yarıyor, ne de kâr getirecek tüketimde. Burada herhangi bir toplumsal tavizin getirisi yok. Ve mücadele gücü de kayıp.

Bu durum 1989'dan çok daha önce, yetmişli yıllarda ortaya çıktı. Sistem rekabetinin ortadan kalkması da bunun üstüne geldi. Yine de tamamen anlamsız değildi.

Mücadele ve hediye edilenler zamanı ile sermayenin Keynesçi "self service"i doğal bir durum değil, sadece bir geçiş dönemiydi. İhtiyacı olan, bunun şimdiki dönem için de geçerli olduğu düşüncesiyle kendisini teselli edebilir. Bunu izleyecek olanın daha iyi mi olacağını "bilmiyoruz ve bilemeyiz". (Lenin)

30 OCAK 1933 DERSİ

Ne bilinebilirdi?

Hitler, 30 Ocak 1933'te İmparatorluk Başkanı Paul von Hindenburg tarafından başbakan ilan edildi. Bunu neyin izlediğini bugün hepimiz biliyoruz:

Hemen Yahudilere, komünistlere ve sosyal demokratlara karşı şiddet eylemleri başladı. 27 Şubat gecesindeki Reichstag yangınından sonra terör keskinleşti, Almanya Komünist Partisi yasaklandı. 1 Nisan'da SA Yahudilerin mülkiyetindeki işletmelere boykotu dayatmak için liste hazırladı. 2 Mayıs 1933'te sendikalar, 22 Haziran'da SPD yasaklandı. 30 Haziran 1934'te, o döneme kadarki SA yönetimi ve aralarında Hitler'in en zor zamanlarda arkasını dayadığı bazılarının da bulunduğu tutucu politikacılar katledilerek ortadan kaldırıldılar. Yahudi kökenli yurttaşlar, 1935 Nürnberg Irk Yasaları ile haklarından mahrum edildiler. İki resmi yorumcudan biri, Dr. Hans Globke daha sonra Adenauer'in danışmanı oldu. Bundan sonra dış politikada saldırganlık başladı: 1938'de Avusturya'nın bağlanması, aynı yıl Südet bölgesinin bir yıl sonra da Çekoslovakya'nın geri kalanının ilhakı, Polonya'ya saldırı, Fransa ve İngiltere'ye karşı II. Dünya Savaşı'nın başlaması, bununla birlikte Fransa'nın teslim olması ve birbiri ardından Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Danimarka, Norveç'in işgali, 22 Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'ne hücum ve Doğu'da imha savaşının başlaması. 6 Milyon Yahudi, Sinti ve Roman katledildi. II. Dünya Savaşı 50 milyon cana mal oldu. Bu, on yıllardır bilinen bilanço. 30 Ocak 1933'te bunlardan hangisi öngörülebilirdi?

Tabii Hitler'in kitabı "Kavgam" 1925'te mevcuttu. Bu kitapta, anti-semitizm ve Doğu'ya doğru genişleme programı okunuyordu. Hitler hiçbir zaman demokrasi düşmanı olduğunu saklamadı. Fakat vahşi planlara sahip bir takım ideologlar on yıllardır ortaya çıkıyordu ve Hitler sadece bu ideologlarda bulduklarını düzenleyerek tekrar etti. Beyaz ırkın üstünlüğü, üstün ve değersiz insan öğretisi ve anti-semitizm, şu eğitimli denenlerin ortak malıydı. Fakat daha önceleri hemen hiç kimse tek tek ideologları aktif ya da başarılı politikacıdan saymamıştı. 1930'a –NSDAP'nin imparatorluk seçimlerindeki ilk büyük başarısına- dek bunların önderlerinin çoğuna, daha çok acayip figürler olarak bakılıyordu. Daha sonraları da, partisi en güçlü parti hale geldiğinde de, isteyen hayal kurabilirdi: Yemek piştiği sıcaklıkta yenmez, aşırı bir partinin şefi devletin başına geçtiğinde, somut durumun dayatması ondan daha güçlü olacaktır.

Hitler'in İmparatorluk Başbakanı ilan edilmesi bu nedenle ülke dışında da alarma neden olmadı. Solcular arasında bile, onu çalkantılı dönemin göze batan birçok başka politikacılardan biri sayan gözlemciler vardı. Hatta komünist hareket onu aynı yıl, 1933'te yeni ABD Başkanı olan Franklin Delano Roosevelt'le karşılaştırıyordu: Her ikisi de büyük sermayenin politikacısı olarak kabul ediliyordu. Avrupa'da faşizme, dahası faşizmin iktidarda olmasına zaten artık alışılmıştı: 1922'den beri İtalya'da Mussolini yönetimdeydi, 1926'da Portekiz'de Salazar, aynı yıl Polonya'da eski sosyalist Pilsudski iktidara geldiler. Ve böylece Hitler de diğerlerinin yanı sıra bir faşistti. John Maynard Keynes, başyapıtı "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi"nin (1936) Almanca önsözünde, "bu kitabın amacını oluşturan üretim teorisi, bir bütün olarak mutlak devletteki ilişkilere, yığınsal devlet bağlantıları ve serbest rekabet altındaki üretimin belirlediği üretim ve paylaşım kuramına çok daha kolay uyabilir" diye yazıyordu. İtiraf edelim: Bu, savaştan ve Yahudilerin katlinden önceydi. Olimpiyatların Berlin'de yapıldığı yıldaydı.

İşin doğrusu, Hitler'in diğer faşist diktatörlerden daha da dipsiz derinlikte bir felaket olduğunu hemen fark eden ve arada büyük bir nitelik farkı olduğunu gören bir aydın vardı. Bu aydın, Viyana'daki Karl Kraus idi. Hitler'in iktidara gelişinden sonra, dergisi

"Die Fackel"ı (Meşale) aylarca yayınlamadı. 1934'te Engelbert Dollfuss Avusturya faşizminin diktatörlüğünü ilan ettiğinde, Karl Kraus bunun, başından bu yana en büyük bahtsızlık olarak saptadığı Hitler iktidarına göre çok daha küçük bir kötülük olduğunu yazdı. Ve bu görüşü, tepki çekmesine yol açtı, Bertolt Brecht'in onunla dostluğuna son vermesine neden oldu.

Bugün haklı olarak "Bir daha asla faşizm! Asla savaş!" sloganını yükseltenler, o zamanlar bazı uyanık kafalara bile sirayet etmiş olan yıkım ve şaşkınlığı güncelleyerek iyi yapmış oluyorlar. Herkes, Albert Einstein gibi sorunu hemen anlamadı. Tabii Carl von Ossietzky ve Kurt Tucholsky'nin "Dünya Sahnesi" vardı. Tirajı, Alman ulusalcısı Alfred Hugenberg'in kitlesel basınıyla karşılaştırılamayacak kadar düşüktü. Tucholsky 1930'da sustu ve İsveç'e sürgüne gitti. KPD uyanıklığını gösterdi. 1932'deki imparatorluk seçimlerinde "Hindenburg'u seçen Hitler'i seçmiş olur. Hitler'i seçen savaşı seçmiş olur." sloganını yaydı. Buradan çıkarak aday gösterdikleri Ernst Thaelmann'ı yayıncı Kurt Hiller gibi bazı solcular, ve sonradan SPD'nin Godesberg Programı'nın yazarları arasına katılan Willi Eichler çevresindeki "Internationale Sozialistische Kampfbund" (Uluslararası Sosyalist Mücadele Birliği) gibi küçük gruplar destekledi. Fakat Hitler'in şahsında gördükleri savaş, I. Dünya Savaşı'nın bir çeşit devamıydı, ikincinin olağanüstü boyutlarını o sırada hiç kimse tahmin edemiyordu. Birincinin yarattığı korku Fransa ve İngiltere'yi geriletmeye yetiyordu. "Bir daha savaş asla"nın oradaki anlamı, "Hitler karşısında geri çekil" idi. 1935'te genel zorunlu askerlik, 1936 Ren bölgesinin işgali, 1938'de Südet bögesinin ilhakı, aynı yıl Hitler ve Mussolini Anlaşması önünde Fransa ve Büyük Britanya'nın teslimiyeti ve Çekoslovakya'nın işgali. Yeter ki savaş olmasın! Batı'nın tavizleri Hitler iktidarının meşruiyetine katkı sağladı.

Halk ve sınıflar

Büyük halk yığınlarının heyecanının getirdiği yılgınlık da buna eklendi. Kuşkusuz artık serbest olmayan seçimlerde NSDAP oyların %43,9'unu almıştı. Ama 1930'dan bu yana muazzam güç kazanmıştı. Ve Hitler'in 1933'ten sonra onay bulması sadece baskıyla ve oportünistçe değildi. 1941'de Sovyetler Birliği'ne saldırısına,

belki 1943'te Stalingrad'a dek büyüyen ve açıklanması gereken kitle desteğine de dayanıyordu. Yirmili yıllarda doğan gençler, 1945'e dek faşizmin içindeydiler. Fakat yaşlılar da daha iyi durumda değildi, hatta daha da kötüydüler. Bu duruma ilişkin, 2011'den beri korkunç bir yazılı belge bulunuyor. Hessen eyaletinin minik kasabası Laubach'da bir sosyal demokrat adalet müfettişi Friedrich Kellner, 26 Eylül 1938'den 31 Mayıs 1945'e dek sadece devlet propagandasının değil, yurttaşların ifadelerinin de protokolünü tutma görevi üstlenmişti. Buradan, Kellner'in "bütün beyinler sislenmiş, karanlıklaşmış" diye özetlediği insanı yıkan bir resim çıkıyordu. Kellner, özel olarak akademisyenlerin en kötüler olduğunu vurgulayarak aktarıyor.

Elbette direniş de vardı: Muhalefette kurban sayısı en yüksek olanlar komünistlerdi, inananların kilisesi, Beyaz Gül, sosyal demokratların ve sendikaların direnişi ve en son olarak 20 Temmuz 1944 vardı.

Fakat bunlar, İtalya'daki Resistenzia ya da Fransa'daki Résistance ile mukayese edilemez. Alman direnişinin kahramanca yanını belirleyen, halktan izole olmuş olmasıydı. Fransız Résistance'ında ve İtalyan Resistenzia'sında bulunan Alman Yahudisi ve komünist direniş savaşçısı Peter Gingold bir seferinde, kendisinin ve yoldaşlarının aynı beceriyi gösterdiklerini, fakat daha sonra Federal Cumhuriyet'te politik etkinlik olanaklarının daha da sınırlanmasını engellemek için bu konuda çoğunlukla sustuklarını söylemişti.

Alman halkı üzerine bu kadarı yeter. Ona karşı haklı çıkmak isteyen, aslında "halk" diye bir şey olmadığını kabullenmek zorundadır. Halk sınıflara ayrışır. Ve bu noktada, Alman işçi sınıfının çoğunluğunun 1933'e dek şu nasyonal sosyalizm denen şeye karşı zayıf olmadığı söylenmelidir. KPD ve SPD, seçmenlerini çoğunlukla muhafaza edebilirlerdi. 1930'dan sonra SPD'nin kaybettiği oylar genel olarak daha çok KPD'ye gitti, sağa değil. Alman proletaryasının yan kesimleri üzerine bir inceleme, NSDAP'ye yönelen kopmalar saptıyor ama bunlar aslında sadece bir belirtiydi.

1933'e dek NSDAP'ye yönelişe karşı direnen Yahudilerin yanı sıra büyük gruplar vardı: Bunlar Alman Merkez Partisi'nin seçmeni Katolik işçiler, çiftçiler ve küçük çiftçilerdi. Kırsal kesimde oyların dağılımına bakıldığında, katolik ve evangelist köyler

karşılaştırıldığında görülecektir: Yaşam şartları ve -tabii mezheplerindeki farkın dışında- kısmen tutuculuk ve anti-semitizmde ideolojileri aynı olmakla birlikte protestan köylüler NSDAP'ı seçiyor, katolikler Merkez'de kalıyor.

İşçi hareketi ve Merkez hep birlikte, 1930'dan itibaren burjuva, küçük burjuva protestan ve liberal merkezi neredeyse tamamen tasviye etmiş olan NSDAP'ın altında kaldılar. SPD, KPD ve Merkez toplamda Kasım 1932'deki son serbest seçimlerde yine de oyların %49,2'sine ulaştılar. Bu sonuç yine de etkisiz kaldı, neden?

İşte yanıtı: Bu sayısal olarak kesinlikle belirleyici potansiyel, kısmen kötü yönetildi –bu KPD ve SPD için geçerli- kısmen de hedefli olarak şaşırtıldı.

SPD Reichstag Meclis Grubu, 1930'dan 1932'ye dek –açıklanan amaç doğrultusunda, daha da kötüsü, aslında hükümet politikasının erkenden aşırı sağın etkisi altına girmesini önlemek için- Başbakan Brünning'in işsizliği yükselten, yoksulları daha da yük altında bırakan, krizdeki ekonomiyi büsbütün boğan ve kamusal bütçeleri mahveden olağanüstü dayatmalar politikasına göz yumdu. KPD yönetimi bu nedenle onu sosyal faşist ve hatta kimi zaman faşizmin en tehlikeli bölümü olarak niteledi. Her iki davranış da Hitler'e karşı birleşik bir işçi hareketini olanaksız kıldı.

Fakat katolik işçiler, köylüler ve küçük burjuvalar – SPD ve KPD taraftarlarından farklı olarak- sadece kötü yönlendirilmediler, aynı zamanda hedefli olarak şaşırtıldılar. Merkez Partisi'nin üyeleri arasında aslında sadece sendikalar değil, aynı zamanda 1929'dan itibaren açıkça Weimar Cumhuriyeti'nin imhasını destekleyen sanayiciler ve bankacıların da bulunduğu, belirleyici bir sermayedarlar kanadı vardı.

Almanya'da ve Vatikan'daki yüksek ruhanîler için –tutumları ve Almanya'daki yüksek dinsel rütbe sahiplerinin 30 Ocak 1933'den sonraki ifadelerine göre- Hitler Bolşevizm'e göre daha küçük bir kötülük değil, onu yok etmek için tanrının verdiği bir araçtı. Küçük insanların ruhları üzerindeki bu iktidar, onları faşizme tabi kıldı. Weimar Cumhuriyeti'nin son döneminde onu sabote eden son iki başbakan Merkez Partisi'ndendi: Sadece Brünning değil, bir "baronlar kabinesi"nin başında olan başsüvari Franz von Papen de.

Terörün stratejik görevi

Faşizmin iktidarının hazırlanmasında, Weimar Cumhuriyeti'nin son yıllarında proleter kesimlerin ele geçirilmesi ve karşıtların gözünü korkutmak için sokak terörünün de stratejik rolü oldu. Hitler 1932'de Yukarı Silezya'da Potempa'da işçi ve sendikacı Konrad Pietrzuch'un evine zorla girip, onu döverek öldüren beş SA üyesiyle gösterişli bir şekilde dayanışmaya girdi.

Sıklıkla sağdan ve soldan terörün aynı derecede Weimar Cumhuriyeti'ni yıktığından bahsediliyor. Bu eşitleme Hitler'in 1933'den önceki faşist terörünü gizliyor.

Weimar döneminde bütün büyük partilerin, toplantılarını ve gösterilerini koruyarak gücünü gösteren içinde eski askerlerin yer aldığı savunma birlikleri vardı. Alman Ulusal Partisi'nin "Stahlhelm"'i (Çelik Miğfer), SPD, Merkez ve Alman Demokrat Partisi'nin "Reichsbanner Schwarzrotgold"u (İmparatorluk Sancağı Siyahkırmızıaltın), KPD'nin "Rotfrontkaempferbund"u (Kızıl Cephe Mücadele Birliği), Sendikaların "Eiserne Front"u (Demir Cephe) ve "Hammerschaften"ı (Çekiç Güç). Fakat SA ve SS saldırgan iç savaş ordularıydılar. SA, Berlin'de Goebbels'den işçilerin toplantı mekânlarına saldırma görevi aldı. Şu strateji tek tek kırsal işçi semtlerinde de uygulandı: Kışkırt, sonra "ortalığı toparla". Mesele korku yayma yoluyla, şiddete dayanarak hegemonya kurmaktı.

Muhakkak komünist çevrelerden gelen şiddet de vardı, şurada burada öldürme olayları da. Bu noktada hiçbir ayıbın üstü örtülmemeli. Fakat bunların arkasında bir strateji yoktu. Çoğunluk, kenar mahallelere Nazilerin saldırılarına–bu arada aynı zamanda Ağustos 1931'de Berlin'de Bülow Meydanı'nda polisin işlediği- hedefli cinayetlere tepkisel davranışlardı. Bunlar en son örneklerden Horst Wessel olayındaki gibi, artık savunacak hiçbir şeyin kalmadığı anda düşüncesiz "desperado" eylemleriydi. Fakat tüm bunlar NSDAP'ınkinden farklıydı; iktidarı ele geçirme üzerine yürütülen politikanın bir parçası olan uzun vadeli bir strateji asla değildi. Şu "vahşi toplama kampları" denen yerlerde 1933'te taşkın hale gelen şiddet daha önceden başlamış olan iç savaş şiddetinin devamıydı.

Milliyetçilik ve anti-semitizm

Politik gelişmeleri maddi nedenlerden çıkarmaya çalışanlar, ideolojik faktörlerin etkisini göz önünde bulundurmaktan kaçamazlar. Faşizmin yükselişi, milliyetçilik ve anti-semitizmin toplumun geniş kesimi için çok olağan olduğu koşullarda gerçekleşti.

Milliyetçilik, 18. fakat en fazla 19. yüzyılda, monarşiye karşı kendisini "ulus" şeklinde yapılandırarak yükselmekte olan burjuvazinin ideolojisi olarak ortaya çıktı. Emperyalizm de, 20. yüzyılın sonundan itibaren başka uluslar üzerine hakimiyet kurmak üzere dışarıya doğru yöneldi. Milliyetçilik örneğin Fransızlar ve İngilizler için çoktan alışılmış bir şey olan kendi ulusal devletini daha sonradan kuran ülkelere karşı özel olarak daha saldırgandı. Bunlara Almanya da dahildir. I. Dünya Savaşı'ndan sonra rövanş almaya kilitlendi ve bunun ek patlayıcı maddesini anti-semitizmden elde etti.

Bu anti-semitizm tarihte çok kez görünüşünü değiştirdi. Orta Çağ'da dinsel olarak nedenlendirildi, 19. yüzyılda ırkçı bileşkeleri kendisini göstermeye başladı. Friedrich Engels anti-semitizmi, kapitalizmin başlamasına karşı geri kalmış ülkelerin zavallı halklarının tepkisi olarak tarif etti. Buna göre gelişkinliği yüksek toplumlarda ölmesi gerekirdi. Bu bir yanılgıydı. Kapitalizmin boyunduruğu altında, etkin bir karşı koyma perspektifine sahip olmayanlara sunulanlar arasında, -gerçeklik tersyüz edilerek- tehlike olarak gösterilen daha güçsüzler ve azınlıklardan oluşturulan günah keçisi projeksiyonu var. 19. yüzyılın 80'lerinde, saray vaazcısı Stoecker Berlin'de işçileri anti-semitizmle gericiliğe kazanmaya çalıştı, yine de başarılı olamadı. Fakat bu ideoloji köylüler, küçük dükkân sahipleri ve zanaatkârlar arasında erkenden yankı buldu. Savaş ve savaş sonrası şovenizmi, 1918 yenilgisini kabul etmedi. Nedenleri ve sonuçları, 20'li yılların başında ve Weimar Cumhuriyeti'nin son dönemindeki yoksullaşmada görmekten kaçındı; onun yerine Yahudileri genel düşman ilan etti. NSDAP kendisini bu şeytanlaştırmanın tavizsiz temsilcisi ilan etti ve bununla tabanını genişletti.

Alman kapitalizminin kendine özgü dinamiği

"Fakat kapitalizmden bahsetmek istemeyen, faşizm konusunda da susmalıdır" Max Horkheimer'den bu ünlü alıntı, yetersiz de olsa faşizmin ön koşulunu belirliyor: Kapitalizm. Fakat, her kapitalizm faşizme ya da Almanya'daki kudurgan haline götürmez. Bu nedenle şu soru geliyor: O neden başka yerde değil de burada oldu?

Bu bağlamda, Alman kapitalizminin kendine özgü dinamiğinden bahsedilmelidir.

Bu, endüstriyel biçimiyle ilk önce Büyük Britanya'da ve daha sonra Fransa ve ABD'de, önceden var olan ulusal devletlerde, Almanya'da ise, kapitalizmin dinamiklerinin çok küçük olduğu bölgesel devletlerde gelişti. Böylece daha başından, kapsamı ve kaynaklarının yeterli olması ve kendisine yeterince alan sunması nedeniyle bu devletlerin yönetimleri hemen fetihlere giriştiler ve askeri olarak sınırlar parçalandı. En başta Almanya'da: Prusya. 1871'de (Avusturya'sız) küçük birleşik Alman devleti kurulduğunda, eski ulusal devletler sermayenin dönüşümünü izleyerek çoktan sınırların ötesine çıkmışlardı: Emperyalizme. Almanya bu alanda newcommer (yeni gelen) idi ve emperyalist güçler arasındaki çekişme dünya savaşına dönüştü. Burada sermayenin ölçüsüzlüğü ile politikanın ölçüsüzlüğünün nasıl bir arada gittiğini Eric Hobsbawm tarif ediyor:

"I. Dünya Savaşı neden her iki tarafın önde gelen güçlerince topyekûn bir oyun, yani sonu mutlak bir zafer ya da yenilgiyle sonlanacak bir savaş olacak şekilde yürütüldü?

Bunun nedeni, bundan önceki (sınırlı ve belli hedeflere ayarlı) savaşlara karşın, bu savaşın sınırsız hedeflere yönelmiş olmasıydı. Emperyalizm Çağı'nda ekonomi ve politika birbiri içinde erimişti. Uluslararası politik düşmanlık, karakteristik özellikleri ilkesel olarak hedefi her zaman sınırsızlık olan ekonomik gelişme ve rekabeti taklit ediyordu. Standard Oil, Deutsche Bank ya da De Beers elmas şirketinin "doğal sınırları" evrenin sonunda, en azından genişleme olanaklarının bittiği yerdeydi."

Birinci Dünya Savaşı sonunda kapitalizmin genişleme olanağına uluslararası alanda hiç de ulaşılamamıştı; fakat Alman sermayesi Versay'ın emperyalist dayatma barışıyla, o zamana dek var olan

etki olanaklarının çok daha gerisine itilmişti. 19. yüzyılda imparatorluğun kurulmasından önceki, diyelim ki, "yeri olmayan sermaye" haline gelmişti - Hans Grimm'in 1926'da yazdığı ve en çok satanlar arasına giren "Yeri Olmayan Ulus" romanı bu durumun ideolojik yansımasıydı.

Alman sermayesi, çeşitli fraksiyonlarıyla birlikte yayılmacı hedeflerinden hiçbir zaman vazgeçmedi. O, Weimar Cumhuriyeti'ne, bu yola engel mi oluşturacağı, yoksa başarılmasına yardımcı mı olacağı açısından baktı. Farklılaşmalar oldu: Kimya ve elektronik endüstrisinin başta gelen temsilcileri –örneğin Robert Bosch- imparatorlukta sol liberal olarak kabul gören, 1910'da kurulan "Deutsche Fortschrittspartei"ı (Alman İlerleme Partisi) desteklediler. Bugün o partinin adı, liderleri arasında Theodor Heuss'un da bulunduğu "Deutsche Demokratische Partei" (Alman Demokrat Partisi). İlerleyen zaman içinde Cumhuriyet'e karşı "sadece ondan yana olma" tutumunu, hep daha çok onun 1918'de başarılamayan hedeflerin yeniden ortaya konmasına ne derece yararlı olacağı bakış açısı belirledi. Bunun sonucu olarak 1930'da "Deutsche Staatspartei" (Alman Devlet Partisi) adını aldı. Montan endüstrisinin (demir-çelik ve kömür) çıkarları Gustav Stresemann'ın partisi "Deutsche Volkspartei" (Alman Halk Partisi) tarafından temsil ediliyordu. Bu, imparatorluğun ulusal liberal partisiydi. Stresemann I. Dünya Savaşı sırasında bir ilhak politikacısıydı. Şimdi, önce başka türlü denemenin zorunlu olduğunu ve eski dış politika hedeflerinin, örneğin herhangi bir zaman Doğu'da elinin serbest kalması için Batı ile -Fransa'yla- anlaşarak, başka araçlarla izlenmesi gerektiğini bilen, şu bir zamanlar "makul cumhuriyetçi" denen şey olmuştu. Ve sağda en uçta hiç değişmeyen monarşist, "Deutschnationale Volkspartei" (Alman Milliyetçi Halk Partisi), büyük toprak sahiplerinin ve üst düzey memurların partisi duruyordu. Anti-komünizm NSDAP ile birlikte bütün bu partilerin ortak noktasıydı. Onu en sert şekilde uygulayan –ki bu Nazilerdi- diğer partilere göre avantajlı olacaktı.

1929'da demokrasinin güzel zamanı geçmişti. Bugünkü "Bundesverband der Deutschen Industrie" (BDI - Alman Endüstrisi Federal Birliği) nin selefi olan "Reichsverband der Deutschen Industrie" (RDI – Alman Endüstrisi İmparatorluk Birliği) o yıl

bir ibret yazısı yayınladı: Yükselmek ya da batmak? Bu Weimar Cumhuriyeti'nin Lambsdorff-belgesi idi, ama işin doğrusu çok daha ileri gidiyordu. Hedefleri şunlardı: kapsamlı bir kamusal daralma ve 1928'den bu yana başbakan veren SPD'nin hükümetten çekilmesi. Bu 1930'da gerçekleşti. Heinrich Brüning, RDI'nin programını uygulayacaktı. Bu program, artık demokratik yoldan yapılamazdı. Şimdi, Reichstag tarafından onaylanmayan olağanüstü talimatnamelerle yönetme dönemiydi. Buradan bakıldığında, Weimar demokrasisi 1930'da sona ermiştir ve bu nedenle tarihçi Arthur Rosenberg "Geschichte der Weimarer Republik" (Weimar Cumhuriyeti'nin Tarihi") adlı kitabını aynı yılda sonlandırmıştır.

Heinrich Brüning azimli bir şekilde kamu hizmetlerini kıstı ve kamusal bütçeleri –özellikle belediyelerin- bütçelerini mahvetti, 1929'da patlayan dünya ekonomik kriziyle birlikte ekonominin dibe vurmasını daha da hızlandırdı. Politikası için (sevilmeyen SPD'nin hoşgörüsü dışında) hiçbir zaman çoğunluğa sahip olmadı, bu nedenle de, sürekliliği büyük sermayenin yanı sıra Ruhr baronları, kimya ve elektronik endüstrisi, aynı zamanda bankaların çıkarlarına uygun değildi. Bu nedenle, Weimar Cumhuriyeti'nin ortadan kaldırılma planları şimdi daha da aciliyet kazanmıştı. 1930'dan sonra sermayedarların NSDAP'ye bağışları sıklaştı.

Bu arada bu bağışların sadece Almanya'dan değil, yabancı sermayedarlardan, örneğin, Fransız ağır sanayii çıkarlarının temsilcisi "Comité des Forge"dan, İngiliz Vickers fabrikalarından ve İsveçli Ivar Kreuger'den de geldiği göze çarpıyor. Bunların hedefi tabii ki, rekabet içinde bulundukları Alman sermayesinin yayılmacı emellerine değil, işçi hareketine, en başta da şu Bolşevizm denen şeye karşı mücadeleye destekti. Alman endüstrisinin başta gelenleri ve Alman medya baronu Alfred Hugenberg önce Brüning'in her iki selefine, Cumhuriyet'ten diktatörlüğe geçişi hazırlayacak olan Franz von Papen ve Kurt von Schlechier'e yatırım yaptılar. Nasyonal sosyalist hareket buna yığın tabanı sağlayabilirdi. Hitler, 26 Ocak 1932'de, Düsseldorf Endüstri Kulübü'ndeki konuşmasında daha büyük destek talep etti. 1927'den beri NSDAP üyesi olan orta büyüklükte işletme sahibi Wilhelm Keppler onun verdiği coşkuyla, Nisan 1932'de "Keppler Çevresi" denen "Studienkreis für Wirtschaftsfragen"i (Ekonomik Sorunuları İnceleme

Çevresi) kurdu. 30 Ocak 1933'te "Freundeskreis Reichsführer SS" (İmparatorluk Öncüsü SS Dostları Çevresi) buradan çıktı. Burada amaç sanayi çevreleriyle temas sağlamaktı. 31 Temmuz 1932'deki seçimlerdeki büyük zaferiyle birlikte Hitler, daha çekici bir ortak haline geldi. Fakat bundan sonraki, 6 Kasım 1932 seçimlerinde bir düşüş yaşadı. Burada nasyonal sosyalist hareketin tepe noktasının aşılmış olduğu düşünülebilir. Bunun ardından 19 Kasım 1932'de şu "Endüstriyel Dilekçe" denen, Hitler'i İmparatorluk Başbakanı yapma isteği geldi. Bunu imzalayanlar arasında İmparatorluk Bankası'nın eski başkanı olan, Hitler iktidarında da 1933-1939 arasında aynı görevi yürüten ve 1934-1937 arasında İmparatorluk Ekonomi Bakanı olan Hjalmar Schacht da vardı. 4 Ocak'ta Keppler, Schacht ve bu arada Başbakanlık görevine kendisinin yerine Schleicher getirilmiş olan Franz von Papen Kölnlü bankacı Kurt von Schröder'in evinde bir araya geldiler ve Schleicher'i devirmek, onun yerine bir Hitler-Hugenburg koalisyonunu getirmek üzere anlaştılar. Bu, Hindenburg'un 30 Ocak 1933'te Hitler'i başbakan ilan etmesinin hazırlığıydı. Bunu izleyen olaylar bir bürokratik işlemden ibaretti. Hitler seçilmedi, atandı. Bu, bizim Weimar'ın bürokrasi aparatına daha dikkatli bir gözle bakmamızı sağlamalı.

1918-1933: İki başarısız devrimin ardından

Alman tarihinin özellikleri arasında iki devrimin başarısızlığı vardır: 1849 ve 1918. İngiltere, ABD ve Fransa'dan fark budur: Oralarda burjuva demokrasilerinin doğduğu devrimler gerçekleşti. Bu 1848'de başarılamadı, burjuvazi 1866'dan itibaren Bismarck'a güvendi. Devlet erki Almanya'da halktan değil, asil büyük toprak sahiplerine ve giderek daha çok tekelleşmekte olan büyük sermayeye dayanan prenslerden çıktı. 1918/19 Kasım Devrimi'nin başarısızlığı -bununla birlikte sosyal demokrasinin iflası-, sadece sosyalizme ulaşılamamış olmasından ibaret değildir. Gerçekleştirilebilecek üç görevin de yerine getirilememesidir:

Birincisi: Tekellerin parçalanması. İmparatorluk çapında, daha çok sosyalleşmeyi hedefleyen bir komisyon kuruldu. Bir sonuç çıkmadı.

İkincisi: Toprak reformu; Doğu'daki büyük toprak sahipliği dokunulmaksızın olduğu gibi kaldı.

Üçüncüsü: Bürokrasi ve adalet mekanizmasının demokratikleştirilmesi. Monarşistler tarafından belirlenmiş olan devlet aparatı, adalet alanında da yerinde kaldı. İmparatorun elindeki iktidar yığınından bir kısmı İmparatorluk Başkanı'nın eline düştü. 1919'daki İmparatorluk Anayasası'nın 48. Maddesi ona, kendisi tarafından tanımlanacak olan olağanüstü halde bir çeşit diktatörlük hakkı sağladı. Başbakan İmparatorluk zamanındaki gibi, bir kez oraya geçer geçmez parlamentonun güvenine gereksindiği 1871-1918 arasındakinden farklı olarak Reichtag tarafından seçilmedi. Atamaya İmparatorluk başkanı tek başına karar veriyordu. O da 1925'ten itibaren Monarşist ve Junker Paul von Hindenburg'du. Endüstri ve büyük toprak sahipleri tarafından hazırlanmış olan Hitler'in 30 Ocak 1933'te onun tarafından o koltuğa getirilmesi, 6 Kasım 1932'den sonra yıpranmış olan faşist hareketi iktidarın şalterinin başına oturtmaya yetti. Bu nedenle 30 Ocak 1933 iktidarın NSDAP tarafından ele geçirilmesi, kesinlikle bir "ulusal devrim" değil, iktidarın devredilmesiydi.

Ve bugün?

Son olarak o zamanki durumu bugünkü durum ile karşılaştırmak istiyoruz.

Kuşkusuz Bonn Weimar değildi, bugün Bonn Cumhuriyeti denen de değil. İktidarı şu anda NSDAP gücündeki bir faşist hareket devretmek gibi bir güncel tehlike de yok. Süreklilik başka bir alanda. Bunun için işte bir alıntı:

"Ulaşılması gereken, ortak gümrük anlaşmalarıyla Fransa, Belçika, Hollanda, Danimarka, Avusturya-Macaristan ve belki İtalya, İsveç ve Norveç'i içine alan bir Orta Avrupa Ekonomik Birliği'nin kurulmasıdır. Bu birlik ortak anayasal zeminde olmamakla birlikte, görünüşte üyelerinin tam eşitliği içinde, fakat aslında Alman idaresi altında Almanya'nın Orta Avrupa'daki ekonomik hakimiyetini sağlamlaştırmalıdır."

İmparatorluk Başbakanı Theobald von Bethmann Hollweg'in Eylül 1914'te savaş hedeflerine yönelik muhtırasında böyle yazıyor. Orada talep edilene: Almanya tarafından yönetilen bir Avrupa'ya, her ne kadar tek başına hakimiyetle olmasa da, fakat ekonomik olarak daha zayıf bir ortakla, Fransa ile bir çeşit Ko-Dominum

[ortak hakimiyet –ç.n.] şeklinde olmak üzere bugün ulaşıldı. Hitler de bunu istiyordu; daha da fazlasını istiyordu: Doğu'da –Alman dış politikasının asıl hedef tahtasında- Bolşevizm'in imhasını ve oraya gitmeyi. Buna da kısmen ulaşıldı. Sovyetler Birliği artık yok. Fakat bu hedefe Federal Cumhuriyet ile değil, küçük ortak olarak ABD ile birlikte ulaşıldı. Doğu'da bölgesel fetihlerin yerini, ekonomik çıkarların başarılı algısı aldı.

Alman sermayesinin bugün uluslararası planda çıkarlarını geçerli kılmak için faşizme gereksinimi yok. Sermayenin, Hitler'in 1933'te ilan ettiği gibi bir başka niyeti daha vardı: İşçi hareketinde sadece komünist değil, aynı zamanda sosyal demokrat sendikaları ezmek. Şimdiki Dışişleri Bakanı muhalefetteyken gerçekten sendikaları "iktidardan indirmeyi" önerdi. Böylece onlara -1929'da İmparatorluk Endüstri Birliği'nin aynı şeyi isteğinde olduğu gibi- aslında sahip olmadıkları bir güç atfetmiş oldu. Bugün onları küçük tutmak için 1933'tekinden farklı araçlar var: İşsizlikle zayıflatmak, 70'lerin ortalarından itibaren bağımlı çalışanların büyük bölümüne hep daha az pay veren farklı toplumsal ortaklıklara bağlamak. Brüning'in reçetesine uygun bir kamusal tasfiye var, fakat bu 1933'tekinden daha yüksek bir düzeyde gerçekleştiği için durum ancak koşullu olarak karşılaştırılabilir. Fakat Almanya'nın hakimiyeti altındaki, alım gücü düzeyinin Federal Cumhuriyet'ten daha düşük olduğu iki ülkede, Yunanistan ve Macaristan'da faşist yığın partileri var.

Almanya'nın kendisinde de NPD iki eyalet parlamentosunda oturuyor. Devlet aparatının bir parçası, sözde Anayasa'yı Koruma gerekçesiyle, onlarla mücadele etmek yerine daha ziyade gizli ajanlarıyla onları destekledi, dahası finanse etti. Bunların üyeleri, özellikle, "Freie Kamaradschaft" (Özgür Arkadaşlık), gençtir. Bu gençler, sözde "ulusal olarak kurtarılmış bölgeler" kurmaya çalışıyorlar. Ve "Nationalsozialistischer Untergrund" (Nasyonal Sosyalist Yeraltı) da vardı ya da halen var. Bu, 20'li yılların başlarında cinayetler işleyen "Völkische Terrorgruppen"nın (Halkın Terör Grupları) benzeri bir yapılanmadır. O zamanlar sağ gözü kör olan adaletti, bugünse NSU'yu kesintisiz olarak görmezlikten gelen yurtiçi gizli servis. Almanya'da faşistlerin 1930'dan itibaren ve özellikle 1933'den itibaren sermaye tarafından desteklenmesine

tanık olunmuyor, çünkü bu şimdilik fayda getirmeyen bir yatırım olurdu. Fakat bunun gerektiğinde hemen değişebileceğini Weimar Cumhuriyeti örneğinde gördük işte. NSDAP 1923'ten sonra zaman zaman yasaklıydı ve 1929'a dek küçük bir partiydi. Tabii ki, Piyano fabrikatörü Bechstein gibi bir iki para vereni vardı, fakat stratejik destek, diğer çeşitlemeleriyle demokrasinin yıkılmasının ön hazırlığı yapıldıktan sonra geldi.

Bugün demokrasi yıkılmayacak fakat içine sızılacak: Şu "piyasalar" denen şeyin iktidarıyla. İngiliz sosyolog Colin Crouch "postdemokrasi"den, yani demokrasiden sonraki durumdan bahsediyor. Burada şimdilik faşizme gereksinim yok. Fakat faşizm, 1967 ve 1974'te Yunanistan'da ve 1973'ten 1990'a dek Şili'de olduğu gibi, burjuvazinin iktidarının diğer biçimleri işlev göremez hale geldiğinde, her zaman kullanılabilecek bir politikadır. İhtiyaç halinde kullanılacak her şey mevcut: Devlet aparatının iyi havalar mevsiminde bile faşistlerle bir arada olan parçası, kayıp fakat aktif olan bir faşist parti ve çeşitli hareket kabiliyetlerine sahip bir girişimciler sınıfı. Tek tek bu bileşenler, şu anda birbirlerinden oldukça ayrılar, çünkü şimdilik bunları birleştirerek kontak attırmanın yararı yok. Fakat onların ortak temeli olan kapitalizm duruyor. Ve sermayenin geçmişte, şu anda ve gelecekte neleri yapmaya muktedir olduğu üzerine Karl Marx'ın bir İngiliz sendikacısından, Thomas Joseph Dunning'den alıntılayarak 146 yıl önce söylediği, burada sonuç olarak tekrarlanmalı:

"Sermaye, kâr yokluğundan ya da az kâr edilmesinden, doğanın boşluktan duyduğu gibi müthiş korku duyar. Gerektiğince kâr olduğunda ise sermaye korkusuzdur. %10'da güvenlidir ve her yerde çalışabilir, %20 hareketlenmesini sağlar; %50 olumlu bir gözüpeklik getirir; %100 için tüm insani değerleri ayakları altında ezer; %300'de onun için hiçbir şey suç değildir, çünkü bu durumda kendisi darağacı tehlikesini dahi göze alır."

III.KAPİTALİSTİK

KAPİTALİSTİK NEDİR?

Yeni bir kavrayış biçimi edinmek için öneri: Kapitalizmin bilimi

Burada yeni bir yoldan kavrayış biçimi edinmek için bir öneri yapılacak: "Kapitalistik", kapitalizmin bilimi.

Bu alan geleneksel ekonomi politikle özdeş değil. Daha çok politika bilimi, sosyoloji, halk ekonomisi öğretisi, tarih, hukuk, coğrafya, etnoloji –diyelim ki: toplumsal, tinsel, hukuk ve ekonomi bilimlerini içine alan ve bunları birleştiren bir genel disiplin. Buna, teknik bilimler ile doğa bilimlerinin ve tıbbın da dahil edileceği düşünülebilir.

Kapitalistik'in bütün bu disiplinlerle ilişkisi, felsefenin tek tek bilim alanlarıyla, matematiğin doğa ve teknik bilimlerle, ya da halk ekonomisi öğretisinin çeşitli işletmecilik alanlarıyla olan ilişkisi gibi olmak zorundadır. O, aynı zamanda diğer disiplinlerin de konusu olduğu kadarıyla, Yeni Çağ'da insan davranış ve düşüncesinin kapitalist ön koşulları ve sonuçlarını (tabii içinde bulunduğumuz anı da kapsayarak) yansıtan bir bilim olmalıdır.

Buna benzer bir şey, Federal Almanya'da tıp sosyolojisinin tıp fakültelerine yerleştirilmesiyle oldu: Doktorların yanı sıra, hastabakıcılar da, hangi toplumda mesleklerini icra ettiklerini öğrenmek ve bu bilgiyi kendi pratiklerinde göz önünde bulundurmak zorundaydılar. Bu ders halen var ve bu arada ondan ne çıktığı burada incelenmeyecek. Kapitalistik'in ondan farkı, sadece herhangi bir "toplum"u değil, daha dar olarak, kapitalizmi öngörmesidir.

Önerilen bu yenileme, eski toplum bilimleri için bir meydan okuma, bir kimlik belirleme önerisi, belki bölünme tehlikesi, her durumda da farklılaşma için bir şans ve bununla birlikte içsel bir zenginleşme olurdu. Sosyolojide örneğin, arada bir, şunun tam da ne olduğunun bilinmediği görüşü seslendiriliyor: Toplum. Bu dal konusunu yitirdi ve alan sosyolojileri yığını içinde eriyip gidiyor. Bunun belki yararı da olabilir. Bir boşluğun bulunacağını, disiplin içi yazıların konjonktürü gösterir. İkincilerden görüleceği gibi, diğer disiplinlerde de benzeri bir güçlük mevcuttur. Kapitalistik işte burada yardımcı olabilir.

Önerilen bu disiplinin, bir zamanlar reel sosyalist ülkelerdeki bilimsel komünizmle ilişkisi yoktur, çünkü onun karşıtıdır. Söz konusu olan, ortak mülkiyetin var olan ya da kurulmakta olan toplumunun kendisini kanıtlaması değil, özel mülkiyetin, sayesinde kâr ve sermaye dönüşümünü gerçekleştirdiği üretim araçları üzerindeki sonuçlarının analizidir. Burada bilimsel komünizmden bahsedilmemelidir, çünkü mesele olumlama (sonuçta Hayek'in – Friedrich August von Hayek- teorisiyle ve banka işletme öğretisi ile karıştırılabilir) değil, kapitalizmin olanaklarını ve sınırlarını, avantaj ve mahsurlarını ortaya koymaktır.

Başından, bir ilksel yargı olarak anlaşılmazsa, bir eleştiri olarak tanımlanabilir. Bu sıkıcı olurdu. Açık söylemek gerekirse: Bu araştırmanın hedefi hemen dünyayı (bu doğa bilimsel olarak anlaşılmadığı sürece) değiştirmek değil, anlamaktır.

Bu dalla uğraşanların mesleğinin adı kapitalist değil, "kapitalistikçi"dir. Bunu sıfat haline getirmek zordur. Burada bileştirmeye gidilmek zorunda; "kapitalizm-teorisince" ya da "kapitalizm-analizince" gibi. ("kapitalistikçe" demeye kalkarsak pek uçuk olur.)

Öneri bu arada yapılmış oldu. Diyelim ki tutmadı ve bu belki de en iyisi. O zaman kapitalistik para getirmeyen bir sanat olarak gerekli umursamazlıkla karşılanabilir. Kendi gelirini sağlamış olan her kimse, gençlere bu işten yaşanabileceği yalanını söylemesin. Aksine: Gelirini bunun dışında sağlamış olanlar kapitalistikle uğraşabilirler.

Yine de yüksek okullarda arada bir, birkaç öğretim görevlisi, öğrenci ve araştırmacı olacaktır kendi yaşamlarını belirleyen bu

üretim ve yeniden üretime ilgi duyan. Kapitalistik onlar için, aslında hiç de yeni olmayan, fakat artık şimdi daha da güçlü olarak çevresine yayılan Capitalistic Mainstreaming'ini (kapitalistik anaakımını) ölçmeye yarayan bir çeşit içsel pusula olabilir.

En sonunda bu ikazın yapılmasının nedeni, bu duruşun aslında belki devlet tarafından kabul edilerek bir şekilde finanse edilecek, böylece bir kez daha kötüleştirilecek, resmiyet kazanmış yeni bir öğretim dalı haline gelmesinden daha iyi olmasındandır.

Bu bölüm aşağıdaki kitaptan alınmıştır:
Georg Fülberth, G Strich – Kleine Geschichte des Kapitalismus, (Kapitalizmin Küçük Tarihi)

Köln 2005 (2014)

KAPİTALİZMİN TARİHSEL DÖNÜM NOKTALARI ÜZERİNE

Kapitalizmin tarihindeki dönüm noktalarını tespit etmek, hangi açıdan değerlendirildiğine göre farklılık içerdiğinden (örneğin ekonomik, siyasal ya da aydınlanma açılarından) oldukça zordur. Yaygın kullanılan bir dönemselleştirme şu şekildedir: 1500'lerden 1780'lere dek süren Ticaret ve Tarım Kapitalizmi; 1780-1870 arasında Sanayi Devrimi dönemi; 1870-1914 yılları arasında Tekelci Kapitalizm ve Emperyalizm; 1914-1945 yılları arasındaki felaketler dönemi; 1945 sonrası 1973 yılına dek sosyal refah kapitalizmi dönemi ve 1973 yılından günümüze mali sektör güdümündeki turbo kapitalizm dönemi.

Bu dönemlere, hissedilebilen ara dönemler de denebilir. Buradaki sorun sadece bazen ekonomik, bazen de politik kriterlere göre değerlendirme yapılıyor olmasında. Bu, her iki kriterin de -ekonomi ve politika- önemli birer gerçeklik olması nedeniyle yanlış da sayılmaz.

Bu bölümde buna rağmen sadece ekonomik kriterlere dayanan bir bölümleme yapmaya çalışalım. Dönüm noktaları olarak tacir kapitalizminden sanayi devrimi sonrası kapitalizme geçiş sonrası uzun aralıklarla ortaya çıkan büyük yapısal krizleri baz alalım.

Bu yapısal ekonomik krizleri yaklaşık on yılda bir ortaya çıkan normal krizlerden ayıran özellik, bu yapısal krizlerde kapitalizmin sadece üretim fazlalıklarını bertaraf etmekle kalmayıp kendisini de bir transformasyondan geçirmesidir.

Almanya'da "Gründerkrach" olarak adlandırılan 1873 ekonomik krizini ilk yapısal kriz olarak kabul ederken öncesine bir bakalım:

1780-1873: Sınırsız rekabet kapitalizmi dönemi

1780'li yıllarda sanayi devrimi ile başlayan endüstriyel kapitalizm 1873-1895/96 yılları arasındaki büyük kriz ve depresyonla sona erer.

Bu dönem serbest rekabet kapitalizmi ya da bir başka adıyla Manchester Kapitalizmi dönemidir. Buharlı makineler önce dokuma fabrikalarında sonra da trenlerde kullanılmaya başlandı. Tekstil endüstrisi ve madencilik sektörü bu dönemin belirleyici sektörleri idiler. Bu dönemin tipik kapitalisti kendi kişisel şirketini kuran "kurucu" işadamlarıydı. Demiryolları, hisse senetleri ile finanse edildiğinden spekülasyon aracı olarak piyasaların şişmesinde önemli bir rol oynuyorlardı. 1873 yılında hem piyasalar hem de bu rekabet kapitalizmi battı.

1873 – 1929: Tekelci kapitalizm ve emperyalizm

1873-1895/96 yılları arasındaki bu "büyük depresyon" sonrasında tekelci kapitalizm ortaya çıktı. Tek tek küçük özel şirketlerin yerini Rathenau, Siemens, Rockefeller gibi güçlü sermaye sahiplerinin güdümündeki anonim şirketler, holdingler, karteller ve tekeller aldı. 1900'lü yıllarda başlayan ikinci sanayi devrimi ile birlikte kimya ve elektrik sanayileri ve özellikle petrolün rafine edilmesi ve de Bosch tarafından bulunan buji tekniği sayesinde maden endüstrisinin yanında 20. yüzyıla damgasını vuracak yeni bir sanayi dalı ortaya çıktı: Otomobil endüstrisi.

1896 sonrası yoğunlaşan üretim fazlalarına çözüm, önce kolonilere sermaye aktarımında görüldü. Buralara aktarılan sermaye politik ve askeri olarak emniyete de alındı. Bu durum sonucunda oluşan emperyalizm, sanayileşmiş devletlerin birbirlerine rekabet etmelerini getirdi ve bunun sonucu olarak da 1. Dünya Savaşı patlak verdi. İnsanlık için büyük bir felaket olan bu savaş sermaye grupları için bir nimetti: Sanayi, sonsuz miktarda askeri araç-gereç imal ediyor ve savaş alanlarında imha edilen bu malzemeleri tekrar tekrar üreterek, üretim fazlası korkusu olmaksızın çalışıyordu. Ancak savaş sonrası bu kapasite fazlalıkları savaştan en büyük sanayi ülkesi olarak çıkan ABD'de 1920'li yıllarda sorun

olmaya başladı. ABD'de 1929'da başlayıp tüm dünyayı etkisi altına alan ikinci büyük kriz, kapitalizmin 1929-1975 arasındaki şeklini belirleyecek yeni bir transformasyona girmesine neden oldu.

1929 – 1975: Devlet tekelci (Tekelci devlet) kapitalizmi ve Keynesçilik

Bu biçim özellikle 1933 sonrası iyice şekillendi. Big Business (Sanayiciler), Big Labour (Sendikalar) ve Big Government (Devlet) üçlüsünün el ele verdiği bu dönem Marksist teoride devlet tekelinde kapitalizm ya da korporatizm olarak nitelenir. Bu dönemin tipik kapitalistleri işadamları ve fabrikatörler değil menajerlerdir yani anonim şirketlerin kadrolu yönetici tabakası. John Maynard Keynes tarafından önerilen reçeteler de şunlardı: Kamu yatırımları, kamu harcaması, halkın satınalma gücünün yükseltilmesi. Ancak en büyük yatırım alanı silahlanmaydı. Hitler Almanyası silahlanma sayesinde ekonomik çöküşü ilk yenen ülke olmuştu. ABD de çöküşü ancak 2. Dünya Savaşı'na girdiği dönemde atlatabilmiştir. Bu savaş yine halklar için büyük bir felaketi beraberinde getirirken sermaye sınıfı için bir ilaç niteliğindedir.

1929 (ya da 1933) - 1975 arasındaki bu dönemi iki bölüme ayırabiliriz:

1. Devlet tekelci savaş kapitalizmi (1945'e kadar)
2. Devlet tekelci sosyal refah kapitalizmi (1945-1975)

1933-1975 arası dönemin belirleyici ürünleri (silahların yanı sıra) uzun ömürlü tüketim mallarıdır. Özellikle ikinci sanayi devrimi sonrası yaygınlaşan otomobil ve beyaz eşya üretimi bu dönemi belirler.

1945 yılına dek Lenin'in de öngördüğü şekilde emperyalizmin iç paylaşım mücadelesi had safhaya çıkmıştı. Bu nedenle 1914-1945 arasını klasik emperyalizmin ikinci safhası olarak değerlendirebiliriz. 1945-1975 arası dönemde emperyalist ülkelerle sosyalist blok arasındaki sistem rekabeti emperyalist ülkeler arasındaki rekabeti frenlemiş, kapitalist sistem içinde bir işbirliğine neden olmuştur. Bu nedenle bu döneme de "İşbirlikçi Emperyalizm" diyelim.

1975-2007: Finans piyasası güdümlü kapitalizmin ilk aşaması

1950'li yıllarda yavaş yavaş başlayan üçüncü sanayi devrimi, üretimde otomasyon ve robot kullanımını beraberinde getirerek, mevcut olan üretim tesislerinin orta ve uzun vadede küçültülmesini sağladı. Bu, sermaye sahiplerine özellikle işgücü konusunda büyük tasarruf imkânı getirdi. Özellikle gittikçe güçlenen sendikaların gücünü kırmak için bu seçenek fazlasıyla kullanıldı. Bu da işgücünün sermaye karşısındaki gücünün azalmasına neden oldu.

1944 yılında Bretton Woods'ta kurulan parasal sistem 1973 yılında iflas etti. Bu sayede para borsalarda alınıp-satılabilen bir spekülasyon aracı oldu. Sermaye, üretim araçlarından ve bunun doğal bir parçası olan sendikalarla mücadeleden çekilip paraya para kazandıran borsalara aktarıldı. Sermayenin işgücüne ihtiyacının bu nedenlerle azalması işsizliğin artmasına neden oldu.

1975 yılında patlak veren küresel ekonomik kriz, devlet tekelci kapitalizmin para piyasaları güdümlü kapitalizme transformasyonu ile son buldu. Bu dönemin asal aktörleri olan yatırımcılar ve yatırım şirketleri o güne dek belirleyici olan menajerlerin yerini aldılar. Yatırım sektörü tüm diğer branşlardan daha hızlı büyümeye başladı.

Bu sektörün önde gelen temsilcileri özellikle üç değişik stratejiyle çalışıyorlardı: Spekülasyon, şirketler ve çalışanları üzerinde uygulanan baskı ve kamu kuruluşlarının özelleştirilerek yağmalanması.

1975 yılından başlayarak artan işsizlik, sendikaların gücünün kırılmasını ve çalışanların gelirlerinin kırpılmasını beraberinde getirdi. Özellikle 80'li yıllar borsalarda büyük spekülasyonlarla yüksek kârlı yıllardı. Bu sermaye birikimi, daha sonra üretim sistemine geri aktarıldı: Tam da bu dönemde üçüncü sanayi devrimi, mobil telefonlar, dizüstü bilgisayarlar ve desktoplara büyük bir talebin olduğu tüketim piyasasına ulaştı. Bu balon da, 2001 yılında büyük bir krizle patladı. Yatırım alanı arayan sermaye bu sıralarda ABD'den başlayarak yeni bir alana yöneldi; "Gayrimenkul Kredileri." 1973 yılı Bretton Woods sisteminin sona ermesi nedeniyle politik olarak bir çağın dönüm noktasıdır. Ekonomik dönüm noktası ise 1975 yılındaki krizdir.

2007 – 2009

2007-2009 yılları arasındaki mali sektör, bankalar ve ekonomik krizler öncesi dönemde sınırsız büyüyen kredi ve mortgage piyasalarının sonunu getirdi. Bu 1975'te yaşanan krizin bir devamıydı. 1975'teki kriz 2007 krizinin öncü dalgasıydı ve bu nedenle daha da önemliydi. İş piyasası 1975 krizi ile daralmaya başlamıştı. 1929-1933 ve 1975 krizlerinin aksine 2007 krizi yeni bir işsizlik dalgası getirmedi. İşsizlik zaten ortadaydı.

Sistem krizi?

2007-2009 arasındaki krize yapısal bir kriz dememiz için kapitalizmin bu kriz sonrasında yapısal bir değişikliğe uğrayıp uğramadığına bakmamız gerek.

Bu konuda özellikle şu iki noktaya odaklanabiliriz:

1. Küresel mali piyasaların, spekülasyonları tam önlemeyecek ancak bunların sermaye sınıfına kanalize olmasını sağlayacak şekilde yönlendirilmesi.

2. Uzun vadede, özellikle Obama ile gelişen ve Almanya'da da Yeşiller partisinin hemen üzerine atladığı "Green New Deal" kapitalizmin yeni bir transformasyonu olarak gelişebilir. Bu şöyle açıklanabilir:

Aslında hedef "sabit sermaye"nin koruma altına alınması. Bunu şöyle açıklayabiliriz: 19. yüzyılın ortalarından beri açıkça ortada olan bir gerçek varsa, bu da serbest rekabet odaklı kapitalizmin kendi varoluş temellerini -yani sermayenin ücret olarak işgücüne yatırılması-giderek sarstığı gerçeğidir. Marx bu sermayeyi "değişken sermaye" olarak niteler. 19. yüzyılın ikinci yarısından başlayarak işçi hareketlerinin, sosyal muhafazakârlığın ve sosyal katolisizmin ortak amacı bu değişken sermayenin korunmasıydı.

İşgücü masrafları arttığında hammadde, âramal, enerji ve makina giderlerinin (Marx üretim için gerekli tüm bu etkenleri "sabit sermaye" olarak niteler) azalması ve böylece sabit sermaye ile değişken sermaye arasındaki dengenin korunmasıdır. Bunun aracı da her zaman bağımlı kılınan bölgelerden (eskiden kolonilerdi şimdilerde ise politik olarak özgür ancak ekonomik açıdan bağımlı kılınmış ülkeler) alınan ucuz hammadde ithali ya da maliyetlerin

dışa aktarımı olmuştur. maliyetlerin dışa aktarımından anladığımız toprak, su ve havanın atık ve çöplerle kirletilmesidir. Bu hoyratça kullanım uzun vadede sabit sermayenin geri dönüşünü geciktirebilir. Örneğin küresel ısınmanın etkileri ya da denizlerin aşırı kirlenmesi, toprak kalitesinin atıklar nedeniyle kötüleşmesi sonucu üretim için gerekli hammaddelerin edinilmesi ve taşınması konusunda yeni masrafların çıkmasını beraberinde getirip maliyetleri yükseltebilir. Çevrenin koruması, bu bağlamda sabit sermayenin korunması için kaçınılmaz bir politik araç haline gelir.

Rekabetçi mi yoksa işbirlikçi bir emperyalizm mi?

Kapitalist ülkeler arasında saldırgan mal ve sermaye ihracı, hammadde kaynaklarının denetimi ve erişilebilirliği konularındaki keskin rekabet 1945 yılına kadar klasik emperyalizmin belirleyici ögeleriydi; ve şimdi, özellikle reel sosyalizm denemesi sonrasında yeniden gündeme oturmakta. Bu ortam oluştuğunda, mali piyasaların ve hammadde pazarlarının sadece uluslararası anlaşmalarla düzenlenebilecek denetimi imkânsız hale gelecektir. Klasik emperyalizme dönüş de, yeni bir küresel sistemin kurulması da, 1945-1973 ve 1973-2007 arasında uygulanan politikaların sonlandırılması anlamına gelir ki, bu da 2007-2009 krizinin yapısal bir kriz olduğunu gösterir.

BRIC/S (Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika) ülkelerinin yükseliş trendi bu krizin uzun vadedeki yansımalarında belirleyici olacaktır.

Marxistische Blätter, Sayı 2, 2011

YUKARIDAN AŞAĞIYA SINIF SAVAŞI OLARAK ÇEVRECİ POLİTİKALAR

Ya da sabit ve değişken sermaye

Marx değişken ve sabit sermaye şeklinde bir ayrım yapar. İlki işgücü malına yatırılan sermayedir (ücret), ikincisi de hammadde, aramal, makina, bina ve enerjiye yatırılan. Kârın bu iki sermayenin toplamına bölünmesi kârlılık oranını verir. Marx'ın günümüz için pek alışık olmadığımız deyimi şöyle özetlenebilir: Sabit sermaye, değerini ürüne 1:1 olarak yansıtır. Değişken sermayenin yansıması ise tüketim değerinin (ücret ve kârın toplamı) emekçi ve işveren arasında bölüştürülmesine bağlı olarak değişir.

Ondokuzuncu yüzyılda sermaye sahipleri işgücünü olduğunca sömürerek (örneğin uzun çalışma saatleri ve çok düşük ücret ile çalıştırarak) kârlılıklarını artırıyorlardı. Bu üretimin vazgeçilmezi olan emek gücünün zayıflamasına hatta yok olmasına yol açıyordu. Bunu önlemek için işçi hareketleri, sosyal muhafazakârlar ve hatta burjuvanın sosyal kanadı antagonist bir işbirliği içerisinde mücadele ederek değişken sermayenin korunmasını sağladılar. İşgücünün mal olarak değerinin artması kârlılık oranının düşmesi anlamına geleceğinden sabit sermaye için fiyatların düşürülmesi gereği ortaya çıktı. Hammaddenin ucuza tedarik edilmesi ya da maliyetlerin dışa aktarımı (örneğin sanayi atıklarının çevreye salımı) bunun en kolay yoluydu.

Kârlılık oranının korunmasının ikinci yolu ise makinaların da yardımıyla üretkenliğin yükseltilmesidir: Aynı sayıda ya da daha az emekçi daha fazla ürün üretir ve böylece değişken sermayenin yerini sabiti sermaye alır.

Ancak bu durumda malzeme kullanımı artacaktır. Kârlılık için önemli olan veri, malzeme için yatırılan sabit sermayenin işgücü tasarrufuna oranıdır. 20. yüzyılın ortalarından itibaren bu oran gittikçe küçülmektedir. Çevre kirliliği, kapitalist üretim üzerinde daha önce işgücünün verdiği oranda yük teşkil etmeye başlamıştır. Ki işgücü de çevre kirliliğinden nasibini, sağlığını yitirerek almaktadır.

Maliyetlerin dışa aktarımı kapitalist üretim sistemine zarar vermeye başladığında bu konuda kamu göreve çağrılmaktadır. Bu tür onarımlar pahalı olduğundan sonuçta vergilerle ödenmektedir. Bu vergiler, emekçi sınıfın sırtına yüklenir. Emekçiler de güçlü sendikaları aracılığıyla bu yükü ücret artırımı sayesinde işverenlere aktarabildiklerinde ise kâr oranlarının düşmesine neden olmaktadırlar.

Gerekli vergiler şirket kârlarına veya varlıklara uygulandığında bunun sermayeye doğrudan zarar vermesi kaçınılmazdır. Sürdürülebilir enerji kaynaklarına geçiş ve hammaddelerin daha üretken kullanımı, bu açıdan asıl sermaye sahiplerinin çıkarınadır.

Böylesi bir dönüşümün artık tartışılmaz hale gelmesi Almanya'da Yeşiller Partisi'nin bu konuyu tüm diğer siyasi partilere dikte edebilmesine ve oy oranına yansımasa da çevre duyarlılığı konusunda bir hegemonya sahibi olmasına yaradı.

Paylaşım sorunu bununla çözülmüş olmuyor tabi. Nasıl 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın ilk yarısında işgücünün pahalılanması sonucu kârlılığın azalmasına çözüm olarak maliyetler çevre kirliliği şeklinde dışa aktarıldıysa şimdi de çevre kirliliğinin kârlılığa getirdiği yük tam ters şekilde dengelenecek gibi: İşgücü ucuzlamak zorunda.

Bunun bir yöntemi işgücünün ucuz olduğu ülkelerde üretilen ürünlerin ithalidir. Gelişmekte olan bazı ülkelerde işgücü merkezde sanayi devrimleri sürecinde olduğu gibi hoyratça sömürülmekte. Gelişmiş merkezlerdeki iş alanları kapatılmakta endüstri dalları bütünüyle yok olmakta.

Buna karşılık düşük ücretli işgücü de kuzeye ve batıya göç ediyor: Göçmenlerin hukuki statüleri ne kadar muğlak ise emekleri de o denli ucuz. Bu işgücü göçü özellikle dışa aktarımı kolay olmayan hizmetçilik, bakıcılık, inşaat sektörü ve temizlik işleri gibi

sektörlerde yoğun olarak yaşanmakta. Bu durum, gelecekte daimi sermayenin artan maliyetinin bir bölümünü dengeleyebilir. Diğer kısmı da tüketicilerin sırtına yüklenmeye başladı bile. Son olarak enerji holdingleri nükleer enerjiden vazgeçilmesinin sonucu çıkacak masrafların elektrik fiyatlarını artıracağını açıkladılar.

Bu tür fiyat artırımları özellikle kitlesel tüketim maddelerini etkileyecek, yani yüksek gelirlilerden çok, düşük gelirli kesimi etkileyecektir. Yakın geleceğin iki önemli reform alanı paylaşım savaşını daha da kızıştıracak: Geçtiğimiz on yıllarda spekülasyonlarla muazzam kârlar birikti. Bu borsa kumarı sermayenin lehine biraz sınırlandığında (ki uzun vadede biraz hesaplanabilir olmalı) bu, üretimdeki şirket ve emekçilerin üzerinde baskıya yol açacaktır: İşten çıkarmalar ve özellikle kamusal sosyal harcamaların azaltılması yoluyla ücret masraflarının aşağıya çekilmesi gündeme oturacaktır.

Aynısı çevre açısından da geçerli: Çevrenin korunması, emeğin aleyhine yürüyecektir. Mali piyasaların denetimi ve doğal zenginliklerin korunması her zaman solun projeleri değildir. Bu, paylaşım mücadelesi sadece yukarıdan sürdürülmediği takdirde değişebilir.

Lunapark21, Sayı 14, 2011 yaz mevsimi

İLİŞTİRİLMİŞ NEOLİBERALİZM

Ekonomi tarihçisi Karl Polanyi 1944 yılında yayınladığı bir kitabına verdiği isimle, 1873 büyük depresyonu ile başlayıp 11 Mart 1973'te Bretton Woods parite sisteminin feshedilmesi arasındaki dönemi de adlandırmıştır: "The Great Transformation (Büyük Dönüşüm)".

Bununla Manchester kapitalizminin, tekeller, holdingler, gümrükler, sosyal reformlar, kamu sektörünün daha etkin devreye girmesi ve işçi parti ve sendikalarının sisteme uyumu sayesinde aşılmış olması anlatılır. 1924 yılında "kurumsallaşmış kapitalizm"den bahseden Rudolf Hilferding de aslında aynı şeyi söylüyordu. Antonio Gramsci'ye atfen özellikle taylorist üretime vurgu yaparak "Fordizm"den de bahsedenler vardır. Bir başka kavram ise korporatizmdir. Burada vurgulanan, Big Business, Big Government ve Big Labour (işveren-devlet-sendika) işbirliğidir. Özellikle örgütlü emekçiler ve sendikalaşma, sistem açısından önemli bir role sahipti.

(1873-1973) arası bu uzun süreci dönemlere bölmek gerek. Özellikle 1945 sonrası biçimlenen sosyal refah devletçiliği yeni bir kavramı ortaya çıkardı: "İliştirilmiş Liberalizm." 1 Ekim 2012'de kaybettiğimiz Eric Hobsbawm'ın da dediği gibi: Hiçbir şey ekonomisiz olmaz ancak ekonomi de her şey değildir.

1933-1945 ve "felaketler dönemi" olan, iki büyük savaşın ve en büyük soykırımın yaşandığı bir dönem yüz yıllık tekelci kapitalizm dönemine kolayca iliştirilemez. Ki iliştirilmiş liberalizm dönemi aynı zamanda nükleer silahlanma dönemidir.

Bunları, bazen ortaya çıkan 1947-1973 nostaljilerine karşı korumak için yazıyorum. Geriye dönük bu tip yaklaşımların ardında,

sonrasında gelen döneme yönelik eleştiriler vardır. Hobsbawm bu dönem için de (1973'ten günümüze) bir kavramı ortaya atmıştır: "Heyelan." Başkaları da "Postfordizm"den bahseder. Ancak bu konuda Wolfgang Fritz Haug'a hak vermemiz gerek: Okunması gereken "Büyük krizdeki yüksek teknoloji-kapitalizmi" isimli kitabında "Fordizm"in üzerinden bir nesil geçtiğini ve bu nedenle "post" takısının anlamlı olabileceği dönem sonrasındaki yıllar için başka bir kavram bulunması gerektiğini söyler.

"Mali piyasalar güdümündeki kapitalizm" kavramına ne dersiniz? Bu kavram önemli iki olguya işaret ediyor: Spekülasyonun denetimsizleşmesini ve toplumların borsaların, bankaların, yatırım fonlarının ve reyting ajanslarının diktatöryasına maruz kalmaları. Ancak bu daha büyük bir olgunun karakteristik bir parçası sadece. Asıl olan, piyasaların mutlakiyetçi bir sıfat kazanmış olması: En alttaki kişisel ilişkilere dek hayatın tüm alanlarındaki düzenlemelerin kaldırılması (Ekonomi Nobel ödüllü Gary S. Becker'in metodik bireyselliğine göre, bu çıkarlara göre başlayan ve sonlanan aşk, arkadaşlık ve evlilik için de geçerlidir). Buna "çözülmüş kapitalizm" de denebilir. Ancak bu kavram sanki her şey doğmaca gelişiyormuş gibi algılanabilir ve önemli bir ögeyi gözden kaçırmamıza neden olabilir: "Piyasaların gizli elleri" dışında var olan çeşitli çıkar gruplarının müdahaleleri.

Bu gruba en büyük 400 bankanın lobi görevini koordine eden ve büyük siyasi nüfuza sahip "Institute of International Finance" (Uluslararası Finans Enstitüsü) dahil edilebilir. Görünen şu ki, düzenlemelerin kaldırılması süreci de Avrupa Birliği'nde de görüldüğü gibi bürokrasi olmadan olmuyor.

Aslında alenen liberalizm demek gerekir. Sol da buna neoliberalizm diyor. Biz de bu kavramda anlaşalım.

Bazen bu neoliberal dönemin yakında sona ereceği varsayılır. 2007 yılı ve sonrası krizler bu varsayımı destekleyebilir. Ancak bence bu krizler neoliberalizmin sonunu değil bir değişimini işaret etmekte.

Burada unutmamamız gereken neoliberalizmin üç stratejik özelliğidir:

- spekülasyon,
- ücretler üzerindeki baskı,

• kamusal altyapının özelleştirilmesi, sosyal devletin çökertilmesi.

Dönüşüm dönemlerindeki büyük yıkımlar, mali piyasaların denetlenmesi ihtiyacını doğurabilir. Bu, en azından şu an dillerden düşmeyen bir istem. Ancak bu konuda bir adım atılması sanırım daha uzun zaman alacak bir süreç. Ancak, spekülasyonun kapitalist ekonomiye verdiği zarar o kadar büyüdü ki, bu alanda riskleri azaltabilecek bir denetleme getirileceğinden yola çıkabiliriz.

Bu durum belki "mali piyasaların güdümündeki kapitalizm"in sonunu getirebilir ancak önemli iki stratejisi - yani ücretler üzerindeki baskı, kamusal altyapı ve sosyal devletin özelleştirilmesi- devam eden neoliberalizmin sonu olmaz.

Hatta bugüne dek borsalarda elde edilen kârların dengelenmesi için bu iki strateji daha da sıkı uygulanmaya başlanabilir.

Fukushima ve "Sandy" sonrası dönemde, başka bir alanda daha düzenlemelere gereksinim duyuluyor: Kapitalist toplumun hammadde ve enerji ihtiyaçlarının düzenlenmesi. Buna Almanya'da "Enerji Devrimi" deniyor. Bu proje, mali piyasaların denetlenmesinden daha acil olarak servis ediliyor. Bu değişimin geleneksel üretim sistemi içinde gerçekleştirilebilmesi çok şüpheli. Büyük bir olasılıkla kamu kaynakları kullanılacak -ya enerji şirketlerine ya da yan sanayi işletmelerine verilecek desteklerle. Bu harcamalar da büyük olasılıkla emekçilere ve sosyal sigortalara yüklenecek. Bu yeni çeşitlemeye "İliştirilmiş Neoliberalizm" adı önerilebilir.

GİZLİ EKONOMİ

Yeni Çağın başında yükselen burjuvazi mutlakiyetçiliğe karşı sadece özgürlük, eşitlik, kardeşlik sloganıyla değil, aynı zamanda, kendisi tarafından yürütülmekte olan ticaretin askeri şiddet yerine barışçıl ilerleme getireceği iddiasıyla kendi meşruiyetini sağladı.

Feodalizmde fazla ürüne asiller tarafından el konması, sonuçta ekonomi dışı şiddete dayanıyordu: Onlar silahlıydılar ve köylülerden istediklerini alabiliyorlardı. Mutlakiyette şu Üçüncü Kesim devletin askeri aparatı için yüksek vergiler ödemek zorundaydı ve bundan kurtulmak istiyordu. Merkantilizmin mutlakiyetçi ekonomik pratiği, ticaret sınırlamaları ve şiddet uygulaması ile uyarlıydı: Aslında bir yandan ithalatı düşürmek, diğer yandan ek reaya ve vergi kaynakları elde edebilmek için askeri şiddetle kendi devlet alanını genişletmek söz konusu olduğunda. Buna karşın Adam Smith'in teorisine göre ticaret sınırlamaları olmamalıydı ve askerin ona göre ekonomik bir işlevi yoktu.

Daha o zamanlar bu noktada hayati bir yalan vardı. İngiliz tekstil endüstrisi, askeri şiddetle fethedilmiş ve 18. yüzyılda Fransa'ya karşı dünya çapında Yedi Yıl Savaşları ile emniyete alınmış olan Hindistan'dan gelen pamuğu işliyordu. Asya Kıtası'nın güneyindeki bu ülkenin yerli endüstrisi baskı altına alınmış ve oraya İngiliz ihracatı dayatılmıştı. Savaş ve silahlı kuvvetler, o zaman aslında üzerinde konuşulmayan, fakat sivil pazarların genişlemesi için aslında elde bulunan bir ön koşuldu. Aslında, pazardaki arz ve talebi işin içine katmadan sadece dış misyonları üstleniyorlardı.

Bu, 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren değişti. Aşırı dönüşüm, kapitalist gelişme için sürekli bir tehlikeydi. Devletin yarattığı talep, ek yardım sağladı. Demiryolları 1873'ten sonra yeterli kâr

getirecek yatırım alanı olmaktan çıkınca, o zamana dek başlıca üretimini o alanda yapan Alfred Krupp artık savaş topu kralı oldu. Bundan sonra, devlet savaş gemileri filosu yapımı için güvenilir bir alıcı oldu. Bununla birlikte silahlı kuvvetler eski işlevini, emperyalizmde halk ekonomilerini o zamana dek kendilerine kapalı kalmış bölgelere şiddet yoluyla genişletmek üzere muhafaza etti.

Bu politikanın sonucu olan Birinci Dünya Savaşı bu arada aynı zamanda barışçıl dönemlerde sürekli olan yine de çoğunlukla sadece dönem dönem ortaya çıkan aşırı dönüşüm problemini çözdü. Pazarlar ağır sanayi ve kimya endüstrisi ürünleri için boşaltıldı.

Almanya 1929 dünya krizinden ilk çıkan ülke oldu, çünkü Hitler hemen askeri ekonomiye yöneldi. Buna karşın Birleşik Devletler ekonomik durgunluğu çok daha sonraları aşabildi. Franklin D. Roosevelt'in sivil ekonomiyi yükseltme çabaları yeterli olmadı. ABD'nin savaşa girme hazırlıklarıyla ve onunla birlikte işsizlik gibi aşırı dönüşüm problemi de ortadan kaldırıldı.

John Maynard Keynes, "İstihdam, Faiz ve Paranın Genel Teorisi"nde, aslında devlet yatırımlarının okullara ve hastanelere mi akacağı ya da içinde banknot gizlenmiş siper çukurlarının şişelerle doldurulup sonradan da bunların çıkarılmasında mı kullanılacağının fark etmeyeceğini yazdı: Asıl mesele istihdam.

Bu görüşte, neden en çok öne çıkan askeri harcamalar oluyor? Bunun için iki neden olabilir:

Birincisi: Silahlı büyük bir çatışmada mümkün olduğunca çok sermaye, buna yatırım yapacak olan devletin kullanımı altına sokulur. O da (görevli bakanlar ve generaller bu maliyeci hakkında asla bir şey duymamış da olsalar) Keynes'in önerdiği gibi davranır.

İkincisi: Savaşta zaman faktörü büyük rol oynar. Gereksinilen kaynaklar çabuk yerine konmalıdır. Bunun istihdam etkisi böylece hemen ve temelden ortaya çıkar.

1945'te Birleşik Devletler'de yeniden durgunluğa düşme korkusu vardı. Gerçekten de o ve onu izleyen yıl bütün kapitalist dünyada üretim azaldı. 1947'de Soğuk Savaş'ın ilanıyla birlikte konjonktür tekrar sıçradı. Bundan sonraki neredeyse üç on yıllın krizsiz gelişmesi daha çok iç talebe, iyiliksever devletin yapılandırılmasına ve genişletilmesine yol açtı. Bunun da nedeni en azından kısmen, 1939-1945 ve onun ardından 1947'deki üretim çökmesi nedeniyle

ortaya çıkan askeri olmayan talebin durumuydu. Savaş durumu güncelliğini yitirmiş ve geride kalmıştı. Ancak benzer şekilde, silahlanma yarışı da yeni istihdam yarattı.

1989'da umut edilen bir "barış tahvil kârları"ndan bahsediliyordu: Silahlanma yüklerini barışçıl amaçlara adamaya yöneltmek. Bundan bir şey çıkmadı. Silah ihracatı çok zengin ve güvenli bir kâr kaynağıdır. Bunun üzerinden ordu, merkantilizm ve emperyalizmin ilk on yılı için tipik olan işlevini tekrar üstlenir: Hammaddeleri ele geçirmek ve bunlara ulaşımı emniyete almak.

Savaş ve silahlanma kapitalizmin buluşları değildir. Fakat 19. yüzyıldan beri, bundan önceki toplum biçimlerinden farklı olarak, sadece içinde bulunulan koşulları belirlemekle kalmıyorlar; utanarak gizlenmekle birlikte doğrudan bir ekonomik işleve sahipler.

Lunapark21, Sayı 17, İlkbahar 2012

MESELENİN ÖZÜ

"Sermayenin dönüşümü"
Rosa Luxemburg'un ekonomik başyapıtı

Herkes, başka hiçbir şey bilmese bile, Rosa Luxemburg'un şunu yazdığını bilir: "Özgürlük, her zaman farklı düşünenlerin özgürlüğüdür." O, bunu daha kabaca, örneğin şöyle de ifade edebilirdi: "Dünya tarihinde, insanlığın en yüksek hedefi için verilen bu son sınıf savaşımında düşman için şu söz geçerlidir: Parmak göze ve diz göğüse." 1910'daki "Spartakus Birliği ne istiyor?" yazısında böyle diyor, ama bu kahramanca Marksist mecazi ifadeyi 19. yüzyıldaki işçi hareketinin geleneğinden almış. Ferdinand Lasalle mutlakiyetçilikle ilişkide şunu önermişti: "Öyleyse artık ona hiçbir taviz yok; aksine: Parmak göze ve diz göğüse!" Rosa Luxemburg "parlamenter kretinizm"i azarlarken Marx'ın bu sözlerini çağrıştırabilirdi. Bugünkü politik dürüstlük içinde bu sözler engellilere düşmanlık olarak anlaşılır. Onun hakaret sözcüklerinden biri de "Scheidemanncık" idi. Bu, onun parti içindeki karşıtı Philipp Scheidemann'la (1865-1939) ilintiliydi ama pek derinlerden kulağa azıcık seksist geliyordu.

Yani, burada güzellemeyi gerektiren bir şey yok. Ancak bu Rosa Luxemburg resminin önemli bir parçası oldu. Margarethe von Trotta'nın filmi de (Federal Cumhuriyet, 1986) bunun zirvesini oluşturdu. Rosa Luxemburg'un kendisi, politik açıdan bir kadın oluşuna, bir Yahudi aileden gelmesine verdiği değer kadar az önem atfediyordu. Emperyalist dünya savaşına karşıydı, ama "barış mücadelecisi" konumuna indirilmeye de izin vermiyordu. Onu "pasifist" olarak yaftalamaksa, -parmak ve göze bakın- bu çarpıtmayı mükemmelleştiriyor.

Ölü bir komünistin iyi bir komünist olduğuna ilişkin gerici kural, bu arada iyi niyetlilere de sirayet etti: Kurban da Rosa Luxemburg. Ona yönelik en geniş kamusal taraftarlık da, sadece yılda bir kez mezarını ziyaret. Berlin sosyetesinden bir patolog da, yıllar önce dikkati kendi üstüne çekmek için, gerçek ve sahte Luxemburg cesetlerini karşılaştırma salaklığına girişti. Böylesi acayipliklere karşı hatırlatılması gereken, 1989'a dek Berlin'de her yıl gerçekleştirilen gösteride sadece Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in değil, aynı zamanda, o da bir Ocak ayında -1924'de- ölmüş olan Lenin'in de anıldığıdır. Solun bütününün (tabii ki küçük bir azınlık) bunu unutmamış olmasında yarar var, çünkü bu yeni ve doğru bir durum saptamasına denk düşüyor: Dünya güncel bir devrim durumundan bir basamak geriye düştü, böylece sol anlaşılabilir bir biçimde, Lenin'in bir süre için gerçekten unutulduğu bir meydanda toplaşıyor.

Şiddetle yaşamına son verilmiş kadın ve erkek devrimcileri ön adlarıyla anmak, tam da ölü seviciliğe yakın bir kitch'e uyuyor: Karl, Rosa, Che, Ulrike. Eski sosyal demokrat ve sonradan da komünist işçi hareketinde arkadaş olmayanlar birbirlerine sen diye hitap etmezlerdi – Rosa Luxemburg da görgü kurallarına bağlı biriydi.

Bunları ikonlaştırma çabasının bir çeşitlemesi de, onları antisovyet olarak içselleştirmektir. Lenin'in parti anlayışına eleştirileri ve Ekim Devrimi'ne karşı uyarıları aslında uzanmak istedikleri Üçüncü Yol değildi. Oraya varmak isteyenler, daha sonraki KPD Başkanı Ruth Fischer'e atfedilen, "Luxemburgizm"in işçi hareketi içinde "frengi mikrobu" olduğu aşağılamasını alıntılamayı tercih ederler. O, burada bir kez daha kurbandır.

Rosa Luxemburg Polonya'da, Almanya'da ve uluslararası planda bir parti siyasetçisi olarak Revizyonizmin bir öncü karşıtı, her iki devrimde de (1905-1906'da Çarlıkta, 1918-1919'da Almanya'da) yer almış, yığınsal grevlerin propagandacısı; sosyal demokrat bürokrasinin, Lenin'in parti anlayışının eleştirmeni; Ekim Devrimi'nden sonraki tehlikelerin uyarıcısı, KPD'nin kurucusu ve üslup sahibi büyük bir yazardır (onun Junius Broşürü'nün ilk paragrafları gelecekteki Almanca dil dersinin bir parçasıdır): Bu da aslında büyük bir yaşam demektir. Bu çok kereler yazıldı.

Biyografisi, Peter Nettl'ın bol sayfalı romanıyla en olgun burjuva edebiyat türüne ulaştı. O, Rosa Luxemburg'u, daha sonraları Lenin ve Hitler tarafından mahvedilmiş bir 19. yüzyıl politikacısı tipine yerleştiriyor. Bu, aslında onun edebi başarısını küçültmemekle birlikte, sivri zekâlı anti-komünist üslubudur. Annelies Laschitza ve Feliks Tych de kaynaklara yakın çalışmalarıyla, giderek Rosa Luxemburg'un yaşam eserinin de ötesine geçtiler. Heinz Knobloch, yerel Berlin Arşivleri'ne dayanarak sekreteri Mathilde Jacob üzerine yaptığı çalışmayla Rosa Luxemburg hakkında önemli ayrıntılar getirdi günümüze. "Çok Sevgili Mathilde" başlıklı kitabın kaynağı Luxemburg'un mektup hitaplarıdır. Kitap adı olarak da, buna benzer şanssız bir başlık olan "Dokunuş için Tarih" de uygunsuz bir çağrışım yaratıyor.

Böylesine kindarlıktan da bağımsız olarak: Sadece biyografilerine sahip olsaydık Marx, Engels ve Luxemburg'dan ne kalırdı bize? Kendi zamanlarındaki ve daha sonraki politik faaliyetin koşullarının bilimsel açıklamasına katkılarıyla ölçüldüğünde pek az bir şey.

Onun için burada bir indirgeme önerilecek: Rosa Luxemburg'un güncelliği 1913'teki büyük bestesiyle bağlantılıdır: "Sermayenin Dönüşümü - Emperyalizmin ekonomik açıklamasına katkı." Şayet ondan şundan başka bir şey öğrenemediysek: O zaman tümü buraya kadar. O kitap, aslında onun yaşamındaki geçmişte ve sonrasında olanlara, sosyalist işçi hareketine girdiği andan itibaren, etkinliğinin başta henüz formüle etmediği, daha sonra kavramsal olarak kendisini bulduğu doğrultusuna teorik bir kavrayış getiriyor.

Üç ekonomi

İkinci Enternasyonal'in Marksizmi, bugünkü moda söylemle, aynı bağlamda üç büyük ekonomik yapıt öne çıkardı: "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" (Lenin, 1899), "Finans Kapital" (Hilferding, 1910) ve "Sermayenin Dolaşımı" (Luxemburg).

Lenin, Çar imparatorluğunun kapitalizme dönüşümünü imkansız gören ve o sırada var olan (en başta kırsal kesimdeki) cemaat mülkiyetinden (Obşina) sosyalizme geçişi olası bulan Halkçılarla hesaplaştı. Marx'ın Kapital'inin ikinci cildindeki yeniden üretim şemalarına dayanarak ve ampirik bir araştırmayla ülkede

kapitalist üretim biçiminin olgunlaştığını ve başka perspektiflere –sosyalist işçi hareketinin mücadelesi için ön koşullara- sahip olduğunu ispatladı.

Bu yolun daha sonraki bir aşamasını, yani halihazırdaki en gelişkin kapitalist toplumlardaki durumunu Rudolf Hilferding tarif etti: Üretim ve bankacılık alanındaki tekelleşme, bunların her iki taraftan finans sermayeye nüfuz edişi – Sosyalizme geçişi hazırlayan bir olgunluk derecesi.

Lenin 1917'deki Emperyalizm yazısında –tüm eleştirilere karşın- en başta Hilferding'in argümanlarını aldı.

Rosa Luxemburg'un çalışması, Lenin'in "Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi" ve Hilferding'in "Finans Kapital" yapıtlarına göre tek bir ülkenin koşullarına daha az bağlıdır ve sonuçta – Lenin'in 1917'deki yazısı gibi- uluslararası bir fenomene işaret eder: Emperyalizme.

O da çıkış noktasını Marksist yeniden üretim şemalarından alır. Bunlar tamamlanmamıştır ve düzenlenmek zorundadırlar. Buradan çıkan sonuca göre artı değer uzun vadede yalnızca kapitalizm içinde yatırıma dönüşemez. Bu da kapitalist olmayan bölgelere mal ihracatını sermaye ihracıyla finanse etmeyi, bunların güvenliğini askeri araçlarla sağlamayı zorunlu kılar ki, bu da metropollerdeki ulusal devletler arasında zora dayalı çatışmaları getirir: Emperyalizmi. Kapitalizm dışında bir yatırım alanı kalmadığında, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan toplumun sınırlarına ulaşılmış olur.

Rosa Luxemburg burada ilk bakışta hayret verici derecede eski moda bir yıkım teorisyeni gibi görünür. Eleştirmenleri –bunlar arasında Avusturya Marksisti Otto Bauer- onun seçtiği sermayenin organik bileşimindeki değişimlerin ve üretim araçlarıyla tüketim malları endüstrisinin aralarındaki değişim ilişkilerinin zorunlu olmadığını bu nedenle de yatırım alanlarının genişletilme olanaklarını göremediğini öne sürerler. Gerçekten de Rosa Luxemburg, 20. yüzyılda olduğu gibi, reel ücretlerin yükseltilmesine bağlı olarak iç pazarda talep yaratma yeteneğini göremedi. Çünkü ücret oranında değişimi sistematik olarak imkansız kabul etti. Onun tezinin odak noktasına en temelli eleştiriyi Nikolai Buharin yazdı: O Luxemburg ve Bauer (daha sonra da Henryk Grossmann)

tarafından kullanılan şemaların mutlak sayıları cebir sembolleriyle değiştirerek, Bölüm I (üretim araçları) ve Bölüm II (tüketim malları) arasındaki sınırsız genişleme yeteneğini sembolize etti. Onun için emperyalizm kapalı bir kapitalist sistem içinde dönüştürülemeyen üretim fazlası sonucunda değil, aslında –Lenin gibi– ek kâr peşinde koşmaktan kaynaklanıyordu, Savaşa neden olan, yığınları devrime sürükleyen buydu.

İlk bakışta sanıldığı gibi olanın tersine, Rosa Luxemburg'a göre devrim bir ekonomik çöküntünün getirdiği sonuç değildi. O, kitlelerin emperyalizmin dayattıklarına karşı ayaklanacak olması nedeniyle, devrimin bu çöküşten kaynaklanacağından yola çıktı. Sonuçta bu görüşle, çok ağır polemiklerle saldırdığı Otto Bauer'le aynı noktada anlaşmış oldu. Otto Bauer kapitalizmin ekonomik uyarlanma yeteneğine işaret etmekle birlikte, aynı zamanda onun toplumsal, politik, ahlaksal ve savaş kışkırtıcısı yönlerinin yol açacağı felaketlerin devrimi doğurmasını da olası gördü. Aradaki fark, Rosa Luxemburg için sistemin ölçülebilecek sınırının, isyanın bir çeşit mantıksal meşruiyeti olmasıydı. Bu eksik kaldığında, voluntarizm söz konusu olurdu. Bununla, hatta bir çeşit matematiksel-doğabilimsel bir kesinlik iddiası için çaba gösterdi.

Önümüzde ekonomiden bahseden üç kişi var: Lenin (ve Buharin), Hilferding, Luxemburg. Bunları Marksizm'in alanı içinde sayabiliriz. Bunun dışına çıktığımızda bir dördüncüye rastlıyoruz: Luxemburg'un yaşadığı sırada Neoklasik kabuğunu çatlattı. Marx ona önem vermedi. Engels de, olsa olsa, yandan alay ederek yorumladı. Onlar açısında "vulger ekonomi" kavramıyla her şey ifade edilmiş oluyordu. Burjuva dünyasının çöküşünün formülünü bulduğunu düşünen Rosa Luxemburg için bu yeni çeşitleme bahse bile değmezdi.

Sürekli aşırı dönüşüm

"Sermayenin Dönüşümü" kitabının yayınlanmasından yüz yıl sonra özellikle ardından gelen tartışmada (diğerlerinin yanı sıra Luxemburg'un daha sonraki, Bauer ve Gustav Eckstein'a karşı "Antikritik"inde de) yeniden üretim şemalarının hesaplanma operasyonlarının tek tek hiçbiriyle ilgilenmedi. Tam da bu açıdan bakıldığında "Sermayenin Dönüşümü" kitabının güncelliğini yitirmediğini, aksine daha güncel hale geldiğini görüyoruz. Neden?

Sürekli aşırı dönüşüm

Her ne kadar Marx tarafından ortaya konmuş olmakla birlikte, o kendisini tekrarlayan ekonomik krizlerle sınırlamıştı. Ona karşın, aşırı dönüşüm Luxemburg'da süreklilik halinde ve kapitalizmde bertaraf edilemez olarak ortaya konmakta. Bununla haklı mı? En azından ampirik olarak evet. 20. yüzyılın tüm tarihi ve 2007'den beri süregelen finansal ve ekonomik kriz bunu kanıtlıyor. Bu durumu tarihsel olarak resimleyenler, Luxemburg tarafından ortaya konulan her şeyi bulur: Mal ve sermaye ihracı, savaşlar, emperyalizm. Üretime yatırılmayan sermaye yığınlarının hayalî bir dünya yaratması ve orada bir süre için yükü kaldırmasının ardından büyük çöküşü getirmesi –finans piyasalarının iktidarı- belki onun fantezisini aşıyordu, ama her koşulda onun teorisiyle açıklanabilir. Onun yatırımlar üzerine açıklamaları burada bir bağlantı noktası sunuyor. Marx Kapital'de bununla bağlantılı olarak "göz boyamak"tan bahseder, ama merkezi olarak inceleyecek dereceden büyük ciddiyetle: Hisse senedi ve finansman spekülasyonu (popüler olarak protesto beklentisinin tersine) hiçbir zaman neden değil bir sonuç, asıl olarak sermayenin aşırı dönüşümünün bir sonucudur.

Bu nedenle Rosa Luxemburg'un ekonomi üzerine başyapıtının zengin perspektifli bölümleri Marx'ın Kapital'inin ikinci cildindeki yeniden üretim şemalarına değil, birinci cildin 24üncü paragrafına bağlanır: İlkel dönüşüm. Bu bir sefere mahsus bir tarihsel olay değil, kapitalizmin yapısal özelliklerinden biridir. 20. yüzyılın son çeyreğinde Doğu'da ve Batı'da kamu mülkiyetinin ortadan kaldırılması, sermaye yatırımlarının hammadde bütçesinin içine doğru giderek daha da genişlemesi, kamusal güvenlik sistemlerinin özelleştirilmesi, yeni emperyalizm: Bütün bunlar, ilkel dönüşümün ve aslında kapitalizmin başlarındaki değil, onun güncelliği olan çeşitlemeleridir. David Harvey bunu zamanımız için, "mülksüzleştirerek dönüşüm" kavramıyla açıkladı.

Bu, Rosa Luxemburg'un iddia ettiği gibi, kapitalizm var olduğu sürece bir zorunluluk mu? Onun dikkatinden kaçan Neoklasik, ölümünden sonra, aynı zamanda Laisser-faire-ortodoksluğun önde gelen bir eleştirisi olan bir karşıt görüş yarattı: Keynesçilik.

Yayarak likiditeden sonuna dek yararlanmak, serbest sermayenin devlet bütçesine yönlendirilmesi, yeniden dağıtımla yığınsal satınalma gücünün artırılması, kamusal yatırımlar: Belki Rosa Luxemburg bunu işe yaramaz merhem olarak kenara atardı. Gerçekte ise bir karşıt görüş –Keynesçilik- bir ikinciyi getirdi: Kısmen Luxemburg'a atıf yapan post ya da sol Keynesçi sapma. Joan Robinson (1903-1983) ve Michal Kalecki (1899-1970) için kapitalizm ilkesel olarak dengesizlik içindeydi. Kalecki'ye göre yatırımcılar işlerine karışılmasına izin vermiyor ve bütün bir toplum için anlam ifade eden düzenlemelerden kaçınıyorlardı. Ölümünden birkaç yıl sonra neo-liberal karşı devrim bunun nasıl olacağını gösterdi. Robinson Keynes'i kendi cemaatine katmaya çalışan "neoklasik sentez"e "piç-keynesçilik" diye bağırdı. O ve Kalecki, her ikisi de Marksist olmamakla birlikte, Rosa Luxemburg'a eleştirel yaklaşmakla birlikte onu olumlu karşılıyorlar. Robinson'un 1956'daki başyapıtının adı, tabii başka ne olabilirdi ki?: "Sermayenin Dönüşümü".

Tez devam ediyor: Kapitalizmde dönüşüme sokulan artı değer için cinayet ve katliam olmaksızın talep yaratılabilir mi? Rosa Luxemburg'un yanıtı açık: Hayır. O, bugüne dek tarihsel açıdan haklı çıktı. Fakat mantıksal açıdan da, yani bütün zamanlar için. Burada zorunluluktan değil, yüksek olasılıktan bahsetmeyi tavsiye etmekte yarar var.

Onun tezinin politik olarak ne anlamı var? "Devrim şahane, onun dışındaki her şey boş." Güzel söylemiş, öte yandan: Rosa Luxemburg'da devrimci eylem var, ama devrim sonrası düzen üzerine hiçbir teori yok. Bu ona çok yarıyor, öte yandan onun uygulaması için bir fırsat olan çalışmanın ikinci bölümü de reel sosyalizmin başarısızlığından sonra tamamen ihmal edilemez.

Marx, 1894'deki "İşçilerin Uluslararası Toplumsallaşmasının Görünmeyen Adresi" ile konuya biraz daha yaklaşmaya cesaret etti. Burada kapitalizmle birlikte iki toplumsallaşma süreci tanımlanıyor. "Çalışma süresinin yasal olarak sınırlandırılması" – ki burada 1847'de İngiltere'deki, üstelik burjuva devlet tarafından getirilen 10 saat kuralı kastediliyor- girişimcilerin üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetlerini ve yabancı işgücünün kullanımını sınırladı. Marx burada heyecanla: Bu "bir ilkenin zaferiydi. İlk

kez orta sınıfın ekonomi politiği işçi sınıfının ekonomi politiği tarafından apaçık gün yüzüne çıkarıldı." Buna şu eklendi "Emeğin ekonomi politiğinin sermayenin ekonomi politiği üstündeki daha da büyük zaferi": "kooperatif hareketi toplumsallaşmış emeğin bir ilk biçimini getirdi.

Bu aslında sosyalizm miydi? Sakın ha. Böylesi bir azla yetinme, toplumsal reformların mutlaklaştırılması olurdu ki, Rosa Luxemburg Eduard Bernstein'la mücadele yazısında, onun karşısına devrim ilkesini getirmişti. Revizyonizm için hedef, gündelik politikanın kapitalizmin içsel yapısında değişikliğe neden olacak kazanımlarıydı. Rosa Luxemburg ise uzun vadeli eğilimi vurguladı: Kapitalizmin özündeki, elde edileni yeni baştan hiçe indiren durdurulamaz aşırı dönüşüm. Bu, 20. yüzyılın 70'li yıllarından bu yana şu neoliberalizm denen şey tarafından kanıtlandı. 1847'deki 10 Saat Yasası'ndan sonra yıllar süren bir kitlesel hareket yükseldi: Çartizm. Ve Engels 1895'deki siyasi vasiyetinde, Marx'ın 1848'den 1850'ye dek Fransa'da Sınıf Savaşları" yazısına girişte, işçi hareketinin parlamentoya ve hatta iş mahkemelerine girişini kutladıysa, bununla kastettiği devrim yerine reformlardan oluşan bir yedek değil, şimdiki moda deyimle "empowerment" (güçlenme) idi. Bununla birlikte ikinci temaya geliyoruz.

Ekonomi ve politika

Siyaset teorisyeni Rosa Luxemburg ekonominin karşısında duruyor görünüyor. Bu aldatıcıdır.

Aşırı dönüşümün kaçınılmazlığı bir gerçeklik, buna karşı koyma zorunluluğu ise başka bir gerçekliktir. Sonuncusu imkân dahilinde olan, ancak otomatik olarak ilk olanın karşısına çıkan bir sonuç değildir. O günlük görevlerin düzenlenmesiyle sınırlandırılamaz. Bu da Rosa Luxemburg'un kitlesel grev için mücadeleye bağlılığının, SPD ve sendika bürokrasisine ve sonunda Lenin'in parti teorisine eleştirisinin dayanak noktasıdır: Kitlelerin arayış hareketleri kurumların öngörüleriyle konulaştırılamaz. O, Rus Bolşevikler'ini İngiliz devriminin Digger'leriyle, Leveller'leriyle ve Fransız devriminin Jakoben'leriyle karşılaştırdı: Onlar koşullu olarak yenilmeye mahkûmdular. Kapitalist dönüşüm süreci ilk kez 17. yüzyılda başladı ve Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra durdurulmadı. Rus

Devrimi ona uluslararası planda son vermedi, böylece sonuçta aşırı güçlü kapitalizm koşullarında mücadele etti. Bu şartlar altında; kitle inisiyatifindeki bir daralma, devrimci özsavunmanın uzun vadeli şansını ortadan kaldırırdı.

Aşırı dönüşüm felaketi ile kapitalizmin çökeceği saptaması, geometride paralellerin sonsuzda birleşeceği düşüncesiyle aynı niteliktedir. Giderek daralan kütle içinde, zirvedeki açı karşıt dirençle doldurulmak zorundadır. Aksi takdirde: Kapitalizm yıkıldı, ondan sonra ne olacak? Luxemburg, sözde Engels'e ithaf edilen şanssız bir tarih öncesi benzetmeyle "barbarlık"tan bahsetti. Zamanımızda bu ancak kapitalizm içinde tasavvur edilebilir. Her iki etmenden: Sürekli aşırı dönüşüm ve yığınların inisiyatifi arasında şu anda güçlü olan birincisi.

Buradan bakınca, 100 yıl önce yazılmış metin, 2013 yılının kitabı olacak güçte.

Junge Welt, 12 Ocak 2013

MARX RÖNESANSI'NIN ÇİFTE ZEMİNİ

"İsa yaşıyor, Karl Marx öldü." (Norbert Blüm) Burada ilk söz inanca dayanıyor, dolayısıyla aksi ispatlanamaz, ikincisi bir düşünce gerçekliğidir. 1989'da bu öğreti çok popülerdi. Ancak onun ikinci bölümü artık o dönemdeki kadar popüler değilmiş gibi görünüyor. Daha çok yüzeysel bir Marx Rönenansı'nın işaretleri var şimdi: Marx, ZDF'in bir kamuoyu araştırmasında Konrad Adenauer ve Martin Luther'den sonra en büyük Almanlar arasında üçüncü sıraya yerleşti. Hatta şu yeni "federal ülke" denen beş yerde de birinci sırayı aldı. 2013'te UNESCO, Komünist Parti Manifestosu'nu ve Kapital'in birinci cildini "İnsanlığın Hafızası" olarak Dünya Kültür Mirası arasına kattı. On dört yıl içinde iki yeni Marx biyografisi yayımlandı: Biri İngiliz Francis Ween (1999), diğeri Amerikalı Jonathan Sperber'den (2013). Bunlara İngiliz Tristram Hunt'un Friedrich Engels Biyografisi eklendi (2009).

Wolfgang Streek, bir teori denemesi olan, "Satın Alınmış Zaman: Demokratik kapitalizmin ertelenmiş krizi" başlıklı kitabında, "eskiye dönerek, o dönem [20. yüzyılın 60'lı yıllarını kastediyor – G.F.] başlayan, en başta da Marksist teori geleneğini yorumlamaya girişilen bir teori denemesi." diyor. Bundan birkaç sayfa sonra da devam ediyor: "Tarihsel gelişimin sonuçlarından biri de, Marksist olmayan Aydınlanma'nın nerede biterek, Marksizmin nerede başladığının kesin olarak söylenememesidir. Ne olursa olsun, modern toplumbilim, en başta da tümüyle toplumları ve gelişimlerini incelerken, kendisiyle çelişkili olduğunu ilan ettiği Marksist teorinin temel bileşenlerine başvurmaksızın işin içinden çıkamaz. Ben her durumda, günümüzün modern toplumlarının gelişimini, Marx'a dayanan anahtar kavramlar olmaksızın

anlamaya yaklaşmanın bile olanaksız olduğu kanısındayım – ve bu gereksinim, daha da çeşitlenmekte olan kapitalist piyasa ekonomisinin dünya toplumunun oluşmasındaki rolü ne denli açıklık kazanırsa, o denli çoğalacak."

Köln'deki Max-Planck Toplum Bilimleri Enstitüsü Müdürünün yargısı buraya kadar.

Şimdi Marksizmin bu denli güncel hale gelmesini tetikleyen, 2007'den bu yana görülen finans ve ekonomik krizler serisidir. Fakat Norbert Blüm'ün Marksizm için verdiği ölüm ilanı olayı da –1989'da devlet sosyalizminin sonu- bazı gözlemcileri bu teorinin tahlil gücüne kanıt olarak görmeye kışkırttı: 1848'in Komünist Parti Manifestosu'nda kapitalizmin dünya çapında kendisini geçerli kılması bir yasallık olarak gösterilir. Marx ve Engels böylece gelecekteki küreselleşmenin ilk teorisyenleri oldular. Her ikisi de doğru, fakat: Kapitalizmin krizli karakterini ilk kez Marx ispatlamış olsa da, aslında kendisinde önce gelen biri, Jean Charles Léonard Simonde de Sismondi (1773 – 1842) vardı. Ve Nikolai Kondratieff ve Joseph A. Schumpeter de kriz döngüsünü Marx'dan daha etraflıca açıkladılar.

Küreselleşme meselesine gelince, bunun Marx ve Engels tarafından keşfi öylesine herkesin malı haline geldi ki, Tarihsel Materyalizm'in yaratıcılarının her ikisinin de bu öngörüyle ölümüne bir zafer kazandıkları söylenebilir: Bugün herkesin söylediğini daha o zaman söylediler, ama önerdikleri bugün kimseyi cezbetmiyor.

Marx, zamanımızdaki krizlere ve küreselleşme sürecine işaret eden öngörüsünde tam da bunu kastetmemişti. Bu daha çok, toplumun değişmez bir bilmece olarak kaldığı, onun çözümlenmesinde henüz işin başında olunduğu, ki böylece –ve Aydınlanma da böyle başlamıştı- önce efsanelerle yetinmek gerektiğini itiraflarıdır. Anlaşılan Marx bir efsane yaratıcısı ve büyük olayların masalcısı olarak ortaya çıkmaktadır.

Marksizmin kaderi, şu anda akademi dünyasında çelişkili bir görüntü vermektedir. Almanya'da üniversitelerde iz bırakmaksızın silinmiştir. ABD'de buna karşın bir "Analitik Marksizm" var. Bu, üniversitelerde ve aynı zamanda yayın dünyasında hiçbir pratik uygulaması olmayan, 20. yüzyılın 80'li yıllarından beri Tarihsel

Materyalizm'in ve Ekonomi Politiğin Eleştirisi'nin merkez kavramlarını diğer felsefi ve toplumbilimsel istikametlere –ki bunlar arasında Analitik Felsefe, Eleştirel Mantıkçılık ve Mantıksal Seçim Teorisi de var- tercüme etme çabası içinde olan, kitap kapağı misali bir akademik Marksizmdir. Jon Elster'in 1985'te yayımlanan kitabı, "Making Sense of Marx"ın adı bu amacı programlı bir şekilde ifade ediyor –"büyük anlatıların" efsanesinden "state of art"a, Marksist olmayan akademik bilime giden yoldan bahsediliyor.

Almanya'ya gelince, üniversitelerde artık yeri olmadığından, yine üniversitelerin gölgesi altında -en başta genç insanların katıldığı sayısız Kapital okuma grubunda- barınıyor. Bu, Ekonomi Politiğin Eleştirisi'nin temellerinin öğrenildiği, hiçbir pratiğe bağ kurulmaksızın ya da kurulamayarak burjuva toplumunun işleyiş şekli üzerine gerçekten gözleri açan bir çeşit okuma parçası olarak değerlendirilebilir. Michael Heinrich'in kitabı "Ekonomi Politiğin Eleştirisi" şu sırada en popüler Kapital'e giriştir ve o bu konumunu niteliğiyle olduğu kadar, belli bir duruma uygunluğuyla da -kadim tarihten apolitiklik olarak nitelenebilecek bir kavramı devir alarak- kazanmış bulunuyor: Dünyanın şimdilik değiştirilemezliği görüşü.

Marx'ı güncelleştirme denemelerinin yanı sıra, saygılı bir şekilde güncelliğini kaldırma eğilimleri de mevcut. Dünya Kültür Mirası'na alınması bunlar arasında sayılabilir. 2013 yılında aynı zamanda Lorsch'un İlaçlar Kitabı ve Nebra Gökyüzü Yuvarlağı da aynı şerefe layık görüldü. Jonathan Sperber da yazdığı biyografide Marx'ı 19. yüzyıla yerleştirmeye ve salt onun için bir anlam taşır hale getirmeyi deniyor.

Marksizm aslında nedir?

Yukarıda bahsedilenler, hemen göz önünde duran Marksist teorinin güncelleştirilmesi çabasına gösterilen zamansal reflekslerdir. Çifte zeminli bir meselenin en üst zemini diyelim. Bunun altında da bir düzlem var mı? Evet, fakat bu zamanın akışının yansıması değil, Marksizm'in kendi söylemleri ve külliyatıdır. Bu, kulağa çok sekter ve dogmatik geliyor. Öyleyse şimdi soralım, Marksizm nedir?

İşte bir yanıt denemesi. Marksizm adı altında şu anlaşılmalıdır:
Ekonomi ve sınıf ilişkilerinin bir tarihsel materyalist analizi;
buna dayanan bir politika teorisi;
kapitalist toplumu ortadan kaldırma perspektifiyle bir siyasal pratik.

Ve şimdi adım adım:

Tarihsel Materyalizm, Karl Marx ve Friedrich Engels'in çalışmalarının, küreselleşmeyi göstermelerinde olduğu gibi, bir kez daha ölümcül zafer kazandıkları bir parçasıdır. Materyalizm bugün, artık onun Marksist çeşitlemesini reddedenler de içinde olmak üzere herkesin malıdır. Marx'ın alt ve üstyapı ilişkilerini tanımlayan toplumbilimsel teorisi, bugüne dek sonradan gelen nesillerin, onlar bunu bilmeseler dahası bilmek istemeseler de, düşünce ve davranışına girmiş bulunuyor. Kanıt olarak, "Ekonomi Politiğin Eleştirisi Üzerine"ye yazdığı önsözden bir alıntı: "İnsanlar yaşamlarının toplumsal üretiminde belirli, gerekli ve isteklerinden bağımsız ilişkilere girerler."

"İnsanlar yaşamlarının toplumsal üretiminde belirli, gerekli ve isteklerinden bağımsız olarak, kendi maddî üretim güçlerinin gelişkinliğinin düzeyine uygun üretim ilişkilerine girerler. Bu üretim ilişkilerinin toplamı, toplumun ekonomik yapısını, üzerinde belirli toplumsal bilinç biçimlerine uygun hukuksal ve siyasi bir üstyapının yükseldiği gerçek temeli oluşturur. Toplumsal, politik ve ruhsal yaşam sürecini salt maddi yaşamın üretim biçimi belirler. İnsanların bilinçleri varoluşlarını değil, aksine toplumsal varlıkları bilinçlerini belirler."

Böyle düşünüyor ve böyle davranıyoruz – solcular da sağcılar da – herkes, Marx'ın hemen bunun sonunda vardığı devrimci sonuçlara katılamayanlar da: "Toplumun maddi üretim güçleri gelişimlerinin belirli bir aşamasında var olan üretim ilişkileriyle, ya da bunun için hukuksal bir ifade olan, içinde o ana dek hareket etmiş oldukları mülkiyet ilişkileriyle çelişkiye düşer. Üretim güçlerinin gelişme biçimlerinden, zincire vurulmuş bu ilişkiler yıkılır. Bundan sonra bir toplumsal devrimler çağı gelir. Ekonomik temelin değişmesiyle birlikte bütün müthiş üstyapı yavaş ya da hızla altüst olur."

Bu -eğer mutlak biçimde tozlu terminolojiye bağlı kalmakta ısrarcıysak- Marksist olmayan ve bir bakıma "burjuva" sayılabilecek materyalizm tarafından hiçe sayılmaktadır; devrim kavramı evrim kavramıyla yer değiştirmediği sürece bu böyledir, bunu bir kez açıklığa kavuşturduktan sonra ise devrim terimini moda bir kavram olarak kullanmak mümkün hale gelir. Ancak, ardı sıra yapılan epistemolojik değerlendirme konusunda herkes yeniden uzlaşıya varacaktır: "Bu gibi altüst oluşlar incelenirken daima, iktisadi üretim koşulları için nesnel ve doğa bilimlerine bağlı kalınarak öngörülen bir altüst oluşla, insanların bu çatışmanın bilincine vardığı ve itiraz ettiği hukuksal, politik, dinsel, sanatsal ya da felsefi, yani ideolojik alandaki bir altüst oluş arasında bir ayrım yapmak zorunluluktur. Kişi, bireyin ne olduğu konusunda bir yargıya varırken kendi düşüncelerinden ne denli uzaklaşırsa, böyle bir alt üst oluş çağının içinden çıkan bilinç hakkında da o denli az yargı geliştirebilir; oysa bu bilinç daha ziyade maddi yaşamın çelişkilerinden, toplumsal üretim güçleri ile üretim ilişkilerinin arsında var olan çatışmadan yola çıkılarak açıklanmalıdır."

Bu açıdan, bugün hepimiz materyalistiz – felsefi olarak olmasa da günlük reflekslerimizde. Tarihsel Materyalizmin kuruluş dönemlerinde bilimsel devrim olan durum, bugün ortak bir bilgeliktir. Materyalizme karşı tartışan idealistler var. Bunlar politik ve özel olarak da, tinsel bilimler alanındaki tartışmalarda çoğunluğu da oluşturabilirler. Bunların çoğu Max Weber'e dayanıyor. Fakat o da –"Protestan Ahlâkı ve Kapitalizmin Ruhu" başlıklı yazısında- savunma konumundan tartışıyor. Ptolemeusçu dünya resmi de benzer şekilde bir süre Kopernikusçu dünya haritasına karşı direndi, sonunda ona bağlı denizcilik sistemiyle dünya etrafında yelkenle dolaşılamaması nedeniyle bundan vazgeçildi. Bugün Marksizm'in genel geçer durumunun ondan farkı var: O kabullenilebilir ve aynı zamanda Marx'dan vazgeçilebilir, ve hatta Marx'ın karşısına da konulabilir.

Bunun bir örneği, "Yeni Ekonomi Politik" ya da "Public Choice" adı verilen şu sözüm ona Politikanın Ekonomik Teorisi'dir. O da – tam da Marksistler gibi- politikayı ekonomiden yola çıkarak açıklamak istiyor. Ne var ki, politikayı piyasayla sınırlıyor. Analiz aleti, şu metodolojik bireysellik denen şey. Politik aktörler, değişim ile

arz ve talep yasalarına göre kendilerine fayda arayan kişi ve gruplardır: Örneğin, partilerin oylarını çoğaltma amacı, onlar gibi işyeri sahiplerinin kârlarını ve tek tek kişilerin elde ettikleri faydayı en üst düzeye çıkarmaya çalışması. Başbakana (Merkel'e) ait olduğu söylenen "piyasaya uygun demokrasi" yaklaşımı, bu teorinin amaca uygun kullanımıdır. Aynı bağlamda, uzun zaman önce, en baştà işverenlerin ve sendikaların da kabulüyle okullardaki "kamu dersi" ekonomi dersiyle genişletilmekten çok değiştirilmiştir, bu dersin adı şimdi "WiPo", Ekonomi ve Politika'dır. Marksistler, bu gelişmeye sevinmeliydiler, diye düşünüldü – işte en sonunda politikanın ekonomiye dayandığı kabul edilmişti. İşverenlerin bundan yana olması ise, kapitalist özbilincin kanıtıdır: Okullarda politikanın özel mülkiyete nasıl uyumlulaşacağı öğretilmelidir.

Burada piyasanın ilk ve son belirleyen merci olduğu iddiasının doğrudan kabulü, tek başına piyasa ekonomisi düşüncesinin hegemonyasının ifadesi ve böylece arz ve talebin belirleyiciliğine ve fayda sınırı teorisine değil emek değer öğretisine dayanan Marksist ekonomi politiğin eleştirisinin bir yenilgisidir. Bu emek değer öğretisiyle Kapital'in üçüncü cildinin 1894'te yayımlanmasından beri şiddetle savaşıldı. Uzun süre tersi ispatlanmış ya da reddedilmiş kabul edildi. Onun bilimsel ve belgelere dayanan rehabilitasyonu 20. yüzyılın 80'li yıllarında en başta Emmanuel Farjoun ve Moshé Machover, fakat Almanya'da da Fritz Helmedag ve Nils Fröhlich tarafından sağlandı.

Hâlâ tamamen bilinmeyense, bütün bunların ne gibi bir politik anlamı olduğudur? Ne olursa olsun, Marksistlerin şimdi ekonomi politik alanındaki hesaplaşmayı daha yüksek bir özbilinçle sürdürme nedeni var.

Devlet sosyalizmi ve onun Marksist yönünün kabulü

Bu kabulün zayıf yanı, çağdaş Marksizm'in politika teorisi önerisindeki zayıflığıdır. Bu Marx, Engels, Lenin, Rosa Luxemburg ve Antonio Gramsci'nin etkilerinin özü olan parçaydı. Burada, arada tam bir çöküş oldu. Bu iki aşamada gerçekleşti: Birincisi, devrim teorisinin sınırlanması ve sözde sistem çatışmasına yönelik devrimci politika ve bunun Batı'da Sovyetler Birliği'nin dış politikasına bağlanması. İkincisi, reel sosyalizm denen devlet sosyalizminin

son bulmasından doğan felç, bu durumun değişmeksizin devamına neden oldu.

Burada enkazı kaldırma çalışması yapılmalı ve en başta acil olan, sadece devlet sosyalizminin yenilgisinin değil, onun merkezî eksikliklerinin açıklanmasıdır. Onlar şunlardı:

Birincisi, üretim sürecinde yetersiz inovasyon, yani sürekli düşük iş üretkenliği.

İkincisi, üretimde inovasyon yaratmada yeteneksizlik –devlet sosyalizmi teknik olarak sterildi, ileriyi düşünmekte sınırlıydı, hiçbir katkıda bulunmadığı bilimsel-teknik devrim için kendi başına hiçbir donanımı yoktu.

Üçüncüsü, Doğu'da ve Batı'da işçi sınıfını kendisine düşman hale getiren devlet sosyalizminin arızalarıydı. Son on yıllarda hem Doğu'da hem de Batı'da da kapitalist sınıf kadar antikomünistti.

Dördüncüsü, devlet eliyle işlenen cinayetlerin yarattığı kurbanlar nedeniyle Stalinizm'in ahlâksal felaketi ve Stalin'den sonraki yıllarda da demokrasinin eksikliğinin devamlı hale getirilmesi.

Bu gerçekler üzerine, bu sonuçları sadece dış etmenlere ya da yüksek düzeyde uygulanan sosyal güvenliğe –fakat Batı ile karşılaştırıldığında daha düşük düzeydeydi- dayandırarak ya da Sovyetler Birliği'nin faşizmin yenilmesindeki rolü hesaba katılarak hatalı bir zeminde mırıldanılabilir. Bu yapılabilir, fakat böylesine bir minimal konumdan çıkılarak gelecek için yetenekli bir politika teorisi geliştirilemez. Tarihsel materyalist politika her zaman iki yanlıdır:

Marksistlerin içinde hareket ettikleri politik gerçekliğin analizi ve bunlardan çıkarılan politik stratejilerin geliştirilmesi. Marx ve Engels kendi dönemlerinin politik realitesi olarak Bonapartizm'i gördüler; Rudolf Hilferding, Lenin ve Luxemburg emperyalizmi; Gramsci şu pasif devrim deneni. Devlet sosyalizmi ülkelerinin ve Batı'da ona bağlı partilerin çoğunun katkısı da devlet tekelci kapitalizm teorisi olarak görülebilir. Fakat Marx ve Engels kendi dönemlerinin ilk sosyalizm denemesini, Paris Komünü'nü incelediler. Ve aynı şekilde Lenin, yaratılmasına kendisinin de etkisi bulunan yeni toplumu eleştirel, özeleştirel, ileri doğru zorlayarak, fakat maceralara karşı ikaz ederek takip etti – üstelik Ekim Devrimi'nin ilk anından başlayarak değil, "Devlet ve Devrim"

yazısıyla daha önceden. Bunun için bakılacak malzeme 1905 ve 1917 Sovyetleriydi.

Sovyetler Birliği'ne bağlı komünistler, 20'li yılların ortalarından itibaren devlet sosyalizminin analizini bıraktılar ve yerine bir apoloji –buna sosyalizm propagandası dedik- koydular. Bunun için iki neden vardı:

Birincisi, bağımsız politik düşüncenin, kapitalist iç politikayla hesaplaşmadığı taktirde Stalinizm'de sınırlanması,

İkincisi –ve Stalinizm'den ayrıldıktan sonra Batı'daki komünistlerin tavrı da böyleydi- taktik sadakat nedeniyle:

Onlar (ben de) sosyal demokratların ve burjuvalarca öne sürülen –her biri yerinde olan- verimsizlik, hukuksal güvencesizlik ve devlet sosyalizminde demokrasinin olmayışı eleştirisini tekrarlamak istemediler. Çünkü kapitalist dünyada zirvedeki anti-komünizmi ve bu anti-komünizmin devlet sosyalizmine karşı tehdit oluşturan araçlardan biri olduğunu görüyorduk. Eleştiriden vazgeçilince, önemli bir gerçekliğin, yani devlet sosyalizminin ve onunla birlikte kapitalizme de etki yapması nedeniyle, burjuva toplumlarının gerçekliğinin parçalarının kendimizce analizi eksik kaldı.

Burada Marksizm'den konuşulacaksa, 1917'den ve 1945'ten de sonra sadece Stalinci ve Stalin sonrasının Sovyetler Birliği'ne bağlı komünist partilerinin dışında da Marksistler ve komünistlerin olduğu söylenmeli. Devlet kapitalizmi, burada da, en başta Troçkistler olmak üzere, 1956'dan sonra Sovyetler Birliği'nden ayrılmaya başlayan komünist partiler, ardından İskandinavya'da ve sonra da Avro-komünizm tarafından eleştirildi. Diğerleri yani bizler, onların bu alandaki çabalarını reddettik ve bunun için bugün de anlaşılabilecek nedenler vardı. Troçkistler söz konusu olduğunda, örgütsel zayıflıkları Stalin eleştirilerinin her seferinde yeni baştan objektif olarak burjuva anti-komünizmi tarafından alet olarak kullanılmasına neden oldu. Avro-komünizmde ise, devlet sosyalizmi eleştirisi bu partilerin çözülmesinin ve marjinalleşmesinin, sosyal demokratlaşmasının nedeni değil, sadece bir evresi idi.

Bütün bunları arkada bıraktık. Devlet sosyalizminin serbestçe analizi, artık eskiden söylediğimiz gibi, karşıtımıza yaramıyor, araya sızmak gibi de anlaşılamaz, çünkü artık kimse bizden bir dilim ekmek almıyor. Bu sadece bize yarar, çünkü geçmişin

hatalarından ders çıkartmak zorundayız ve Marksist teori burada yol gösteren bir çizgidir.

Devlet sosyalizmi kaybetmek zorundaydı, çünkü o devlet sosyalizmiydi, belki ortaya çıkış koşulları nedeniyle devlet sosyalizminden başka bir şey olamazdı. İki merkezi sorunu çözemedi ve bunlar bir bileşke oluşturuyorlardı: Mülkiyet sorunu ve devlet sorunu.

Mülkiyet sorunu ve devletin rolü üzerine soru

1848'deki Komünist Parti Manifestosu'nda, her bir insanın serbest gelişiminin her şeyin gelişimi için koşul olduğu ilan edilir. Bunun için ön koşul burjuva özel mülkiyetin kaldırılmasıdır. Marx ve Engels teorilerini geliştirmelerinin ilk aşamasında bu burjuva mülkiyetinin neyle değiştirileceği üzerine kesin bir şey söylemediler. Onun bertaraf edilmesinde, toplumun çoğunluğunu oluşturduğu varsayılan işçi sınıfının iktidarda olduğu demokratik devlet merkezi bir işlev görür. 1871'den sonra Marx ve Engels bu konumlanışı değiştirdiler: Devrim sürecinde devlet kendisini ortadan kaldırmalıydı. Bu, Lenin'in "Devlet ve Devrim"inde de merkezde duran tezdi. Devleti bu teorisyenler, sınıf iktidarının baskısının politik ifadesi olarak nitelediler. Sınıf iktidarı olmayınca, devlet de olmaz. O zamana dek kamusal baskı olan şey, Engels'e göre politik karakterini yitirir, bundan şu anlaşılır: Onun insanlar üzerindeki baskıcı karakterinin yerini işlerin yönetimi alır.

Açıklanmış ve burada sıralanması gerekmeyen nedenlerle, bunun aksi oldu: sosyalist devlet ölmedi, baskıcı karakterini muhafaza etti ve kapitalist demokrasilere, hatta Çarlığa göre daha da güçlendirdi. Ve toplumun tüm işe yarar mülkiyeti bu devlet mekanizmasının elinde toplandı. Sonuçlar biliniyor.

Sürekli hale gelen devlet mülkiyeti, gelecek için yetkin olmadığını ispatladı. Gelecekteki mülkiyet biçimleri üzerine kafa yoranlar, onu tümüyle reddetmeyecekler, fakat sadece komünal ve kooperatif mülkiyetten daha fazla olmamak koşuluyla, bir çeşit kamu mülkiyeti olarak. Hatta bir azınlık konumunda ve toplumsal olarak iyi kontrol edilen bir kapitalist özel mülkiyetin, sosyalizmde ve komünizmde yeri olacağını düşünmenin de faydası olabilir.

Devlete gelince, liberaller de sol gibi onun üzerine ikircikli tartışıyorlar. Liberaller kaldırılmasını talep ediyorlar ve bununla onun

sosyal ve ekonomik politik işlevini kastediyorlar. Öte yandan, kapitalist üretim ilişkilerini ve sözde ulusal çıkarları garanti edeceği ölçüde güçlü bir devlet istiyorlar. Sol, kamusal ekonomik müdahalenin gerekliliğini vurguluyor, kamusal şiddetin baskı işlevini reddediyorlar. Devlet sosyalizminin geç döneminde devletin yavaş yavaş ölmesinden bahsedilmez oldu, onun yerine ona giderek büyüyen bir anlam yüklendi. Bu tezin, objektif olarak ve sonunda giderek artmakta olan baskıyı yansıttığı gerçeklik ânı, kapitalist özel mülkiyetin mevcut olmadığı –ya da özel mülkiyete sadece düzene tabi olacak bir rol verildiği- bir toplumda kamusal olanın, önceden ya üretim araçlarının sahiplerine bırakılmış, ya da tümüyle algılanmamış çok sayıda ve değişik düzlemlerdeki işlevlere yetişmesi zorunluluğundan ibarettir.

Bu yeni tipteki kamusal şiddetin adı ne olacak? Kamusal şiddet kavramında rahatsız edici "şiddet" sözcüğü göze batıyor. Sol parti çevrelerinde bununla bağlantılı olarak çok geniş bir kavram, "kamusal olan" lafı dolaşıyor. Bunun şu anda, piyasa radikalizmiyle çatışmada belirli bir işlevsel anlamı var ve özel mülkiyet sorununa dokunuyor. 1989'un yenilgisinin şoku sırasında ve onu izleyen yıllarda birçok solcu bu mülkiyet sorununu incelemedi, bu sorun daha çok liberaller tarafından zorlandı: Doğu'da üretim araçlarının özelleştirilmesi ve Batı'daki kamusal altyapılar açısından. Mülkiyet meselesinin sol tarafından ortaya konması, bu özelleştirmelere karşı ve kamu mülkiyetinin işlerin sadece onun tarafından idare edileceği biçimde oluşturulması ya da tekrardan oluşturulması ve bunun için şimdiki devletin değiştirilme mücadelesi anlamına gelir.

Bu sadece Marksistler tarafından öne sürülen bir talep değildir. Bunun için kendine özgü katkı, kapitalist aşırı dönüşümün üç güncel biçiminin incelenmesi olacaktır:

Birincisi, büyük sermaye kitlelerinin dönüşüme yönlenmesi,

İkincisi, bunların silahlanmada yok olması,

Üçüncüsü şu ilkel dönüşüm denen şeyin en yeni biçimi.

Marx onu birinci cildin 24. paragrafında, Yeni Çağın ilk dönemlerine özgü, karakteristik bir süreç olarak inceledi. Amerikalı coğrafyacı David Harvey, bu ilkel dönüşümün sadece onun "mülksüzleştirerek dönüşüm" dediği süreç değil, aynı zamanda hammadde

kaynaklarının kapitalist yağmalanması ve bozulması olarak tepeden tırnağa modern bir fenomen olduğuna işaret etti.

Marx, "kapitalist üretim ilişkilerinin hakim olduğu toplumlarda" –yani sadece kapitalist olmayan toplumlarda ona tabi kılınmış ekonomi biçimlerinde değil- dönüşümün açıkça kaçınılmaz olarak her seferinde yeni felaketli sonuçları olacak aşırı dönüşüme götüreceğini gösterdi. Bunu önlemek için, dönüşümün kamusal kontrolü ve yönlendirilmesi zorunludur. Bu, mülkiyet sorununun modern biçimidir.

Bundan 50 yıl önce Marxistischen Blätter kuruldu. O, –örneğin Frankfurt am Main'da aynı sırada ortaya çıkan "August-Bebel-Gesellschaft"ın yanı sıra- 1956'dan beri yasaklı olan Almanya Komünist Partisi'nin bir çeşit yasal planda ortaya çıkış biçimiydi. Teorik bir yayın, aynı zamanda örgütsel politikaya da hizmet ediyordu. Bu yanıyla o sıralarda daha güçlü bir şekilde oluşmakta olan akademik Marksizm'den ayrıldı. Marxistische Blätter Soğuk Savaş sırasında SSCB ve onun müttefiklerinden, -en başta DAC'dan yana- bu pozisyonun getireceği bütün avantaj ve sınırlamalarıyla yan tuttu. Marxistische Blätter Yayınevi devlet tekelci kapitalizm teorisi üzerine teorisyenlerden ve Fransa ile DAC'dan seçilmiş başlıca yapıtları yayınladı. Devlet sosyalizminin sonu, Marxistische Blätter'in teorik özünü zayıflatmadı. Onlar Marksist politikanın (benim görüşüme göre) yukarıda ortaya koymak için çaba gösterdiğim merkez noktalarının yeniden formüle edilmesi için bir platform yaratabilirlerdi.

IV. YAŞAM ÖYKÜLERİ

DOSTÇA, ACI VE YABANCI

Olduğundan daha başka bir şey olmak isteyen
bir yüksek okul öğretmeni
Wolfgang Abendroth'un ölümü üzerine

Yetmiş dokuzuna gelmiş olması ve otuz birinde onu öldüremeyen olmaları ve ellili yıllarda bile yorgun ve hasta düşüp kalmaması - bu teselli değil, hatta bir zaferdir, ama aynı zamanda, en azından bin dokuz yüz altı doğumlu olmanın doğal bir sonucu değil midir? Hayır, ben böyle olduğunu düşünmüyorum, 15 Eylül 1985'te ölen Wolfgang Abendroth mutlu olabilme olanaklarını büyük çapta akıp giden zamandan kendi sosyalist amacı için yaptığı şeylere göre belirlemiştir. Bunlar ise elli yılı aşkın süre onun için neredeyse dayanılmaz olmuştur. Böylece o, suçsuz olarak ölmüştür.

Evet, bu adamın genel görünümü zorlanmışlık, kırılganlık, medeni cesaret ama aynı zamanda fiziki cesaret ve kendi gerçekliğine tam bir uyum içinde olmak olarak betimlenebilir. On dört yaşında komünist, yirmi iki yaşında partiden dışlanma, hiçbir zaman dönek değil, Komünist Partisi muhalefetinde devam etme, direniş yılları, zindanda dört yıl, cezalı garnizonda, Yunanistan'da partizan -ne büyük bir şans ki tüm bu olanlar "İşçi Hareketinde Bir Yaşam" adlı kitabında anlatılmıştır ve bilmeyenlerin okumalarını tavsiye ederim. Wolfgang Abendroth savaş ve karşı devrim yıllarında çocukluğunun kaldırabileceğinden daha fazla korku yaşadı. Belki de, şimdi modası geçmiş olarak görülen cesur olmayı, kendi görevi olarak biliyordu. Ancak tarihi süreç tam da bu cesaretine sonuna kadar ihtiyacı olduğu bir şekilde gelişiyordu.

Böylesi uzun ve zengin bir yaşamın birden fazla ekseni vardı ve bunlardan biri Gestapo tutsaklığında haftalarca süren işkencelerdi. Bundan sonra da hiçbir zaman tamamen sağlığına kavuşamadı ve bununla ilgili ayrıntılı olarak konuşamadı. Ellili yıllarda, Adenauer ve Strauss tarafından belirlenmiş patolojik bir sağlık öngörüsü geçerliydi. Stalingrad önlerinde siperlerde yatmamış olanlar haricinde, herhangi bir darbe yemiş olanlar bunu gösteremezlerdi. Ancak, konuşurken birden dilinin tutulması, hiçbir zaman saklanamıyordu: Ağız ve düşünceler hareket ediyordu ama ses gelmiyordu. Bu öyle çok sık olan bir şey değildi, belki yılda bir veya iki kez ve hep de direnişten tanıdığı birisi öldüğü zaman.

1945'ten sonra SPD ile sorun yaşamıştı. Bu partiye 1946'da Britanya esaretinde, genişletilmiş bir platformda işçi hareketinde bir birliğin sağlanabileceği umuduyla girmişti. Sovyetler'in egemenliğindeki bölgeye Profesör ve hukuk fonksiyoneri olarak geldiğinde, burada sadece SED vardı ve o eski bir illegalite militanı olarak sosyal demokrat olarak kaldı. O, bundan sonraki gelişmeleri şöyle anlatıyor: "SPD'nin doğu bürosunun bir kuryesi tutuklanmıştı. Bu büronun o zamanlar aşağı yukarı Amerikan gizli servisinin bir şubesi haline geldiğini bilmiyordum. SED-liderliğinin bu doğrultudaki savlarını ben olagelen bir propaganda abartısı olarak, işçi hareketindeki fraksiyon mücadelesinin bir parçası olarak değerlendiriyordum." Bundan sonra da Sovyet gizli servisi tarafından yakalanacağı korkusuyla batıya geçmişti. "İşçi Hareketinde Bir Yaşam"da bunları böyle anlatıyor. Orijinalinde "SPD'nin doğu bürosu" olarak yazılı olanlar Suhrkamp'da S. 204, baskı hatasıdır: "Yerel büro". Altmışlı yılların başında, sonunda onu dışladılar ve bunu SDS'i yalnız bırakmadığı için yaptılar.

Bilim insanı olarak Abendroth: Birçok iyi hukukçu gibi o da sıklıkla kısa şeyler yazardı, çoğunlukla operasyonel amaçlar için, durmadan, korkunç bir kağıt seli - ve bunda onu en çok ilgilendiren en son makalesinin bıraktığı etkiydi - ve bundan da sonunda amaçlamadığı bir şey çıkardı: Küçük parçacıkların ışıldadığı bir eser. "Alman Sosyal Demokrasisinin Yükselişi ve Krizi" isimli kitabı, dördüncü basımda ve aslen de uzun bir kompozisyondur. O zamandan beri bu konuyla ilgili birçokları yazdı, ama garip bir renk olarak tüm bu yorum ve belgilerin arasından Abendroth'un baskısı bir piston gibi, aradan bir tek, o, sıyrılıyor. Onun sosyal

devlet açılımı, örneğin anayasa yorumlarında önemli bir azınlıklar yönelimi olarak kanıtlanmıştır. Üretim güçlerinden ve üretim ilişkilerinden ve politikanın gereklerinin bir anayasa maddesi tarafından safça beklenmemesi gerektiğini bir Marksist olarak o çok iyi biliyordu. İşçi hareketinin direnişi hakkında kendi incelemelerini yapmış, standart - çalışmalara ivme kazandırmıştı ve kısaca, onun için sadece yirmi Temmuz önemliydi.

Yüksek okul öğretmeni dışında başka biri olmak istiyordu: Büyük sosyalist bir işçi partisinin aydın bir danışmanı, örneğin bir Franz Mehring, Georg Ledebour veya August Thalheimer. Bunların sadece kırıntıları kaldı, bu yüzden de o bunları itinayla koruyordu: Otto Brenner, Philipp Pless'e (Hessen'in uzun yıllar DGB-başkanı) olan bağlantıları, son yıllarda da sendikal orta kuşak yöneticilere, onlara Frankfurt Emek Akademisinde ders vermişti. Kitlesel etkisinin bir bölümü de Flensburg ile Konstanz şehirleri arasında, özellikle de Melsungen ve Bensheim bölgeleri arasında okuma odalarında gerçekleşmişti; halen buralarda eski öğrencileri kenarda köşede kalmış bir ders olan toplum bilgisinde eğitim çalışması yapmaktadırlar. Sadece hukuk öğretmeni olarak kalmaktansa, böylesi her halükarda çok daha iyiydi. Bu onun SBZ'de (Sosyalist Eğitim Merkezi) mesleğiydi ve o zaman için Proletarya Diktatörlüğü'nün Stalinist kurgusu anlamına geliyordu. Bunu yapamazdı. Hukuk bilimi öğretisi Federal Almanya'da çabukça gerici bir yüce rahip makamı olmuştu. O'nu öteleyen düşmanlarının inadı ve kendi sağduyusu onu aksine gitgide genişleyen bir bilim alanına yönelttiler. Tam da büyük çapta öğretmenlerin eğitildiği bir dönemde devreye girmesi onun için büyük bir şanstı. Tarih, davasına sadık kalandan her zaman kaçmıyor, demek ki. Nice sosyal demokrat bakanlar, büyük şehir belediye başkanları ve eyalet konsey üyeleri onun öğrencisi olduklarından dolayı, göğüslerini gererek dolaşıyorlar. Mümkün olduğu ölçüde onların ne yaptıkları konusunda yorum yapmaktan imtina etse de, onlarla gurur duyuyordu muhtemelen.

Abendroth solcular arasında sınırsız dayanışması ve olağanüstü kibarlığı ile tanınırdı. Kravatlı ve papyonlu Profesör, eski görünümlü mantosuyla salıverilmiş tutsak aynı zamanda korkunç bir soğuktan geliyor gibiydi. Sıra Kapitalist Federal Almanya ve onun siyasi liderliği konusundaki fikrine gelince, sadakati sona eriyor

ve berbat bir tavuğun çıkardığı çürük bir yumurta oluveriyordu.

Başka yerlerde öğrenci hareketi dağılmış olmasına rağmen, yetmişli yıllarda tıka basa dolu Marburg Üniversitesi büyük amfisinde yirmili yaşlardaki öğrencileri tarafından ayakta alkışlanmak onun için hiçbir şeyin yerini tutamazdı şüphesiz. Yirmi bir yıl Marburg'da yaşadı, ancak eminim ki, Sauers Gaesschen, Scheppegewissegasse, Am Plan ve diğer köşe ve bucakların nerede olduğunu hiçbir zaman bilmiyordu. 1972'de son dersini verdiğinde, eşyaları kamyona yüklenmişti bile ve apar topar orayı terk etti.

Kendi ayakları üzerinde tutunmak zorunda kalan ve örneğin ahlaki reflekslerinin hesaplanabilirliği ve bir kaç temel ilkesini örnek alabilen bir çok insana yardım etmiş olmasına rağmen - acı bir hayat: SPD'nin solunda alan yaratılmak zorunludur. Tarihsel Materyalizm alim yapmıyor insanı, ama ondan vazgeçmek korumasız yapıyor. Taktik taktiktir ve oradan çıkmak zorunludur. Kendi hareketimizin ve sosyalist ülkelerin hataları acımasızca eleştirilmelidir, ancak onlar daha iyi tarafın hatalarıdır. Marksist kalmak ve birliği isteyen kişi, bunun sekteri olabilir ve buna hazır olmalıdır.

Konkret, sayı 10, 1985

TESLİM ALMANIN REDDİ

Siyaset bilimcisi Wolfgang Abendroth'un 100. doğum yılı üzerine

Theodor W. Adorno'nun yüzüncü yılı üzerine 2003 yılında üç biyografi yayınlandı. Wolfgang Abendroth için ise 2006'da sadece yarım. Sayısal oranın kişilerle ilgili anlamından ziyade (bu arada ikisi çok iyi anlaşırlardı), Federal Almanya konusunda ne söylemek zorunda olduklarıyla ilgiliydi, muhteremlerin.

Adorno'nun ana savunusu, Auschwitz'in bir daha yaşanmaması, bu Alman burjuvazisi için de aynı zamanda tek seçenektir. Kendisi için yapılan savaşı kaybettikten sonra, bu süreçte ara sıra kendisine faydalı olan enayileri ile arasına tamamen mesafe koyan burjuvazi, yeni başlayanı için ümitli olabilirdi. Horkheim'ın Kapitalizm'den söz etmek istemeyen, Faşizm konusunda sussun şeklindeki tanımlaması bir aydınlanma teorisi ifadesidir. Biri diğeri olmadan anlaşılamaz. İkisi - ve ilaveten Stalinizm - ona göre aydınlanmanın diyalektiğiydi ve bu üç unsur arasındaki ağırlığı geç dönem Horkheimer Kapitalizm'in medeni kazanımlarının vurgusunda ifade ediyordu.

Sadece bu üretim biçiminin ortadan kaldırılmasıyla Faşizm'den korunulabilir ve bu mümkün olmadığı sürece işçi hareketinin karşı gücüyle onun en basit çözümlerini uygulaması önlenebilirdi. Burjuvazinin bu tezi kabul etmemesi, anlaşılabilir.

2 Mayıs 1906'da doğan Abendroth, Kapitalizm faşist yüzünü göstermeden önce onun karşıtıydı. Daha önce bildiğini 1933 dönüşü kanıtlıyordu ve 1945'ten sonra da unutması gerekmiyordu. 1920'de on dört yaşında Özgür Sosyalist Gençlik'e girdi. (1970'te

beklenmedik bir şekilde bir kaç kişiyi evine davet etti: İşçi hareketine dahil olalı şimdi 50 yıl olmuştu ve bunu birazcık kutlamak istiyordu.)

Özgür Sosyalist Gençlik KPD'ye yakındı. Ergin yaşa geldiğinde, Abendroth, ona üye oldu ve kendisini fraksiyon mücadelelerinin ortasında buldu. O, sermayeye karşı yapılacak devrimi ilginç bulan, ama parti kurmaylarının özgün istemleriyle ilgilenmeyen bir türden aykırı yürüyen idi. 1928'de KPD'den atılmasına şaşmamak gerekir. O şimdi "Almanya'nın (Muhalefet) Komünist Partisi'nde idi", kısaca: KPO. KPD bu grubu "KPNull" (KPSıfır -çev.) olarak tanımlıyordu. Bu Abendroth'un yaşamı boyunca sürdü gitti: Sosyalist birliği isteyen, bu sayede sekter oluyordu.

Otuzlu yılların başında tekrardan KPD'ye girmişti. "Yeniden Başlamak" adında bir gruba katılmıştı. Bunların amaçları her iki işçi partisinde etkili olabilmekti. Dolayısıyla ikisinden birine girmek gerekliydi.

Hukuk okumuştu ve 1933'te asistanlık görevinden kovulmuştu. Uluslar hukuku konulu çalışmasıyla 1935'te Bern'de doktorasını yaptı. Ancak göçmenliğe dayanamadı. Berlin'de bir bankada çalıştı. 1937'de "Vatana ihanete hazırlıktan" tutuklandı ve dört yıl hapis cezasına çarptırıldı. Tez canlı ve sinirli bir görünümdeki kendisini daima disipline edebilen bu adam, hukuki konular dışında hayatın tüm pratik meselelerinde tamamen bir zavallıydı ve bu korkunç sorgulardan herhangi bir ifade vermeden sağ kalmayı başardı. Gözetim altında iken intihar teşebbüsünde bulundu, nişanlısı kendini öldürdü.

Andreas Diers'in doktora tezinde Abendroth'un hapisten ailesine yazdığı mektuplardan ayrıntılı alıntılar yer almaktadır. Bunları okuduktan sonra bir kaç gün etkisinde kalmayanlara başka türlü de yardım etmek olanaklı değildir. Diers'in doğru yorumlamadığı bir kaç cümle mevcut. Örneğin: "Çoktandır inanmadığım bir dava uğruna acı çekmek çok, çok zor." Diers bunu Abendroth'un Gestapo'yu aldatmak istediği şeklinde yorumluyor. Bu başka bir şey de olabilir: Abendroth Berlin, Düsseldorf ve Frankfurt'ta işkence görürken, aynı şey Moskova'da yoldaşlarının başına geliyordu. Her ikisi hakkında: Hem kendi gördüğü işkenceler hem de

Stalin'in temizlikleri hakkında, her ikisi hakkında da hiçbir zaman, burjuva anlamda tekrar "normal" olabilmesi için gerekli olan ayrıntılı bir biçimde konuşmadı. İkisi de onun travması olarak kaldı. Faşizm'le yaşamı boyunca meşgul oldu. Stalinizm'i, kendi oluşturduğu bir objektiflikle bilimsel olarak araştırdı ve sistematik olarak değerlendirdi. Ancak onu hiçbir zaman aşamadı: Moskova duruşmaları yüzünden, o dönemde tutuklu olmayanlar KPD'den ayrılırken, bu Abendroth için olanaksızdı.

Mektubun bir başka yerinde: "Şimdi artık gitgide başka bir insana sadakatin ve güvenilir bir sevginin sadece bir kan bağı içerisinde mümkün olabileceğine inanıyorum." Diers burada da Abendroth'un "yargılayıcılarını daha ılımlı bir hüküm vermek için aldatma denemesi" olarak görmektedir. Burada söz konusu olan gerçekte bir ırk değil, ailedir. Çoktan yetişkin biri olan bu adamın anne babasına, kız kardeşine, onun kocasına ve onların çocuklarına ne kadar düşkün olduğuna inanmak neredeyse mümkün değil. Annesi, ölümüne kadar, kendisi o sırada altmışını geçmişti, onun için belirleyen bir kişilikti. İki kez hayatını kurtardı. Hapishanede bir daha intihara kalkışmayacağına dair söz verdi ona. Serbest bırakıldığında, annesi onun eski sınıf arkadaşlarından, zamanında SA'da büyük bir numara olan ve nasyonal sosyalist Frankfurt emniyet müdürünü tanıyan birine müracaat etti. Böylece oğlunun toplama kampına girmesini engelledi.

Bir mektubunda, hapishane için elverişli olmadığından bahsediyor: "Karakterime bağlı bu, maalesef çok yumuşak huylu ve enerjisizim." Belki de burada, neden hayatta kaldığının sebebine rastlıyoruz: Kendisini zayıf olarak görüyor ve bunu kendisinden ne bekleyebileceğiyle uyum içerisine getirmeye çalışıyordu. Gelecek kuşaklarda onunla ilgilenen kimseler olduğunda, onların gelmiş geçirmiş ama bunu hiç hissettirmeyen biriyle karşılaşmalarını istiyordu. Bu sayede kendini yalnızlıktan koruyordu.

1943 yılında cezalılar birliğine geldi. 1944'te Yunan partizanlarına geçti. Onlar kendisini savaş tutsağı olarak İngilizlere teslim etmek zorundaydılar. İngilizler de Yunan direniş kuvvetlerinin bulunduğu bölgelerin yerini öğrenmek için ona şantaj yapıyorlardı Mısır'da hapsedildi ve daha sonra Büyük Britanya'ya getirildi.

Burada 1946'da SPD'ye girdi. Galiba Labour Party'den etkilenmişti. Zamanında Lenin de yoldaşlarına bu partiye katılmayı önermişti. Aynı zamanda Abendroth'un 1933'te bulunduğu noktaya örgütsel olarak geri dönemeyeceğini de çok iyi bilmesi buna ekleniyordu.

Büyük Britanya'dan kendisini Sovyetler tarafından işgal edilmiş bölgeye serbest bıraktırdı. Bunun siyasi nedenleri yoktu. Anne ve babası orada yaşıyordu. Aynı zamanda SBZ'de (Sovyet işgal bölgesi) asistanlık sınavını daha hızlı verebilme olanağı vardı. Çok sıcak karşılandı ve sadece ikinci devlet sınavını vermekle kalmadı, kamu hukuku konusunda doçentliğini yaptı, Halle'de doçent, Leipzig ve Jena'da profesör oldu ve adalet yönetiminde ve genç hakimlerin yetiştirilmesinde çalıştı.

Tabii ki kadro bölümlerinden biri onunla ilgili bilgi topluyordu. Luckau Hapishanesi'nde birlikte yattığı arkadaşlarından biri bu kadroya şunları söylüyordu: "Siyasi durum değerlendirmelerimizde hiçbir ortak noktamız yoktu. Faşizm'in sosyalist bir plan ekonomisine yol açacağı görüşünü paylaşıyor, Sovyetlerdeki gelişimi de olağanüstü negatif olarak değerlendiriyor ve Almanya ile Sovyetler Birliği arasında 1939 yılında gerçekleşen dostluk antlaşmasının imzalanması için de 'bu paktın bozulması' tezini savunuyordu. Kişilik olarak A. çok olgun bir karaktere sahip. Olağanüstü zeki ve bilmediği bir bilgi alanı yok gibi. Ancak bu bilginin pratiğe geçirilmesi son derece soyut ve gerçeklikten kopmuş durumda."

Kadrolardan biri kurşun kalemle şu yorumu yazmıştı: "Melsheimer ile konuştum. Öylesine meşgul ediliyor ki, zarar vermesi mümkün değil. Kişi olarak tamamen temiz olmalı." Melsheimer daha onra DAC'nin başsavcısı olmuştu.

Bu kadar fazla kafa yormaya hiç de gerek yoktu bu konuya. Abendroth başından beri SBZ'de kalmak istemiyordu. Orada olmamasına rağmen, o SPD'de kaldı. 1947'de Frankfurt/Main şehrinde şehrin hukuk konseyinde bir işe müracaat etti. Sovyet işgal bölgesinde oturmasına rağmen, iş müracaatını Batı Berlin'den gönderdi ve cevabının da oradaki bir yakınının adresine gönderilmesini istedi.

Frankfurt'tan yaptığı müracaat sonuç vermeyince, Abendroth

Wilhelmshaven'de yeni kurulmuş olan İş, Ekonomi ve Siyaset Yüksek Okulunda profesör olarak ders vermek için çaba harcadı. Daha henüz iki Alman devleti yoktu ve bir ülkeden diğerine çağrılma (ister SBZ veya Batı zonu), tamamen yasaldı. 11 Aralık 1948'de Abendroth 1 Ocak 1949'da Wilhelmshaven'de öğretim üyeliğine başlayabileceğini bildiren bir mektup aldı.

Bu haberden iki gün önce, yani 9 Aralık'ta bu normal taşınmadan daha çok bir kaçış oldu. SPD'nin Doğu Bloğundan bir kurye Abendroth'u ziyarete gelmişti (belki de üyelik aidatını tahsil edecekti). Dönüş yolunda tutuklanmıştı. Abendroth'un yokluğunda takipçiler evine geldiler. Bu yüzden kaçmaya karar verdi. Bremen tarihli Thüringen Halk Eğitim Bakanlığına gönderdiği bir mektupta Sovyetler Birliği'nin Berlin politikasını ve SBZ'de hukuk teorisi ile pratiği arasındaki farkları eleştiriyordu. Aynı zamanda Ekim Devrimi'nin ana ilkelerine bağlılığını vurguluyordu.

Burada Andreas Diers'in kitabı sona eriyor. 1949'dan sonra başka bir kitap yazılmalıydı. Burada Abendroth'un ölümüne kadar (1985) kendisine karşı yapılanlara nasıl bir mücadele verdiği yazılmalıydı. Şüphesiz, önce Wilhelmshaven'de sonra da Marburg'ta profesör oldu. Ancak, sosyalizasyonunu aldığı Weimar Cumhuriyeti ve uluslararası işçi hareketi batmıştı. Proletarya "kendisi için sınıf" olma özelliğinden "sınıf olma" ya geri dönmüştü.

Abendroth kendisine temel bir yapı kuruyor ve bu yapıdan oluşturmaya çalıştığı bir yeniden yapılanmayla organize ediyordu. Yapı şuydu: 1949 Anayasası'nda eksik kalan toplumsal bir durum bulunuyordu ve bu güçlü bir işçi hareketiyle yeniden hayata geçirilebilir ve bundan faydalanmak mümkün olabilirdi. Yeniden yapılandırma denemesi ise aslında işçi hareketinin kendisi için geçerliydi. Sınıf bilincinin yeniden uyandırılması: Abendroth bunu, sosyalist bir aydın olarak görevi sayıyordu.

Sonuçta bu çağrı, eski ve yeni elitlerin 1945 sonrası için yeni bir düzenin oluşturulması açısından çıkarcı bir tepkiden başka bir şey değildi: Teslim almanın reddi; 1961'de Abendroth nihayet SPD'den atıldı.

Bu, şimdilerde kendi eseri için biraz da küçük bir Rönesans'a benziyor. Kısa süre önce Richard Heigl Abendroth 1948 – 1985

konulu bir doktora tezi hazırladı. Friedrich-Martin Balzer 1.000 başlığı aşan bir biyografinin ikinci baskısını CD-ROM olarak çıkardı. Offizin yayınevinde toplu eserleri yayınlanacak.

Kesişme noktaları var. Abendroth'un sosyal devlet konusundaki düşüncelerini, büyük koalisyonun şu sıralar bu yapıyı sermayenin değişen gereksinimlerine göre tamamen paramparça ettiği bir süreçte yeniden okumak bu anlamda faydalı olacaktır. Belki de Sol Parti bu teorisyenin fikirleriyle bir şey başarabilir.

Bunların hepsi iyi ve güzel ama, bunlar Wolfgang Abendroth'u gerçek anlamda ilgilendiren şeyin odak noktasına dokunmuyordu bile. O, çeşitli örgütlenmelerde, fonksiyonlarda ve her koşulda - devrimci bir Komünist'ti. Bu bugünün değil, tam tersine öbür günün meselesidir.

Andreas Diers: İşçi Hareketi – Demokrasi – Devlet. Wolfgang Abendroth. Yaşamı ve Eseri 1906 – 1948, Hamburg 2006, 619 Sayfa

Konkret, sayı 5, 2006

KOMÜNİST, TARİHÇİ, CAZSEVER

Eric Hobsbawm (1917-2012) anısına

Kişiliği

1 Ekim 2012'de Londra'da ölen Eric Hobsbawm ile Sovyetler Birliği'nin 1991'de yıkılışı ile bitmiş olan Yirminci Yüzyıl, onun için ikinci defa sona ermişti. Anılarıyla ilgili aktarılanlar artık tarihin sorumluluğuna kalmıştır.

9 Haziran 1917'de İskenderiye'de Yahudi bir ana babanın oğlu olarak doğdu. Obstbaum adlı babası ve ailesi, el zanaatkarı olarak hiçbir yerde dikiş tutturamadığı için Avusturya'dan Büyük Britanya'ya göç etmişti. Sonunda Mısır'da bir memuriyet bulabilmişti. Orada Viyanalı zengin bir ailenin babası tarafından bir seyahat hediye edilen bir kızla tanıştı. Ülkeleri birbirine karşı savaşta olduklarından, evlenmek için İsviçre'ye gitmek zorunda kaldılar. 9 Haziran 1917'de oğulları John Eric İskenderiye'de dünyaya geldi. Savaştan sonra aile Viyana'ya taşındı. Bu arada miras kalan varlıkları enflasyon yüzünden eriyip gitmişti. Babası 1929'da, annesi 1931'de öldü. Viyana'nın kültürel geleneği büyümekte olan genç üzerinde etkisini göstermekte geç kalmadı. Tarih dersini sonraları olumlu hislerle anımsıyor: Savaş yitirildiği için öğretmenler daha çok yerel ve bölgesel kültür tarihiyle ilgileniyorlardı. Dul kalan anne ailesini geçindirebilme çabası sırasında, "Kızıl Viyana"nın sosyal ve çalışma kurumlarından yardım görmüştü. Ölümünden sonra, geniş ancak fakir olan aile ona yardım etmişti. Ebeveyninin kardeşleri birbirleriyle evlenmişler ve

Eric Hobsbawm ve kızkardeşi Nancy'yi Berlin'e yanlarına almışlardı. Orada tüm yaşamını belirleyecek ilk siyasi yönelimini buldu. KPD'ye yakın Sosyalist Öğrenciler Birliği'ne üye oldu ve orada daha sonra DAC'da Stephan Hermlin olarak tanınan Rudolf Leder'in liderliğindeki gruptaydı. İleri yaşta bile Eric Hobsbawm KPD ve onun kitle örgütlerinin Karl-Liebknecht-Okulu önünde 25 Ocak 1933'te yapılan mitingi anımsıyordu ve bunu garip bir gözlemiyle bağlantılandırıyordu: "Onun için güçlü toplumsal bir ihtişamla karşılanan böylesi kitlesel bir mitinge katılmak, bedensel ve ruhsal büyük bir uyumluluğu, cinsellikle tanışmanın yanında ancak bu kadar muhteşem olabilirdi"

Bu mitingin marşlarını içeren bildirileri tüm yaşamı boyunca sakladı, bazen de onları söylerdi. O günleri yaşamış olan başka genç bir Komünist'in anıları da çok ilginç: Wolfgang Ruge'nin raporu baş döndürücü değil, aksine - daha sonra -bu satırları yazanın sonraları Sovyetler Birliği'nde yaşadığı acı deneyimlerin affedililirliği düşünüldüğünde - belki de biraz boyanmış gibi gözükebilir.

Ocak 1933'ten sonra da genç Hobsbawm günlerini Reichstag seçimleri için KPD adına bildiri dağıtımında geçirdi, daha sonra aile Londraya göç etti - ırkçı veya siyasi takibata uğradıkları için değil ama amcası Berlin'deki işini kaybettiği için (belki de yabancı olduğu için). Aile, çocuğa okula gittiği sürece her türlü siyasi eyleme katılmasını yasakladı. Üniversiteye başlayıncaya kadar günlüğünü Almanca tutuyordu. Otobiyografisinde uzunca bir alıntı onun ütopik-duygusal bir Komünizm anlayışını yansıtıyor. O yıllarda "kızıl" olarak bilinen Cambridge için Hobsbawm bir burs kazandı ve bu onun için entellektüel ve siyasi bir macera olmuştu, sadece tarih ve edebiyat dersleri için değil - aynı zamanda üstün yetenekli caz ve yenilenmiş siyasi etkinlikleri için de. Büyük Britanya Komünist Partisi'ne üye oldu. Cambridge Öğrenci Grubu'nda üç kişilik sekretaryanın üyesi oldu ve öğrenci dergisi "Granta"nın redaksiyonunda yer aldı. Daha sonra o yıllarda, periyodik olarak ziyaret ettiği Paris'e olan yaşam boyu düşkünlüğü başlamıştı. Cambridge'te solcuların ortak siyasi tutkuları İspanyol Cumhuriyeti'ini desteklemeleri idi, bir arkadaşları hayatını orada kaybetti. 1994'te "Aşırılıkların Yüzyılı" adlı kitabında Eric

Hobsbawm bu mücadeleyi kendi jenerasyonunun en değerli mirası olarak tanımlamaktadır.

İlerlemiş yaşında eşitsizlikten söz etmekteydi. Cambrige sola, Avrupa sağa doğru gitti. Fransa ve İspanya'daki Halk Cephesi hükümetleri dahi minimal ve sabit olmayan kaymalar arz ediyordu karşıtlar arasında. Solcu öğrenciler o zamanlar bunu hissetmiyorlardı bile. (Seksenli yıllarda bunu bir kez daha İtalya'da yaşadı: Avro-komünistler genel bir ilgi yolunda ilerlerken, Berlusconi zaferini hazırlıyordu.)

İkinci Dünya Savaşı'nda Hobsbawm cepheye gönderilmediği gibi -diğer Cambridge mezunları gibi- gizli servise de alınmadı, sonuncusu büyük bir olasılıkla Komünist Parti'ye üyeliği nedeniyle. İzcilerde çalıştı ve ilk defa işçilerin içindeydi ve bu onun için çok olumlu bir deneyimdi. Sonraları yurtiçinde ordunun bir eğitim kurumunda, kapitülasyondan sonra da Almanya'da bir yeniden eğitim programına katıldı. 1944-1946 arasında Almanca olarak da yazdı (edebiyat tarihi içeren makaleler), önceleri Alman göçmenleri ile ilgili bir dergide, sonraları İngiliz askeri hükümetinin bir yayın organında.

İngiltere'ye geri döndüğünde önceleri mesleki zorluklar çekti. Cambridge'de doktora tezini kabul ettirebilmek için bile Antonio Gramsci'nin arkadaşı olan büyük iktisatçı Piero Sraffa'nın yardımına ihtiyacı olmuştu.

1947'de Eric Hobsbawm Londra Üniversitesi'nin bir yetişkinler eğitim kurumu olan Birkbeck Koleji'nde doçentlik görevi aldı. Berlin kuşatmasının başlamasından sonra, bile (öyle tahmin ediyor) bu olanaksız olabilirdi. "Francis Newton" adı altında New Statesman dergisi için caz eleştirileri yazdı. Komünist Partisi üyeliği yüzünden iş başvuruları on yıllar boyu başarısız kaldı ve hiçbir yayın evinde iş bulamadı.

Bilimsel üretkenliğini tam anlamıyla yaşayabilmek için geleneksel akademik kurumlar dışında başka ilişkiler bulmak zorundaydı. İngiliz Komünist Partisi'nin Tarihçiler Seksiyonu'nun ve 1952'de Past and Present dergisinin kurucusu oldu. Fransız "Annales" okulunun çizgisini sürdüren sosyal, güncel ve toplumsal yapılanmalar başlıklarında yayınlar yaptı.

1956'da Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 20. Kongresi ile Macaristan kalkışması ve bastırılması onun için içsel derin çalkantılar anlamına gelmişti. Birçok aydın yoldaşı partiden ayrıldılar. Eric Hobsbawm parti üyesi olarak kaldı ve ömrünün sonuna kadar da partiden ayrılan yoldaşları gibi büyük bir şok geçirmiş olmasına rağmen, neden kendisinin de partiden ayrılmadığını sürekli olarak kendine sordu, ancak partiden ayrılanlarla da dostluğunu sürdürdü. Bu arada ayrıca 1931-1933 arasında Berlin'de yapmış olduğu deneyimlerini vurguluyordu. Almanya'da faşizmin güçlendiği o dönemde Komünist olan birinin partiden ayrılması böylesi bir geçmişi olmayanlardan daha zor olurdu, ona göre. Diğer bir motivasyon kaynağı ise gururuydu: Hiç kimseye kişisel öncelikleri nedeniyle partiden ayrıldığı şeklinde bir şüphe bırakmak istememesiydi, tam tersine böylesi bir handikapa rağmen başarılı olunabilineceğini göstermek istemesiydi. Yaşam anılarında (Tehlikeli Zamanlar, İngl. ve Alm. 2002) kendisini bu noktada olağandışı bir kibarlıkla ifade ediyor ve hoşgörüye çağırıyor. Eric Hobsbawm'ın eserlerinin biyografı Gregory Elliott'a bu açıklamalar yetmiyor, o bunları dar anlamda politik bir nedenle tamamlıyor: Hruşçov'un Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 20. Kongresi'ndeki tüm ifşaatlarına rağmen ve Macaristan'a yapılan müdahaleye karşın, Hobsbawm Sovyetler Birliği'ni ve kendi partisini kapitalizm ile sosyalizm arasındaki en önemli çatışmalarda gerçekçi bir politikanın gerekleri olarak savunuyordu. Ancak daha sonraki on yıllarda, kendi deyimiyle, İtalyan Komünist Partisi'ne daha çok bağlıydı. Bundan böyle yeni oluşan yeni solculara ait hissediyordu kendisini, artık Parti çalışanı değildi ve kendini KP-kimlikli bir sempatizan olarak tanımlamaktaydı. Yaşam dünyası genişliyordu. 1956'ya kadar Parti dışında herhangi bir aşk ilişkisine girmeye bile muktedir olmadığını itiraf ediyordu kendine. Dünyaya bakışı değişiyordu: Genel görünüş sadece Soğuk Savaş'ın apokaliptik bakış açısıyla tanımlanmıyordu. Bundan sonra Hobsbawm'ın kitapları artık basılıyordu: 1959'da "Sosyal Direnişciler" isimli araştırması yayınlandı ve uluslararası bir başarı kazandı, daha sonra on yıllar süren (1962-1994) 19. ve 20. yüzyıl üzerine dört cildinin yayını devam etti ki bu ona aydın dünyasında büyük bir tanınmışlık kazandırdı. Sadece Büyük Britanya'da

üniversiteler için o bir ötekiydi. Ancak 1971'de Londra'da profesör olabilmişti.

Londra ve Paris'ten sonra İtalya yaşamının merkez noktasını oluşturuyordu. Altmışlı yıllarda sıkça Latin Amerika'da kaldı ve 18. ve 19. yüzyıldaki atalardan gelen modern sosyal direnişçi torunlarının bir nevi yayıncı rehberiydi. 1960'lı yıllarda birden artık banka hesabındaki kredi limitini aşmak zorunda olmadığı dikkatini çekti. Yaşamının artık 1956'ya göre daha az dramatik geçtiğini kendisi kavramıştı, ancak bu "global köy"ün hayran bir vatandaşı olarak da hiç yadırgamamıştı. Entelektüellerle ve politikacılarla zirveden zirveye söyleşiler yapıyordu, ancak "Aşırılıklar Çağı" kitabında devlet adamlarıyla yaptığı görüş alışverişlerinin bu eseri için belirleyen olacak herhangi bir fikir vermediğini vurguluyordu.

1991'de partisi kendisini feshetti. Partiden istifa etmedi ama 1989'dan sonra üyelik kimliğini yenilemedi ve ölümüne kadar da "lifelong communist", yani yaşamı boyunca bir komünist olmaya özellikle çok önem verdi.

Tarihsel eser

Birinci kitap, Labour's Turning Point 1880 – 1900 (1948), kısmen organizasyon ve düşünce tarihine yönelik bir dokümantasyondan oluşuyordu. Zorunlu bir aradan sonra, "Sosyal Direnişçiler": Halk, tutucu değilse eğer, erken kapitalistlerin bayağılıklarından kişileri, bağlantıları ve birlikleri yaratır ki, bunlar da kendi haklarını alırlar. "Sanayi ve İmparatorluk" iki yüzyıl boyunca birinci sanayi devriminin ateşinin toplumsal muhafazakarlık içerisinde nasıl yok olmaya yüz tuttuğunu belgelemektedir. 19. ve 20. yüzyıl üzerine (1962, 1975, 1987, 1994) yazdığı dört ciltlik eserinin planlı olarak geliştiği izlenimini, Hobsbawm reddetmektedir. Bir dizi rastlantıya dayanıyor, daha çok, diyordu. Dünya tarihi üzerine bir dizi çıkarmak isteyen bir yayıncının yazarı iptal olmuştu ve o da onun yerine devreye girmişti. Böylece Age of Revolutions ve sonraları hep dışarıdan bir ısrarla oluşan diğer ciltler meydana gelmişti. Dört cildi okuyan, hemen bu şekilde alçak gönüllüğünün perdelenmiş yüzeyine ulaşabiliyor. Konu, Aydınlanma'nın "Çift devrim"den (birincisi Sanayi Devrimi 1780 ff.; ve Fransız Devrimi

1789 ff.) ve sonuçlarından faydalanma olanakları. Bu motif birinci ciltte en belirgin şekilde görülmektedir (1962). Daha sonraları bu perspektif, belki de Hobsbawm'ın zaman içindeki tarihi gelişimi nedeniyle kararmaktadır. Bunun nedenselliğini yazar, sadece Almanların yekpare bir suçu olarak değil, emperyalizmin sınırsızlığında görüyor ve Marx'ın ekonomide aşırı birikimin doymazlığı bulgusunun da üzerine çıkarıyor. Faşizm onun için tekelci kapitalizmin bir ürünü değildi ve bu ilkesel olarak her siyasi rejimde kendisine geçerlilik sağlayabilirdi. Daniel Goldhagen'ın tezlerini yapısı itibariyle temelsiz olması nedeniyle tamamen reddetti. Bunların Almanya'da niçin bu kadar fazla tartışıldığı sorulduğunda, 1933 – 1945 arası neden olunanlarla o kadar kolay hesaplaşılamadığı ve bunun da böyle iyi olduğu, şeklinde yanıtladı. Dördüncü cilt şu kelimeyle bitiyor: "Karanlık."

Tek tek bölümlere verdiği tanımlamalar -"Afetler çağı", "Altın çağı", '"Yer kayması"- günümüzde klasik oldular. 1945'ten sonra gelişkin kapitalizmde sosyal ve kültürel devrimin keşfi her halükarda devamlılık arz edecektir: Birincisi Entelijansiya'nın kitle tabakası olarak yükselişi (aynı anda köylülüğün metropollerden çoğunlukla yok olması), sonuncusu bireyselliğin zaferi ve burjuvazi içerisinde halk kültürüne adapte olması. Feminizm onun için hem sosyal, hem de kültürel kapitalizm içi bir devrimdi. Hobsbawm 19. yüzyılı çok aydınlık olarak karakterize etmekle, 1973'ten sonraki "Yer kayması"nı ise çok karamsar tanımlamakla suçlandı; 1945-1973 arası halen "Altın çağ" olarak geçerlidir, ancak tüm süreç için geçerli değildir, Jürgen Kuczynski bunu doğru bulmuyordu. Paris'te Komün'ün teslim alınması ve kolonilerdeki 1848 Haziran çarpışmasındaki katliamlardan bahsediliyor, ancak tüm resmi belirlemiyorlar. Auschwitz ve Stalinizm 1914-1945 arasındaki genel felaket içerisinde özellikle ön plana çıkarılmıyor. Ancak Aydınlanmanın Diyalektiği diğer bir alanda tarihsel bir kesinlik kazanıyor: "İcat ettiği gelenek" ile milliyetçilik ilerlemenin gölgesi oluyor.

Eric Hobsbawm üç devrim ile, 1780, 1789, 1917, modernitenin ölçüsünü almıştır. Bu devrimler daha sonra gelenler için de onun pozisyonunu belirlemiştir. 1968, meraklı bir şekilde kendisi tarafından etüd edilmiş ve biraz da eğlenerek, basit bulunmuştur. Entelektüel hareketinin bir bölümünün aşırı bireyselliğini

neoliberalizme bir eklemlenme olarak görmüştür. Aile içerisinde olan ilişkilerin pazarda "Alıcılar ve satıcılar arasındaki ilişkiler ile hiç bir benzerliği olamazdı, ne pratikte ne de teoride. Bir çocuğa sahip olmak veya olmamak da en azından (tek taraflı karar verilmiş olsa bile) sadece bu kararı veren bireyi ilgilendirir."

İran Devrimi -Eric Hobsbawm tarafından dikkatle incelenmiş- ve onun için Aydınlanma'nın karşıtı olmuştur. Atom reaktörlerine karşı hareketlere ısınamamıştı, teknik ve çağdaşlık karşıtı bir nokta görüyordu bunlarda.

Katılımcı izleyici ve politik aktör

Eric Hobsbawm 1956'dan sonra da sadece politikanın katılımcı bir izleyicisi değildi, aynı zamanda müdahale eden bir aydındı. 1961 yılından fotoğraflar onu atomal silahlanmaya karşı bir eylemde Trafalgar Meydanı'nda polis kordonu arasında sıkışmış bir şekilde, sağ gözünün altındaki bir sargıyla göstermektedir. Sovyetler Birliği'nin hatalarını ve Almanya'nın meslek yasaklarını protesto etti. Sadece bir kez doğrudan siyasi bir etki sağlanabildiğini söylüyordu: Tony Benn ve Troçkist olarak bilinen militan gruba karşı Neil Kinnock'u desteklediği zaman. Burada bir taraftan sekter olarak gördüğü bir politikaya, diğer taraftan da sendikaların kendi kendine yeter tavrına karşı çıkmıştı, her iki taraf kanısınca soyutlanmaya doğru gitme eğiliminde idi. Sonuçta -alaycı tanımlamasına göre "pantolon giymiş Thatcher" gelmişti: Kendisi tarafından Guardian için söyleşi röportaj yapmayı reddeden Blair. Bu melankolik sonuç, Hobsbawm'ı izleyen bir katılımcı olmakla kendisini sınırlamış olması görüşünde destekler özellikte idi. Kendisi gibi önemli bir tarihçi olan E.P. Thompson'un günlük mücadele yerine araştırmayı seçmesini üzüntüyle karşılamış, ve Isaac Deutscher'in Polonya KP'sinin Stalin tarafından otuzlu yıllarda dağıtılmasından sonra aktif politika yapmasının yasaklanması yüzünden sadece tarih yazımıyla sınırlı kalmasından dolayı yaşadığı kederi yaşamadığı için ise kendisini özgür hissediyordu.

Britanyalı ve Yahudi olması onun için biyografik bir tesadüftü, ancak anlamsız değildi. Alman göçmenlerin İkinci Dünya Savaşı'nda enterne edilmeleri ve Alman şehirlerinde sivil nüfusun bombalanması, ona göre ülkesinin standartlarına uymuyordu.

Bir Yahudi ulusal devletinin kuruluşunu Anakronizma olarak değerlendiriyordu. 2009'da yapılan Gazze çıkartmasını eleştirirken, yakın doğuda olanların dışarıdaki Yahudileri de ilgilendirdiğini ileri sürüyordu.

Spekülasyon milyarderi George Soros'un "Aşırılıklar Çağı"nın Romence'ye çevirisini finanse etmesi onu sevindirdi. Aydınlanmayı her tarafa yaymayı kendi görevi olarak görüyordu.

Çok kindar bir ardıl yazıda Daily Mail, Eric Hobsbawm'ın Stalin döneminin kitlesel katliamlarına bahaneler bulduğunu yazmıştı. Bu doğru değildir. Bu suçlamaya kanıt olarak radyo gazetecisi Sue Lawley'in 1995'te kendisiyle bir BBC röportajının bir yeri gösteriliyor. Büyük bir dava için otuzlu yıllarda milyonlarca insanın feda edilmesinin de göze alınıp alınamayacağını sormuştu. Hobsbawm'ın yanıtı: "Bu ölçüte göre Büyük Britanya İkinci Dünya Savaşı'nı sürdürdü." Lawley: "Dışarıdaki düşmanları öldürmekle içeride kendi insanlarını öldürmek arasında bir fark yok mu?" Eric Hobsbawm buna iki yanıt verdi. Birincisi: Otuzlu yıllarda kendisi ve yoldaşları bu büyük terörün çapını bilemezlerdi. İkinci yanıtını üç sözcüğe sığdırmıştı: "Dead is dead." ("Ölüm ölümdür") Demek istediği: Felaketler çağı milyonlarca insanın hayatına mal olmuştur. Stalin'in kurbanları onların bir parçasıdır, bombalanan sivil nüfus ve (burada alıntı yapılan röportaj kesitinde kısaca değinilen bölümden önce) soykırımın ölüleri gibi.

Geçmiş hakkında Eric Hobsbawm hiç bir zaman yanılmadı, günümüz ve gelecek hakkında ise sıklıkla. Ancak kırılan ümitler ve aksi kanıtlananlar, korkular olmasaydı, gelecek nesillerin daha çok anacağı böyle bir tarihçi de olamazdı.

Marxistische Blätter, Sayı 6, 2012

DİKKAT, HACKS!

Klasikler ve geleceğin dünyaları

2003'te Berlin'de Fransız Dom Kilisesi'ndeki Peter Hacks'ın cenaze töreninde şairin yaşadığı dönemde tam olarak anlaşılamadığı, ileri yaşlarda kendisiyle dalga geçildiği, hatta yokmuş gibi davranıldığına ilişkin söylemler vardı.

Bu sözlerin sarf edildiği anlarda törene katılanların başları öne ve yine arkaya gidiyordu: Söylenenleri tasdik ediyorlardı. Batı'ya gelemeyen ve alaşağı edilen ADC'inin seçkinlerinin bir kısmı toplanmış bulunuyordu, cenaze töreninde. Orada olanlar aslında kendileri için yas tutuyorlardı.

Oysa Hacks o zamanlar onlardan daha az reddediliyordu. Reclam Yayınevi'nin Almanca Şarkılar toplu eserlerinde o tabii ki yoktu. Ancak 2000 yılında FAZ'da (Frankfurt'ta yayınlanan muhafazakar bir gazete-çev.) başını sallayarak bu aptallığa değinen Lorenz Jaeger'di. O Hacks'ı siyasi-ahlaki açıdan Richard Strauss ve Salvador Dali ile aynı çizgiye yerleştiriyor ve şöyle bağlıyordu: "O'nun mükemmel şairane dehasının tadına varmak için, Peter Hacks'a her konuda inanmak gerekmiyor. Samimiyetin yükünden kurtulunuyor böylece. O'nu okumak, daha önceleri Horatius'u okumak gibi." O'nun hakkında ölümcül bir suskunluk içerisinde olmanın başka bir tınısı var.

ADC'nin son dönemlerinde Peter Hacks muhtemelen daha sonralarından daha yalnızdı. Önceleri - arkadaşı Andre Müller'in dediği gibi - belki beş kişide oluşan bir "Hacks-Mafia'sı" vardı. Ancak daha sonraları yeni taraftarları onun etrafına toplanmışlardı. Honecker zamanında başlangıcı Roland Schernikau yaptı, onu takip

eden diğerleri arasında Wiglaf Droste vardı. Görünen şuydu: Yaşlananın kalitesi, gençler arasında beğenisini göstermişti. Mahalle komşusu Wladimir Kaminer'i onun yanında tasavvur etmek gayet de mümkün olabiliyordu. "Sweatshirt" ile "plaetschert"i bir kafiyeye uyduran Hacks, Arno Schmidt'e değer verirdi, tanıdıklarıyla girdiği ilişkilerde seçici, ama dar görüşlü değildi. Bu arada yüksek düzeyde faal ve kendine özgü bir çalışma takvimi mevcut olan bir Peter Hacks Vakfı kuruldu. İnternette bir Peter Hacks sayfası ve altı ayda yayınlanan Argos isimli bir dergi çıkıyor. Hatta, yaşamı, eseri ve bıraktıkları ile ilgili bir Peter Hacks Shop kuruldu. Eulenspiegel Yayınevi sürekli yeni mektup ciltleri yayınlıyor.

Akla, böylesi bir aydın hayranlığı, hatta saygınlığı acaba biraz fazla değil mi, diye geliyor. Estetik eleştirisi yapmak isteyen kişiler, bocalayıp başaramıyorlar ve çok çabuk kalemi elinden düşürebiliyorlar. Cristina Fischer'in sivri yorumları kahramanca kalıyor ve birkaç konuda isabetli olsa da bu yorumlar eserine değil daha çok şairin otobiyografisini ve sempatizanlarının kültüne yönelik kalıyor. Andre Müller'in harikulade kitabı "Hacks İle Sohbetler 1963-2003" başyazısında Eckermann'ın Goethe ile konuşmalarına değiniyor ve özellikle Hacks'ın son yıllardaki daralmalarına ilişkin yorumlarının bağımsızlığını kanıtlıyor.

Öğrencilerinin kültü Frank Schirrmacher'e rahat vermedi: "Şiirinin bir düzine mısrası yarım kütüphane dolusu siyasi cambazlıklara eşit ağırlık taşımaktadır. Bunun için Peter Hacks'ı yeniden okumak zorundayız" - bu girişe göre de parolayı veriyor: "Hadi o zaman: 'O bizimdir' çığlıklarına karşı çıkalım."

Bunu niçin yapıyor?

Karşı devrimin tam zaferi kutlanmalı. Ernst Jünger, savunma hendeklerinde kendi öldürdüğü bir İngiliz subayının elbiselerini giydiğini anlatmıştı. Roma İmparatorları başkentlerindeki zafer seremonilerinde, mağlup ettikleri düşmanları beraberlerinde yürütürlerdi. Tabii ki mağlup edilenlerin en iyi şeyleri alınır. ADC'inden Peter Hacks'ın da siyaseti olmadan, sanatı alınıyordu.

Böylesi bir teslimiyetin kursaklarında kalması için çok şey yaptı. Ancak Schirmherr, eserinin siyasi olarak kirlenmemiş

bölümlerinin olduğunu düşünüyor. "O bizimdi" anlayışını tanımlamaması Hacks'ın bir Komünist olması, ancak belirli bir norma uygun bir solcu olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu açıklanmak zorundadır.

Gerçi bir Komünist, ancak ...

Komünist, "bireyin özgürleşmesinin tüm bireylerin özgürleşmesinin ön koşulu olduğu bir birlikteliğin" taraftarı olan kimsedir. O kimse, "Üretim araçlarının özel mülkiyetinin kaldırıldığı ve 'herkes yeteneği kadar ve herkese gereksinimi kadar'ın (MEW 19, S.21) geçerli olduğu 'özgür insanlar birliğine' mensuptur."(MEW 23, S. 92).

Sol, kapitalizmde sosyalizm, özgürlük ve eşitlik gerçekleştirmek isteyen bir muhalefet hareketidir. Siyasi araçlarından biri de direniştir.

Peter Hacks DAC'inde yaşıyordu ve ona göre orada direnilecek bir şey de yoktu. Kapitalizmde var olan muhalefet hareketlerini de komünizme karşı olan yaklaşımlarıyla değerlendiriyordu. Batı'da bu görünür bir gelecekte gerçekleşmeyecek olduğundan, Hacks için bu muhalefet hareketleri o kadar önemli değillerdi. Bunların ADC'inde var olan sosyalizme duruşlarının ne olduğunu sorgulardı ve APO (parlamento dışı muhalefet ç.n.) için de olumsuz bir sonuca varmıştı. Herbert Marcuse'u emperyalizmin ideologu olarak tanımlar ve onun özgür insanlar birlikteliğine etkisinin sıfır, reel sosyalizmin aşağılanması için ise biraz daha fazlası olduğu düşüncesindeydi. Hacks eşitliğe, eşit olmayan yetkinliklerin geliştirilmesine getirdiği gelişme ölçüsünde değer verirdi. DAC'indeki Bahro, Biermann ve Heiner Müller gibi direnişçiler, onların kendilerini solcu gibi göstermelerine ve bir hükümeti yıkmak istemelerine karşın ona göre karşı devrimcilerdi. Çünkü bu sosyalist bir hükümetti. ADC'inde demokratik bir devrim anlayışı, onun için Troçkist ve sonuçta karşı devrimci idi ve nihayetinde sosyalizmin yok edilmesi ile sonuçlanabilirdi. Sosyalizm ve demokrasinin birbiri ile kıyaslanması noktasında, sosyalizmde karar kıldı.

Bu görüşü, 19. yüzyıl tarihi için de bir göstergeydi. Yayıncı rehberiydi. "Göttingen'li Yedi'ler", yani krallarından anayasa talep edip de kovulan o profesörleri de çok komik bulmuştu. Şişkin yanaklı

Prusya kralı III. Friedrich Wilhelm'i milliyetçi demokrat antrenman babası Jahn'a yeğ tutardı.

Demokrasi'ye bağlı olmak solcu olmanın olmazsa olmazı ise, Hacks solcu değildi.

Şekillendiği koşullar - ADC

Ona karşı adil olabilmek için, araya bir mesafe koymak gerekir. Bunu Peter Hacks'ın biyografisi aracılığıyla deneyelim.

1928'de doğan Hacks, okul çağından bir yıl önce okula başladı, bir sınıfı atladı, 23 yaşında doktorasını verdi, erken yıllarında Herzog Ernst'in Halk Kitabı ve Hint Çağı'nın Başlangıcı parçalarıyla edebi başarılara imza attı. Henüz yirmili yaşlarının ortasındaydı ve çoktan ikamet ettiği Münih'te can sıkıntısı içindeydi. Kendisine uyan çevre olarak da sadece Bertholt Brecht ve Thomas Mann'ı görüyordu. Onlarla tanışmanın yollarını arıyordu. Thomas Mann 1955'te öldü, Brecht ise yirmiyedi yaşındaki Hacks'ın, aynı yılda ADC'ine göç etmesini engelleyememişti. Talebe önceleri ustasının yetkinliği ile dramatik eserler yazmaya başladı. Ustasıyla bu alanda boy ölçüşebileceğini hatta alaycı bir dille ondan üstün olduğunu dahi iddia edebilirdik. O her şeyi başarıyordu. Bu inanç onu aşırı cesaretlendirdi ve antifaşist-demokratik dönüşüm ve sosyalizmi, duvar ustalarının, cam işçilerinin, köylülerin ve domuz çobanlarının dörtlük olarak konuştukları dramalar vasıtasıyla oyunlaştırarak yeni bir kanıt aradı kendisi için- Erk Ve Tasalar, Moritz Tassow. Bunu olağanüstü güzel başardı, ancak bu sosyalist liderliğin pek de hoşuna gitmedi. Bunları dörtlük olarak söylemek olabilirdi, ama lütfen liderliğin önceden belirlediği gibi... ADC'yi herkesin her şeyi yapabileceği ama her şeyi yapmanın da olanaklı olmadığı bir yer olarak gösteriyordu.

Andre Müller 1963'te Hacks ile yaptığı sohbetleri kaydetmeye başladığında bu tarz tartışmalarda ne kadar iç gerginlikler altında olduğunu fark etti ve bunları aşmaya çalıştı. Belki o zamanlarda oluşturmaya çalıştığı ve "Duruş" olarak tanımladığı, sonra Seneca'nın Ölümü adlı parçasına uyarladığı yapı da buydu. Her şeyi yapmaya yetkin olanlar, şimdi ortaya çıkan koşullara rağmen DAC'inde yapılabilir olanı, politik ve estetik bakımdan anlamlı olanı yapmanın yollarını bulabiliyorlardı. Aristophanes'e göre

Barış bugün bile yaz festival oyununun sevilen bir başyapıtıdır, Polly ve Güzel Helena ile Hacks eğlenmeyi biliyordu. O, Almanca dilindeki en çok oynanan Dramaturg ve zengin oldu. Muhalif olmayı hiç istememişti ve buna gereksinim de duymuyordu. Bunun yerine, Erk ve Tasalar, Moritz Tassow'la girdiği zor durumdan bir erdem yapmayı başardı yani bir sosyalist klasiğin teori ve pratiğini veya "devrim sonrası dramasını." Bu şöyle oluyordu: Eski yöneten sınıf henüz tahtından inmediyse ve gelecek olan da hüküm sürmüyorsa, o anda ikisini de dengede tutan devlet sanatının zamanı geldi demektir. Bu sanatta klasiğin de zamanıdır: İngiltere Kraliçesi I. Elisabeth ve Shakespeare, Herzog Carl August ve Goethe, Walter Ulbricht ve Peter Hacks. Almanya Sosyalist Birlik Partisi'nin merkez komitesinin birinci sekreteri, sosyalizmin kapitalizmden komünizme geçişinde görece otonom bir toplumsal formasyon oluşturduğunu, bir sınıf toplumu olmadığını, aksine sosyalist bir insan topluluğu olduğunu söylemişti. Burada, Hacks'e göre, sanat, yetişebilirdi.

Bu koşulları Margarete in Aix adlı dramında sergilemişti. Fransa Kralı XI. Louis, Walter Ulbricht'ti, kırsaldaki kral Rene rolünü ise Hacks kendisi almıştı. Andre Müller: "O'nun bir rüyası vardı: o, kendisini anlayan ve ona hak ettiği değeri veren bir toplum istiyordu, yani en yükseğini ve yetenekleri sayesinde yüksek yerlere gelmiş ve onunla eşit değeri taşıyan birçok insan." Margarete in Aix adlı oyununda sanat ve erk birbirleriyle buluşuyorlar, hem de kendi aralarındaki ilişkinin oranı ölçeğinde. 1969'da Basel'de ilk prömiyeri yapılmıştı. Benno Besson'un sahneye koyduğu ADC prömiyeri büyük bir felaket oldu: Seyirciler oyunu ıslıkladıkları için veya eleştirmenlerin onu havada yırttıkları için değil, aksine Hacks'ın yanlış davranışları nedeniyle. Müller devamla: "Şair seyircilerin arasında oturuyor, Besson onu çağırıyor, Hacks "isteksiz bir şekilde kalkıyor, ve berbat bakışlarıyla savrukça yürüyor, bir eli pantolonunun cebinde, onuncu sıradan sahneye çıkıyor. İsteksizce eğildiğini, Karusseit'ı hafifçe yanağından öptüğünü görüyorum ve - yine eli pantolonunun cebinde - yerine gidip oturuyor. Bu davranışıyla Besson'u herkesin önünde küçük düşürmüştü. Tabii ki alkış da bitmişti ve böylece en az 20 kez daha az sahnelendi. (...) Sanatçılar ağlayıp içiyorlar, Karusseit müthiş bir şekilde ağlıyor ve

kızgın bir vaziyette üzerime yürüyor. Daha sonra Hacks'i dövmek istiyorlar, ama içki içmeyi tercih ediyorlar."

Peki, ne olmuştu?

Projeksiyon Hacks'ın güçlü eğilimlerindendi. Şair kendi dünyasını kendisi oluşturuyordu: Ve bu dünya böyledi. Bunun yanında onun tarafından kurgulanmayan bir gerçeklik var. Her ikisi birbiriyle çarpıştığında uçurum derinliğinde bir hayal kırıklığı oluşuyor. Margarete in Aix oyununda dünya sapasağlamdı, tam da Hacks'ın istediği ve onun düşüncesine göre olduğu gibi. Her türden gerçekçilik bu anlayışın arkasında kalmak zorundaydı. Bir kez daha Andre Müller: "Hacks tüm oyunları arasından Margarete in Aix'i her şeyden öte seviyordu ve onu yıllar boyu sahnelerde görmemekten son derece rahatsızdı. 1969'da sahneleneni ise hiçbir zaman göremedi. Oyununun sahnede nasıl oynanması gerektiğine ilişkin kesin bir görüşü olmalıydı ve bu Besson tarafından tamamen helak edilmişti. (...) Ne söylerse söylesin, her söylediği dönüp dolaşıp hayal kırıklığı kelimesinin etrafında odaklanıyordu."

Anlaşılan siyasi bir ilişki var burada. Müller: "Elbette bir süredir belirli bir hayal kırıklığı evresine girmiş gibi görünüyordu, çünkü bana Eylül sonunda, artık yaşamak istemediğini söylemişti. (...) Özellikle de memnuniyetsizliği Ulbricht'ten sonraki gelişmelerden dolayı şiddetlenmişti." 1 Ağustos 1973'te Hacks şöyle yazmıştı:

Ulbricht maalesef öldü ve artık Almanya'da devlet sanatı da bitti. Günden güne Goethe'ye doğru sürükleniyorum. Şimdi, sevgilim kalbini geriye çekme. En sonunda, bana barbarca zamanların sanatını ezberlemek kalacak.

Sonunda öyle de yaptı, örneğin 'Stein'ın Evinde Goethe'nin Yokluğunda Onunla İlgili Bir Söyleşi'de olduğu gibi. Bu, dünya çapında bir başarı oldu. Aslında bu genel anlamda şairin ve tek oyuncusunun sanatlarını kanıtladıkları bir bulvar parçasıydı. Böylesi bir artistliği, Heinar Kipphardt uzun yılların dostu, arkadaşına Amphitryon im Cuvillier Tiyatrosu'ndaki bir başka başarıyı örnek göstererek eleştirmişti. Kızgınca "Bilinen dünyayı 10 Mark sayesinde neredeyse üç saatliğine tamamen düzgün bir yer haline

getirmekle" suçlamıştı onu. Her neyse, yapabilen, yapıyor. Hacks sadece estetiğin pratisyeni değil, aynı zamanda teoride bir estetisyendi. Geniş kapsamlı -Sanatın Temelleri- adlı şiir incelemesinde çeşitli yapıt tarzlarının, çocuk kitaplarından Libretto'ya kadar, içeriksel benzerlik kuramsallıklarını incelemişti. Ve nasıl yapıldığını bildiği için de, birçok büyük örnek eser yazmıştı. Daha sonra bunları tekrardan yorumlamıştı, bunlar aynı şekilde Massgaben adlı yapıtında okunabilir.

En büyük sahne başarısı olan 1976 yılı Hacks'ı siyasi suçlu da yapıyordu aynı zamanda. İlgisini bu defa Dünya sahnesinde kısa süre önce ADC'den atılan Biermann ve taraftarlarına çeviriyordu. Bu, onun için bir nevi sosyalizm savunmasıydı, ancak kendisi de artık bunun kurtarılamayacağının bilincindeydi. Honecker dönemi hakkında ne düşündüğü, Selef adlı şiirinden açık açık anlaşılabilir:

Bu fukara mezarında bir oğul yatıyor,
Babasının biriktirdiği tahtının üstünde,
çarçur eden. Bir tabela misafirlere:
Ona miras kaldı. O aptaldı, daha fazla yapabilmek için.

Çoktan, memurlar için de bir dram yazmıştı Prexaspes: Alexandrinern'de yazılmış. Bu da devletin bürokratik donmuşluğunu sergilemekteydi - Biermann'a kondurduğu cevapta yine de kendisini savunmakta geri kalmadığı. Kendi sözlerine göre bu ona "takriben bir milyona mal olmuştu": Bu şimdi Batı'da daha az sahneleniyordu. Ancak ADC'de de daha seyrek sahnelenir olmuştu. Bazı yeni parçalar - örneğin Numa'yı - sadece kitap olarak basılmak üzere yazmıştı, bir dramaturg için bunun anlamı: Çöp kutusu için. Doğrudan yasaklar değildi bunlar. Aslında ADC'de hitap edeceği bir topluluk yoktu, en azından siyasi anlamda yazdığı zaman. Güncel konuları ihmal ettiği gerekçesiyle suçlanmıştı, tekrar tekrar. Ama bu doğru değildi. Onun tarihi dramları çözümleme parçalarıydı - ancak bunları çözümleyebilecek hiç kimse yoktu (veya çözümlemek isteniyordu belki de, çözümleniyordu, ama çözümlenen şeyi herkesin kendisine saklamasının daha güvenli olduğu düşünülüyordu). Seksenli yıllarda ADC'nin yıkılış sürecinde "Sosyalist Klasik" artık daha fazla mümkün değildi. Şimdi yine Romantizm zamanıydı. Bu, 19. yüzyılda yükselen kapitalizmin fon

müziği gibi, sahte muhalif olarak görünerek, onu teşvik eder biçimdeydi. ADC Hacks'ın üretim tarzının belirleyeni olarak kaldı, rejimin durumu onun çalışma biçiminin seçimini belirliyordu: Romantik sahne parçalarına yapılan bir Persiflage (hiciv - ç.n.). Ve sonunda sürpriz bir şekilde güncel bir oyun sahneledi: Die Binsen adını verdiği draması devletin nasıl uçurumdan aşağı yuvarlandığını tematize ediyordu. Hem de bir nevi - zorunlu egzersiz - gibi sahnelendi, ancak kimse anlamak istemiyordu. Jona: Honecker'in "devletçi ukalalığı" üzerine yazdığı dram kağıt üzerinde kaldı.

Geç ve çok geç dönem oyunları için de ADC, Hacks için üretiminin bir ön koşuluydu, bu ADC var olmadığı dönemlerde bile böyleydi. "Geç dönem" oyunları (1990 – 1998) hep sosyalizmin yıkılışını konu almaktadır. Yine tarihsel kostümler giyiliyor ve çözümleme yapılmak zorunda kalınıyor. Gregor, Hans ve Markus figürlerinden söz edildiğinde (Genovefa'da), bu pek de zor olmasa gerek.

1998'den sonra Hacks drama prodüksiyonuna son verdi. Andre Müller hayretle artık onun, örneğin yergici biri olarak, doğrudan politikaya girmek istediğini görmeye başlamıştı. Ama 2003 sonunda, Hacks'ın toplu eserlerinde yer vermediği bir üçleme (Dramoletts - Küçük Dramlar) daha ortaya çıktı: Parti Kongresi, Phraates, Berlin Hikâyesi.

Bunlar artık felakete giden romantik yolun raporları değil, bazı "geç dönem parçaları" gibi felaketin de değil, felaket sonrası durumun parçalarıydılar. Gayet iyi ifade edilmiş bu şekliyle bunlar tam bir anlamsızlıktı. Müller'e göre, artık dostu hayata küsmüştü.

Ağıt

"Geç dönem parçaları" ile anlamsızlıklar arasında Peter Hacks Almanya Demokratik Cumhuriyeti için yazdığı lirik cenaze marşını yayınladı. Bu şimdiki zamanın döngüsüdür. Ve bunun iki versiyonu vardır. Birincisi 1998/1999'da konkret'de çıktı: Her ay bir şiir. İkinci bir sürümü ise Hacks toplu eserlerinin birinci cildi için uyarladı. İki versiyonun kesişme noktaları oldukça fazla, ikinci sürümde doğrudan siyasi olanın oranı daha az.

Şimdiki Zaman ile Hacks lirik üretiminin en üst noktasına

erişmiş oldu. Bu şiirlerinin büyük bir bölümünü, sanki bunların bir gün gerekli olacağını bildiği için yapmış gibiydi, muhafazakârlar, liberaller ve demokratik sosyalizm taraftarları için tamamen tatsız olsa da. İlginç olan ise bunların en güzel şiirleri olması gerçeği, örneğin Venüs ve Stalin veya Anıt İçin Anıt. Son şiirinde Generalissimo'ya da yer veriyor. 1989'dan önce Peter Hacks hiç Stalin övgüsü yazmamıştı, 1956'dan önce de. Şimdi niçin yapıyordu bunu acaba? "Stalinizm'den tüm bağlarını kopardığını iddia eden" bir partiden tamamen gözlerini ayıramıyordu. Hacks şöyle tercüme ediyordu: "Sosyalizm'den". Buna karşı Stalin'i bir provokasyon olarak koyuyordu. Vatan adını verdiği büyük şiirinde duvarın yıkılmasını hicvederek, çöken bir devletin ağıtını yazmıştı:

Hellas'a ağlamak. Başka zaman bir devlet kurumuna gözyaşı döküldüğü nadiren rastlanan bir şeydir.
gözyaşı döküldüğü nadiren görülen bir şeydir...

Burada Lorenz Jaeger bir iç çekmiş olmalı: "Hacks'ın ardından şöhreti kesindir, ancak o kadar kolay elde edilemeyecektir."

Güçlenen kıskançlık kavgası

Başka türlüsü beklenmediği üzere, ona tapan bizler şimdi kavgaya başladık. Sol Hacks resepsiyonunda iki ayrı çizgi kendisini gösteriyor:

Bir taraf onu büyük bir düşünür ve şair olarak görüyor, diğer taraf ise onun politikacı ve devrimci yönünün inkar edildiği görüşünü taşıyor. Ama o, ortalığı karıştıran birisi olmayı gerçekten de hiç istememişti. Zira, onun 'ayyuka çıkarıldığı' eleştirisinde bir gerçeklik vardır, ama bu komünistten bir asi yapma hatasına düşülmemelidir, çünkü o hiçbir zaman asi olmamıştır. Onun için zirvenin ne olduğunu kendisi de söylemişti: Sosyalist Klasik. Burada savaşılmıyor, sadece sefa sürülüyor. Bu harika eserler için gerekli olan temel artık yitirildi, Hacks'ın gurme mutfağı artık uzun bir süre için belki bir gün gelebilecek olan için bir ön tat oluşturacaktır. Bu yüzden yine de bir devrimci gibi değerlendirilmelidir: Neler için mücadele edilebileceği görülmektedir en azından.

Junge Welt, 22.9.2007

EMİL KARLEBACH'IN DÖRT YAŞAMI

Emil Carlebach, 10 Temmuz 1914'te Frankfurt am Main'da doğdu ve 9 Nisan 2001'de yine Frankfurt'ta öldü.

86 yaşına girdi, neredeyse 87, bu matematiksel olarak bir yüzyıldan az, ancak 20. yüzyıl siyasi ölçülerine göre değerlendirildiğinde İngiliz Komünist ve tarihçi Eric Hobsbawm'ın dediği gibi "kısa 20. yüzyıldan" daha fazlaydı. Hobsbawm, yüzyılı -Birinci Dünya Savaşı'nın alevlenmesiyle 1914'te başlatıyor ve Sovyetler Birliğinin 1991'de çöküşüyle sonlandırıyor. O, bu yüzyılı kategorilere ayırıyor:

Birincisi: 1914-1945 Felaketler Çağı.

İkincisi 1945-1973 Altın Çağ.

Üçüncüsü 1973'ten sonraki Toprak Kayması. Bu ise, Hobsbawm'a göre kısa 20. yüzyılın sona erdiği 1991'de devam ediyordu, pek de mantıklı bir bilanço değil aslında, çünkü bu devam eden bir süreçti, en azından 2007 büyük krizine kadar, ancak bu bizi fazla ilgilendirmek zorunda değil burada.

Bu üç dönemin her biri bir neslin deneyimsel içeriğini oluşturmuştu. Felaketler çağında yaşadıklarının izini taşıyanlar 1945'ten sonra kapitalist merkezlerde yükselen bir refah düzeyiyle uzun bir barış sürecinin başladığını gördüklerinde gözlerine inanamamışlardı. Ve 1945 ile 1973 yılları arasındaki sözde Altın Çağ'da yetişen ve başka hiç bir şey görmemiş olan bizler, bugün yeni savaşlar ve sosyal yıkımlarla dolu bu dünyayı anlamakta güçlük çekiyoruz. Burada biyolojik ve sosyal yaşam beklentisi arasındaki farkla karşılaşıyoruz. İnsanlar gitgide daha uzun yaşıyorlar, ancak siyasi ve toplumsal yaşamın içerisinde bulundukları süre onlarla birlikte uzamıyor ve uzayan yaşamlarının sadece küçük bir bölümünü oluşturuyor.

Emil Carlebach için bu geçerli değildi. O, felaketler çağında benliğini buldu, bunu takip eden on yıllarda koşulların üzerinde kalabilmeyi başardı ve sosyalizmin son bulmasından sonra da muhatap olduğu meydan okumalara karşı dimdik ayakta durabildi. Gerçi o, yaşamı itibariyle, felaketler, sözde altın yıllar ve toprak kayması biçimindeki bir şemaya sığdırılamayacak türden kendine özgü bir adamdı. Onun sadece üç değil dört siyasi yaşamı vardı. Emil Carlebach'ın bu dört yaşamı şunlardı:

Birincisi: 1914 - 1945 arası felaketler çağı, hiç şüphe yok.

Ondan sonra yeni bir başlangıcın kısa yılları geliyor, 1945 - 1947.

Bunun üzerine Emil Carlebach için - üçüncüsü - altın çağ değil, soğuk savaş yılları geliyordu. Bu soğuk savaş Emil Carlebach için her şeyin belirleyeniydi ve 1991'e kadar da hiç bitmedi, Detant ise onun için soğuk savaşın geçici olarak biçim değiştirmesiydi.

Ve sonra - dördüncüsü - sermayenin küresel tek hakimiyeti geldi ki, bu da Emil Carlebach'ı karşısında sahada ve tamamen uyanık olarak buldu.

Bu, belki çok da siyasi bir değerlendirme ve tüm bu politikanın ardında bir insan olarak Emil Carlebach geri planda mı kalıyor diye sormak gerekiyor. Bunun üzerine benim yanıtım: evet yine de bunu böyle yapmak gerekli. Emil Carlebach'da toplumsal insanı özel yaşamdan ayrı tutmak olanak dışı. Ölçülmesi gereken, toplumsal yaşama katkısıdır. Naziler 1945'ten sonra, sadece Nazi olmadıklarını, aynı zamanda aile reisi ve bir şekilde özel yaşamlarında şu veya bu biçimde diğer yönlerinin olduğunu da iddia etmişlerdi, anlaşılabilmeleri için. Komünist Emil Carlebach'ın böylesi kişilik çarpıtmalarına gereksinimi yoktu. İki kez evlenmişti, birinci karısını ölümü yüzünden yitirmişti. O bir baba ve büyükbabaydı. Bu akşam bundan söz edilmeyecek. Konumuz, onun toplumsal kişiliğidir. Burada bulunan birçok kişi onunla ilgili bireysel anılarından bahsedebilir. Bunu daha sonra kendi aramızdaki özel sohbetimizde yapabiliriz. Ama şimdi, resmi bölümde Emil Carlebach anektodları olmayacaktır.

Başlayalım.

Emil Carlebach 1914'te doğduğunda, henüz Temmuz Krizi yeni başlamıştı, yani Saraybosna'daki cinayetten sonra savaşın çıkmasıyla birlikte. Felaketler çağı başlamıştı. Yahudi bir tüccar aileden

gelen anne ve babası büyük bir olasılıkla sonrasında da eski güzel zamanların beklentisi içindeydiler, oğullarının böyle bir yanılsaması yoktu artık. 1931'den itibaren Almanya Komünist Gençlik Birliği'nin (KJVD) üyesi oldu. 1932'de lise mezuniyetinin ardından toptan deri ticareti yapan bir şirkette ticari çıraklık eğitimine başladı ve kendisi için öngörülen sendikanın, sözleşmeli personellerin merkezi birliği sendikasının üyesi oldu. 11 Ocak 1934'te anti-faşist bir gazeteyi çıkarmak ve dağıtmak suçundan üç yıl hapse mahkum edildi ve cezasının bir bölümünü Hameln şehrinde geçirdi. 1937'de Dachau, 1938'de Buchenwald toplama kampına kondu. Ve cehennemde geçen yıllar başlamıştı ve burada ikamet edenlerin birçok gruba ayrıldığı süreç. Bir tarafta siyasi ve dini inanışları, seksüel tercihleri veya ırkçı nedenlerden dolayı takibat altında olmayan suçlular, ki onlar tutsaklık giysilerindeki yeşil bir işaretle ayırt edilebiliyorlardı. Ve kırmızı işaretlenmiş siyasi tutsaklar. Yehova Şahitleri, ciddi İncil araştırmacıları, mor işaret, homoseksüeller: pembe. Bu grupların arasında karmakarışık: Müslümanlar - tüm umutlarını yitirmiş, artık kendilerini yıkamak gereksinimi dahi görmeyen, duyarsızca yaşayan ve çok çabuk ölen bu insanlar. Toplama kampının tek hakimi SS'di. Tutsaklara musallat olan ve onların gardiyanlığını bunlar yapardı, ancak Naziler'in toplama kampını sadece kendi personeliyle yönetmesi mümkün değildi. Ve dolayısıyla kullanabileceği tutsaklara gereksinimi vardı: Gözetmenler, hücrelerin ve blokların en kıdemlileri ve kamp kıdemlileri vardı. İşlevlerine göre SS'in görevlerinde yardımcı fonksiyonlar taşıyacaklardı. Bu vazifeden ne yaptıkları ise başka bir konu. Kriminal nedenlerden dolayı toplama kampında olanlar bu görevlere getirildiğinde, bu daha korkunç olurdu. Belki bu tam anlamıyla araştırılmış bile değildir. Siyasi tutsaklar fonksiyonel görevlere geldiğinde ise kendilerine çekilen dar sınırlar içinde de olsa, kurtarıcı görevlerde bulunabiliyor ve bazen yoldaşlarına yardım edebiliyorlardı. Gözetmenlerin kompozisyonları kamptan kampa farklıydı ve bazen karmaşık yollardan yönetimi etkileyebilme olanakları vardı. Dachau'da kriminallerin bu nevi görevlerden uzak tutuldukları iddia edilmektedir. Sachsenhausen'de hem yeşil yakalılar, hem de kırmızı yakalıların birlikte bu fonksiyonları yerine getirdikleri anlatılmaktadır. Buchenwald'da ise kelimenin

tam anlamıyla bir yaşam ve ölüm mücadelesi veriliyordu, kriminaller ve siyasiler arasında. Sonunda siyasiler hakimiyetlerini sağladılar. Hasta bakımı, kamp istatistiği, hücre ve blok kıdemlileri ve sonunda kamp kıdemlileri pozisyonlarından hareketle belirli strüktürel yapılanmalar oluşturarak, SS'lerin bazı saldırılarını boşa çıkarmayı başardılar. Bruno Apitz, onların işlevleriyle ilgili yazdığı Kurtlar Arasında Çırılçıplak adlı romanıyla onlar için edebi bir anıt yarattı. Uluslararası bir Kamp Komitesi oluştu: Toplama kampında direniş mücadelesi.

Emil Carlebach Yahudi tutsaklarının bloğunda blok kıdemlisiydi. O Buchenwald direniş yapılanmasının bir unsuruydu. Nisan 1945 başlarında hayatı son derece tehlikedeydi. Buchenwald Yahudileri katledileceklerdi. O başkalarınca saklandı ve mücadeleye devam etti. O, kampın kendi kendini kurtarması için hareket işareti verenlerdendi. ABD birliklerinin yaklaşmasıyla, SS çoğunlukla toz oldu. Siyasi tutsaklar, bu boşluktan yararlanarak, ayaklanma fırsatını kaçırmadılar. ABD'li birlikler geldiklerinde, tamamen kurtarılmış bir kampla karşılaştılar. Tutsaklar ise, faşist suçlulardan hesap soruluncaya kadar, durup dinlenmemek üzere yemin ettiler. Bu bir intikam değil, gelecekteki faşizm tehlikesini engellemek için bir mücadeleydi. Hessen eyaletinin Buchenwald tutsakları Emil Carlebach'ı sözcüleri olarak seçtiler. Bununla birlikte ikinci yaşamı başlamıştı.

Emil Carlebach'ın bu ikinci yaşamı sadece iki yıl sürdü, 1945'den 1947'ye kadar. Bu, temelinde, antifaşist-demokratik bir düzenin sürekli bir barışı garanti edebileceği görünümündeki umudun zamanıydı. Bu sürecin özellikleri kesin çizgilerle çekilmiş ve apaçık ortadadır, 1946 Hessen Anayasası'nda okunabilir. Emil Carlebach Eyalet Meclisi'nin Anayasa Komisyonu üyesi değildi, Aralık 1946'da Eyalet Meclisi'ne seçildi. Ancak, Hessen Anayasası'ndan yükselen inanç, onun da inancıydı. Tekelci sermayenin hakimiyetinin kaldırıldığı, ekonominin etkili bir bölümünün toplumsallaştırıldığı ve işçi sınıfının konumunun anayasal haklarla ve işyeri temsilcileriyle garanti altına alındığı bir toplumsal yapı gerekli ve olanaklıydı. Bu sosyalizm değildi, ama sosyal olarak ilerici bir demokrasiydi. Bunun da ön koşulları arasında Alman

topraklarındaki ABD'nin temsil ettiği kapitalizmin öncülüğü ile sosyalist Sovyetler Birliği'nin temsil ettiği sosyalizmin önderliği arasındaki denge sayılabilirdi.

Hessen Eyalet Anayasası CDU, SPD ve KPD tarafından kabul edildi, ama Liberal Demokrat Parti-FDP'nin öncülü, tarafından reddedildi. 1 Aralık 1946 tarihinde yapılan bir halk oylamasıyla seçmenlerin %76,4'ü anayasaya evet oyu verdi. %72'si de 41. Sosyalizasyon paragrafını kabul etti. O zamanlar Hessen CDU partisi bile sosyalizm taraftarıydı, bir Hristiyan sosyalizmi taraftarı, Frankfurter Heften yazılarında Walter Dirks ve eski Buchenwald tutsaklarından Eugen Kogon'un temsil ettikleri tarz bir Sosyalizm. Buchenwald tutsaklarından Hessen CDU partisinin maliye bakanı ve parti başkanı Werner Hilpert de kampta Halk Cephesi Komitesi'ndeydi.

Emile Carlebach Hessen'de anti tekelci-demokratik bir düzen mücadelesinin en ön saflarında yer alıyordu. ABD işgal güçleri tarafından Frankfurter Rundschau gazetesinin lisans sorumlusu görevine getirildi. Gazetenin yedi kişilik yayın kurulunu sosyal demokratlar, Hıristiyan demokratlar ve komünistler eşit haklarla temsil ediyorlardı. Carlebach, Nazi rejimi Tarafından Takip Edilenler Birliği'nin (VVN) kurucu üyesi, daha sonraları da Uluslararası Buchenwald Komitesi'nin başkan yardımcısıydı.

Birlik uzun süreli olmadı. Birinci sinyal 1946 Mayısındaki yerel seçimlerdi. Emil Carlebach Frankfurt am Main'da belediye meclisi üyesi oldu, ancak burada ve Hessen eyaleti düzleminde KPD, direnişte ve yeniden yapılanmada oynadığı role rağmen, beklenenden kötü bir oy oranı tutturdu, 1933'e göre de daha zayıftı. Alman burjuvazisi tarafından çok erken ekilen antikomünizm tohumu, Alman faşizmi tarafından devlet ideolojisi haline getirilmiş ve yıkılışından sonra da derin köklerini koruyordu. Gerçi, KPD'ye katılımlar birden çok hızlanmıştı. KPD 1947'de sadece batı bölgelerde 1932/1933'te tüm Alman İmparatorluğu'ndaki üye sayısına ulaşmıştı. Ancak seçmen oyları aynı oranda çoğalma gösteremiyordu. Bu çelişki nasıl açıklanabilir?

Naziler Bolşevizm'e karşı kendilerini bir kale gibi sunmuşlardı. Bu kale, mağlubiyetlerinden sonra da kazanan gibi görünüyordu. Bu da bazı kişilerin kaçınılmaz olana meyil etmelerini açıklıyor,

onları yol almayı sürdürdüğünü düşündükleri bir trene atlamaktan ve komünistlerle iyi geçiniyor görünmekten alıkoymuyordu. Aynı zamanda SPD ve CDU'nun cazibesi artmıştı. Onlar da sosyalizm taraftarıydı -ister demokratik, ister Hıristiyan olsun- yani aynı anda hem sosyalist hem de antikomünist olunabiliniyordu. Emil Carlebach hayatı boyunca oportünizm ve her türden geri çekilme hareketi ve ihanetle ilgili ince bir duyu kazanmış herhangi bir yanılsamanın içerisine girmemeyi öğrenmişti.

1947'de soğuk savaş başladı. 1946 seçim sonuçları sebep gösterilerek Frankfurter Rundschau gazetesinde temizlik harekatı yapıldı. O ana kadar gazetenin denetimiyle görevli antifaşist ABD subayların yerine keskin antikomünistler getirildi. SPD, gazete yönetim üst kadrolarının seçim sonuç oranlarına göre yeniden şekillendirilmesinde ısrar etti. Emil Carlebach görevinden alındı. Partiden ayrılan başka bir komünist idari kadroda bırakıldı. Eyalet anayasasının devletleştirme maddesi askeri vali Clay tarafından iptal edildi ve daha sonra da sadece zaman zaman çok az uygulanabildi.

Soğuk savaş başlamıştı ve bununla birlikte Emile Carlebach'ın üçüncü siyasi yaşamı. İki taraf arasındaki bu amansız mücadelenin nasıl bir cehennemi atmosferde yapıldığını bugün hayal edebilmek neredeyse olanak dışıdır. Komünistlerin 1956'ya kadar bir atom savaşının engellenemeyeceğinden nasıl emin olduklarını anlatan Peter Gingold'un 1981'de Frankfurt'ta DKP'nin bölge kongresinde yaptığı konuşmayı hatırlıyorum. Emil Carlebach, birlikte Dachau toplama kampında tutsak olduğu SPD lideri Kurt Schumacher'in kendisiyle beraber çalışmayı neden reddettiğini hatıralarında şöyle dile getiriyor: "Yakında savaş çıkacak ve o, Kurt Schumacher Britanya tarafında ve Carlebach ise Sovyet -Schumacher buna Rus diyor- tarafında kalacak."

Burada sadece bu taraf veya o taraf var, yani sen veya ben. Bu son derece keskin pozisyon alış Emil Carlebach'ın ifade şeklinin de açıklamasıdır dolayısıyla. 1940 yılında Sovyetler Birliği tarafından Hitler Almanya'sına teslim edilen ve Ravensbrück'te kadın-toplama kampına atılan Margarete Buber-Neumann, Stalin ve Hitler'de Tutsaklık adlı kitabında bu konuya değiniyor. Emil Carlebach onu Troçkist ABD-ajanı ve yalancı olarak tanımlamıştı.

Carlebach Alman Komünistlerinin SSCB'de haksız yere tutuklanıp kamplara atıldıklarını ve idam edildiklerini ve Nazi Almanyasına teslim edildiklerini inkar ediyordu. Bununla haksız tarafta yer alıyordu. Bugün soruyoruz: Warum? O başka türlüsünü bilmiyor muydu? Bilmek mi istemiyordu? Yoksa şu ilkeye göre mi hareket ediyordu: "Right or wrong - my party?" (Haklı veya haksız - o benim partimdir?) Soğuk savaş mücadelesinde her bilginin her söylemin hangi tarafa yararlı veya zararlı olduğuna göre değerlendirileceğinden dolayı bu tarz bir davranış sergilemiş olabilir - ve Stalin'in işlediği suçların KPD için nasıl bir felaket anlamına geldiğini ve Naziler tarafından da propaganda aracı olarak kullanılacağı için böyle bir tavır almış olabilir. Emil Carlebach 1950'de duruşunun sebebini bu şekilde açıklıyordu.

1956'da KPD yasaklandı. Emil Carlebach ADC'ne göç etti ve Federal Almanya içlerine kadar etki yapmaya çalışan Deutsche Freiheitssender 904 radyosunun şef redaktörü oldu. KPD batıda, illegal olmasına rağmen, federatif strüktürleri içerisinde etkinliğini sürdürmeye çalıştı: Silahlanmaya, Atom savaşı tehlikesine, olağanüstü hal yasalarına, Vietnam Savaşı'na karşı ve Paskalya marşlarında. Bu bağlamda VVN'de komünistlerin etkinlikleri çok değerliydi. Bunlar yasaklanmak istendi, ancak başarılamadı. 1959'da Federal İdare Mahkemesi'nde yapılan bir yasaklama duruşması iki gün sonra, ünlü Batı Alman hukukçuların Nazi geçmişlerinin gün yüzüne çıkmaması için kesintiye uğradı. Hitler faşizminin Federal Almanya'daki personel devamlılığının ADC tarafından yapılan aydınlatma faaliyetleri yüzünden altmışlı yılların siyasi iklimi de değişime uğradı.

Emil Carlebach 1969'da Federal Almanya'ya geri döndü, o şimdi DKP üyesiydi, ama esas çalışma alanı VVN'di. Antifaşist haftalık gazete die tat'ın şef redaktörü olmuştu. Şimdi partinin de ötesinde parlak bir gazeteci ve ateşli bir konuşmacı olarak etkisini gösteriyordu, aynı zamanda sendikacıydı da: Alman Gazeteciler Birliği Sendikası'nın yönetim kurulu üyesiydi. Artık ilk planda parti fonksiyoneri değil, komünist bir birlik politikacısıydı. DKP ve VVN'in de ötesinde seminerlere ve tartışmalara da davet ediliyordu ve dolayısıyla siyasi eğitimin de vazgeçilmez insanıydı. Gitgide görevini tekelci kapitalizm ile faşizm arasındaki ilişkinin açıkça

ortaya konması ve yaygınlaştırılması olarak görüyordu. Hitler bir iş kazası değildi – adlı kitabının başlığı tam da bu konuya odaklandığını gösteriyor. Otobiyografik anlatımlarında hiç bir zaman kendi kişiliği ön plana çıkmıyordu, tam tersine genel toplumsal bir gelişimin tarihsel süreç içerisindeki yaşam hikâyesiydi odak noktada olan: "Başlangıçta Çifte Bir Cinayet Vardı - Almanya'da Komünist Olmak. Cilt I: 1937'ye Kadar" 1988'de yayınlandı. Çifte cinayet Ferdinando "Nico" Sacco ve Bartolomeo Vanzetti'nin 1927'de ABD'de idam edilmeleriydi ve bu çocuk yaşta Emile Carlebach'ın Komünist Harekete katılmasının baş etmeniydi. Kitabı "Makassız Sansür: Frankfurter Rundschau Gazetesinin Kuruluş Yılları 1945/47- Savaş Sonrası Yıllarının Bilinmeyen Yönleri" 1985'de yayınlandı ve soğuk savaşın da bir değerlendirmesiydi.

Sosyalizmin Sovyetler Birliği'nde ve ADC'de yıkılmasıyla Emil Carlebach'ın dördüncü yaşamı başlıyordu. Anında sadece sosyalizmin ortadan kaldırılmasıyla yetinilmediği, 1945'den beri kapitalizm üzerinde çağdaşlaştırma etkisinin de yok edilmekte olduğu anlaşılmıştı. Saldırı anti-faşizme karşı da yapılıyordu. Ve hemen Emil Carlebach bu çatışmanın ortasında durmuştu. Hayatta kalan direniş savaşçılarıyla birlikte Buchenwald'taki Kızıl Kapo'ların uluslararası bağlamda itibarlarının zedelenmesine karşı harekete geçti. Almanya'da Gauck ve Hubertus Knabe'ye rağmen 'Kızıl eşittir Kahverengi' denkleminin örneğin. Fransa ve Doğu Avrupa'ya göre daha az ilgi görmesini bu mücadeleye borçluyuz. Bu karşı duruşa Emil Carlebach'ın anılarının ikinci cildi de dahildir. 1995'de yayınlandı ve "Tatil'deki Ölüler" adını taşıyor. Almanya'da Komünist. Dachau ve Buchenwald 1937 – 1945.

Ben, kendim Emil Carlebach'la oldukça geç karşılaştım, ilk defa DKP'nin 1976'daki Bonn Kongresi'nde. Ona "tat" gazetesinin şef redaktörü sıfatıyla ilk defa Wolfgang Abendroth'un 70. doğum yıldönümüyle ilgili bir makalenin yayınlanıp yayınlanamayacağını sormuştum. İkisi birbirlerine çok değer verirlerdi, ancak Emil'in o zamanlar VVN'den tanıdığı çok sayıda 70'li yaşlarda tanıdığının olması gibi bir problemi vardı ve o gazetesini tebrik ve taziyeler dışında başka konulara da açmak istiyordu. Abendroth'un anısına yapılan bilimsel kolokyuma katıldı ve onu ilgilendirmeyen orada kitlesel olarak bulunan profesörlere karşı biraz da sinirlenmiş görünüyordu.

1988'de birbirimize girdik. Jupp Schleifstein'la yaptığımız bir tartışma esnasında ben komünist partilerin devrimci olmayan durumlarda zorunlu olarak küçük olduklarını ve kitle örgütleri olarak da sosyal demokrat bir özellik taşıdıklarını ve bu durumlarda olabileceklerinden daha fazla görünmeye çalıştıkları şeklinde saygısızca bir söylemde bulunmuştum. Emil, benim alaycı ses tonum üzerine küplere binmiş ve bana sert bir şekilde saldırmıştı. Güney Hessen'de Robert Steigerwald'la yaptığım bir tartışmada bu fikrimi savunmaya devam ettiğimde, Emil dinleyici olarak gelmiş ve bunu da: Şu Fülberth denen çocuğu yakından bir göreyim, diyerek gerekçelendirmişti. Bu vesileyle olsa gerek, kendi el yazısıyla anılarının birinci cildine: "Georg Fülberth yoldaşa uzun ve verimli işbirliği dileklerimle. Emil Carlebach" diye yazmıştı. Altı ay sonra 1989 başlarında Frankfurt Kongresi'ne ikimiz de delege olarak katılmıştık. O acımasızca yenilikçilere karşı mücadele ediyor, bense her türden çoğunluğun, bunlar o zaman var olanı koruyanlardı, azınlığın durumu için sorumludur görüşünü temsil ediyordum. Bu Emil Carlebach'ın görüşü değildi. Onun için Herbert Mies bile uzlaşmaya hazırdı.

Sosyalizmin son bulmasından sonra ise ikimiz arasında onun istediği bir ilişki başlamıştı: Verimli bir işbirliği. Buchenwald'lılara yapılan saldırıların savunmasında onun yanında yer almama izin vermişti. Anti-faşistlerin savunması için bana kapılarını açan aylık konkret dergisiydi. Marburg Üniversitesi'nde Buchenwald üzerine bir seminer düzenledim. Konuk konuşmacı olarak Emil Carlebach'ı ve Temizlenmiş Anti-faşizm isimli kitabın yazarı tarih profesörü Lutz Niethammer'ı davet etmiştim. SED ve Buchenwald'ın Kızıl Kapoları bu tartışmanın ilham kaynağıydı. İkisi de geldiler, ama birlikte değil. Başka bir buluşmada Emil'in Niethammer'e elini bile vermediğini duymuştum. Lutz Niethammer öğrenciler tarafından beğenilmiyordu, oysa Emil seviliyordu. Daha sonra Marburg'un "Nar Bülbül"üne gittik, eski lokomotif barınağındaki bir meyhaneye. Hava sıcaktı ve istasyona girmekte olan trenlerin kızıl ışıklarını izledik ve anlaşmıştık.

Emil Carlebach'tan geriye ne kaldı?

Günümüzün ve geleceğin görevi olarak anti-faşizm kaldı.

Komünist Emil Carlebach'ın sosyalizm anlayışını faşizme karşı, dünya savaşı tehlikesine karşı ve atomal bir dünya savaşına karşı mücadele belirliyordu. Her ikisi de kapitalizmin sonuçlarıydı. Sosyalizm, herhangi bir liberalizm değil, onun için karşı bir düzendi. Bu anlamda bu savunmacı bir sosyalizmdi ve onu kararlılıkla savunmak gerekiyordu, çünkü bu da düşerse, diğer barajlar da yıkılırdı.

Kırk yıl önce, faşizm ve anti-faşizm artık sadece yetmiş yaşındakilerin hatırladığı ve geçmişe ait konular gibi düşünülüyor olmalıydı. Ancak, bu o zamanlar için de yanlıştı. 1973'ün Şili'si vardı örneğin, faşizm ve neoliberalizmin ikiz kardeşler gibi olduğu. Ya bugün? Emil Carlebach'ın gelmekte olduğunu gördüğü, ancak yaşamının yetmediği ve bugün bizim bildiğimiz faşizmin güncel bir seçenek olduğu gerçeğini.

Umarım, geçenlerde UZ gazetesinde faşizmin geri dönme tehlikesi üzerine yazdığım makalede Emil Carlebach'ın fikirleri doğrultusunda bir tavır almışımdır ve bunu bugün onun yüzüncü doğum yılı vesilesiyle tekrarlamak isterim:

Faşizmin iktidarı, bu siyasi hareketin kendini kabul ettirdiği birçok varyasyondan sadece bir tanesidir. Daha sık olarak bir devlet iktidarı olarak değil de, daha çok resmi politikayı biçimsel-demokratik parlamenter bir cumhuriyetin içerisinde önüne katarak veya devlet erkinin resmi sahiplerinin ortak çıkarlar için kullandığı hazır bir gücü şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu günümüzde Macaristan'da "Jobbik" partisi için geçerlidir. İtalya'da Berlusconi Mussolini'nin murisleriyle birleşti. Ukrayna'da faşist zorba gruplar terör estiriyorlar ve devlet erkinin bir kısmına da hakimler. Fransa'da Front National (Milliyetçi Cephe - ç.n.) Avrupa seçimlerinde zaferlerini hazırlıyorlar. Hollanda, Belçika, Avusturya ve Kuzey Avrupa'da sağ popülist partiler güç kazanmaktalar, çoğunlukla faşist olmayabilirler, ancak bu doğrultuya gitmeleri için önlerinde herhangi bir engel yok.

Politika teorisyenlerinden Hannah Arendt faşizmi ayak takımıyla seçkinlerin birliği olarak tanımlamıştı. Ayak takımı Carlebach'ı

ilgilendirmiyordu. Onları Dachau ve Buchenwald'da tanımış ve onların hesabını görmüştü. Onu ilgilendiren sebep olan ve devamlılığını günümüze kadar sürdüren seçkinlerdi. Bunlar, onun için büyük sermaye, bazı ülkelerde de büyük toprak sahipleriydi, devlet yapısının içindeki köstebekler ve entelektüel kafa takımı. Sarrazin bazı başlıklar veriyor ve NPD onu alkışlıyor. Gizli servis "Anayasa koruma organı" NPD içerisindeki muhbirlerine maaş bağlıyor ve şu veya bu durumda böylelikle bu partiyi finanse ediyor. "Nasyonal sosyalist yeraltı örgütü" cinayetler işliyor ve Hessen eyaleti anayasayı koruma örgütü çalışanı kısa süre önce olay yerinde görülüyor. Die Bild gazetesi sağ sloganlarla etrafına sataşıyor ve kendisini büyük koalisyon hükümetinin parlamento dışı muhalefeti gibi gösteriyor. (APO). Gazeteyi yapanlar bunu belki de aşırı sağın söylemlerini sahiplenmekle onları etkisiz hale getirmek ve bağımsız olarak örgütlenmelerinin önüne geçmek amacı taşıdıklarını söyleyeceklerdir. Aslında, böylece var olan bir potansiyel beslenmekte ve yaygınlaştırılmakta, seçkinler tarafından gerekli olduğunda faydalanmak üzere hazır tutulmakta ve radikalleştirilmektedir. Bu konuda spekülasyonlara girmemize gerek yok, çünkü tarihsel kaynaklarımız var: Federal Almanya'da fiilen iltica hakkının 1993'te kaldırılmasından ve faşist çetelerin iltica yurtlarını yakmalarından önce Springer basınının bunları kışkırtmaları gerçeği var.

Faşizm geçmiş değildir, tam tersine burjuva siyaseti var olduğu sürece burjuva siyasetinin tetiklediği bir görünüm olarak kalacaktır.

Emil Carlebach'ın yaptığı gibi, buna karşı mücadele etmek onun bize bıraktığı görevdir. Bu görevi üstlenerek, onu onurlandırmış oluyoruz.

Unsere Zeit, 11.7.2014

Yazılama

Çalışkan bir akademisyen, üretken bir Marksist ve daha önemlisi inatçı bir komünist olan Georg Fülberth, bu kitapta toplanan makalelerinde bizi 20. yüzyılda bir tarih yolculuğuna çıkarıyor. Bu yolculukta, Almanya'da sınıf savaşımından Nazi iktidarına uzanan sürece, Soğuk Savaş döneminde, başta Almanya'da olmak üzere, yükseltilen anti-komünist histeriye, Soğuk Savaş'ın dünyada ve Almanya'da nasıl örgütlendiğine ilişkin çok önemli birçok tespiti bulabiliyorsunuz. Bu tespitlerden hareketle, günümüz kapitalizminin Almanya, Avrupa ve dünyada ördüğü ideolojik hegemonyanın yapıtaşlarına ulaşıyorsunuz.

THG
08B5611
HAB

20 TL
9 786059 988797